

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM TÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

PANDEMİ SÜRECİNDE EĞİTİM KURUMLARINDA
YAŞANAN SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKAN DOĞAN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hakan DOĞAN tarafından hazırlanan “**PANDEMİ SÜRECİNDE EĞİTİM KURUMLARINDA YAŞANAN SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.27/07/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye

Prof. Dr. Türkan ARGON

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye

Prof. Dr. Süleyman GÖKSOY

Düzce Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan Protokol NO: 2021/63 sayılı evrak ve Bolu Valiliği'nden 16.06.2021 tarihli ve E.39307281-605.01-26590365 sayılı onay tebliği ve Bolu Valiliği'nden 01.10.2021 tarihli ve E.39307281-605.01-33608516 sayılı araştırma izni süre uzatımı onay evrakı ile araştırma izni alınmıştır.

.....
HAKAN DOĞAN

ÖZET

PANDEMİ SÜRECİNDE EĞİTİM KURUMLARINDA YAŞANAN SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKAN DOĞAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ŞENAY SEZGİN NARTGÜN)

BOLU, TEMMUZ - 2023

XI + 172 SAYFA

Bu çalışmada Bolu ilindeki eğitim kurumlarının pandemi sürecinde yaşadıkları sorunların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada katılımcıların cinsiyeti, branşları gibi kişisel özellikleri görüşme formunun demografik yapısını oluştururken sorulan sorular yardımıyla pandemi döneminde yaşanan sorunların çeşitlilikleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın örneklemi maksimum çeşitliliğe uygun olarak 2021-2022 eğitim öğretim yılında Bolu il merkezindeki 13 ortaöğretim kurumunda görevli 43 idareci, 198 öğretmen ve 143 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olarak çalışma kapsamında geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşmede katılımcı gruplara hem önceden hazırlanmış sorular hem de ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler kodlanarak daha sonra temalar bulunmuş, kodlar ve temalar düzenlenerek tablo haline getirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre; katılımcıların benzer sorunları ifade ettikleri kadar farklı şikâyetlerde bulundukları da görülmüştür. İdareciler ders programını Bakanlık talimatlarına göre hazırladıklarını, ders programı hazırlarken en çok kararların sürekli değişmesinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. İdareciler finans kaynaklarını, Bakanlığın gönderdiği kaynaklar veya kaynak kullanılmadığı olarak belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin avantajlarını idareci ve öğretmenler, zamanın daha verimli kullanılması, öğretmenler ise müfredatın yetiştirilmesi olarak belirtmişlerdir. İdareci ve öğretmenler uzaktan eğitimin dezavantajlarını, derse katılımın azlığı, öğretmenler ise denetim mekanizmasının olmaması demişlerdir. Katılımcıların pandeminin başında, teknolojik sorunlar, öğretmenler ise öğrenci kaynaklı sorunlar yaşamışlardır. Katılımcılar psikolojik sorunları kısmen aşarken öğrenci ve internet sorunlarını aşamamışlardır. Öğretmenler uzaktan eğitimi, istekli öğrencilere ekstra soru çözmek için yapabilirim derken, öğrenmenin tam gerçekleşmemesi nedeniyle yapmayacaklarını belirtmişlerdir. Çalışmanın ülkemizde ve yurt dışındaki çalışmalarla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ile ilgili özellikle karar alıcılara yönelik öneriler getirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Pandemi, Uzaktan Eğitim, İdareci, Öğretmen, Öğrenci

ABSTRACT

EVALUATION OF THE PROBLEMS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS DURING THE PANDEMIC PROCESS

MASTER'S THESIS

HAKAN DOĞAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES DEPARTMENT OF

EDUCATIONAL MANAGEMENT AND SUPERVISION

(SUPERVISOR: PROF. DR. ŞENAY SEZGİN NARTGÜN)

BOLU, JULY - 2023

XI + 172 PAGES

The aim of this study is to evaluate the problems experienced by the educational institutions during the Covid pandemic. The personal characteristics of the participants such as gender and branches constitute the demographic structure of the interview form. It was aimed to reveal the similarities and differences between the diversity of the problems experienced during the pandemic period. In accordance with the maximum diversity theory, the sample of the study consists of administrators, teachers and students in Bolu in the 2021-2022 academic year. Semi-structured interview forms were used as data collection tool. Both pre-prepared questions and additional questions were asked to the participant groups in order to obtain detailed information. The obtained data were coded and then themes were formed.

According to the research findings; It was seen that the participants expressed similar problems with different complaints. The administrators stated that they prepared the curriculum according to the instructions of the Ministry, and that they were most affected by the constant changes in the decisions while preparing the curriculum. They stated the financial resources as the resources sent by the Ministry or as the resources were not used. Administrators and teachers stated the advantages of distance education as using time more efficiently, and teachers as training the curriculum. Administrators and teachers stated the disadvantages of distance education as the lack of participation in the course, and the teachers as the lack of a control mechanism. At the beginning of the pandemic, the participants experienced technological problems and the teachers experienced student-related problems. While the teachers said that they could do distance education to solve extra questions for willing students, they stated that they would not do it because the learning was not fully realized. It has been determined that the study is similar to the studies in our country and abroad. Suggestions have been made regarding the findings, especially for decision makers.

KEYWORDS: Pandemic, Distance Education, Administrator, Teacher, Student

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
TEŞEKKÜR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Problem Cümlesi	15
1.3 Araştırmanın Amacı.....	15
1.4 Araştırmanın Önemi	16
1.5 Varsayımlar	19
1.6 Sınırlıklar	19
1.7 Tanımlar	19
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	21
2.1 Uzaktan Eğitim (UE).....	21
2.1.1 Uzaktan Eğitimin Avantajları	22
2.1.2 Uzaktan Eğitimin Dezavantajları ve Sınırlıkları.....	26
2.1.3 Acil Uzaktan Eğitim	29
2.1.4 Pandemi Nedeniyle Dünyada Acil Uzaktan Eğitime Geçiş.....	30
2.1.5 Pandemi Nedeniyle Türkiye’de Acil Uzaktan Eğitime Geçiş	32
2.2 İlgili Araştırmalar	34
2.2.1 İlgili Yurtiçi Araştırmalar	34
2.2.1.1 Pandemi Sürecinde İdareciler Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	34
2.2.1.2 Pandemi Sürecinde Öğretmenler Üzerine Yapılan Çalışmalar....	39
2.2.1.3 Pandemi Sürecinde Öğrenciler Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	42
2.2.2 İlgili Yurtdışı Araştırmalar	44
3. YÖNTEM.....	51
3.1 Araştırma Modeli	51
3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu.....	51
3.3 Veri Toplama Araçları.....	57
3.3.1 İdareci Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 12-20. Sorular	58
3.3.2 Öğretmen Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 22-26. Sorular	59
3.3.3 Öğrenci Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 20-23. Sorular	59
3.4 Geçerlik ve Güvenirlik	59
3.5 Geçerlik	60

3.6 Güvenirlilik.....	61
3.7 Verilerin Toplanması.....	63
3.8 Verilerin Analizi.....	65
4. BULGULAR	68
4.1 İdarecilerin “Covid-19 Sürecinde Ders Programlarını Hangi Kriterlere Dayalı Olarak Hazırladıkları ve Bu Süreçte Ne Tür Sorunlar Yaşadıklarına” İlişkin Bulgular.....	68
4.2 İdarecilerin “Kantin Gibi Sabit Gelirlerinin Olmadığı Bu Süreçte Hangi Finans Kaynaklarını Kullandıkları” Sorusuna İlişkin Bulgular	71
4.3 İdareci Ve Öğretmen Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitimin, Yüz Yüze Eğitime Göre Avantajları Nelerdi?” Sorusuna İlişkin Bulgular	73
4.4 İdareci Ve Öğretmen Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitimin, Yüz Yüze Eğitime Göre Dezavantajları Nelerdi?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	78
4.5 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde İlk Kez Okullar Tatil Olup Uzaktan Eğitime Geçildiğinde Ne Tür Sorunlar Yaşadınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular	83
4.6 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde İlk Kez Okullar Tatil Olup Uzaktan Eğitime Geçildiğinde Yaşadığınız Sorunların Hangilerini Zamanla Aştınız/Aşamadınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular	91
4.7 Öğretmenlerin “Eğitim Süreci Normale Dönse Dahi Uzaktan Eğitim Yapmayı Düşündüğünüz Çalışmalar Olur Mu?” Sorusuna İlişkin Bulgular	103
4.8 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Bu Süreçle İlgili Hem Kendi Adınıza Hem De Karşılaştığınız Sorunların Muhatablarına Ne Tür Tavsiyelerde Bulunursunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular	106
5. TARTIŞMA	120
5.1 İdareciler, Öğretmenler ve Öğrencilere İlişkin Tartışma	120
5.1.1 İdarecilere İlişkin Tartışma.....	120
5.1.2 Öğretmenlere İlişkin Tartışma.....	125
5.1.3 Öğrencilere İlişkin Tartışma.....	132
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	136
6.1 İdareciler, Öğretmenler ve Öğrencilere İlişkin Sonuçlar	136
6.1.1 İdarecilere İlişkin Sonuçlar.....	136
6.1.2 Öğretmenlere İlişkin Sonuçlar	137
6.1.3 Öğrencilere İlişkin Sonuçlar	138
6.2 İdareciler, Öğretmenler, Öğrenciler ve Araştırmacılara İlişkin Öneriler ..	139
6.2.1 İdarecilere İlişkin Öneriler.....	139
6.2.2 Öğretmenlere İlişkin Öneriler.....	141
6.2.3 Öğrencilere İlişkin Öneriler	142
6.2.4 Araştırmacılara İlişkin Öneriler	143
7. KAYNAKLAR.....	144
8. EKLER	153

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. En çok etkilenen 10 ülkenin toplam kümülatif vaka sayılarını ilk vaka tarihinden itibaren gösteren yarı logaritmik grafik	3
Şekil 1.2. İnternet üzerinde veri hacminde artış hızı 2010-2020	7
Şekil 3.1. Araştırmada izlenen veri analizi işlem basamakları	66

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Uzaktan Eğitim ve Acil Uzaktan Eğitim arasındaki farklar	7
Tablo 2.1. Uzaktan Eğitim ve Acil Uzaktan Eğitim süreci başında kullanılan platformlar ve uygulamalar	31
Tablo 3.1. Çalışma Grubu Tablosu.....	52
Tablo 3.2. İdareci katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler	54
Tablo 3.3. Öğretmen katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler.	56
Tablo 3.4. Öğrenci katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler.	57
Tablo 4.1. İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ders programlarını hangi kriterlere dayalı olarak hazırladıkları ve bu süreçte ne tür sorunlar yaşadıklarına” İlişkin görüşleri.....	68
Tablo 4.2. İdarecilerin “Kantin gibi sabit gelirlerinin olmadığı bu süreçte hangi finans kaynaklarını kullandıkları” sorusuna İlişkin görüşleri.....	71
Tablo 4.3. İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri	73
Tablo 4.4. İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri	78
Tablo 4.5. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri.....	84
Tablo 4.6. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aştınız/aşamadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri	91
Tablo 4.7. Öğretmen katılımcıların “Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?” sorusuna, “Evet olur”/ “Hayır olmaz” şeklinde cevap veren öğretmen görüşleri.....	103
Tablo 4.8. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri	107

TEŐEKKÖR

Tez çalışmamın her aşamasında geniş bilgi birikimi ile bana yol gōsteren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, daima sabırla ve hořgōrőyle yardımcı olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. şenay SEZGİN NARTGÖN'e, tez jürisinde yer alan ve çalışmamı titizlikle inceleyip, fikirleriyle çalışmama değerli katkılarını sunan hocalarım ile, verilerin toplanmasında emeği geçen tüm okul idareci, öğretim ve öğrencilerine ayrıca velilere teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Çalışmam esnasında manevi desteğini ve anlayışını esirgemeyen sevgili eşim Zeynep DOĞAN'a, çalışmalarımnda bazen nazlanarak bazen istekli olarak elinden gelen yardımları esirgemeyen kızım şevval DOĞAN ve oğlum Emin DOĞAN'a sonsuz teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınmıştır.

1.1 Problem Durumu

Global (Küresel Köy) Village kavramını iletişim alanına kazandıran ve popülerleştiren ilk kişi olan McLuhan (1962), teknolojideki gelişmelerin insan iletişimini nasıl etkilediği konusunda çalışmalar yapmış ve dünyanın global bir köye dönüşeceğini 60'lı yıllarda ortaya koymuştur. McLuhan bu öngörüsünü her ne kadar iletişim alanında yapmış olsa da insanoğlu artık savaşları da hastalıkları da kaosu da hep birlikte yaşamaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (BMDTÖ) Genel Sekreteri Zurab Pololikashvili, 2019 yılında dünya genelinde geçen yıl 1,5 milyar kişinin seyahat ettiğini bildirirken, Pololikashvili bu rakamların 2018'in rakamlarına göre yüzde 4'lük bir artış olduğunu kaydetmiştir (Anadolu Ajansı [AA], 2020a). BMDTÖ'nün turizm sektörü için vermiş olduğu bu rakamlara; savaşlar, göçmenler, öğrenci hareketliliği gibi diğer etmenler de dahil edildiğinde dünyada nasıl yoğun bir insan hareketliliği olduğu daha net anlaşılacaktır.

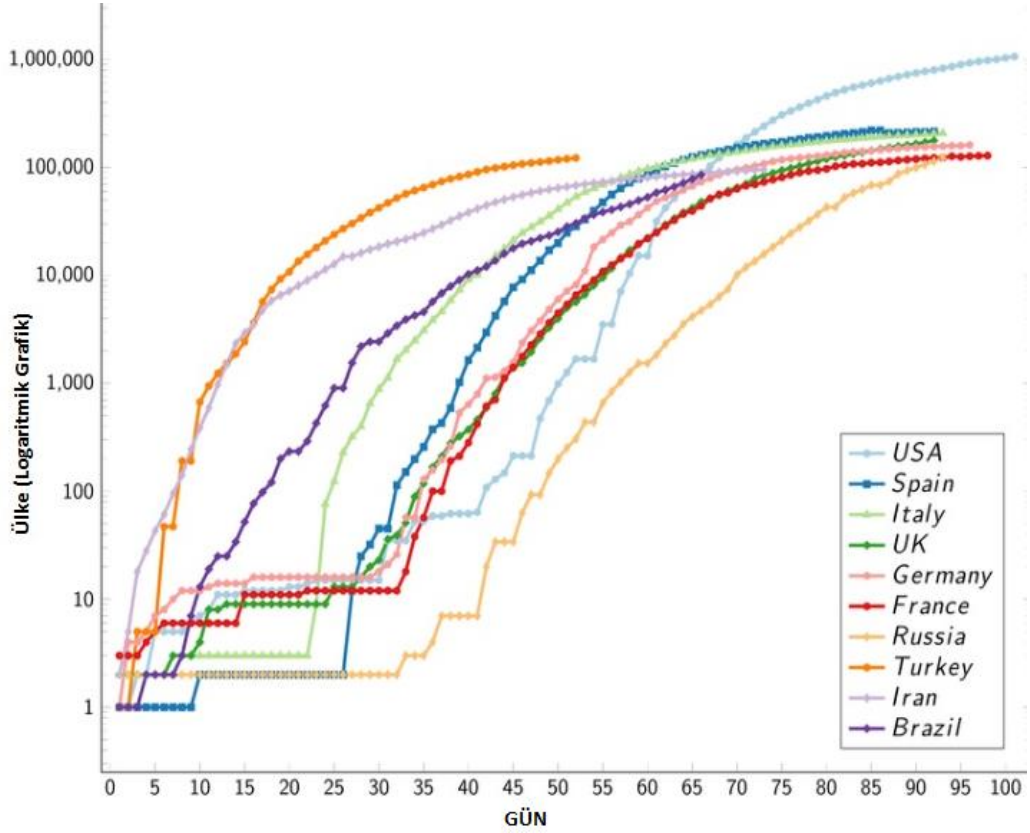
İnsanların fark etmedikleri/edemedikleri bu insan hareketliliğinin yanında yerel, ulusal, bölgesel ya da küresel krizler; ülkelerin veya tüm dünyanın toplumsal ve ekonomik gelişmelerini yıkıcı bir biçimde etkilemektedir. Dünya bu krizler nedeniyle oluşan, göç, eğitim, sağlık, güvenlik, ekonomi, ekoloji ve sosyal politika gibi birden fazla alanı etkileyen riskler ile aynı anda baş etmeye çalışmaktadır. Buna bağlı olarak toplumların 21. yüzyılın getirmekte olduğu iklim krizi, kuraklık, kıtlık, afetler ve iklim göçleri gibi ekolojik, politik, toplumsal ve teknolojik gelişmelere hazırlanması ve Kuhlicke vd.'nin (2012) de belirttiği gibi toplumların güvenliğinin ve dayanıklılığının sağlanması, küresel gündemin en üstünde yer almaktadır. Çünkü bugünün dayanıksızlığının dünün istenmeyen ve ele alınmayan savunmasızlığından kaynaklandığı bilinmektedir (Yamin vd., 2005). Krizlerin karmaşıklığı, görülme sıklığı ve etki süreleri (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2018), krizlerin sonucunda yaşanan felaketlerin sayısı ve ölçeği giderek artmaktadır (Birleşmiş Milletler [BM], 2019). Bölgesel bir sorun ya da felaket sadece kendi bölgesi ve çevresiyle sınırlı kalmamakta, olabildiğince farklı bölgeler yayılma eğilimi göstermektedir. Bu yüzden küresel dünyada bölgesel bir sorunu görmezden

gelmek ya da gizlemek sorunun ortadan kalkmasını sağlamamakta ve küresel bir sorun olmasını engelleyememektedir.

McLuhan'ın Küresel köyü artık küresel dünyaya evrildi ve günümüz dünyası: kapı komşusundan haberi olmayan buna karşın “2019’da Çin’in Hubei eyaleti Wuhan kentinde, canlı hayvan pazarı olarak nitelendirilen Huanan Deniz Ürünleri ve Canlı Hayvan Toptan Satış Pazarı’ndan (Huanan Seafood and Live Animal Market) çıktığı düşünülen ve bir hastalık olan Covid-19’dan (Keklik, (2020), haberdar olan insanların yaşadığı kocaman bir köy haline gelmiştir. İnsan ve bilgi hareketliliğinin bu kadar hızlı ve yoğun olduğu bir çağda insanların Çin’in Hubei eyaleti Wuhan kentinde, çıktığı kabul edilen Covid-19’dan etkilenmemeleri beklenemezdi. Böylece Covid-19’la birlikte biranda tüm dünyayı derinden etkileyen pandemi kavramı hayatımıza girmiş oldu. Pandemi, kıtalar arasında çabuk yayılan salgın hastalık olarak tanımlanabilen bir terimdir (Til, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020a), vaka sayılarının hızlı artışı ve ülkelerin salgınla mücadelelerini göz önüne alarak Covid-19 olarak adlandırılan bu salgın hastalığı, pandemi olarak ilan etmiştir.

İnsanoğlu hayatının doğduğu günden ölümüne kadar ideal bir çizgide olamayacağını WHO’nun Covid-19’u pandemi ilan etmesiyle bir kez daha anlamış oldu. Dünya tarihi, büyük savaşlar (Birinci Dünya Savaşı ve onun bir devamı niteliğinde olan İkinci Dünya Savaşı, Rus Devrimi ve ona İtalya ile Almanya’da meydana gelen faşist tepkiler, daha sonra Soğuk Savaş ve nükleer silahların getirdiği stratejik denge bu asrı topyekûn savaş şeklinde tanımlamaya yol açmıştır (Oba, 2020)), ciddi ekonomik buhranlar (1929 Ekonomik Buhranı) ve salgın hastalıklar (1817 yılından 1923 yılına kadar çeşitli aralıklarla altı büyük kolera pandemisi (Pollitzer, 1954)) mücadele ile yazılmıştır. Fakat WHO’ya (2020b) göre Covid-19 virüsünün yıkıcı etkisi yakın geçmişte ortaya çıkan benzer özellik gösteren SARS ve MERS virüslerine göre katbekat daha hızlı ve etkilediği alan ve insan sayısı olarak çok daha fazladır. Yayılma hızını anlamak için pandeminin ilk dört aylık kronolojisi incelendiğinde; 17 Kasım 2019 tarihinde Çin’de ortaya çıkan virüs ilerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik’te yer alan çeşitli ülkelerde virüs vakaları rapor edilmeye başlandı; 11 Mart 2020’de WHO tarafından küresel salgın ilan edildi; 3 Mart 2020’de Avrupa’nın artık Covid-19 krizinin merkez üssü hâline geldiği görülmektedir (WHO, 2020c). Şekil 1.1’de de görüldüğü gibi ilk vakanın tespit edildiği tarihten itibaren en çok etkilenen

10 ülkede vaka sayılarının yaklaşık üç ay içinde pik noktasına ulaştığı görülmektedir.

Kaynak: Wikipedia, 2022

Şekil 1.1. En çok etkilenen 10 ülkenin toplam kümülatif vaka sayılarını ilk vaka tarihinden itibaren gösteren yarı logaritmik grafik

WHO 1948'de kurulmuş olmakla birlikte arkasında ciddi bir deneyim bulunmaktadır. Bu deneyimin temelini de devlet sınırlarını aşan salgın hastalıklarla mücadele gereksinimi oluşturmaktadır (Keskin, 2021). Her ne kadar WHO ve sağlık sektörünün pandemi konusunda ciddi bir bilgi birikimi ve tecrübesi olsa da NTV Bilim'e (2021) göre: Bilim insanları, Covid-19 ölçeğinde ölümcül yeni bir pandeminin gelecek 60 yıl içinde tekrar yaşanacağını hesaplarken, son dört yüz yılda meydana gelen İspanyol gribi, veba, kolera ve tifüs gibi salgınları inceleyen uzmanlar, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkma olasılığının gelecek 10 yıl içinde üç kat artacağı konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Gelecekteki Covid-19 benzeri pandemilerin olma olasılığının arttığı bu dönemde virüsün yayılma yollarını bilmek pandemimin yayılmasının engellenmesinde ilgililere önemli fikirler verecektir.

Coronavirüs için çeşitli yayılım yollarını şu şekilde tanımlanmıştır (Florance, 2023):

- Bunlardan ilki damlacık yolu ile bulaşmadır. Virüsü taşıyan kişi; öksürdüğünde, konuştuğunda, hapşırdığında, soluk alıp verdiğinde havaya virüs yüklü damlacıklar saçılır. Bu damlacıkların yakın mesafedeki kişiler tarafından solunması ile virüs bulaşır. Solunum yoluyla gerçekleşen yayılım, korona bulaşma yolları arasında en temel olanıdır.
- Virüs ile yüklü damlacıkların çeşitli yüzey ve nesnelerin üzerine yerleşmesiyle de virüs yayılabilir. Kontamine olmuş yüzeye temas eden kişinin; ellerini ağzına, burnuna, gözüne götürmesi ile virüs bulaşı olabilir. Bu şekilde gerçekleşen bulaşın da virüs yayılmasında bir parça mümkün olabileceği düşünülmekle beraber konu ile ilgili yeterince veri bulunur.
- Virüsle enfekte kişilerin öksürmesi, konuşması veya hapşırması gibi durumlarda etrafa yayılan damlacıklar belirli bir süre havada asılı kalabilir. Havada asılı kalan ve mesafe kat eden virüs yüklü damlacıklar özellikle kapalı alanlarda koronanın yayılmasında etkili olabilir.
- Çocuklarda koronavirüs bulaşı genellikle aile içinden ya da okuldan olur. Virüsü vücuduna alan çocuklar, çoğunlukla hiçbir belirti göstermeden virüsten kurtulur. Bu dönemde çocuğun yakın çevresine virüs bulaştırma ihtimali yüksektir. Bunun yanı sıra 5 yaş altı grupta Covid-19'u hafif atlatan çocukların virüs yükü yetişkinlere oranla daha fazla olabilir. Bu gibi durumlarda çocuğun bulaştırmacılığı artabilir.

İnsanların yoğun olduğu ve havalandırmanın az olduğu ortamlarda virüs hem daha fazla kişiyi enfekte etmekte hem de bulaş riski artmaktadır. Bu sebeplerden dolayı virüs yayılımının azaltılması için kişiler hem daha az kişi ile hem de daha az süre temas etmek zorundadır. Çünkü pandeminin başında virüse karşı etkili bir aşının olmaması sonucunda da pandemi ile mücadelenin önemli aşamalarından birisi olarak gösterilen ilaçsız mücadele (Feng vd., 2007) kapsamında sosyal mesafe uygulamasına geçilmiştir. Alınacak tedbirler kapsamında; WHO tarafından okulların tatil edilmesi de tavsiye edilmiştir. Ülkeler kendi koşullarını göz önünde bulundurarak farklı tarihlerde okulları tatil etmiştir. Böylece Dünya genelinde 102 ülkede okullar kapatılmış ve 900 milyon öğrenci

okuldan uzak kalmıştır (Sarı ve Nayır, 2020). 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de ilk Covid-19 vakası tespit edilmiştir (A.A., 2022). Tespitten bir gün sonra 12 Mart 2020’de Cumhurbaşkanı başkanlığında tüm bakanların, bazı başkanlıkların ve Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu üyelerinin katıldığı, Coronavirus’e karşı alınacak tedbirlerin görüşüldüğü toplantı sonrası alınan kararları Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü şu şekilde açıklamıştır (A.A., 2020b):

- 16 Mart’tan itibaren ilkokul, ortaokul ve lise eğitimine 1 hafta, üniversite eğitimine ise 3 hafta ara verilecek.
- 23 Mart’tan itibaren uzaktan eğitimle televizyon ve internet ortamından eğitim öğretime devam edilecek

Daha önce alternatif bir eğitim olarak görülen uzaktan eğitim bir anda zorunluluk haline gelmiştir. Oysaki uzaktan eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında uzun yıllar eğitim alan yazımında kullanılan bir kavramdır. Özbay’ın (2015) da belirttiği gibi; ilk uzaktan eğitim uygulamalarının 1700’lü yıllarda yapıldığı kabul edilmektedir. Ancak bazı kaynaklara göre 20 Mart 1728 tarihi uzaktan eğitimin gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bu tarihte Boston Gazetesi’nde “Steno Dersleri’nin verileceği belirtilmiş ve bu derslerin uzaktan eğitim aracılığıyla gerçekleştirileceği açıklanmıştır (Holmberg, 1995). 1833 yılında verilen bir ilanda açık bir şekilde mektuplar kullanılarak öğrenim gerçekleştirileceği ifade edilmiştir (Çoban, 2013). Uzaktan eğitim kökleri mektupla haberleşmeye dayanan bir yöntem olmakla birlikte özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte insan hayatında daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Teknoloji destekli öğretim araçlarının daha fazla kullanılması, internet ve çevrim içi öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte uzaktan eğitim de formal öğrenme ortamlarında kullanılmaya başlanmış ve böylece uzaktan eğitimin en temel sorunlardan biri olan tek yönlü iletişim sorunu da Web temelli araçların gelişimi ve kullanımıyla birlikte öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-içerik etkileşimleri de daha etkin hale gelmiştir (Çakır vd., 2022). Uzaktan eğitim farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir. Bunlar eş zamanlı ve eş zamansız uzaktan eğitim olarak nitelendirilmektedir. Uzaktan eğitim senkron (eş zamanlı) ve asenkron (eş zamansız) şekilde yürütülebilir. Senkron ya da eş zamanlı eğitim, öğretici ve öğrenenin aynı anda iletişim kurmasıyla oluşur. Online eğitim de denilen eş zamanlı uzaktan eğitimde bilgi ve sorular aynı anda karşılıklı olarak iletilir ve gerçek bir sınıftaymış gibi bir ortam oluşturulur (Herand ve Hatipoğlu, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2020a), 2019-2020 verilerine göre; 15 milyon 189 bin 878 öğrenci resmi, 1 milyon 468 bin 198 öğrenci özel ve 1 milyon 583 bin 805 öğrenci ise açık öğretimde okumaktadır. Bu rakamlara bakıldığında açık öğretim öğrencisi dışında olupta yüz yüze eğitim alan öğrenci sayısı; 16 milyon 658 bin 76 olarak görülmektedir. Bunun yanında “Milli Eğitim İstatistikleri – Örgün Eğitim 2019-2020” adını taşıyan raporda yer alan 2019 – 2020 eğitim öğretim istatistiklerine göre örgün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen sayısı 1 milyon 117 bin 686’dır. Bu öğretmenlerin 942 bin 936’sı resmi okullarda, 174 bin 750’si özel okullarda görev yapmaktadır (MEB, 2020b). Türkiye’de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 459 bin 365 kişi artarak 83 milyon 614 bin 362 kişiye ulaşmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2020). Bu istatistikler değerlendirildiğinde Covid-19 pandemi kararları sonucunda okulların uzaktan eğitime geçmesiyle birlikte 16 Mart 2020 tarihi itibarı ile ülkemizde yaşayan yaklaşık her dört kişiden biri (%25) uzaktan eğitime dâhil olmak zorunda kalmıştır. Okulların kapatılmasından önce açık öğretim programlarında eğitim alan öğrenci oranı nüfusun yaklaşık ellide biri (%2) iken, kapanmayla birlikte uzaktan eğitime geçen öğrenci ve öğretmen oranı, pandemi öncesi uzaktan eğitim içinde olan %2 ile birlikte toplamda %27 e yükselmiştir (TÜİK, 2020). Artış bir anda on kattan fazla olmuştur. Üstelik bu oranlara üniversiteler dâhil değildir. Eğitim verenlerin ve eğitim görenlerin çoğunluğunun hayatında ciddi bir anlam ifade etmeyen uzaktan eğitim bir anda tüm eğitim paydaşlarının odağı haline gelmiştir. Pandemi ile birlikte tüm branşlardaki öğretmenler ve öğrenciler tamamen teknolojiye bağımlı olarak daha önce benzeri yaşanmamış bir ortamda ders yapmak zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte 1970’lerden beri süre gelen ihtiyaca ve gelişen teknolojiye dayalı olarak gelişen klasik uzaktan eğitim kavramı pandemi ile birlikte ortaya çıkan uzaktan eğitim kavramını tam olarak karşılayamamaktadır. Uzaktan eğitim kavramı yerine “acil uzaktan eğitim” kavramını kullanmak, uzaktan eğitim hususunda oluşabilecek yanlış algı ve düşünceleri artırmamak adına son derece önem taşımaktadır (Bozkurt, 2020). Dünya’da yaklaşık 300 yıl önce başlayan, ülkemizde ise 200 yıllık bir geçmişe sahip olan uzaktan eğitim uygulamaları (Bozkurt, 2017), ile pandemide uygulanan acil uzaktan eğitim kavramlarının aralarında fark açısından ince ama önemli detaylar bulunmaktadır (Bozkurt, 2020).

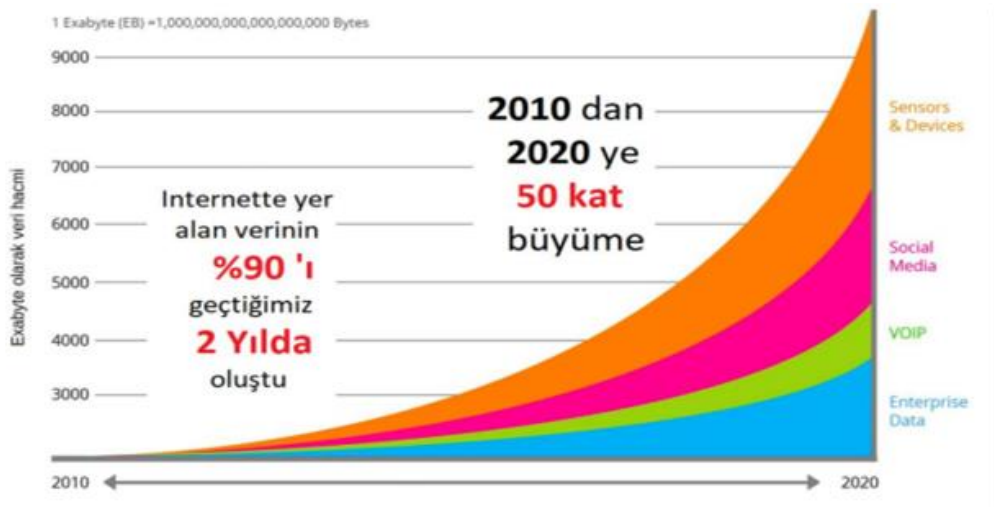
Tablo 1.1. Uzaktan Eğitim ve Acil Uzaktan Eğitim Arasındaki Farklar

Uzaktan Eğitim	Acil Uzaktan Eğitim
Seçenektir. Hayat boyu öğrenme çerçevesinde kalıcı çözüm üretmek için uygulanması. Belirli bir amaç güderek planlı bir biçimde eğitimi sürdürmek İngilizce’de “distance education” olarak ifade edilen kavram “distance” kelimesi ile sadece fiziksel değil aynı zamanda etkileşimsel ve psikolojik uzaklığı temsil etmektedir.	Zorunluluktur. Mevcut durum için ihtiyaçlar gözetilerek geçici çözüm üretmek için uygulanması. Kriz zamanında eldeki imkânlarla eğitimi sürdürme çabası ile uygulanması. İngilizce’de “emergency remote education” olarak ifade kavram “remote” kelimesi ile fiziksel uzaklığa vurgu yapar.

Kaynak: Bozkurt, 2020.

Tablo 1.1 incelendiğinde acil uzaktan eğitimi, uzaktan eğitimden ayıran temel farkın zorunluluk olduğunu görülmektedir. Uzaktan eğitim, eğitim alacak kişinin dezavantajlı bazı durumlar nedeniyle alamadığı eğitimi uzaktan alarak eğitimini telafi etmesini sağlarken, acil uzaktan eğitim, kişinin tercihi bırakmadan alacağı eğitimin uzaktan olmasını zorunlu kılmaktadır.

Acil uzaktan eğitim döneminde öğretmenlerin ders içeriklerini dijitalleştirmeleri, video konferans sistemlerini ve web araçlarını etkin biçimde kullanmaları gerekmektedir. Bu süreçte dijital okuryazarlık ve dijital yetkinlik çok daha önemli bir beceri olarak ortaya çıkmış olup bu yetkinlikler hem dünyada hem de ülkemizde sürekli değişip gelişmektedir. Üstelik de pandemi ile birlikte acil uzaktan eğitime geçilmesi ile internet ve internetten veri akışının kullanımı eğitim paydaşları ve sıradan insanlar için çok daha önemli bir hal almıştır.

Kaynak: Infosys, 2022.

Şekil 1.2. İnternet üzerinde veri hacminde artış hızı 2010-2020

Şekil 1.2’den de anlaşılacağı üzere veri hacmindeki artış kartopu etkisi yapmakta; veri miktarı hem her geçen gün artmakta hem de bir sonraki artış hızı bir önceki artış hızından daha fazla olmaktadır. Hızla gelişen veri işleme teknolojisi daha büyük verilerin işlenmesine olanak sağlamış ve bunun sonucu olarak insanların alışlagelmiş olduğu bazı durumlar geçerliliğini yitirmiştir. Teknolojideki bu tür gelişmeler bugünkü öğrencilerin bundan on yıl önceki hatta bir yıl önceki öğrencilerden tamamen farklı olduğunu göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bu süreçte bu teknolojik değişime ayak uydurabilmek amacıyla e-okul sistemi; Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) projesi kapsamında 2007 yılının ocak ayında web tabanlı bir yazılım olarak kullanılmaya başlanmıştır (Wikipedia, 2021). MEB’in temel bilgi deposu ve kayıt sistemi olan e-okul veriye dayalı bir sistem olması ve birçok ihtiyaca cevap verememesi nedeni ile Akkaş vd.’ne (2022) göre Millî Eğitim Bakanlığı 2011-2012 eğitim öğretim yılında Fatih Projesi kapsamında bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanarak, teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlamak amacıyla, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kurulmuştur. EBA’ya Web üzerinden erişilebileceği gibi mobil uygulama olarak akıllı telefon ve tablet bilgisayarlarla da ulaşılabilmektedir. EBA sistemi, gönüllülük esasıyla eğitim firmaları, öğretmen ve öğrencilerin farklı dersler ve konularda içerik paylaşmasına olanak sağlamaktadır. Her öğrencimizin en iyi eğitime kavuşması, en kaliteli eğitim içeriklerine ulaşması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için tasarlanmış olan: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH Projesi, 2022), eğitimde teknoloji kullanımıyla ilgili dünyada uygulamaya konulan en büyük ve en kapsamlı eğitim hareketidir. MEB’e bağlı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafında yönetilen sistem, özellikle salgın döneminde TRT-EBA TV adı altında ilköğretim, ortaokul ve lise için üç farklı kanaldan yayın yaparak eğitim ve öğretimin kesintiye uğramadan sürdürülmesinde önemli rol almıştır. EBA 2012 yılında yayın hayatına başlamış olup, canlı ders uygulamasıyla video konferans yazılımı kullanarak eş zamanlı ders vermeye de olanak sağlayan sistem, değişen gereksinimlerle yenilerek zenginleşmiş ve dünyanın en büyük içerik hizmeti haline gelmiştir (Hürriyet, 2015). Yeni teknolojilerin sürekli entegre edildiği sistem, ilköğretimde ve ortaöğretimde teknoloji destekli öğretimin sürdürülebilirliği ve sürekliliğini sağlayan en önemli bileşenlerden biridir. Uzaktan eğitimin başladığı 23 Mart 2020’den 12 Mart 2021 tarihine kadar 19.357.295.024 kez ziyaret edilen

EBA, 2020 yılında dünyada eğitim kategorisinde en çok ziyaret edilen 1. Web sitesi olmuştur. (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü [Eğitek], 2022). Bu rakamlar EBA sistemin yaygın bir şekilde kullanıldığının en önemli göstergesidir.

İnternet teknolojilerinin ve internet altyapısının yaygınlaşması, internetin geniş kitlelere sabit ve mobil ağlar ile ulaştırılması, tüketici elektroniğinin neredeyse tamamının internet erişimine sahip olmasıyla birlikte bu cihazların geniş multi-medya özelliklerine sahip olması, internete erişim ve kullanma maliyetlerindeki düşüşler, sosyal medya ve çevrim içi kurslar gibi son kullanıcıya yönelik çevrim içi platformların yaygınlaşması gibi bir çok etken, eğitimin çevrim içi bir kolu olan internet tabanlı uzaktan eğitimin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Kutlu ve Özek, 2020). İnternet tabanlı uzaktan eğitime gelenek elektronik üniversite, tele kurs, ev kursları, açık üniversite, sanal sınıflar... gibi uygulamalar kullanılmıştır (Ruksasuk, 1999). İnternet tabanlı uzaktan eğitim, teknolojinin gelişmesiyle birlikte eğitimdeki fırsat eşitsizliğini gidermek ve öğrenim faaliyetlerini arttırabilmek, daha fazla kişinin eğitime ulaşımını olanak sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. İnternet tabanlı uzaktan eğitimin birçok avantajı olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Odabaş'a (2004) göre internet tabanlı uzaktan eğitimin avantajları şu şekildedir:

- Çalışan insanlar bulundukları noktadan internete erişim sağlayarak uzaktan eğitim alabilmektedirler.
- Eğitim faaliyetleri sadece ulusal değil, uluslararası bir boyut gözetilerek gerçekleştirilebilmektedir.
- Daha doğru ve objektif bir şekilde öğrencilerin durumları değerlendirilebilmektedir.
- Geniş bir kitleye mekân sorunu olmaksızın sağlıklı bir şekilde eğitim sunulabilmektedir.
- Uzaktan eğitim, öğretmenler arası rekabet seviyesini üst seviyeye taşımakta, böylece daha nitelikli öğretim elemanları yetişebilmektedir.
- Uzaktan eğitim görsel-işitsel bir şekilde ders anlatımını zenginleştirdiği için öğrenciler daha hızlı bir şekilde motive olmaktadır.
- Uzaktan eğitim kurum ve kuruluşların yapmış olduğu ekonomik harcamaları azaltmakta ve maliyetleri düşürmektedir.

Odabaş'ın belirttiği avantajlara ek olarak, internet tabanlı uzaktan eğitimde belirli bir zamana ve mekâna ihtiyaç duymasına karşın bu ihtiyaçlar yüz yüze eğitimdeki kadar baskın değildir. Anlık derse katılamayan kişilerin eğitimlerini eş zamansız olarak gerçekleştirebiliyor olmaları da internet tabanlı uzaktan eğitimin avantajları arasında sayılabilir.

İnternet tabanlı uzaktan eğitimin dezavantajları şu şekildedir (Altıparmak, 2011):

- Maddi durumu el vermeyen öğrenciler bilgisayar sahibi olmadığı için ekonomik nedenlerden dolayı internet tabanlı uzaktan eğitimden faydalanamamaktadır.
- İnternet kullanım ücretlerinin yüksek olması internet tabanlı uzaktan eğitimi sekteye uğratabilmektedir.
- Özellikle internet ortamında yaşanan teknik sorunlar nedeniyle öğrenci ve öğretmenler arasında bağlantı problemi yaşanabilmektedir.
- İnternet tabanlı uzaktan eğitim konusunda yeterli bilgi düzeyi olmayan kişiler nedeniyle dersler verimli geçmeyebilmektedir.
- Gerek öğrenciler gerekse de öğretmenler bilgisayar ve internet konusunda bilgi sahibi değillerse eğitim sorunu yaşanabilmektedir.

Altıparmak (2011) internet tabanlı uzaktan eğitimin dezavantajlarını belirtirken, daha çok teknolojik ve internet altyapısı kaynaklı sorunlara yoğunlaşmıştır. Uzaktan eğitimde bu tür teknolojik ve internet altyapısı kaynaklı ihtiyaçlar tam olarak karşılansa dahi eğitimin en önemli ayaklarından bazıları eksik kalabilmektedir. Okulların bilgi aktarımının yanında en önemli katkılarından biri de öğrencilerin sosyalleşecekleri bir ortam sağlamasıdır. Böylece sosyal bir varlık olan insanın(öğrencinin) en temel ihtiyaçlarından biri olan sosyalleşmesi sağlanırken toplumun önemli öğelerinden biri olan kültür aktarımı da gerçekleşmiş olacaktır. Bunlar dışında anlık geri bildirimlerin yapılamaması; öğrencinin anında gidermesi gereken eğitim ihtiyaçlarının şartlar gereği giderilememesi; eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi, öğrenci başarısının büyük oranda öğrenci gayretine bağlı olması; öz denetimi yüksek öğrencilerin, öz denetimi düşük öğrencilere oranla daha başarılı olabilmesi, dezavantaj sebeplerine bağlı olarak öğrenci seviyeleri arasındaki farkın sürekli artma olasılığı; velinin eğitim üzerindeki etkisinin büyük oranda azalması internet tabanlı uzaktan eğitimin dezavantajları olarak sayılabilir.

Avantaj ve dezavantajları bu şekilde olan uzaktan eğitimin pandemi döneminde uygulanmasında da pek çok sorunla karşılaşmıştır. Pandeminin ilk başlarında sadece eğitim camiası değil tüm toplum ciddi bir belirsizlik ve bilinmezlikle karşı karşıya kalmıştır. Amerika’da 157.213 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada özellikle Covid-19 pandemisinin ilk dönemlerinde kaygı ve yorgunlukta artış, sakinlik, mutluluk ve iyimserlikte azalmalar olduğu tespit edilmiştir (Yarrington vd., 2021).

Covid-19 salgın döneminde eğitimde yaşanan olumsuzluklar arasında sayılabilecek durumlar değerlendirildiğinde, önde gelen sorunların; öğrenme kaybı, okulu bırakma oranlarının artması ve beslenme olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Saavedra, 2020). Ayrıca çevrimiçi verilen eğitimlere erişimde fırsat eşitsizliği olan öğrenciler Saran’a (2020) göre özellikle gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan önemli bir sorundur. Pandemi döneminde evde kalma tedbirlerinin olumsuz bir diğer sonucu ise aile içi çocuk istismarları ile ilgili şikâyetlerde artış olmasıdır (Koh vd., 2020). Altyapı yetersizlikleri: Al vd.’ne (2020) göre bazı öğretmenlerin teknoloji konusunda yetersiz olması, Nenko vd.’ne (2020) göre öğrencilerle iletişim ve etkileşim sorunları, Keskin ve Özer’e (2020) göre öğrencilerin yeri geldiğinde uzaktan eğitime karşı olumsuz tutum taşımaları, Barış’a (2015) göre teknolojik araç-gereç eksikliği vb. de yaşanan olumsuzluklar arasında sayılabilir.

Bu sorunlar eğitim paydaşlarından olan idareciler açısından değerlendirildiğinde: teknolojik imkânları olmayan öğrencilerin ve öğretmenlerin bu ihtiyaçlarını karşılamak için tedbirler almak zorunda kalmak (Can ve Ozan, 2022), teknolojik bilgi düzeyi düşük olan bazı öğretmenlerle bu dezavantajına rağmen uzaktan eğitimde başarı sağlamaya çalışmak, MEB tarafından sık yapılan değişiklikleri derhal gerçekleştirip öğretmen ve öğrencilerin yeni duruma uyum sağlamasını gerçekleştirmek (Doğan vd., 2021; Kara ve Bozkurt, 2021), yapılan değişikliğe adapte olamadan yenisini yapmak zorunda kalmak (Can ve Ozan, 2022), öğrenci ve öğretmenin derse devamını sağlayamamak (Çoban, 2022; Aykar vd., 2023) uzaktan eğitime karşı oluşan olumsuz tutumu değiştirememek, okul yönetiminin görev ve sorumlulukları dışındaki görevlerden sorumlu tutulması (filyasyon ekibi vb.) şeklindedir (Kaplan ve Uğurlu, 2023). Bakanlığın öğrencilerin imkânlarının kısıtlılığını da düşünerek “devam mecburiyetinin olmaması”, “notla değerlendirmenin olamaması”, “herkesin başarılı sayılıp bir üst sınıfa geçmesi” gibi aldığı kararlar da sorunun ne kadar büyük olduğunu göstermektedir (MEB, 2020).

İdarecilerin görevi sadece paydaşların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak değil aynı zamanda Şişman'ın (2010) da belirttiği gibi yönetici örgütün amaçlarına ulaşabilmesi için kararlar alan ve örgütü harekete geçiren kişidir. Ortak amaçlara ulaşabilmek için insanların sahip oldukları yetenekleri ve enerjilerini yönlendirici eylemler ve ilkeler olarak da tanımlamak mümkündür. Nitekim Erdoğan (2010) da yönetimi, örgütün hedefine ulaşması için madde, insan ve zaman kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanması olarak tanımlamaktadır. Karşılaşılan sorunlara alternatif çözümler üretebilen okul yöneticileri farkındalığı yüksek ve nitelikli yöneticiler olarak tanımlanmaktadır (Bush, 2007). Bu açıdan yöneticiler öncelikle uzaktan eğitim konusunda hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin imkânları eşitleyip daha sonra öğretmenleri eğitimlerle desteklemek, uzaktan eğitim ortamlarında öğrencilerinin öğrenmelerini kolaylaştırmalarına katkı sağlamaktadırlar (Cardullo vd., 2021). Yöneticiler pandemide okullarını uzaktan eğitimin sorunlarını ortadan kaldırmak için imkânlar dâhilinde hazırlamıştır. Bu hazırlıklar sınıfların düzenlenmesi, akıllı tahtaların kullanılması, imkânları olmayan öğrencilerin okullarda internete erişerek derslerini, sınavlarını yapabilmesi olarak sayılabilir. Ayrıca yöneticiler eğitim öğretim sürecinin sağlıklı yürütülmesi için hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin sorunları ile uğraşmak durumunda kalmışlardır (Kaya, 2020). Çünkü öğretmenlerin, uzaktan eğitim sürecinde, yüz yüze eğitimden farklı olarak yapmaları gereken yeni durumlar oluşmakta bu da öğretmenlerin iş yükünü artırmaktadır. Ayrıca eğitim paydaşları içinde en büyük sorumluluk öğretmenlere düşmektedir (Barış, 2015). Bu sorumluluklar ve iş yükü değişiminin bireyde; tatminsizlik, stres, iş doyumunda azalma, depresyon, fiziksel ve ruhsal yönden yorgunluk (Çelik, 2016; Samancı ve Basım, 2018) gibi sonuçlara neden olduğundan öğretmenler de bu değişimden olumsuz etkilenmiştir.

2020 yılı mart ayında biranda uzaktan eğitim yoluyla öğretim sürecini yönetmek zorunda kalan öğretmenin dijital yeterliliği, sahip olduğu teknolojik araçların güncelliği, kullandığı internetin hızı ve miktarı gibi sorunları gündeme gelmiştir (Bakırcı vd., 2021). Öğretim, birçok uzmanlık bilgisinin iç içe geçmesini gerektiren karmaşık bir uygulamadır. Etkili öğretim; öğrencinin düşünme ve öğrenme bilgisini, konu bilgisini ve giderek artan teknoloji bilgisini de içeren zengin, iyi organize edilmiş ve bütünleşik bilgiye, esnek erişime bağlıdır. (Çakır vd., 2022). Öğretmenler mesleklerini, anlayışlarını sürekli olarak değiştirmelerini

ve geliştirmelerini gerektiren oldukça karmaşık, dinamik sınıf ortamlarında icra ederler (Leinhardt ve Greeno, 1986). Bu nedenle öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlikler ve beceriler, ğretmen yetiştirme alanının tartişmaları arasındadır. Bu bağlamda ğretmen eğitiminde çeşitli yaklaşım ve çerçeveler benimsenmeye başlanmıştır. Shulman'ın (1986) ortaya koyduğu “Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)” modeli öğretmenin edineceği bilgileri, alan bilgisi, pedagojik bilgi ve pedagojik alan bilgisi biçiminde ele almakta olup içerik ve pedagoji arasındaki yapay ayırımın üstesinden gelmeyi amaçlamış ve ğretmen eğitimine dikkat çekmiştir. Teknolojinin özellikle öğrenme-öğretme süreçlerine dâhil edilmesiyle birlikte öğretmenlere önemli görevler düşmüştür. Öğretmenlerin teknolojiye yönelik bilgi ve becerilerinin artırılması önem kazanmıştır. Günümüz toplumunun zorluklarına ve taleplerine yeterince hazırlıklı olmak için teknolojiye yeterlik zorunludur (Voogt vd., 2013). Covid-19 salgını döneminde, eğitim ortamı çok hızlı bir şekilde dijital ortamlara geçmesiyle birlikte öğretmenlerin dijital yeterlikleri daha da önemli bir hal almıştır (Karakuş vd., 2022). Pandemi dönemi ayrıca normal zamanda fark edilmeyen ya da görmezlikten gelen (altyapı yetersizliği, öğrenciler arasındaki fırsat eşitsizliği, sınırlı teknolojik imkanlar vb.) bazı olumsuz durumların da su yüzüne çıkmasını sağlanmıştır (Bakırcı vd., 2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin sorumluluğunun artması, özellikle teknoloji kullanımı olmak üzere öğretmenlerin bilgi ve becerilerini geliştirme gereğini ortaya çıkarmıştır. Ancak bazı öğretmenlerin teknolojiye mesafeli olması süreç üzerinde olumsuz etki yaratmıştır (Gök ve Kılıç, 2020). Yine uzaktan eğitim sürecinde eğitimcilerin daha fazla hazırlık yapmaları ve derse zaman ayırmaları gerektiğini de (McQuiggan, 2012) ortaya koymuştur. Diğer yandan pandemi sürecinde öğretmenler kendilerini uzaktan eğitimin zorluklarına hazırlarken öğrencilerini de uzaktan eğitim sürecine adapte etmeleri gündeme gelmiştir.

Gordy vd. (2021), yaptıkları çalışmada Covid-19 sürecinde ileri teknoloji eğitimi alan fen dersi ğretmenlerinin uzaktan eğitim algılarını ve uzaktan fen eğitiminde karşılaşılan durumları incelemişlerdir. 11 fen bilimleri öğretmeninin katılımıyla gerçekleşen araştırma sonuçlarına göre, eğitim alan öğretmenlerin eğitim almayan öğretmenlere göre uzaktan eğitim faaliyetlerini daha yüksek seviyede özgüvenle yürüttükleri ancak gerçek sınıf ortamı olmadan derslerin devamlılığının zor olduğu ve uzaktan eğitimde öğretmenlerin yükünün arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bütün bu durumlara rağmen pandemi döneminde

öğretmenlerin kendilerini geliştirme fırsatı buldukları ve farklı öğretme yöntemlerini öğrendikleri verilerine ulaşılmıştır.

İdareci ve öğretmenler üzerinde yapılan tüm bu çalışmaların temelinde öğrencilerin eğitimden azami fayda sağlanması için ne yapılabilir sorusu yatmaktadır. Öğrenciler eğitimin amacı, yani öznesidir. Varoluşçu eğitim, öğrencinin kendi hakikatinin anlamı üzerine odaklanması için ona yapılan bir yardım olarak görülür (Günay, 2019). 21. yüzyıl yeterlikleri arasında, bireyin kendi kendine öğrenme sorumluluğunu alması ve öğrenmeyi hayatının tüm zamanlarına yayması yer almaktadır (Erdoğan, 2020). Tüm öğrencilerin kendi kendine öğrenme sorumlulukları olmadığına göre toplumlar için öğrencilerin eğitiminden pandemi dahi olsa vazgeçilemez. Örneğin Barış (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada, uzaktan eğitime yönelik öğrencilerin tutumlarının düşük olduğu ortaya çıkmış, bilgisayar ve internet erişimi olma değişkeni ele alındığında, bunlara erişimi olan öğrencilerin, olmayanlara göre daha yüksek tutum sergilediği tespit edilmiştir. Birişçi'nin (2013) çalışmasında, video konferansla 41 öğrenciye 23 uzaktan eğitim verilmiş ve sonrasında görüşleri alınmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, öğrenciler öğretmenle yüz yüze aynı ortamda bulunmaktan dolayı derse karşı motivasyonlarının düştüğünü belirtmişlerdir. Öğretmenler bu sorunlarla mücadele ederken akıllı telefonlar, tabletler ve sosyal ağ uygulamaları gibi dijital araç ve ortamlarla giderek daha fazla zaman geçirmekte (Rideout vd., 2010), öğrenciler de uzaktan eğitimde pek çok sorun ile karşılaşmışlardır. Özellikle lise düzeyindeki öğrencilerde yaşlarının getirdiği kişisel bağımsızlık istekleri yanında ailelerin sunduğu teknolojik ve ekonomik imkânlarla birlikte, sosyal medya ve sanal oyun ortamlarında daha fazla zaman geçirmektedirler. Teknolojinin yoğun bir şekilde hayatlarında olması ile birlikte yaşama, çalışma ve öğrenme biçimi sürekli olarak değişen (Anderson, 2008), bu gençlerin henüz var olmayan kariyerler için eğitim almaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Okullar öğrencilere teknolojik araçları temin etmenin yanında sınıfta teknolojinin kullanımı konusunda dengeyi sağlamaları da giderek artan bir ihtiyaçtır (Ribble, 2012). Teknoloji eğitimin temelini değiştirdikçe beraberinde yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunların arasında öğretmenlerin dijital dönüşüme adapte olması gelmektedir. Eğitim uygulamalarının içine daha fazla teknolojinin entegre olması ve bunun sonucu olarak öğretmenlerden teknolojik yeterlikler seviyelerine yönelik beklentinin artması, öğretmenlerin dijital yeterliklerini geliştirmesini beklemek öngörülebilir bir

durumdur. Teknolojiye uyum sağlamaya çalışan idareci, öğretmen ve öğrenciler pandemi ile birlikte farklı sorunlar da yaşamaya başlamıştır. Pandeminin sebep olduğu bu sorunların başında; idareci, öğretmen ve öğrencilerin normal ve sosyal hayatlarının kesintiye uğraması sebebi ile depresyon ve anksiyete belirtilerinde artış ve yüksek düzeyde yalnızlık ve belirsizlik hissettikleri görülmüştür (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD], 2021). Yüz yüze eğitim döneminde dahi birçok problemle mücadele eden idareci, öğretmen ve öğrenciler pandemiyle birlikte hesapta olmayan yeni sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda yapılan pek çok araştırmada pandeminin idareci, öğretmen ve öğrenciyi farklı konularda farklı şekillerde etkilediği görülmekle birlikte yapılan çalışmaların hem paydaşlar hem de yaşanan sorunlar açısından oldukça spesifik olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, örneklemdeki çeşitliliğin artırılması amacıyla idareci, öğretmen ve öğrenci gruplarıyla çalışılırken pandemi ile ilgili yaşamış oldukları deneyimlerin ortak anlamlarını tanımlamak adına olabildiğince farklı sorular sorulmaya çalışılmıştır. Türkiye’de pandemideki uzaktan eğitim ile ilgili bu kadar kapsamlı benzer çalışmaların olmaması da çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1.2 Problem Cümlesi

Pandemi sürecinde eğitim kurumlarında yaşanan sorunların değerlendirilmesi.

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada pandemi sürecinde eğitim kurumlarında yaşanan sorunları değerlendirmek ve pandemi sürecinde paydaşlar tarafından tespit edilen sorunlar aracılığı ile ileriye yönelik bir takım çıkarımlarda bulunmak amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Pandemi sürecinde eğitim paydaşlarının yaşadığı sorunlar nelerdir?
2. Pandemiyle birlikte tecrübe edilen uzaktan eğitimin avantajları yönleri yüz yüze eğitimde kullanılabilir mi?
3. Her bir paydaş kendi adına pandemi sürecinde yaşadıkları deneyimlere dayanarak uzaktan eğitime yönelik ne tür sonuçlar çıkarmalıdır?
4. Pandemi sürecinin beraberinde getirdiği eğitim fırsatları nelerdir?
5. Pandemi eğitime yeni bir bakış açısı getirebilir mi?

1.4 Araştırmanın Önemi

Güncel kararlar her ne kadar bugünü ilgilendirse de bir o kadar da gelecekteki nesilleri ilgilendirmektedir. Pandemi ilk defa korkutucu bir hal alıpta, insanların ekmek dahi almaya çıkamadıkları, “Bize ya da sevdiklerimize bir şey olur mu?” diye belirsizlik ve korku içinde yaşadığı günlerde, haberlerde bir çiftçinin her şey normalmiş sanki pandemi gibi bir durum yokmuş gibi işinde gücünde olması tarlasını ekip biçmesi tüm insanlığa gelecek için bir amacın varsa her şartta bugün yapman gerekenleri yapmalısın diye sessizce bir ders veriyordu. Tüm toplumlar da ister pandemi, ister savaş, isterse de başka bir afet olsun geleceğin teminatı olan öğrencilerin eğitimini sağlamamak adına bu refleksi vermek zorundadır. Bırakın gelişmiş toplumlar ile az gelişmiş toplumları gelişmiş toplumlar arasında bile birçok konuda ciddi farkların olduğu bir zamanda eğitiminden taviz vermek telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracaktır. Bu bilinçle ülkeler şartlarına göre örneğin A.A.’ya (2020c) göre; ABD’de ülkedeki her eyaletin müfredatı farklı olduğundan uzaktan eğitim uygulamaları da ülke genelinde farklı şekilde yürütülürken, İngiltere’de ülke genelinden bir ay ders yapılmadı BBC gecikmeli olarak uzaktan eğitime geçti, Belçika-Fransa öğretmenler öğrencilere e-posta göndererek uzaktan eğitimi sürdürdü, İsviçre Türkiye’ye benzer bir sistem uygularken, Çin’de geliştirilen bulut öğrenim sistemi sayesinde aynı anda 50 milyon öğrenciye ders verilebildi, Malezya ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin %36,9’u çevrimiçi dersleri takip etmek için gerekli bilgisayar veya tablet gibi cihazlara sahip olmadığı halde uzaktan eğitime geçti, Avustralya’da dersler öğrencilerin olmadığı sınıflardan çevrimiçi olarak yapıldı, gibi çeşitli tedbirler aldılar. Bu tedbirlerin tamamı kriz anından önlem alınması amacıyla alınan tedbirlerdi ve Türkiye’de benzer şekilde tedbirler aldı. Krizde alınan tedbirler ikiye ayrılır bunlar: kriz ortaya çıkmadan önce önlemlerin alınması veya kriz ekibinin oluşturulması proaktif bir yaklaşım; kriz meydana geldikten sonra etkilerini azaltmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar ise reaktif kriz yönetimi kapsamında değerlendirilmektedir (Akar, 2014). A.A. (2020c), verileri de ülkelerin proaktiflik düzeylerine göre aldıkları tedbirler için bir veri oluşturabilir. Bu nedenle ileride yaşanması muhtemel Covid-19 benzeri krizler için bir kaynak oluşturmak amacı ile eğitim paydaşları ile yapılacak görüşmelerden çıkan sonuçlara göre proaktif bir yaklaşım geliştirilerek Türkiye’ye has çözüm önerileri getirmek adına bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Dünya tarihine bakıldığında insanoğlu yaklaşık her yüz yılda bir pandemi türü büyük felaketlerle karşı karşıya kalmıştır. Her ne kadar Covid-19’la ilk karşılaşıldığında birçok konuda ciddi sorunlar yaşansa da yaşanan sorunlardan elde edilen tecrübeler gelecekte karşımıza çıkması muhtemel Covid-19 türü pandemilerde insanlık için avantaj olacaktır. Nitekim daha önce yaşanan pandemilerde tecrübe edildiği üzere pandeminin başında virüse karşı etkili bir aşının olmaması sonucunda pandemi ile mücadelenin önemli aşamalarından birisi olarak gösterilen ilaçsız mücadele (Feng vd., 2007), kapsamında sosyal mesafe uygulamasına geçilmiştir (WHO, 2020d). Sosyal mesafe uygulaması kapsamında: Covid-19 bağlamında okullara yönelik halk sağlığı tedbirleri kararlarının “SARS-COV-2 bulaşma düzeyi ve okul faaliyetleri ile ilgili hususlar” kısmında şöyle ifade edilmektedir:

Çocukların eğitiminin devamlılığını sağlama amacıyla okul faaliyetleri ve topluluk düzeyindeki diğer halk sağlığı tedbirleri için risk esaslı yaklaşım. COVID-19 vakalarında artış eğilimi görülen alanlarda, COVID-19’a bağlı hastane yatışları ve can kayıplarının olduğu hallerde okulların kapanması da dâhil olmak üzere geniş çaplı halk sağlığı tedbirlerinin uygulanması muhtemeldir; açık kalan herhangi bir okul varsa, COVID-19 yönergelerine titizlikle uymalıdır.

WHO her ne kadar tavsiye kararının son kısmında okulların açık kalabileceğini belirtse de ülkelerin çoğunda okullar pandemide kapanan ilk yerler olmuştur. 11 Mart 2020 tarihinde Corona virüsü salgınının resmi olarak pandemi ilan edilmesinin ardından, Nisan ayı itibarıyla dünya genelinde 188 ülkede okullar kapatıldı ve birçok ülkede uzaktan eğitim internet, televizyon ve radyo başta olmak üzere çeşitli teknolojiler kullanılarak devam etti (Gündoğan, 2019). Dünya Bankası (DB, 2021); UNESCO (2021); Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF, 2021) eğitimde yaşanan krizin büyüklüğünü ilgili yayınladıkları raporda: dünyadaki hemen hemen her ülkenin öğrenciler için uzaktan öğrenme fırsatları sunduğuna, ancak bu tür girişimlerin kalitesi ve erişiminin farklı olduğuna, çoğu durumda, en iyi ihtimalle, yüz yüze eğitimin ancak kısmen yerine geçebildiğine dikkat çekmektedir. Aynı raporda gelecekte mevcut öğrenci nesli, COVID-19 pandemisine bağlı okul kapanmalarının bir sonucu olarak şimdiki değerinde 17 trilyon dolar (bugünün küresel GSYİH’sinin yaklaşık yüzde 14’ü) kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Bu rakamlar da gösteriyor ki pandemide eğitimde meydana gelen her kayıp gelecek nesillerin ekonomik olarak da geri

kalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda ekonomik koşulları nedeniyle uzaktan eğitimde istenilen seviyeye ulaşamayan ülkelerin gelecekteki ekonomilerinin de ekonomik olarak gelişmiş ülkelere oranla daha fazla etkileneceği anlamına gelmektedir.

Yıldırım (2020) çalışmasında, teknoloji entegrasyonuna önem veren kurumların ve öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine adaptasyonunun daha kolay olduğu, bunun dışında yüz yüze eğitimin ve çevrim içi öğrenme ortamlarının beraber kullanıldığı harmanlanmış eğitimi deneyimlemiş öğretmenlerin veya sadece basit anlamda eğitimde teknolojiden faydalanma konusunda sınırlı da olsa deneyimi olan öğretmenlerin de sürece daha kolay uyum sağladığı belirtmiştir. Bu bağlamda, DB (2021); UNESCO (2021); UNICEF (2021) uzun vadede daha dayanıklı eğitim sistemleri oluşturmak için ülkelerin tüm öğrenciler için dijital öğrenme fırsatlarının potansiyelini ortaya çıkarmak amacıyla elverişli ortamların yaratılmasına yönelik yatırım yapması; çocukların öğrenimi konusunda ebeveynlerin, ailelerin ve toplumların rolünü güçlendirmesi; öğretmenlerin desteğe ve yüksek kaliteli mesleki gelişim fırsatlarına erişime sahip olmalarını sağlaması gerekmektedir. Bu tedbirlere rağmen eğitim paydaşlarının hem ortak sorunları hem de kendilerine has sorunları vardır. Örneğin; uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrenci arasındaki karşılıklı etkileşim azaldığında öğrencinin derse katılımı azalmakta buna karşın ders akışı bozulmadığından öğretmen müfredatı yetiştirebilmektedir. Diğer yandan öğrenci olmadığı için okul giderleri azalmakta bunun yanında okul kapalı olduğu için okulların en önemli gelir kaynağı olan kantin gelirlerinden faydalanılamamaktadır. Paydaşlardan birinin lehine gibi görünen durum diğerinin aleyhine olabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı çalışma; idareciler, öğretmenler ve öğrenciler için ayrı ayrı yapılarak paydaşların çeşitliliği artırılmış ve yaşamış oldukları deneyimlerin ortak ve farklı yönleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Penn (2021) çalışmalarında, Covid-19 veya İspanyol gribine benzer ölçekte yoğun salgın riskinin hızla arttığını tespit etti ve yeni pandemilerin ortaya çıkma olasılığının önümüzdeki on yılda, üç kat artacağını ortaya koydu. NTV Bilim'e (2021) göre, pandemilerin daha önce varsayıldığı kadar nadir olmadığını, bir sonraki küresel salgının 2080 yılına kadar gerçekleşeceğini ve 2000 yılında doğan birinin, yüzde 38'lik bir ihtimalle, 60. doğum gününe kadar bir başka ölümcül salgını deneyimleyeceğini ifade ettiler. Toplumların eğitimden vazgeçmeleri mümkün olmadığı ve Covid-19 başında yaşanan karmaşa düşünüldüğünde pandemi

sürecinde görev yapan idareci, öğretmen ve bu süreçte eğitimine devam eden öğrencilerin görüş ve sorunları incelenerek yaşamış oldukları deneyimlerin ortak anlamlarını tanımlamak gelecek için bir perspektif oluşturmak araştırmanın en önemli amacıdır. Böylece araştırmadan, yaşanan bu süreçten ders alarak geleceği yeniden ve daha güçlü planlamak, kriz yönetiminin sonunda öğrenilen tecrübeyi fırsata dönüştürecek hem eğitim-öğretim hem de genel yönetim felsefesini ve politikalarını yeniden belirlemede bir kaynak oluşturması ve ilgili literatüre katkı sağlaması da beklenmektedir.

1.5 Varsayımlar

Hazırlanan görüşme formlarının katılımcıların yaşadığı sorunları ölçecek nitelikte olduğu,

Katılımcıların görüşme formların da yer alan sorulara samimi, önyargısız, dışsal etkilere uzak bir şekilde gerçek cevap verdiği,

Araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.6 Sınırlıklar

Araştırma 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında Bolu ilinde resmi ortaöğretim okullarında görev yapan idareciler, öğretmenler ve ortaöğretim kurumlarında eğitim alan öğrenciler ile sınırlıdır.

Araştırma, “İdarecilerle yapılan görüşmelerden”, “Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden” ve “Öğrencilerle yapılan görüşmelerden” elde edilen verilerle sınırlıdır.

Araştırma, okulların uzaktan eğitime geçildiği 16 Mart 2020 tarihi ile yüz yüze eğitime döndüğü 1 Haziran 2021 tarihleri arasında Bolu ilinde resmi ortaöğretim okullarında gerçekleştirilen uzaktan eğitimde yaşanan tecrübelerle sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

Pandemi: Kıtalar arasında hızla yayılan salgın hastalık olarak tanımlanmaktadır. Bu terim araştırmada Bolu’da ortaöğretim düzeyinde görev alan idareci, öğretmen ve aynı eğitim düzeyinde eğitim alan öğrencilerin yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçmesine neden olan Covid-19 salgınına ifade etmektedir.

Uzaktan Eğitim: Uzaktan eğitim kavramı en başlarda eğitim alacak kişinin fiziki ihtiyaçlarının bir merkezden ve uzaktan karşılanması nedeniyle bu ismi alsa da günümüzde daha çok öğretene ve öğrenenin fiziksel olarak aynı yerde bulunmak

zorunda olmadığı ve teknolojinin yoğun bir şekilde kullanıldığı öğretim yöntemi olarak tanımlanabilir. Çalışmada uzaktan eğitim ise okulların yüz yüze eğitime son verilmesiyle birlikte başlayan ve çeşitli iletişim araç ve yöntemleriyle gerçekleştirilen; altyapı olarak bilişim araçları ve internet bağlantısına ihtiyaç duyan pandemi dönemindeki eğitimi ifade etmektedir.

Ortaöğretimde İdareci: Bir ortaöğretim kurumunda, kurumun amaçlarının gerçekleştirebilmesi için eğitim ve diğer personeli örgütleyen, etkileyen, yönlendiren, koordine eden ve denetleyen yetkili kişi; okul müdürü ve yardımcısıdır. Çalışmada idareci, yetkili makamlarca verilen görev ve sorumlulukları yerine getirerek pandemi sürecinde görev alan öğretmen, personel ve eğitim alan öğrencilerin süreci en az zararla ve en yüksek fayda ile atlatmasını sağlayan, öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitimde ihtiyaç duydukları psikolojik, teknolojik ve teknik destek konusunda birinci derecede sorumlu olan ortaöğretim okulu yetkilisi olarak tanımlanmaktadır.

Ortaöğretimde Öğretmen: Çalışmada öğretmen, Pandemi eğitimi sürecinde Bakanlık kararlarına ve branşına göre gerektiğinde yüz yüze gerektiğinde uzaktan eğitim veren, uzaktan eğitim sürecinde okul idaresinin belirlediği programa göre gerektiğinde Zoom ve/veya Eba platformları üzerinden derslerini planlayan, teknolojik araçlarla ve internet aracılığıyla uzaktan eğitimi gerçekleştiren eğitmen olarak tanımlanmaktadır.

Ortaöğretimde Öğrenci: Çalışmada öğrenci, pandemi kararları doğrultusunda kayıtlı olduğu ortaöğretim kurumunun müfredatına göre hazırlanan ders programına uyarak pandemi sürecinde gerektiğinde yüz yüze gerektiğinde uygulamalı ve gerektiğinde ise uzaktan eğitimdeki derslere katılması beklenen öğrenci olarak tanımlanmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın konusuyla ilgili kavramsal çerçeve açıklanmış ve alan yazındaki araştırmalar incelenmiştir. Uzaktan eğitim, pandemide uzaktan eğitim kavramları açıklanıp ardından bunlarla ilgili yapılan araştırmalar belirtilmiştir.

2.1 Uzaktan Eğitim (UE)

Pandemiden önce uzaktan eğitim kavramı Moore ve Kearsley'in (2011) ifade ettiği gibi, ayrı ortamlarda bulunan öğrenen ve öğretmenin, etkileşim sağlayabilmek için farklı iletişim teknolojilerine ihtiyaç duymaları sonucu oluşan sistem olarak zihinlerde yer etmekteydi. Pandemiyle birlikte tüm eğitim paydaşları bir anda kendini uzaktan eğitimin içinde buldu. Pandemi öncesi teknolojiye ileriye, bilgiye ulaşımın kolaylaşması, insanların teknolojiyle daha bir içi içe olmaları, kurumların da artık teknolojiye ayak uydurarak teknoloji konusunda öncü olmaları gibi nedenlerle dünyada birçok paritede köklü değişikliklere neden oldu. Dünyadaki bu parite değişimine bağlı olarak 1700'lü yıllarda mektupla ilk kez ortaya çıkan uzaktan eğitim kavramı günümüze kadar teknolojinin de gelişimiyle farklı dönüşümlere (Holmberg, 2008) uğramak zorunda kalmıştır. Dijital çağ olarak adlandırılan bu çağda teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan bu tür değişim ve dönüşümlere ayak direyen tüm kurumlar rakiplerinin gerisinde kalmakla kalmayıp tamamen yok olmaya mahkûm olabilirler. Çünkü örgütsel ekolojide değişime ayak uyduran şirketlerin ayakta kalması ve büyümesini, değişimi ve dönüşümü sağlayamayanların ise yok olmasını beklenen bir sonuçtur (Yılmaz ve Çetinel, 2015).

Eğitim paydaşlarının büyük çoğunluğunun e-okul, Eba gibi Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve denetiminde olan uygulamaları kullandığı tesbit edilmiştir. Ancak Zoom, Google Meet gibi uygulamalarla ilk defa pandemi nedeniyle karşılaşmıştır. Bir anda herkes kendini acil uzaktan eğitimin içinde buldu. Peki, uzaktan eğitim tam olarak nedir? Nasıl bir tarihsel gelişim/evrim geçirmiştir? Bugün pandemide yaşanan uzaktan eğitim nasıl tanımlanır?

Literatür incelendiğinde uzaktan eğitimle ilgili oldukça fazla tanım olduğu, buna karşın her bir tanımda belli başlı ortak noktalar olduğu görülmektedir.

Uzaktan eğitim; çoklu ortam teknolojisi olan uydu, ses, grafik, video, bilgisayar gibi araçlar sayesinde eğitimin uzak mesafelerde bulunan öğrencilere sunulmasıdır (Demir, 2014). Schlosser ve Simonson'a (2002) göre uzaktan eğitim;

- Öğrenme gruplarının birbirlerinden ayrıldığı ve bu grupların, kullanılan kaynakların ve öğretmenlerin birbirine bağlanabilmesi için etkileşimli telekomünikasyon sistemlerinin kullanıldığı kurum tabanlı resmi bir eğitim,
- Bilişim teknolojisinin ve altyapısının eğitime ve öğrencilerle ilgili etkinliklere uygulanması, öğretmenlerin ve öğrencilerin farklı yerlerde birbirine bağlanması,
- Öğretmen ve öğrencilerin fiziksel olarak ayrı olduğu ve aralarındaki tüm iletişimin çeşitli teknolojik araçlarla gerçek ya da gecikmeli zamanda gerçekleşmesi,
- Öğretmen ve öğrenci birbirinden mekân olarak ayrı olduğunda öğretim boşluğunu doldurmak için teknolojik araçlardan yararlanma sürecidir

Bu iki tanımdan da anlaşılacağı üzere uzaktan eğitimin daha çok fiziki uzaklık, teknolojik altyapı ihtiyaçları ve internet altyapısı üzerine kurulmuş olduğu görülmektedir. Bu ifadeler eğitim kavramından daha çok öğretim kavramına karşılık gelmektedir. Sadece fiziksel ihtiyaçların karşılanması eğitim-öğretim kavramının eğitim ayağının boşta kalmasına neden olmaktadır. Moore ve Kearsley (2011) uzaktan öğrenme (distance learning) ifadesi yerine uzaktan eğitim (distance education) ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca bu terimlerin yanında kullanılan diğer ifadeler ise elektronik araçların kullanıldığı e-öğrenme ve çevrim içi öğrenmedir.

2.1.1 Uzaktan Eğitimin Avantajları

Uzaktan eğitim kavramına literatürde bakıldığında araştırmacılar yaptıkları çalışmanın fenomenine bağlı olarak uzaktan eğitimin farklı açılardan birçok avantaj ve dezavantajları ortaya çıkarmışlardır. Her ne kadar çalışmalarda birçok konuda ortak özelliklerden bahsedilse de farklılıklar da çalışmalarda önemli ölçüde yer tutmuştur. Öğrenen ile öğretmenin fiziksel olarak farklı mekânlarda olduğu, bireylerin öğrenme konusunda sorumluluk aldığı "uzaktan eğitim", günümüzde de bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması adına farklı imkânlar sunan eğitim sistemi olarak yaygınlaşmaktadır, Kaya ve Önder'e (2002) göre uzaktan eğitim

sisteminin; bireylerin elde olan veya olamayan sebeplerle eğitime hiç katılamamış veya yarıda bırakmış olanlara şans tanınması, uzak mekânların ulaşımında ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmesi, yaşam seyrini sekteye uğratmadan ekonomik zaman kullanımına imkân sağlaması, eğitimde fırsat eşitliliğini sağlaması, öğrenenlerin kendi başına eğitim-öğretimini yerine getirmesinde yardımcı olması gibi avantajlar bu sistemin gelişimini desteklemektedir. Bu bağlamda literatür incelendiğinde uzaktan eğitimle ilgili pek çok avantajla karşılaşılmaktadır. Bunlar:

- Öğrencilere yaşam boyu öğrenme fırsatı sunar (Uşun, 2006).
- Öğrenci ve öğretmenlerin belli bir mekân olmadan istedikleri yerde ve zamanda eğitim öğretim faaliyetlerine katılma olanağı sağlar (Ağır, 2007).
- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ulusal gelişimlerine katkı sunarak gereksinimlerini karşılar (Uşun, 2006).
- Bireysel ve bağımsız öğrenme fırsatı sağlar (Uşun, 2006).
- Öğrenme sorumluluğunun bireyde olmasını sağlayarak, bireylerin tek başına karar verme yeteneklerini geliştirir (Uşun, 2006).
- Geleneksel eğitim süreçlerine katkı sunarak zenginleşmesini sağlar (Uşun, 2006).
- Uzaktan eğitim, altyapı gereksinimleri için harcanan maliyetler dışında pahalı değildir. Eğitim maliyetlerini düşürür (Uşun, 2006).
- Eğitim içeriklerinin kolayca güncellenebilmesi olanağı sunar (Uşun, 2006).
- Her yaştaki bireylere eğitim alma imkânı sunar (Ağır, 2007).
- Bireysel öğrenmeleri sağladığı için öğrencilerin problem çözme becerileni geliştirir (Ağır, 2007).
- Uzaktan eğitim sayesinde bilgiye erişim ve bilgi paylaşımı kolay hale gelir (Ağır, 2007).
- Öğrencilere zengin öğrenme ortamları sunarak, daha fazla sayıda kişinin uzaktan eğitimden yararlanmalarını sağlar (Ağır, 2007).
- Engelli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılanmasında kolaylıklar sağlar (Ağır, 2007).
- Uzaktan eğitim, bireylere fırsat eşitliği sağlamaktadır (Yurdakul, 2005).

- Uzaktan eğitimde, bireyler kendi hızlarına göre öğrenme gerçekleştirebilmektedir (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitimde, yol ve yemek gibi masraflar olmadığı için tasarrufludur (Kaya, 2002).
- Uzaktan eğitimde, her yaştan birey eğitim imkânına sahiptir (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilerin çeşitli olması sayesinde eğitim ortamları zengin ve öğretim teknik ve yöntemleri esnektir (Okan ve Arapgirlioğlu, 2019).
- Uzaktan eğitimde, kişilere iş hayatının yanında eğitim alma fırsatı sunmaktadır (Yurdakul, 2005).
- Geleneksel eğitim ortamlarında kendini ifade etmekte, soru sormakta çekinen bireyler, uzaktan eğitimde sanal ortamda kendilerini daha açık bir şekilde ifade edebilmektedir (Gökkaya ve Akçiçek, 2012).
- Uzaktan eğitim, bireylerin farklı ihtiyaç, istek ve beklentilerine cevap vermektedir (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitim, geniş kitlelerin uzmanlar tarafından eğitim almasına olanak tanımaktadır (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitim, bilgiye istenilen zamanda kolay ve hızlıca ulaşma olanağı tanımaktadır (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitimde, öğrenen ve öğretene etkileşim içinde olduğu için dinamik bir yapı vardır (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitimle, öğretmenden öğretmene değişen eğitim standart hale gelmiştir. Aynı eğitim herkese, her yerde aynı nitelikte eğitim fırsatı sunarak bir standart sağlamıştır (MEB, 2019).
- Herhangi bir zamanda çalışanları hizmet içi eğitime alınabilmesi açısından uzaktan eğitim ihtiyaca göre şekillendirilip, göreve özel olarak verilebilir (MEB, 2019).
- Eğitim ve gerçek hayattaki uygulamalar arasındaki zaman farkını azaltır. Örgün eğitimde sınıf ortamında oluşan zaman kayıpları uzaktan eğitimle en aza indirilmiş olur (MEB, 2019).
- Beklenmedik durumlarda ihtiyaca göre eğitim imkânı sağlar (MEB, 2019).

- Bir forum aracılığı ile veya bir sohbet ortamı ile daha rahat geri bildirim yapılabilir. Sınıf ortamındaki disiplin ve öğrencilerin kendilerini ifade etmelerindeki çekinceleri forumlar aracılığıyla en aza indirgenir. Böylece öğrenciler kendilerini en rahat bir şekilde ifade ederler (MEB, 2019).
- Öğreten ve öğrenenler arasında metin, grafik iletişim gibi çeşitli öğretim teknikleriyle etkileşim sağlanır. Örgün eğitimde kullanılan öğretim yöntemlerinden daha fazla öğretim tekniği kullanıldığından öğrenme kalıcı olur (MEB, 2019).

Literatürde uzaktan eğitimin avantajlarına bakıldığında öne çıkan avantajların başında zaman avantajı görülmektedir. Zaman avantajı kişinin istediği zaman ders kayıtlarını dinleme olanağı sağladığı gibi geç ya da erken yaşta eğitim alabilme imkânı da sağlamaktadır. Zaman avantajı ayrıca fiziki mekanlar arasında gidiş gelişlerden kaynaklı zaman kaybının olmaması ya da tam zamanlı olarak çalışan kişilerin kendilerine kalan zamanda ihtiyaç duydukları (temel, teknik, mesleki ya da akademik) eğitimi de alabilmeleri anlamına gelmektedir.

Öne çıkan diğer önemli avantaj ise fiziksel mekân olarak görülmektedir. Kişinin fiziki mekân açısından yüz yüze eğitime ulaşamaması, belirli bir zamanda belirli bir mekânda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırması, istediği mekândan dersi dinleyebilmenin konforu fiziksel mekân avantajları olarak sayılabilir.

Bir diğer öne çıkan avantaj ise teknolojik avantajlar, örneğin teknolojik imkânlar zengin görsel ve işitsel tasarımlar sayesinde eğitim çekici hale gelmekte ve öğrenme kolaylaşarak kalıcılığı artmaktadır. Canlı derslerle eş zamanlı etkileşim sayesinde parmak kaldırıp görülmemek, doğru cevabı söyleyip sesini duyuramamak gibi olumsuz durumlarla karşılaşılma olasılığı azalmaktadır. Eğitimi alan kişi dersle ilgili düşüncelerini anında iletebilmekte ve aynı iletişim kanalından eş zamanlı olarak cevap alabilmekte, bir fikre katkıda bulunabilmekte veya eğitmeni farklı açılarda bilgi vermesi için yönlendirebilmektedir. Kayıttan video izlendiğinde eğitim sürecinin kontrolü eğitim alan kişide olmaktadır. Bir tıkla durdurulabilen videolardan not alıp devam edebilme, anlaşılmayan yerin tekrar tekrar izlenebilmesine ve gereksiz gördüğü kısımları ileri sararak zaman kaybının engellenmesine olanak sağlamaktadır. Öğrenme ortamı görsel ve işitsel bilişim araçları/uygulamaları ile desteklendiğinde eğitimci ile öğrenen arasındaki etkileşim üst düzeylere çekilebilmekte ve bilgi daha kalıcı olmaktadır.

Uzaktan eğitimin literatürde belirtilen bu avantajların yanında dezavantajları ve sınırlıkları da bulunmaktadır.

2.1.2 Uzaktan Eğitimin Dezavantajları ve Sınırlıkları

Uzaktan eğitimin avantajı gibi görünen bazı durumlar aynı zamanda en büyük dezavantajı da olabilmektedir. Örneğin; öğrencinin derse istediği zaman istediği yerden bağlanabilmesi inisiyatifi öğrenciye bırakmakta, sınıf ortamındaki kurallara alışmış, birçok konuda yönlendirmeye ihtiyaç duyan bazı öğrenciler için bu durum dezavantaj olabilmektedir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin aynı olmaması ve sınıf ortamına alışmış öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmeleri de uzaktan eğitimin dezavantajları olarak ortaya çıkmaktadır (Simpson, 2002). Evin rahat ortamında derse girebilmek eğitimden alınan verimi düşürmekle birlikte teknolojik imkanları kullanmaya imkân vermesi aynı zamanda teknolojiye bağımlılığı da artırmaktadır. Çevrimiçi ortamda yürütülen bu dersler için, öğrenci ve öğretmenlerin rahatlıkla internete erişebilmesi, kendilerine ait bilgisayarlarının olması ve karşılaşılabilecekleri teknik problemlerle başa çıkabilmeleri gerekmektedir. (Güngören vd., 2019).

Uzaktan Eğitimin literatürde yer alan dezavantajları şu şekildedir:

- Bilişsel alanlara yönelik davranışlarda etkili iken uygulamaya dönük olan derslerde, duyuşsal ve psikomotor davranışların kazandırılmasında etkili değildir (Eygü ve Karaman, 2013).
- Atölye ve uygulama gibi bazı derslerin öğrenme ortamlarında önemli görülen yüz yüze etkileşim ortam ve olanaklarının sınırlı olması, beceri gerektiren mesleki derslerde iş ve işlemlerin öğretmen kontrolünde yapılması daha etkilidir. Bu anlamda uzaktan eğitim atölye ve uygulama derslerinde sınırlık ve dezavantaj oluşturabilir (MEB, 2019).
- Motivasyon eksikliği, kendi kendine çalışma alışkanlığı olmayan ve bu yeteneğini geliştirmemiş bireyler için çalışma zorluğu. Öğrenmeye motive olamayan, kendi kendine çalışma alışkanlığı olmayan ya da bu alışkanlığını geliştirememiş bireyler için uzaktan eğitim dezavantaj oluşturur (MEB, 2019).
- Öğrenci-öğretmen ve öğrenci- öğrenci arasındaki etkileşim ve iletişimin oldukça kısıtlı olması bireylerin sosyalleşmesini engellemektedir (Eygü ve Karaman, 2013).

- Eğitim süreçlerinde yararlanılan, ders içerikleri, radyo ve televizyon yayınları ve modern iletişim teknolojilerinin dağıtımında ve öğrencilerin uzaktan eğitime erişiminde bazı teknik, ekonomik, ulaşım vb. sorunlar oluşabilmektedir (Eygü ve Karaman, 2013).
- Beceri ve tutum gerektiren davranışların gelişmesinde etkili olmayarak, gelişmesini engelleyebilir (Akyürek, 2020).
- Bilgisayar başında fazla vakit geçirilmesi sebebiyle olası sağlık sorunlarına yol açabilmesi (Yurdakul, 2005).
- Öğrencilerde teknolojik bağımlılığa neden olması (Akyürek, 2020).
- İnternet kalitesinin yeterli olmaması sebebiyle sık sık veya uzun süreli olarak oluşan kesintiler sonucunda öğrenen ve öğretmenin eğitime odaklanamaması (Yurdakul, 2005).
- Bazı kırsal kesimlerde internet bağlantısının gerçekleşmemesi (Yurdakul, 2005).
- Öğrenen ve öğretmenin teknoloji kullanımı konusunda yetersiz olması sebebiyle eğitime odaklanamama (Surry vd., 2005).
- Öğrenme konusunda içten güdülenmeye sahip olmayan bireylerin, uzaktan eğitim ortamlarında pasif kalarak öğrenmenin gecikmesi veya gerçekleşmemesi (Yurdakul, 2005).
- Öğrencilerin istediği her mekânda eğitime katılma özgürlüğü olması sebebiyle çevresel uyaranların dikkat dağınıklığına yol açması sonucu eğitimden alınan verimin düşmesi (Yurdakul, 2005).
- Öğrencilerin istedikleri zaman yapılan eğitimlerin kayıtlarına ulaşım izleme imkânları olması sebebiyle derse etkin katılmama ve zamanın doğru yönetilememesi (Yurdakul, 2005).
- Uzaktan eğitim veren bazı kurumların altyapı, teknik destek ve hizmet, personel ve öğrenme yönetim sistemi alanlarındaki yaşadıkları yetersizlikler sebebiyle eğitimin etkinliğinin düşmesi (Engin, 2013).
- Öğrenme sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlüklerinin anında çözülememesi ve bu durumun ardından gelişebilecek sıkıntılar. Öğrenme sürecinde öğrenende konuyla ilgili oluşacak sorulara anında cevap verilmemesi, devam eden eğitimde sıkıntılar yaşamasına sebep olabilir (MEB, 2019).

- Anında yardım görememe ve sorunun giderilmemesinden kaynaklanan davranışların gelişimi. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu zamanda yardım görememesi ve sorunlarının çözülmemesi davranışlarına olumsuz olarak yansır (MEB, 2019).
- Çalışan bireylerin kendine ayıracakları zamanda ders çalışma zorunluluğu. Örgün eğitimden ayrılarak çalışma zorunluluğu olan kişiler istedikleri zamanda değil de işten kalan zamanlarda ders çalışma zorunluluğu oluşur (MEB, 2019).
- Öğrenci sayısındaki fazlalık nedeni ile iletişimdeki sınırlılıklar (MEB, 2019).
- Teknolojiye yabancı bireylerin problem yaşaması. Bilgisayar okur-yazarı olmayan kişiler internet destekli uzaktan eğitimde problem yaşayabilirler (MEB, 2019).
- Planlama, koordinasyon zorluğu. Uzaktan eğitimin planlanması ve eş zamanlı olarak verilmesi zordur (MEB, 2019).
- Bazen maliyet kullanılması gereken teknolojiden dolayı çok yüksek olabilir. Eş zamanlı görüntülü iletişim ile verilen uzaktan eğitim donanım bakımından yüksek maliyet gerektirir (MEB, 2019).

Literatürde uzaktan eğitimin dezavantajlarına bakıldığında öne çıkan dezavantajlardan birincisi teknolojik altyapı tabanlı olması, internet ve teknoloji ürünlerini sahip olmak kadar bu araçları kullanma koşunda da yetkin olunmasının gerekliliğidir. Özellikle belirli bir yaşın üstünde olanlar veya teknolojiye ilgisi olmayan kişiler için uzaktan eğitim zorlayıcı olabilir. Uzaktan eğitim dezavantajlarından bir diğeri ise internet bağlantısı olarak görülmekte, internet bağlantısı olmayan veya düşük hızda internet bağlantısı olan öğrenciler ve öğretmenler için bu durum ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Uzaktan eğitimde daha önceden avantaj olarak değerlendirdiğimiz fiziksel mekândan bağımsız olması bazen dezavantaj olabilmektedir. Örneğin; grup çalışması yapmak ya da birlikte ödev hazırlamak birbirinden uzakta olan grup üyeleri için zor olabilir. Ayrıca fiziksel mekâna ihtiyaç duyulan uygulama derslerinin uzaktan olması uygulama derslerinden istenilen verimi vermeyecektir.

Literatürde tespit edilen diğeri bir dezavantaj da iletişim eksikliğidir. Öğrenci ve öğretmenin bazı konularda yüz yüze görüşmesi gerekebilir. Uzaktan

eğitimde bu mümkün olmadığı için öğretmen ve öğrenci arasında iletişim eksikliği yaşanabilir. Eğitimin en önemli ayaklarından biri olan öğrencilerin sosyalleşmesi gerçekleşmeyeceği için asosyal bireyler yetişmesine de neden olması olası bir durumdur. Eğitim denetimin en temel beklentisi örgütün var olan amaçlarına ne ölçüde ulaşılabilirdiğini belirlemek ve daha olumlu sonuçlar elde edilebilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır (Aydın, 2010). Bu tanıma karşın uzaktan eğitimde öğrenci kazanımlarının ölçülmemesi ya da ölçülmesinde yaşanan sorunlar uzaktan eğitimin en büyük dezavantajlarından biri olarak görülmektedir.

Öğrenci kontrolleri çok mümkün olmamakta, bu durumda da öz disiplini düşük olan öğrencilerin tamamen dersten kopmalarına ve istenilen eğitim düzeyine ulaşamamasına neden olmaktadır. Eğitim veren kişinin uzaktan eğitime olan yatkınlığı, teknoloji kullanım düzeyi, teknoloji altyapısına karşı hâkimiyeti de avantaj olabileceği gibi dezavantaj da olabilir. Uzaktan eğitim literatürde belirtilen avantajları ve dezavantajları ile hem vazgeçilmez hem de mecbur kalınmayınca kullanılmayacak bir eğitim uygulaması olarak karşımızda durmaktadır. Uzaktan eğitim bir takım ihtiyaçları karşılamayacak olsaydı 1700’lü yıllardan beri tüm dünyada kullanım alanı bulması beklenemezdi. Uzaktan eğitimin avantajlarını ön plana çıkarırken, dezavantajlarını asgari düzeye indirdiğimiz takdirde eğitim-öğretim sürecinde daha fazla kullanım alanı bulacağı aşîkardır.

2.1.3 Acil Uzaktan Eğitim

Bozkurt’a (2020) göre Covid-19 salgını sırasında kullanılan eğitim uygulamaları uzaktan eğitim, e-öğrenme, çevrim içi eğitim, evde eğitim vb. gibi farklı terimlerle ifade edilmektedir. Fakat bu durumu en iyi tanımlayacak ifade acil uzaktan eğitim olmalıdır. Bozkurt’a (2020) göre pandemide uygulanan acil uzaktan eğitim kavramlarının aralarında fark açısından ince ama önemli detaylar bulunmaktadır (Bakınız Tablo 1.1). Ayrıca acil uzaktan eğitim, planlı uzaktan eğitsel süreçler bağlamında düşünüldüğünde, mükemmel olması beklenmeyen eğitsel deneyimler sunan bir tamir süreci olarak değerlendirilebilir (Hodges vd., 2020). Bu bağlamda “Uzaktan eğitim” ile “Acil uzaktan eğitim” arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

- Uzaktan eğitim planlı öğrenme-öğretme faaliyetleri içeren, birçok farklı bileşene sahip multidisipliner bir eğitim ekosistemiymken, Acil Uzaktan Eğitim ise pandemi sürecinin getirdiği “zorunluluktan doğmuş” (Bozkurt, 2020) bir öğretimsel iletişim yöntemidir.

- AUE, uzaktan eğitim gibi uzun vadeli sürdürülebilir bir öğrenme ekosistemi kurma amacıyla değildir. Bunun yerine kriz zamanlarında öğrenenlere geçici bir öğretimsel destek sunulmasını amaçlar (Sezgin, 2021).
- Uzaktan eğitim planlı, sistematik ve güçlü kuramsal temellere dayalı ve belirli öğrenme kültürlerine hitap edebilen bir sistemdir. Acil Uzaktan Eğitim, kriz zamanlarında teknolojik araçların yardımıyla uzaktan erişimle öğrenme faaliyetlerini yüz yüze eğitime benzetme sürecidir (Sezgin, 2021).

Acil uzaktan eğitim eğitimcilerin birtakım özelliklerini sergileme ve bu özelliklerini geliştirmesi için bir olanak da sunmuştur. Mulenga ve Marban (2020), Covid-19 salgını nedeniyle, eğitimcilerin öğrencilere içerik öğretmek ve sunmak için yeni yöntemler öğrenmek zorunda kaldığını, bu sayede dijital cihazları, çevrimiçi kaynakları, sosyal medya teknolojilerini ve öğrenme etkinliklerini daha etkin kullandığını belirtmişlerdir.

2.1.4 Pandemi Nedeniyle Dünyada Acil Uzaktan Eğitime Geçiş

Tüm dünya WHO'nun Covid-19'u pandemi olarak ilan ettiği andan itibaren ciddi bir krizle baş başa kaldı. Yöneticiler vatandaşlarının hayatta kalması, ekonomik olarak sıkıntı çekmemesi, eğitimlerine devam etmesi gibi sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Her toplum kendine göre öncelik belirleyerek tedbirler aldı. Bu tedbirler çoğunlukla okulların tamamen kapatılması, yarı zamanlı kapatılması, bazı sınıflar için kapatılıp bazıları için açılması gibi farklı farklı şekillerde gerçekleşti.

Eğitime verilen beklenmedik bu ara ülkeleri hazırlıksız yakalamıştır. Bu nedenle 2019-2020 eğitim-öğretim yılı hedefleri eğitim anlamında aksamaya uğramış, evde kalmak zorunda kalan öğrencilere uzaktan eğitimin nasıl sağlanacağı konusunda bölgeler ve okullar arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu hızlı kapanma sürecinde okullar öğrencilerle iletişim ve etkileşim için var olan sistemleri kullanmak yoluna gitmişlerdir (Çakır vd., 2023). Tablo 2.1'de uzaktan eğitim süreci başında kullanılan platformlar ve uygulamalar verilmektedir.

Tablo 2.1. Uzaktan Eğitim ve Acil Uzaktan eğitim süreci başında kullanılan platformlar ve uygulamalar verilmektedir (Çakır vd., 2023).

	Almanya	Fransa	Belçika	İngiltere	Kanada
Uzaktan eğitim süreci başında kullanılan platformlar ve uygulamalar	E-posta uygulamaları Çevrimiçi görüşme uygulamaları	E-posta Zoom Meeting ve Google Classroom gibi sanal platformlar	"Sınıfım Evde (Ma classe à la maison)" uygulaması EcoleDirecte, Pronote, One uygulamaları	Çevrimiçi görüşme uygulamaları, BBC ders içerikleri	Telefon E-posta uygulamaları, Çevrimiçi görüşme uygulamaları

Tablo 2.1 incelendiğinde Avrupa ülkeleri kendi imkânları çerçevesinde acil uzaktan eğitime geçmiştir. Burada dikkat çeken husus bazı ülkelerin e-postayı kullanıyor olması; bu da asenkron uzaktan eğitimin başlarda bazı ülkeler tarafından kullanışlı bir yöntem olarak görülmüş olmasıdır.

Virüsün ilk çıktığı kabul edilen Çin tüm dünyada tedbirleri en sıkı tutan devlet olarak okullardaki tedbirleri sıkılaştırarak uzaktan eğitime geçmiştir. Çin Eğitim Bakanlığı virüsle birlikte yeni dönem başladığında ve okullar kapandığında tüm okulların çevrim içi platformlardan yararlanmalarını zorunlu kılmış ve ülkedeki tüm seviyelerdeki eğitim kurumlarında uzaktan eğitime adım atılmıştır. Öğretmenlerden çoğunlukla canlı (senkron) veya kaydedilmiş ders videoları (asenkron) şeklinde ders vermeleri istenmiş, uzaktan eğitim hem internet tabanlı hem de mobil destekli bir şekilde devam etmiştir. Ancak uzak bölgelerdeki veya daha düşük sosyoekonomik geçmişi olan öğrenciler için TV 61 kullanılmıştır. Sosyal medyadan da öğrencileri desteklemek amacıyla yararlanılmıştır (Cai ve Wang, 2020).

Dünyanın en büyük nüfusuna sahip ülkelerinden biri olan Hindistan'da Google Meet veya Cisco WebExi, Whatsapp gibi alternatifler kullanılıp öğretmenlerden çevrim içi eşzamanlı sınıflarda derslerine devam etmeleri istenmiştir. Rusya'da okullar geniş ölçekte görüntülü iletişim programları kullanmaya başlamış, öğretmenler kendi öğrenme iletişim araçlarını (Zoom, Skype, WhatsApp, Telegram, VKontakte, TikTok ve benzeri) seçmiş ve kullanmışlardır. Okulların ve üniversitelerin büyük çoğunluğu, müfredattaki saat sayısına karşılık gelen eş zamanlı öğrenmeye devam etmiştir. İnternet erişiminin zayıf olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde ödevleri ve materyalleri çocuklara aktarmak için telefon

bağlantıları kullanılmıştır. Suudi Arabistan'da da uzaktan öğretim Zoom ve Google Meet gibi platformlar aracılığıyla eş zamanlı oturumlarla birlikte verilmiştir. Tüm üniversitelere ve okullara erişimi sağlamak için dezavantajlı öğrencilere dizüstü bilgisayarlar ve internet erişimi sağlanmıştır (Bozkurt, 2020).

Ülkeler Covid-19 sürecinde kendi imkânları ve kabiliyetleri çerçevesinde acil uzaktan eğitime geçmişlerdir. Kullanılan araç ve imkânlar farklı olsa da her ülkenin temel amacı bu süreci en az hasarla atlamak adına kendi imkanlarını en üst seviyede kullanmaktır. Türkiye'de diğer ülkeler gibi ülke imkanları ve yetkili kurum/kurulların aldığı kararlar çerçevesinde Acil uzaktan eğitime geçmiştir.

2.1.5 Pandemi Nedeniyle Türkiye'de Acil Uzaktan Eğitime Geçiş

MEB, 16 Mart 2020 tarihinde almış olduğu kararla derslere ara verildiğini açıklamıştır. Milli Eğitim Bakanı, 23 Mart 2020'de uzaktan eğitime başlanılacağını açıklamış, uzaktan eğitimin EBA platformu ve TRT işbirliği ile yayına başlayan TRT EBA İlkokul, TRT EBA Ortaokul ve TRT EBA Lise kanalları ile yapılacağını duyurmuştur (MEB, 2020a). EBA aynı zamanda dinamik bir portaldır ve öğrencilerle öğretmenlere çeşitli fırsatlar sunar. Öğretmenler, EBA portalı aracılığıyla öğrencilere değerlendirme görevleri atayabilir ve ödevlendirmeler yapabilirler. Portal, görevlere verdikleri yanıtlara göre verileri kullanarak öğrencilerin akademik ihtiyaçlarını analiz etmek için bir araç sağlar ve bu sayede öğretmenler öğrenci bazlı raporları da inceleyebilir. Öğrenciler de odaklanmak istedikleri konuları seçebilir ve ilgili çevrim içi kursları ve değerlendirmeleri bulabilirler. Ayrıca derslerin video kayıtları da hazırlanıp EBA'ya yüklenebilir (Özer, 2020).

16 Mart'tan itibaren ilkokul, ortaokul ve lise eğitimine 1 hafta, üniversite eğitimine ise 3 hafta ara verildi. 23 Mart'tan itibaren uzaktan eğitimle televizyon ve internet ortamından eğitim öğretime devam edildi. O dönemin Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu işbirliğiyle açılan ilkokul, ortaokul ve lise derslerinin uzaktan işlendiği TRT EBA TV yayınlarını yaptı. Milli Eğitim Bakanı okulların 31 Mayıs'a kadar tatil edildiğini açıkladı. İşler iyiye giderse okullar 1 Haziran'da açılabilir" dedi (Hürriyet, 2020).

Türkiye'de salgının etkilerinin azalmasıyla birlikte okullar 31 Ağustos 2020 tarihinde açılmıştır. Bu kapsamda COVID -19'un yayılmasını azaltacak tedbirlere uyulması şartıyla ilk olarak okul öncesi eğitime ve ilkokul birinci sınıfa başlayacak öğrencilere 31 Ağustos - 04 Eylül 2020 tarihleri arasında uyum eğitimleri

verilmiştir. Ardından ortaokul ve imam hatip ortaokullarının beşinci sınıf öğrencilerine, lise hazırlık ve dokuzuncu sınıf öğrencilerine ve pansiyonlarda kalan öğrencilere rehberlik çalışmaları yapılmıştır (MEB, 2020b). 21 Eylül 2020 tarihinde normal eğitime dönüş için ilk aşamada anaokulları ve ilkokullar birinci sınıf düzeyinde yüz yüze eğitime başlamıştır (MEB, 2020c).

Salgın önlemleri kapsamında başlayan eğitim öğretim dönemi anaokullarında ve ilkokullarda birinci sınıflar için "1 gün yüz yüze eğitim" olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Eğitim sorumluları tarafından ihtiyaçların belirlenmesi ve sosyal mesafe kuralına uyularak okulların fiziki durumları göz önüne alınmak suretiyle öğrenciler gruplara ayrılarak yüz yüze eğitimler gerçekleştirilmiştir. Sınıflardaki öğrencilerin gruplara ayrılmasıyla her grubun okullara geliş tarihleri okul idarecilerince belirlenmiştir. Ayrıca MEB, öğrencilerin yüz yüze eğitime katılımını zorunlu tutmamıştır. Okula öğrencinin gitmesini istemeyen aileler yazılı bir başvuruda bulunmadan öğrencisinin sadece uzaktan eğitime katılmasını sağlayabilmiştir. Okullarda yüz yüze eğitime katılan öğrencilerin ders programları da salgın önlemlerine göre planlanmıştır. Anaokullarında okulların açıldığı ilk hafta bir gün içinde her biri otuz dakikalık beş ders saati ile uyum eğitimleri yapılmıştır. Uyum haftasının tamamlanmasının ardından anaokullarında haftada iki gün olacak şekilde her gün bu program doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetleri yapılmaya devam edilmiştir. İlkokul birinci sınıflarda normal eğitimin ilk haftasında her biri otuz dakikalık beş ders saati ile uyum eğitimleri yapılmıştır. Uyum haftasının ardından haftada iki gün olacak şekilde ders programı uygulanmaya devam edilmiştir. Her ders bitiminde öğrencilere on dakikalık dinlenme süreleri verilmiştir. İdareciler tarafından ders aralarında öğrencilerin sağlıklarının korunması için gerekli önlemler alınmıştır (MEB, 2020d).

Ülke genelinde özellikle engelli çocukların eğitimi salgın sürecinde çözülmesi gereken bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu sorunun çözülmesi için MEB her şehre en az 1 adet özel eğitim anaokulu kurarak toplam özel anaokulu sayısını 110'a çıkarmıştır. Böylece özel eğitim alması gereken çocuklar için sağlıklı eğitim ortamları hazırlanmıştır (MEB, 2020e).

Normal eğitime geçişin ikinci adımı 12 Ekim 2020 tarihinde başlatılmıştır. Yeni başlayan bu aşama ile eğitimde yeni bir politika değişikliğine de gidilmiştir. Bu kapsamda, ilkokul ile ortaokul sekizinci sınıflarda haftada iki gün olmak üzere toplam on iki saat, imam hatip ortaokullarında yine haftada iki gün olmak üzere on

dört saat ders ile eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Liselerin hazırlık sınıfları ile on ikinci sınıflarında haftada iki gün olmak üzere toplam on altı saat ders yapılmıştır. Sınıflar, öğrenci sayıları göz önüne alınacak şekilde sosyal mesafeye göre gruplara bölünmüştür. Bu uygulamayla birlikte her ders süresi otuz dakika ve dinlenme süresi de on dakika olacak şekilde okullarda eğitim faaliyetleri sürdürülmüştür. Ayrıca bazı illerdeki ilkokullarda ve ortaokul sekizinci sınıflarda valilik kararlarıyla cumartesi günleri de okullar açık tutulmuştur. Anaokullarının tamamında haftada beş gün ve günde altı etkinlik saati olmak üzere eğitim faaliyetleri yürütülmüştür. Nüfus yoğunluğu az olan yerleşim yerlerindeki ilkokullar, ortaokullar ile imam hatip ortaokullarında il hıfzıssıhha kurullarının kararları doğrultusunda dersler yüz yüze eğitimle gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan ilkokullarda da dersler yine yüz yüze eğitimle yapılmıştır. Lise hazırlık sınıflarında ve on ikinci sınıflardaki seçmeli, ortak ve mesleki derslerden okul idarelerince uygun görülenler yüz yüze eğitimle, diğerleri ise uzaktan eğitim yöntemiyle yapılmıştır. Yüz yüze eğitim için çocuğunu okula göndermek istemeyenler için ilk aşamada belirlenen politikada değişiklik yapılmış ve ikinci aşamayla birlikte velinin yazılı onayı alınmasına karar verilmiştir. Ayrıca, okulda yüz yüze eğitime katılmayan öğrenciler devamsız sayılmamıştır. Ancak ailelerinin kararlarıyla okula gitmeyi tercih etmeyen öğrenciler ders müfredatından sorumlu tutularak uzaktan eğitimle derslerine devam etmesi sağlanmıştır (MEB, 2020f).

2.2 İlgili Araştırmalar

2.2.1 İlgili Yurtiçi Araştırmalar

2.2.1.1 Pandemi Sürecinde İdareciler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Doğan vd. (2021) pandemi döneminde okul müdürlerinin karşılaştığı sorunlar ve çözüm yolları adlı çalışmalarında, okul yöneticilerinin pandemi sürecinde örgütsel ve yönetsel anlamda sorunlar yaşadıklarını; bu sorunların MEB tarafından gönderilen ve çoğunlukla ivedilik arz eden yazılar ve bunlara göre öğretmen, öğrenci ve velileri organize etmekle ilgili olduğunu tespit edilmişlerdir. Bu süreçte çevrim içi platformların ve teknolojik yeterliklerin ön plana çıktığı görülmüştür. Pandemi döneminde okul yöneticileri; öğretmenlerin pandemi sürecindeki veriminin ülkenin içinde bulunduğu zorlu süreç için öneminden hareketle, öğretmenlerini sürece dahil edebilmek için toplantılar ve motivasyon görüşmeleri gibi yollarla öğretmenlerine destek olmaya çalıştıklarını ifade

etmişlerdir. EBA sisteminin izleme ve değerlendirme faaliyetleri ve eğitimde fırsat eşitliği adına çok önemli bir adım olduğu, sistemin verileri tutması ve istatistik kısımlarında yapılacak iyileştirmelerle çok daha verimli olabileceği okul yöneticilerinin ifade ettiği durumlardan olmuştur.

Işıkoğlu vd. (2021) erken çocukluk eğitimi öğretmen ve yöneticilerinin Covid-19 pandemi deneyimleri adlı çalışmalarında, öğretmenlerinin ve yöneticilerinin Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim deneyimlerini araştırılmıştır. Araştırmaya 32 okul öncesi öğretmeni ve sekiz yönetici katılmıştır. Çalışma da pandemi algısı, bu süreçte öğretmen ve yönetici olmak ve uzaktan eğitim vizyonu adlı temalar oluşturulmuştur. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcılar pandemiye “rahatlama-aşırı kaygı” şeklinde birbiriyle yer değiştiren zıt duygular şeklinde deneyimlemişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin pandemi sürecinde uzaktan eğitimi çoğunlukla hazır planlar kullanarak yürüttükleri, bazı katılımcıların uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği bağlamında örgün eğitime destek olarak kullanılması gerektiği, uzaktan eğitim platformlarının erişim ve içerik açısından zenginleştirilmesi, öğretmenlerin teknoloji becerilerinin geliştirilmesi ve uzaktan eğitim yeterlikleri şeklinde üç farklı vizyon ortaya koydukları belirtilmiştir.

Kara ve Bozkurt (2021) Covid-19 pandemisi sürecinde okul yöneticiliği: Karşılaşılan sorunlar ve çıkarılan dersler adlı çalışmaları Gaziantep ilinde görev yapan 21 okul yöneticisi ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda okul yöneticilerinin en fazla ani ve sık karar değişimi, öğretmenlerin teknolojiyi kullanma yetersizliği, öğrencilerin uzaktan eğitime erişimi, uzaktan eğitime öğrenci katılımı, öğrenci ve öğretmeni motive etme ve paydaşlar arasında iletişimi sağlama konularında sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte okul yöneticilerinin bu süreçten en çok kriz yönetimi becerilerinin geliştirilmesi, okullarda hijyene daha fazla önem verilmesi, online eğitim altyapılarının geliştirilmesi, merkezi kararlarda yerel aktörlerin görüşlerinin alınması, uzaktan okul yönetimi becerilerinin geliştirilmesi ve eğitim sürecine ilişkin alternatif uygulamaların tasarlanması yönünde dersler çıkardıkları görülmüştür.

Uçar (2021) Covid-19 salgınında okul yöneticileri ve öğretmenlerin yaşam kalitelerine ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmasında; okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin Covid-19 salgını döneminde psikolojik, ailevi, sosyal ve mesleki açılardan etkilendiklerini belirlemiştir. Okul yöneticisi ve

öğretmenler mesleki açıdan salgın sürecinin olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Olumlu yönde değerlendiren katılımcılar; eğitime ara vermenin bir nefes alma durumu yarattığını, kendilerini geliştirme fırsatı bulduklarını, mesleklerini özlediklerini, eğitim adına yeni yol, yöntem arayışına girdiklerini, öğrencilerini tanıma fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Yakut ve Icbay'ın (2021) araştırma sonuçlarına göre; Covid-19'un ortaya çıkmasıyla okul yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin şaşkınlık ve zorluklar yaşadıkları, uzaktan eğitime geçişte sıkıntılar yaşandığı, iletişim için en çok WhatsApp kullanıldığı, uzaktan eğitimde en çok Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve Zoom uygulamalarının kullanıldığı, zaman zaman EBA altyapısında sorunlar olduğu, valilik vefa destek gruplarında görev alan öğretmenler olduğu, çevrimiçi toplantıların yaygınlaştığı, teknolojiye ve internete erişimde sorun yaşayan öğrenciler olduğu, uzaktan eğitimden dolayı bazı öğretmenlerin emeklilik kararını öne çektikleri tespit edilmiştir.

Kardaş ve Arabacı'nın (2022) pandeminin yarattığı kriz sürecinde okul idarecilerinin kaygı düzeylerini belirlemeye dönük yaptıkları araştırma sonuçlarına bakıldığında önemli bulgulara ulaşılmıştır. Nitekim okul idarecilerinin teknolojik altyapılarının yetersiz kalmasından ötürü çağın gerisine düşme riski yaşadıkları vurgulanmıştır. Bununla birlikte okul idarecilerinin lider olma gerekliliğinin pandemi döneminde çok daha fazla önem arz ettiği ifade edilmiştir.

Avacı ve Aktaş (2022) Covid-19 pandemisi sürecinde okul yöneticisi olmanın anlamına dair yapılan çalışma sonucunda; okul yöneticilerinin Bilinmezlik: Pandemi sürecinin getirdiği bilinmezlik etkisiyle önlerini görememe, İş Yükünün artışı, Yıpranmışlık ve yorgunluk hissi, Motivasyon Kaybı ve çalışma azminde düşüş, Teknoloji Kullanımı artışı ve deneyimleri, Vicdani Sorumluluk ile karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin pandeminin seyrine göre üstlerinden yazılar geldiği ve buna göre hareket ettikleri ancak pandeminin seyrinin kestirilemez oluşu sebebiyle bilinmezlik algısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim süreciyle iş yükleri ve yoğunlukları artan yöneticileri, bu yoğunluk ve bilinmezlik durumu sebebiyle de yıpranmışlık ve yorgunluk yaşadıklarını, yorgunluğun hemen peşinden motivasyon kaybına uğradıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan uzaktan eğitim sürecine aktif şekilde dahil olarak teknolojiye yeni deneyimler elde ettiklerini belirten yöneticilerin, çevrim içi eğitim süreci için de

öğrencilerine gerekli materyalleri ve imkanları sağlamak için kendilerini vicdani sorumluluk altında hissettikleri belirlenmiştir.

Bozkurt ve Aktaş'ın (2022) araştırmasında, Covid-19 pandemisinde okulu yönetmeye dair yöneticilerin metaforik algıları ortaya konulmuştur. Araştırma bulgularında okul yöneticilerinin iş yüklerinin artmasından dolayı kendilerini zor durumda hissettikleri, risk paylaşımı hususunda pek çok paydaşın okul yöneticilerine destek sağlama hususunda zayıf kaldığı bundan dolayı süreç boyunca karar verici olarak hareket eden yöneticilerin refleks geliştirip krize müdahale etme hususunda önemli deneyimler kazandığı vurgulanmıştır.

Can ve Ozan (2022) Covid-19 pandemisinin okul yönetimine yansımaları adlı çalışmalarında: Bakanlık tarafından yapılan net olmayan açıklamalar ve belirsizlik ile birlikte ekonomik sorunlar okul yönetimini olumsuz etkilemiştir. Araştırma sonucunda okul müdürleri planlamada sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Genelgelerin bir anda sosyal medyada duyurulması ve zamansız olması, okul yöneticilerinin planlama yapmasını zorlaştırmış olabilir. Burada önceden planlanmayan bu durumda, her okul müdürü bu açıklamayı duymamış olabilir; duyan okul müdürleri de öğretmenlere açıklamayı duyurmada ve nöbet planlaması gibi hazırlıkları yapmakta sıkıntı yaşamış olabilir. Araştırma sonuçlarına göre yöneticiler en fazla Bakanlık tarafından yapılan net olmayan açıklamalar, teknolojik eksiklikler, iletişim sorunları, planlama ve ekonomik konularda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunların yanında ders takibinin yapılması, iş yükünün artması, öğretmen ihtiyacı, aile ilgisizliği ve ek ders konularında da sıkıntılar olduğunu belirtmişlerdir.

Çoban (2022) okulların acil durum yönetimi bağlamında Covid-19 pandemi sürecinde öğretimin yönetimi uygulamalarının değerlendirilmesinde elde edilen bulgulara göre; sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı çevrede bulunan okulların öğretimde devamlılığı sağlamakta zorluk yaşadığı görülmektedir. Bu okulların merkezi yönetim tarafından desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aykar vd. (2023) pandemi sürecinde Uzaktan Eğitimin Okul Yöneticileri Açısından Avantaj ve Dezavantajları konusunda yaptıkları araştırmanın bulguları şu şekildedir: Okul yöneticileri salgın hastalık, pandemi ve Covid-19 kavramlarına genel olarak hâkim düzeydedir. Okul yöneticilerinin çoğunluğunun Covid-19 öncesinde uzaktan eğitim ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılırken Covid-19 öncesinde uzaktan eğitim ile ilgili az sayıda platformdan

haberdar oldukları sonucuna da ulaşılmıştır. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre uzaktan eğitimin avantajları ile ilgili başta materyal kullanımının iyileştirilmesi, hastalığın bulaş riskinin azalması, ekonomik ve işlevsel olması, zaman ve mekâna bağlılıktan kurtulması bulgularına ulaşılmıştır. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre uzaktan eğitimin dezavantajları ile ilgili öğrenci devamsızlığı, öğrenci-öğretmen etkileşiminin azalması, genel ağ problemleri, teknolojik altyapı problemleri, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca okul yöneticilerinin öğretmenler, öğrenciler ve veliler ile olan iletişimlerinde bazı sorunlar yaşadığı da ulaşılan bir başka bulgu olmuştur.

Esmer vd. (2023) Covid-19 Salgınında Okul Müdürlerinin Okul Yönetiminde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin yaptıkları çalışma bulguları şöyledir: Pandemi döneminde uzaktan eğitime geçilmesinden dolayı okul idaresine yeni görev ve iş yükü çıkmıştır. Okul yöneticilerinin yaşadığı en büyük sorun pandemi sürecinin belirsiz oluşudur. Sürecin nasıl gideceğinin bilinmemesi, pandemiye hazırlıksız yakalanmaları, alınan kararların sürekli değişmesi, alınan kararların yürürlüğe konulması sırasında yeterince açıklayıcı olmaması yöneticilerin ne yapması konusunda ortak bir görüşün çıkmamasına ve bazen ne yapacakları konusunda kararsız kalmalarına neden olmuştur. Okul yöneticilerinin pandemi sürecinde planlama ve yapması gerekenler konusunda bilgilendirmelerin yapılması gerekirdi. Çıkan kararların nasıl uygulanacağı tüm ayrıntılarıyla açıklayıcı şekilde duyurulması oluşabilecek karmaşayı en aza indirirdi. Okulun pandemi sürecine hazır hale getirilebilmesi için yapılacak çalışmalar ekonomik anlamda okul idarecilerini zor durumda bırakmıştır. Okulun koridor, sınıf ve lavabolarına afişler asılması, her sınıfa dezenfektan kutusu takılması, okul girişlerine ayak basmalı dezenfektan araçlarının konulması, okul girişlerine temassız ateş ölçer konulması, el dezenfektanı temin edilmesi, maske temin edilmesi, sınıfların düzenli olarak dezenfektanla ilaçlanması gibi işlemler okul müdürleri açısından ciddi anlamda bir ekonomik sorun oluşturmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, yardımsever vatandaşlar ve velilerimizin desteklerini alarak bu sorun çözülmeye çalışılmalıdır. Eldeki kaynakların idareli kullanılması da yine bir çözüm olmaktadır. İnternet altyapılarının ve EBA sisteminin geliştirilmesi, idarecilerin ders programlarını yapmasındaki aksaklıklarını ortadan kaldırırdı şeklinde ifade etmişlerdir.

Kaplan ve Uğurlu (2023) Covid-19 Pandemi Süreciyle İlgili Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri adlı çalışmalarında yaşanan sorunları:

teknolojik araç eksikliği, internete ulaşım zorlukları, temizlik ve hijyen sorunları, öğrenme kayıpları, devam devamsızlıkta yaşanan sorunlar, korku-kaygı düzeyinde artış, sosyalleşme eksikliği, öğrencinin okuldan soğuması, okul yönetiminin görev ve sorumlulukları dışındaki görevlerden sorumlu tutulması (filyasyon ekibi vb.). Uzaktan eğitiminin avantajlı yanlarını ise: Temizlik ve hijyen farkındalığı artması, teknolojik araçların öneminin fark edilmesi, okulun ne kadar önemli kurumlar olduğunun konusunda bireysel ve toplumsal farkındalığın artması, kriz yönetiminin ne kadar önemli olduğunun anlaşılması. Pandeminin olumsuz yanlarının ise: Sosyalleşmenin olmaması, pandemi sonrası okul disiplininin bozulması, kaygı-korku düzeyinin artması, uzaktan eğitimin verimsizliği, teknoloji bağımlılığı ve ekonomik sorunlar olarak ifade edilmiştir. Çözüm önerileri olarak da öğrencilere teknolojik ve maddi destek sağlanması, öğretim uygulamalarının farklılaştırılması, öğrenci destek hizmetlerine daha fazla önem verilmesi, temizlik ve hijyene olan yatırımın artırılması, teknolojiye destek verilmesi, okul yönetimlerinin güçlendirilmesi şeklinde ifade edilmiştir.

2.2.1.2 Pandemi Sürecinde Öğretmenler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Fatma ve Özden (2008) çalışmalarında, öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri BİT uygulamaları konusunda önemli eksiklerinin olduğunu belirlemişlerdir. Öğretmenlerin BİT'in eğitimde kullanımına yönelik genel tutumlarının olumlu olduğu ve öğretmenlerin BİT uygulama başarıları ile BİT'e yönelik tutumları arasında yüksek düzeyde, pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir

Aldemir (2020) Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitim Anabilim Dalı'nda keman eğitimi veren öğretim elemanları ve keman eğitimi alan lisans öğrencileriyle yaptığı çalışmada, üniversitelerde uzaktan eğitimle verilen keman derslerinin amaçların bir kısmını gerçekleştirebildiği, eğitimin sürekliliğiyle birlikte öğrencilerin keman çalmaya daha fazla vakit ayırabildikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca derslerin kaydedilmesi öğretmen ve öğrencilerin ders sonunda kendilerini değerlendirebilmelerini sağlamış ve öğrenciler kendi öğrenme sorumluluklarını alabilmişlerdir. Teknik problemlerden kaynaklanan sorunların giderilmesiyle daha etkili ve verimli dersler işleneceği sonucuna varılmıştır.

Bakioğlu ve Çevik (2020) çalışmalarında, pandemi sürecinde Fen Bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerine bakılan çalışmada öğretmenler uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunlardan, kullandıkları yöntemlerden, teknolojik açıdan kendilerine katkılarından, e-öğrenme olanaklarının eksikliğinden

kaynaklı sorunlardan, yetersiz mesleki doyumlarından, kendilerini geliştirme fırsatı bulduklarından, kendilerine güven duygularının arttığından ve kaygılarından bahsetmişlerdir.

Aydin ve Erol (2021) Covid-19 pandemi döneminde alternatif eğitim yöntemi olarak sunulan uzaktan eğitim ve dijital okuryazarlık hakkında Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini inceledikleri nitel araştırmalarında, altyapı yetersizliği ve dijital problemlerin yaşandığı, öğrencilerin devamsızlık sorunlarının oluştuğu, öğrencilerin becerilerini geliştiremediği ve öğretmen, öğrenci, veli işbirliğinin sağlanamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çözüm olarak çoklu ortam materyali tasarımı ve kurumlar arası işbirliğini geliştiren çalışmalar yapılması önerilmiştir.

Bakırcı vd. (2021) Salgın Döneminde Ortaokul Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi adlı çalışmada Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları, öğrencilerin derse olan katılımın azlığı, altyapının yetersiz olması, fırsat eşitsizliğine neden olduğu, teknolojik imkânların sınırlı olması şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan diğer sorunları, ailedeki kardeş sayısının fazla olması, öğrencilerle iletişim kurmanın zor olması, plan program yetersizliği ve öğrencilerle göz temasının olmaması şeklinde sıralamışlardır. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları, öğrencilerin derse olan katılımın azlığı, altyapının yetersiz olması, teknolojik imkânların sınırlı olması şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenler uzaktan eğitimin en büyük sınırlılığını; jest ve mimiklerini kullanamama, öğrencilerle etkili iletişim kuramama, bölgesel koşullar, öz denetim yetersizliği, öğrencilerde teknolojik bağımlılığa ve fiziksel sorunlara neden olması olarak belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde yeterince etkili olmadığını düşünmektedir. Bu durumu öğrencilerin derse katılımının ve ders süresinin az olması, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin alternatifi olmaması ve uzaktan eğitimin ortaokul öğrenci seviyesine uygun olmaması ile açıklamışlardır. Öğretmenler, uzaktan eğitimin birtakım sınırlılıklarının yanında birçok faydasının olduğunu belirtmişlerdir. Bu faydaların; farklı duyu organlarına hitap etmesi, her yerde öğrenmeye olanak vermesi, zaman tasarrufu sağlaması, bilgiye hızlı erişilmesi, EBA platformunun etkili kullanımı ve derslerin kayıt altına alınması olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin uzaktan eğitimin faydalarını açıklamalarında salgın nedeniyle bu eğitim yaklaşımını derslerinde kullanmalarının etkili olduğu

düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin öğretmenlerine istedikleri an soru sormaları ve bilgiye ulaşmada uzaktan eğitim aracılığıyla hızlıca ulaşmalarının oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Can ve Nikolayidis (2022) veli ve öğretmen görüşlerine göre Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimin görünümü adlı araştırmalarında, öğretmen ve veliler uzaktan eğitim uygulamalarını kısmen yeterli bulmaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarında altyapı, erişim, araç-gereç, öğrenci, veli, öğretmen, dersler ve müfredata bağlı sorunlar bulunmaktadır. Veliler, Eğitim Bilişim Ağı EBA, derslerin içeriği, süresi, yeterliliği ve öğrenci motivasyonu ile ilgili daha çok sorun olduğunu belirtmiştir. Bu sorunlar karşısında öğretmenler genellikle bireysel görüşmeler, farklı sınıf içi etkinlikler ve programlar ile öğretmenlik becerilerini kullanmıştır. Veliler ise öğrencilere özel ders desteği sağlama, teknik destek, öğrenciyi motive etme ve öğretmenler ile iletişim sağlama yöntemlerini kullanmıştır. Öğretmen ve velilerin bir bölümü karşılaştıkları sorunların çözümü olmadığını ve bazı sorunlarının çözüleceğine inanmadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, eğitim sisteminde iyileştirme, öğretmen yönetici işbirliği, ders desteği, erişim ve teknik destek, altyapıyı geliştirme, motivasyon sağlama ve etkili bilgilendirme şeklinde önerilerde bulunmaktadır.

İpekli ve Titrek (2022) öğretmenlerin Covid-19 Pandemisi Öncesi ve Sonrasındaki Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi adlı araştırma sonuçlarına göre: çalışma grubundaki kadın öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik avantaj boyutunda olumlu tutum düzeylerinin erkek öğretmenlerden daha düşük olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre uzaktan eğitim konusunda eğitim almış olan öğretmenlerin almamış olan öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre liselerde görev yapmakta olan öğretmenlerin, uzaktan eğitime yönelik tutumları pandemi öncesinde daha olumlu düzeyde iken, pandemi sonrasında anlamlı bir düşüş yaşanmıştır. Liselerde görev yapan öğretmenlerin ve öğrencilerin süreçte yaşadıkları sorunlar yetkililer tarafından incelenebilir.

Yaylak (2022) çalışmasında, Türkiye’de pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitimin öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı, akademisyen ve veli paydaşları açısından durumunu değerlendirmiştir. Türkiye'nin uzaktan eğitime hazırlıksız olmasına rağmen adaptasyonun kısa sürede gerçekleştiği yönünde görüşler elde edilmiştir. Eğitim kurumlarındaki altyapı yetersizliği ve hazır

bulunuşluk düzeyinin farklılığı uzaktan eğitime yönelik negatif görüşler arasında yer almıştır. Ayrıca uzaktan eğitimin psikolojik açıdan olumlu etkiler oluşturduğu, eğitimsel ve ekonomik yönden de avantajlı olduğu bildirilmiştir. Uzaktan eğitimin pandemi sürecinden sonra, örgün eğitimle eş zamanlı olarak devam edebileceği ve telafi edici veya eğitimi destekleyici olarak eğitim sistemlerinde bulunması gerektiği görüşleri bildirilmiştir.

Keleşoğlu vd. (2023) pandemi sosyal bilgiler öğretimini nasıl vurdu? Adlı tez çalışmasında, öğretmenler salgın sonrası ile ilgili şu ifadeyi kullanmışlar. Salgın sonrası dönemde ise uzaktan öğretimin geleceğinin ne olacağı ayrı bir sorudur. Bu soruya yönelik olarak öğretmenler gerekli altyapı, araç ve teknolojik okuryazarlığın sağlanması durumunda yüz yüze eğitimin desteklenmesi için uzaktan eğitime devam edilmesinin uygun olduğunu ifade etmektedirler.

Kıymet ve Çakır (2023) ortaöğretim Öğretmenlerinin Acil Durum Uzaktan Öğretime Yönelik Tutumları, Dijital Yeterlilikleri ve Deneyimlerinin İncelenmesi. Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama adlı çalışmalarında, Öğretmenlerin öğrenim durumuna göre uzaktan eğitime karşı tutumları ve dijital yeterlilikleri anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı tutumları ile dijital yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır ve bu ilişki pozitif yönlüdür. Dijital yeterlilikleri artan öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı tutumları da artmaktadır. Öğretmenlerin dijital yeterlilikleri uzaktan eğitime karşı tutumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

2.2.1.3 Pandemi Sürecinde Öğrenciler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kaya (2020) yapmış olduğu çalışmada, üniversitelerde zorunlu olarak verilen Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine dair öğrenci görüşlerini incelemiştir. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Kastamonu Üniversitesi'nde öğrenim gören 369 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Dersi alan öğrencilerin ders konularına karşı ilgi düzeylerinin yüksek olduğu ancak dersin verilmiş şeklinin öğrencilerin ilgi düzeylerinde gerileme olmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teknik altyapı yetersizliği, öğrencilerin dersi veren öğretim üyesiyle etkili iletişim kurmalarını engellemiş ve öğrencilerin derse katılım isteklerini düşürmüştür.

Erkoca (2021) mekatronik bölümünde öğrenimine devam eden 135 öğrenci ile 5 farklı dersin senkron ve asenkron eğitimlerine katılım durumlarını, öğrencilerin uzaktan eğitime ilgi durumlarını araştırmışlardır. Öğrencilerin

çoğunluğunun ilk haftalarda derslere düzenli olarak katıldığını ancak ilerleyen derslerde katılımların yarıya düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik ilgilerinin zamanla azaldığı sonucunu vermiştir.

Boztuğ vd. (2022) araştırmalarında, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenimine devam eden 521 öğrencinin katılımıyla uzaktan eğitim sürecini değerlendirmeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitimin etkili ve güzel bir öğretim yöntemi olmasına rağmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun uygulamalı derslerin fiziksel olarak işlenmesi gerektiğine dair görüş bildirdikleri belirtilmiştir. Tıp eğitimi için uygulama eğitimlerinin büyük önem arz ettiğini ve uzaktan eğitimin bu konuda yeterli kaldığını belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin tıp eğitiminde teorik dersler için daha uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Pajo (2023) Covid-19 Salgın Sürecinde Lise Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Erişimlerinde Yaşadıkları Sorunlar adlı çalışmada, Okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin: ders içeriklerinin ve saatlerinin uzaktan eğitime uygun olmadığı, derse katılımın zorunlu olmamasının katılımı azalttığından şikâyet ettiklerini bu haliyle uzaktan eğitimin verimli olmadığı fikrinde birleştiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler uzaktan eğitime katılmama nedenleri olarak internet kotasının yetersizliği, internet kesintisi, teknolojik cihazının ve kendine ait oda olmaması, bir işte çalışma vb. sebepleri göstermişlerdir. Covid-19 salgını şartlarında uzaktan eğitime hızlı bir giriş yapılması nedeniyle tüm öğrencilerin internet, cihaz, uygun çalışma ortamı vb. konusunda eşit şartlara sahip olmadığı belirtilmiştir. Dolayısı ile sayıları az da olsa şartları yetersiz olan öğrencilerin uzaktan eğitimde mağdur oldukları söylenmektedir. Öğretmenlerin ders işlerken uygun nitelikte cihaz, yeterli ders materyali, sessiz bir ortam vb. imkanlara sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerin Covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitime erişimlerinde yaşadıkları sorunlar üst boyutlara göre en çoktan en aza doğru sıralandığında: Psikolojik sorunlar, cihaz, internet ve teknolojik alet kullanımı ile ilgili sorunlar, altyapı sorunları, çevre/bulunulan ortam ile ilgili fiziksel sorunlar, ekonomik sorunlar şeklinde gerçekleşmiştir. Alt boyutlara göre ise sıralama: çevrimiçi olduğu için derse motive olamama, sürekli evde olmadan kaynaklı psikolojinin bozuk olması, teknolojik cihaz performansının yetersizliği, bazen internet hattında kesilme olması, internet hızının düşük olması, bilgi teknolojilerini kullanırken sorun yaşaması, odasını başkası ile paylaşması, aile büyüklerinin bilgisayarda ders işlemek yerine oyun oynandığını düşündüğü için tepki

göstermesi, komşularının gürültüsünden rahatsız olması, bir işte çalıştığı için derse katılamaması şeklinde sıralanmıştır.

Bu anlamda yapılan çalışmalar pandemide öğrenci ve öğretmen üzerine yoğunlaşmakta; yapılan çalışmalarda öğretmen ve öğrenci çalışmanın asli unsuru olarak görülmektedir.

2.2.2 İlgili Yurtdışı Araştırmalar

Faherty vd. (2019) çalışmalarında, okul içi ve okul dışı paydaşlarla şeffaf bir iletişim kurmanın ve birlikte karar almanın önemi vurgulanırken, etkili okul yönetimi için kaynak eksikliğinin giderilmesi gerektiğini belirtilmiştir.

Alea vd. (2020) öğretmenlerin Covid-19 süreci başında farkındalığı, uzaktan eğitim deneyimleri ve zorluklara yönelik algılarına baktıkları çalışmalarında, öğretmenlerin uzaktan eğitime geçmeye hazır olduklarını ancak uzaktan eğitime yönelik tesis, ekipman ve kapasite eksikliğinden dolayı engellendiklerini belirtmektedirler. Bununla birlikte değişkenlere bakıldığında uzaktan eğitim deneyimi ve öğretmenin alanında uzmanlaşması, uzaktan eğitime karşı tutumları arasında pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Genel olarak çalışmada tüm eğitim paydaşlarının öğretmenleri desteklemesi koşuluyla, öğretmenlerin bilgiyi aktarmanın yenilikçi yollarına uyum sağlamaya zihinsel olarak hazır oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Covid-19'un sınıf öğretimi üzerindeki etkileri hakkındaki literatüre bakıldığında ağırlıklı olarak öğretmenlerin psikolojik durumu ya da kendi öz algıları yerine çoğunlukla yükseköğretimde uzaktan eğitim sürecinde karşılaştığı zorluklara odaklanılmıştır.

Besser vd. (2022) İsrail'deki akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yüksek seviyede stres yaşadıkları belirtilirken Çin'deki başka bir çalışmada, akademisyenlerin deneysel sınıflar dışındaki farklı çevrim içi öğretim görevlerine yönelik yüksek düzeyde memnuniyet duydukları belirtilmiştir (aktaran Ma vd., 2021). Çin'deki çalışmalarda çevrim içi olarak öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ölçülmüş ve sonucunda öğretmenlerin uyum sağlama ve mesleki tükenmişlikleri üzerine sonuçlar bulunmuştur. Öğretmenler, fiziksel ve çevrim içi sınıf ortamları arasındaki eşitsizlikten kaynaklı uzaktan eğitime karşı daha az öz-yeterlik hissetme eğilimindedirler. Diğer yandan çalışmalarda akademisyenlerin çevrimiçi öğretimde daha önce deneyime sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık çevrim içi öğretim deneyimi olmayanlar uzaktan eğitime geçildiğinde daha düşük öz-yeterlik bildirmiştir. Teknolojiyle ilgili zorluklar, öğrencilerin ders bağlantısının kopması,

çevrim içi pedagojik bilgi eksikliği ve çevrim içi öğretimin zaman alması gibi nedenlerin uzaktan eğitim öz-yeterlik algısını tehdit ettiği tespit edilmiştir. Eğitimcilerin, öğrencilerle etkileşime girme ve öğrencilerle iletişime geçme fırsatları olmadığı için duydukları endişelerden dolayı gelecekteki öğrenciler için geri bildirim sağlama konusunda daha az öz-yeterlik hissetmektedirler.

Fidalgo vd. (2020) yaptıkları çok uluslu öğrencilerin oluşturduğu çalışmada, Portekiz, BAE ve Ukrayna'da öğrenim gören toplam 280 üniversite öğrencinin uzaktan eğitime yönelik algıları, tutumları ve uzaktan eğitimi deneme istekleri araştırılmıştır. Verilerin anket yolu ile elde edildiği araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çoğu uzaktan eğitim ile ilgili olarak en büyük endişelerinin zaman yönetimi, motive olamama ve İngilizce dil becerilerinin yetersiz olması olarak belirtmişlerdir. Öğrenciler bu konularda endişeye sahip olduklarını belirtse bile uzaktan eğitim yolu ile verilen eğitimleri veya kursları alma konusunda istekli olduklarını belirtmişlerdir. Çalışma sonunda her ülkedeki üniversitelerin uzaktan eğitim konusunda yeterli olamayacağı, bunun için gerekli koşulların sağlanması, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusunda yeterli düzeyde eğitim almaları ve bütün öğrenciler için uzaktan eğitime erişebilecek şartların sağlanması hususunda çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Hebecci vd. (2020) salgın sırasında öğrenci ve öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmalarında, uzaktan eğitim için farklı modellerle tasarlanan kurs ve programların giderek yaygınlaştığını bu nedenle de öğretmenlerin, öğrencilerin ve özellikle eğitim kurumlarının bu ortamlara hazırlıklı olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitime daha kolay uyum sağlayabilmeleri ve eğitimlerin yapılması ve teknik sorunların giderilmesi için gerekli altyapı desteklerinin güçlendirilmesi gerektiği söylenmiştir.

Constantia vd. (2021) Covid-19'un eğitim sürecine etkisi adlı çalışmalarında, Güney Kıbrıs'ta pandemide yaşanan eğitim sorunlarını şöyle incelemiştir; İdareciler için pandemi ile birlikte okul yönetimi tamamen değişti, her şey aniden günlük e-postalarla elektronik ortam olarak çalışmaya dönüştü. En kötüsü de, üst makamlardan gelen yönergeleri iyi anlamaya çalışmak oldu. Yüz yüze iletişim artık mümkün olmadığında, paydaşlara gönderdiğimiz yönergelerin yanlış anlaşılmasını önlemek için e-posta gönderirken son derece dikkatli olmamız gerekiyordu. Müdürün rolü tamamen değişti. Salgın nedeniyle sadece bakanlıktan

gelen emirleri yerine getiren bir bürokrata dönüştü. Üstelik bu talimatlar her gün değişiyordu çünkü Bakanlık bunları her gün güncelliyordu. Kelimenin tam anlamıyla çok fazla zaman harcıyorduk buna karşın önemli bir iş üretmeden emirler ve genelgeler arasında kayboluyorduk. Anlayacağınız hiçbir inisiyatif almadan bakanlıktan gelen talimatları aktaran bir aracı rolündeydik. Okul idareleri, çocuklarının bir coronavirus vakası ile temas etmesi nedeniyle evde kalması gerektiğini bildirmek için genellikle ebeveynlerini aramak zorunda kalıyordu. Bu durum da okul müdürünün bir idareciden daha çok bir doktor olduğu hissine kapılmasına neden oluyordu. Pandemi süresince sadece pandemi sorunlarına odaklanabilmemiz için diğer her şey askıya alındı. İdareci olarak işimi iyi yapmadığımı düşünüyorum. Karantina süresince saatlerce velilere ve öğrencilere evlerinde internet olup olmadığını, tablet, bilgisayar, telefon olup olmadığını, ders çalışmak için programı indirip indirmediklerini sorduk. Pandemi sürecinde ilkökul öğrencileri ve lise üçüncü sınıf gibi bazı öğrencilerin okula dönmek zorunda kaldığı zamanlar oldu. Liselerde bu durum çok büyük sorunlara yol açtı. Okul yönetimleri bir taraftan yüz yüze eğitim alan bu öğrencileri takip ederken diğer taraftan uzaktan eğitime devam eden öğrenci ve öğretmenleri takip etmek zorunda kaldılar ve bu durum idareciler için oldukça yorucuydu. Uzaktan eğitimin yapıldığı elektronik platformun yönetimi ile ilgili her gün sorunlar yaşanıyordu. Bu nedenle, Teams platformunun kullanımına ilişkin bazı talimatlar hazırlamak için bilgisayar becerilerine sahip öğretmenler işe alındı. Bu sorunların çözümü için seminer ve eğitimler düzenleme sorumluluğu da müdüre aitti.

Constantia vd. (2021) öğretmenler ile ilgili görüşlerde ise şu sonuçlara ulaşılmıştır: derslerde öğrencilerle etkileşim sorunları yaşandı. Her dersin doğasına uygun olarak öğrencileri öğrenme sürecine dâhil etmenin yollarını bulmalıyız. Örneğin, konferans yazılımı aracılığıyla çevrimiçi sınıfımızda 2-3 farklı sohbet odası oluşturma olanağına sahip olduğumuz için onları gruplara ayırabiliriz. Bu gruplar, öğretmenin yardımıyla dersle ilgili konuları kendi aralarında tartışabilirler. Uzaktan eğitim konusunda yeterince bilgilimiz yoktu. Bunun için bir bilgisayar öğretmeninden veya dışarıdan bir yetkilinden destek alındı. Karantina döneminde hem öğretmenleri hem de okul müdürlerini gerçekten sıkıntıya sokan gereksiz bürokrasiden kaçınmak için müdürlerin daha fazla yetkiye sahip olması ve sistemin daha az merkezi olması iyi olacaktır. Bilgisayarlar ve yazılım programları hakkındaki sınırlı bilgimiz büyük bir endişe kaynağı oluşturdu. Mikrofonları,

hoparlörleri veya öğretim yazılımını nasıl yöneteceğimizi bilmediğimiz için uzaktan öğretimimde zorlandık. Bu durum hem öğretmenler hem de okul idaresi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Öğrencilerin öğretmenin söyledikleri dinleyip dinlemediklerini, ne kadar anladıklarını bilebilmek için kameraların ve mikrofonların açık tutulması gerekmektedir. Ders süresini yönetmekte zorluklar yaşandı, dersler bazen beklediğimden erken biterken bazen de konuları ders süresinde yetiştirmekte zorlandım.

Constantia vd. (2021) öğrenciler için yaşanan sorunlar şu şekilde sıralanmış: sürekli bilgisayar başında olmak ve sosyalleşememek. Uzaktan eğitimde gerekli donanım ve internet bağlantısına ulaşamayan ve Yunanca bilmediği için uzaktan eğitimde ek yönergelere ihtiyaç duyan çocukların olması. Öğrencilerin çalışmak için ilham ve motivelerinin olmaması. Öğrencilerin sosyalleşmesi için en önemli olanaklarından bazılarının, yıldönümü kutlamak, konferans vermek gibi etkinliklerin yapılamaması. Karantinadan sonra öğrencilerin işbirliği yapma konusundaki isteksizlikleri, bu nedenle öğrenme sürecinin pandemiden önceki günlere kıyasla çok daha sıkıcı hale gelmesi. Öğrencilerin uzaktan eğitime yeterince konsantre olamaması şeklinde belirtilmiştir.

Constantia vd. (2021) araştırma sonunda ise şu önerileri getirilmiştir: Katılımcılara göre ders daha etkileşimli hale gelmeli ve okul paydaşları arasında daha yoğun bir iş birliği olmalıdır. Ayrıca müdür, öğretmenlere, velilere ve öğrencilere yönelik olarak hem uzaktan eğitimde elektronik yazılımların kullanımı hem de çocuk ve ergen psikolojisi ile ilgili konularda seminerler düzenlemelidir. Ayrıca, Covid-19 salgınına benzer bir dünya krizi sırasında, eğitim sisteminin kısmen yerinden yönetimi gerçekleştirilebilir. Bu şekilde, müdürün daha fazla yetkisi ve dolayısıyla daha az bürokrasisi olacaktır. Son olarak, müdürün rolü, başkalarının duygularını anlama yeteneği kazanması için duygusal zekânın geliştirilmesiyle güçlendirilebilir. Ancak bunu başarmak için müdürlerin seminerler, duygusal zekâ ve yönetimi konusunda eğitilmeleri gerekir.

Guzzo vd. (2023) Pandemi Sırasında İtalyan Liselerinde Dijital Eğitim Senaryosunun Analizi: Zorluklar ve Ortaya Çıkan durumlar adlı çalışmalarında, uzaktan eğitimin birçok güçlü yanı olsa da İtalya'da hala birçok öğretmen uzaktan eğitime karşı direnç göstermektedir. Bazı öğretmenler, hibrit öğrenmeyi mesafe ve izolasyon sorunlarını hafifletmek için iyi bir çözüm olarak görüyorlar. Öğretmenlerin çoğu (%58) acil olmayan bir durumda sadece yüz yüze eğitim

vermeyi tercih edeceklerini belirtmişler. %37'si hibrit eğitimi tercih ederken, sadece %2'si uzaktan eğitimi tercih ediyor. Acil durumlarda ise, öğretmenlerin %56'sı hibrit eğitimi tercih ederken, %26'sı uzaktan eğitimi ve %14'ü yüz yüze eğitimi tercih ediyor.

Guzzo vd. (2023) Covid-19 sırasında uzaktan eğitimin farklı güçlü yönleri olmasına rağmen, İtalya'da öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı hala çok fazla direnç gösterdiklerini tespit etmiştir. Bazı öğretmenler hibrit eğitimi, mesafe (ve izolasyon) sorunlarını hafifletmek için iyi bir çözüm yöntemi olarak ifade etmişlerdir. Eğitim içerik ve kaynaklarına erişimde esneklik sağlamak, mekân ve zamana bağlı kalmadan eğitim yapılabilen, dersleri kaydetme ve tekrar gözden geçirme imkânı tanımakta, bilginin özümsemesinde daha iyi sonuçlar vermektedir. Dersleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre özelleştirme ve uyarlama imkânı vermektedir. Öğrenci merkezli eğitimi sağlar. Öğrenciyi derse katılmaya, görüş ve fikir alışverişinde bulunma konusunda motive eder. İşbirliğini kolaylaştırmak için kullanılabilir. Öğrencilerin kendi hızlarında ve daha hızlı öğrenmesine için olanak oluşturur.

Guzzo vd. (2023) Covid-19'daki uzaktan eğitimin çok sayıda olan zayıf yönlerinin altını çizmiştir. En büyük sorunlar, teknolojik ve internet altyapısı ile ilgili yaşanan sorunlardı. Teknolojik cihazların ve / veya internet bağlantısının olmaması veya bulunmaması buna örnek olarak verilebilir. Aslında öğrencilerin büyük çoğunluğu hızlı internet bağlantısı ve güçlü bir bilgisayar gibi gerekli teknolojilere erişebiliyorlardı. Buna karşın yabancı öğrenciler, ekonomik ve kültürel açıdan dezavantajlı aileler teknolojiye diğer öğrenciler gibi eşit olarak ulaşamadıklarından derslerde öğrenciler arasında eşitsizlikler oluşuyordu. Bu durum sadece fakir aileler için değil orta sınıf ailelerde de teknolojik imkanların yetersiz olması nedeniyle sorunlar meydana getirdi. Orta sınıf ailelerde birden fazla kişinin uzaktan eğitime katılması bunun başlıca nedeniydi. Aynı ailede bilgisayar sayısı yetersiz kaldığından öğrenciler akıllı telefon kullanmak zorunda kaldılar. Bilgisayar yerine telefon kullanılması çeşitli sorunları beraberinde getirdi. Bunun yanında uzaktan eğitim platformlarını kullanamayan öğretmen ve öğrenciler de vardı.

Guzzo vd. (2023) öğretmenlerin yaşadığı teknolojik sorunlar sırasıyla; İnternet bağlantı sorunları, Teknik bilgi eksikliği, Uzaktan eğitim araçlarını kullanmada karşılaşılan zorluklar, Kullanılan araçların yetersizliği, Teknolojik

cihazlarının kullanımında yaşanan sorunlar, Teknolojik cihaz eksikliği şeklinde sıralanmıştır. Öğretmenlerin yaşadığı pedagojik sorunlar sırasıyla: Dikkat seviyesindeki düşüklük, Yetersiz öğretmen-öğrenci etkileşimi, Öğrencilerin değerlendirmesinde yaşanan sorunlar, Yapılandırılmış e-öğrenme materyali ve içeriğini bulmakta yaşanan zorluklar şeklinde sıralanmıştır. Öğretmenlerin yaşadığı sosyal sorunlar sırasıyla: Meslektaşlarla etkileşim/işbirliği eksikliği, Ebeveynlerden veya aile üyelerinden destek eksikliği, Ev ortamı öğrenmeye uygun değil şeklinde sıralanmıştır.

Guzzo vd. (2023) öğrencilerin yaşadığı teknolojik sorunları sırasıyla; İnternet bağlantı sorunları, teknolojik cihazlarının kullanımında yaşanan sorular, teknolojik cihaz eksikliği, Uzaktan eğitim araçlarını kullanmada zorluk, teknik yardım sorunları, kullanılan araçların yetersizliği şeklinde sıralanmıştır. Öğrencilerin yaşadığı pedagojik sorunlar sırasıyla: Dikkat seviyesindeki düşüklük, yetersiz öğretmen-öğrenci etkileşimi, öğrencilerin değerlendirmesinde yaşanan sorunlar, yapılandırılmış e-öğrenme materyali ve içeriğini bulmakta yaşanan zorluklar. Öğrencilerin yaşadığı sosyal sorunlar sırasıyla: Arkadaşları ile etkileşim/işbirliği eksikliği, ebeveynlerden veya aile üyelerinden destek eksikliği, ev ortamı öğrenmeye uygun değil şeklinde sıralanmıştır.

Liang vd. (2023) Covid-19 Salgını Döneminde Çevrimiçi Eğitimin Değerlendirilmesine yönelik bir inceleme: Öğrencilerin, Velilerin ve Öğretmenlerin Bakış Açıları adlı çalışmalarında pandemi döneminde uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajlarını şu şekilde sıralamışlardır:

Liang vd. (2023) çevrimiçi eğitimin yaygın avantajlarını, anketler yoluyla farklı toplulukları araştırarak, zaman ve maliyet tasarrufu sağlar. Aynı zamanda sağlık sorunları olan kişilerin de normal kişiler gibi eğitim almasını olanak tanır. Öğrenme materyalleri hızlı bir şekilde temin edilebilir. Eğitim zamanı serbestçe düzenlenmiştir, kişiler ders çalışmaya ve aileleriyle vakit geçirmeye zaman ayırabilirler. Öğretim yöntemleri canlı, ilgi çekici ve caziptir. Videolar ve ders materyalleri tekrar tekrar izlenebilir. Kendi kendine öğrenebilme ve kendi hızlarında çalışma planı yapabilme imkânı sağlar. Yeteri kadar zaman ayrılarak ileri düzey teknik dersler verilebilir.

Liang vd. (2023) Çevrimiçi eğitimin yaygın dezavantajlarını, bilgisayar başında çalışmanın sağlık açısından olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sınavlarda kopya çekme vakaları artmıştır. Daha yüksek düzeyde stres, hatta depresyon ve

anksiyete belirtileri görülebilir. Öğretmenler öğrencilerin akademik performansları hakkında geri bildirim alma sorunu yaşayabilirler. Dijital ve teknolojik araç temelli eğitim olmasına rağmen herkes iyi elektronik cihazlara sahip olamayabilir. Ağ sorunları ve teknik zorluklar derslerin aksamasına neden olabilir. Uygulamalı ve pratik eğitimde eksiklikler yaşanabilir. Çalışma süresi kısalmış ve video veya ses dinlenilmeden sadece oynatılıyor olabilir. Bilgi belirsiz ve sınırlıdır. Sınav sürelerinin çok kısa ve sınav türlerinin sınırlı olması öğrencilerde sınav sırasında panik yaratabilir. Öğretmenler öğrencilerin ne kadar çalıştığını bilemeyebilir. Öğrenciler zaman yönetimi konusunda zorluk yaşayabilir. Öğrenciler arasındaki tartışmalar duygusuz ve samimiyetten uzak olabilir şeklinde ifade etmişlerdir.

Eğitim sisteminin Covid-19 pandemisinden etkilenmesiyle birlikte yetkili makamların pandemiye aldığı kararlara göre, eğitim bazen uzaktan bazen yüz yüze bazen de hibrit şekilde devam ettirilmiştir. Literatür taraması sonucunda tüm dünya ve ülkemizde eğitim sistemini kökten etkileyen bu süreçte eğitimde devamlılığı sağlamak amacıyla yöneticiler ve eğitim paydaşları kendi ülkelerinin ve okullarının olanakları ve şartlarına bağlı olarak farklı tedbirler almışlardır. Her ne kadar alınan bu kararların altında farklı nedenler olsa da her ülkenin ve eğitim paydaşının karar sürecindeki temel amacının pandemi sürecindeki uzaktan eğitimde imkân ve olanaklarını olabildiğince faydalı kullanarak süreci en zararla atlatabilmektir. Her ülkenin şartlarının kendine has olması nedeniyle Türkiye’de uzaktan eğitim sürecinde yapılan uzaktan eğitim uygulamalarının idareci, öğretmen ve eğitim alan öğrenci görüşleri üzerinden incelenmesi kanaatine varılmıştır. Bu bağlamda çalışmada Covid-19 pandemisinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinde eğitim kurumlarında yaşanan sorunlar, idarecilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşleri ile birlikte incelenecektir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Nitel araştırma dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımdır (Denzin ve Lincoln, 2018). Çalışmada, pandemi sürecinde görev yapan idareci, öğretmen ve bu süreçte eğitimine devam eden öğrencilerin görüş ve deneyimleri incelenerek fenomenolojik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik bir çalışma, birkaç kişinin bir kavram veya fenomenle ilgili yaşamış oldukları deneyimlerinin ortak anlamını tanımlamaktadır (Creswell, 2007). Bu bağlamda çalışmada görüşme yapılan katılımcı gruplara sorulan benzer sorularda yaşanan deneyimin karşılaştırılabilmesi için, aynı sorular farklı katılımcı gruplar için aynı tabloda verilmiştir. Amaç katılımcı grupların kavram ve fenomenle ilgili yaşamış oldukları deneyimlerin ortak anlamlarını tanımlamak adına bulguların araştırmacılar için daha anlaşılır hale getirilmesidir.

3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Yapılacak çalışmaya ilişkin farklı hedef kitlelerin görüşlerini de ortaya koyabilmek için maksimum çeşitlilik örnekleminde faydalanılmıştır. Bu örnekleme yöntemini kullanmadaki amaç, çalışılan örneklemdaki çeşitliliği artırarak daha yoğun bilgi elde ederken çalışılan örneklem sayısını asgari düzeyde tutmaktır. Maksimum çeşitlilikte örnekleme yapılırken incelenen olgu hakkında en fazla bilgi edinmeyi olanaklı kılacak etkenler belirlenmelidir (Neuman ve Robson, 2014). Bu açıdan araştırmacı öncelikle farklılara odaklanmalı ve farklılık içinden benzer veya ortak yönlerin bir listesini oluşturmalıdır (Morgan ve Morgan, 2008).

Araştırmacı veri toplarken örnekleminin ne kadar büyük olacağından emin değildir. Ancak araştırmacı, ortaya çıkan kavramlar ve süreçler birbirini tekrar etmeye başladığı zaman yeterli sayıda veri kaynağına (örneğin birey sayısına) ulaştığına karar verebilir. Bu durum nitel araştırmalarda doygunluk olarak ifade edilir. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinin zor olması ve hesaplamak için matematiksel bir formülünün bulunmaması, nitel araştırmalarda doygunluk kavramının kullanılmasını gerektirmektedir. Çalışma gruplarındaki okullarda görev yapan idareciler, öğretmenler ve eğitim alan öğrenciler seçilirken maksimum

çeşitlilik örneklem yönteminin temel iki gerekçesi dikkate alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Birinci gerekçe çeşitlilik gösteren durumların arasında ne tür ortaklıkların veya benzerliklerin (aynı ölçüde de farklılıkların) var olduğunu bulmak ve İkinci gerekçe seçtiği problemle ilgili durumlar arasında çeşitlilik kaynaklarını olabildiğince ayrıntılı olarak belirlemektir.

Bu bağlamda çalışmada çeşitliliği sağlamak amacıyla araştırma durumundan etkilenen ve probleme taraf olan idareci, öğretmen ve öğrenciler seçilmiştir. Çalışmanın örneklemini maksimum çeşitliliğe uygun olarak 2021-2022 Eğitim öğretim yılında Bolu ilinde görev yapmakta olan idareci, öğretmen ve öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Çalışma Grubu Tablosu

Okul Türü	Katılımcı Okul Sayısı	İdareci	Katılımcı Öğretmen	Öğrenci
Anadolu Lisesi	5	17	87	67
Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi	2	3	27	28
İmam Hatip Lisesi	3	7	26	26
Meslek Lisesi	3	16	58	22
Toplam	13	43	198	143

Tablo 3.1 incelendiğinde çalışmanın örneklemini maksimum çeşitliliğe uygun olarak 2021-2022 Eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığının emirleri doğrultusunda ya da öğretmenin tercihinine ve şartlara bağlı olarak yapılan uzaktan eğitim sürecini Bolu il merkezindeki 13 ortaöğretim kurumundan 5 Anadolu Lisesinde görev alan 17 idareci, 87 öğretmen ve eğitim alan 67 öğrenci ile 2 Fen ve Sosyal Bilimler Lisesinde görev alan 3 idareci, 27 öğretmen ve eğitim alan 28 öğrenci ile, 3 İmam Hatip Lisesinde görev alan 7 idareci, 26 öğretmen ve eğitim alan 26 öğrenci ile, 3 Meslek Lisesinde görev alan 16 idareci, 58 öğretmen ve eğitim alan 22 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan çalışma grubunu tanımlarken etik kaygılar sebebi ile bazı kodlamalara gidilmiştir. Burada: Katılımcı N İdareci “İ1, İ2,..., İN” katılımcı N öğretmen “Ö1, Ö2,..., ÖN” ve katılımcı N öğrenci (Talebe) “T1, T2,..., TN” olarak kodlanmıştır. Ayrıca okul türleri; Anadolu Liseleri “A”, Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri “F”, İmam Hatip Liseleri “İ”, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri “M” harfleri ile kodlanmıştır.

Bolu İli Merkez İlçede; 1 Fen Lisesi, 1 Sosyal Bilimler Lisesi, 8 Anadolu Lisesi, 3 İmam Hatip Lisesi, 5 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve 1 Spor Lisesi

bulunmaktadır. Örneklemeler seçilirken maksimum çeşitliliği sağlamak için hangi çeşitlilik kaynağının örnekleme yansıtılacağına karar verildikten sonra bu kaynaklara en kolay hangi okulda ulaşılacağı sorusu cevaplanmıştır. Bu değerlendirmeler sonunda bir Fen Lisesi, bir Sosyal Bilimler lisesi, beş Anadolu Lisesi, üç Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve üç Anadolu İmam Hatip Lisesi idareci, öğretmen ve öğrencileri ile görüşülmüştür. Okullar seçilirken benzer özelliklere sahip okullardan biri tercih edilmiştir. Örneğin Anadolu liseleri arasında tercih yapılırken yaklaşık aynı puanla öğrenci alan Anadolu liseleri arasında katılımcı çeşitliliği daha fazla olan okul tercih edilmiştir. Okul tercihi yapılırken öncelikli olarak öğrenci sayısının, öğretmen sayısının ve idareci sayısını büyüklüğü, okul kültürü, Bolu ilindeki genel bilinirliği gibi etmenler dikkate alınmıştır. Aynı bölümlerin bulunduğu meslek liseleri arasından tercih yapılırken; öğrenci, öğretmen ve idareci grubunun benzer nitelikteki okulları temsil etme yeterliliğine bakılmıştır. Farklı bölümlerin olduğu meslek liseleri araştırmaya doğrudan dahil edilmiştir. Veriye ulaşılabilirlik de okul tercihi konusunda önemli bir tercih nedeni olarak uygulanmıştır. Benzer verilerin olduğu düşünülen okullardan zaman mekân ve ulaşım açısından daha ekonomik olanlar tercih edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde; tüm katılımcılara ait katılımcı sayısı bilgileri Tablo 3.1’de, idareci katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3.2’de, öğretmen katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3.3’de, öğrencilere ait demografik bilgiler ise Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.2. İdareci katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler.

Okul Türü	Cinsiyet		Mesleki Kıdem						İdarecilikteki Kıdem					
	K	E	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26+	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26+
Anadolu Lisesi	2	15	0	1	1	1	8	6	4	5	3	2	3	0
Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi	1	2	0	0	0	1	2	0	0	1	1	0	1	0
İmam Hatip Lisesi	2	5	2	2	1	1	0	1	3	3	0	1	0	0
Meslek Lisesi	3	13	1	2	2	3	5	3	7	6	2	0	0	1
Toplam	8	35	3	5	4	6	15	10	14	15	6	3	4	1

Tablo 3.2'ye göre idareci katılımcıların hem mesleki hem de idarecilik kıdemi açısından oldukça dinamik bir grup olduğu görülmektedir. Bu bağlamda idarecilerin 8'i kadın 35'i erkekten oluşmaktadır. İdareci katılımcıların 3'ü 0-5 yıl, 5'i 6-10 yıl, 4'ü 11-15 yıl, 6'sı 16-20 yıl, 15'i 21-25 yıl, 10'u 26 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. İdareci katılımcıların idari olarak mesleki kıdemleri incelendiğinde 14'ü 0-5 yıl, 15'i 6-10 yıl, 4'ü 11-15 yıl, 3'ü 16-20 yıl, 4'ü 21-25 yıl, 1'i 26 yıl ve üstüdür.

Tablo 3.3. Öğretmen katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler.

Okul Türü	Cinsiyet		Yaşadığı Yer		İnternet Edinme Durumu		
	K	E	Merkez	Kırsal	Cov. Önc.	Cov. Sonr.	İnt Yok
Anadolu Lisesi	60	27	86	1	82	5	0
Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi	14	13	26	1	24	3	0
İmam Hatip Lisesi	12	14	24	2	23	2	1
Meslek Lisesi	23	35	57	1	53	5	0
Toplam	109	89	193	5	182	15	1

Tablo 3.3 incelendiğinde öğretmenlerin 109’u kadın, 89’u erkek olup 193’ü merkezde yaşarken 5’i kırsalda yaşamaktadır. Öğretmenlerin 182’si Covid-19 öncesi, 15’i Covid-19 sonrası internet edinirken 1’i internet sahibi değildir.

Tablo 3.4. Öğrenci katılımcı çalışma grubuna ait demografik bilgiler.

Okul Türü	Cinsiyet		Yaşadığı Yer		Kendine Ait Oda		Kişisel Bilgisayar		İnternet Edinme Durumu		
	K	E	Merkez	Kırsal	Var	Yok	Var	Yok	Cov. Önc.	Cov. Son.	Yok
Anadolu Lisesi	50	17	53	14	57	10	33	24	55	6	6
Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi	20	8	21	7	28	0	25	3	22	5	1
İmam Hatip Lisesi	19	7	12	14	19	7	16	10	19	6	1
Meslek Lisesi	4	18	17	5	16	6	15	7	15	1	6
Toplam	93	50	103	40	120	23	89	44	111	18	14

Tablo 3.4’e göre öğrencilerin 93’ü kadın 50’si erkek olup 103’ü merkezde 40’ı kırsalda yaşamaktadır. Öğrencilerin 120’sinin kendine ait odası varken 23’nün kendine ait odası yoktur. Öğrencilerin 89’unun kişisel bilgisayarı varken 44’ünün yoktur. 111 öğrenci Covid-19 öncesi 18 öğrenci Covid-19 sonrası internet edinirken 14 öğrencinin interneti yoktur.

3.3 Veri Toplama Araçları

Çalışmada pandemi sürecini doğrudan deneyimleyen, yani “yaşanmış deneyimlere” sahip olan insanlar ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (Merriam, 2014). Görüşmenin amacı diğer insanların bakış açılarına ulaşmaktır (Patton, 2014). İnsanların ne düşündüklerini öğrenmek için onlara soru sorulmalıdır. Yapılacak görüşmelerin Covid-19 pandemi sürecinde gerçekleşmesi nedeniyle daha esnek bir yapıya sahip olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeci önceden hazırladığı konu ve alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu çalışmada katılımcıların görüşlerini almak üzere, araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilme aşamaları şu şekilde

gerçekleşmiştir: Öncelikle alanla ilgili literatür taranmıştır. Literatür taraması sonrası idareciler için 14, öğretmenler için 11 ve öğrenciler için 4 tane açık uçlu soru yazılmıştır. Hazırlanan açık uçlu sorular alan uzmanı 3 kişinin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar tarafından; aynı olguyu içeren soru çıkarılmıştır. Benzer şekilde maddi hatalar da düzeltilerek hazırlanan sorular araştırma kapsamına alınmayan okul türlerinde görev alan idareci, öğretmen ve bu okullarda görev alan ve okuyan 3'er kişilik katılımcı gruplara uygulanmıştır. Bu ön uygulama sonucunda öğretmen ve öğrenci formunda bir soru kökünün yanlış anlaşıldığı fark edilerek soru köküne açıklayıcı metin eklenmiştir. Ön uygulamada elde edilen veriler, literatürle karşılaştırılmıştır. Bu yapılan işlemler sonucunda formun uygulamaya uygun olduğu görülmüş ve esas uygulamaya geçilmiştir. Hazırlanan nihai formlar (Ek-5, Ek-6, Ek-7, Ek-8, Ek-9, Ek-10) çalışma ekinde sunulmuştur.

3.3.1 İdareci Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 12-20. Sorular:

12. Pandemi süresince ders programını hangi kriterlere göre hazırladınız (Bakanlık talimatları, veli ve öğrenci talepleri, öğretmen geri bildirimleri ve talepleri, diğer okullarla yapılan istişareler, Eba altyapısı mecburiyeti, Zoom altyapısı bilim kurulu kararları, zümre öğretmen kurulunun aldığı kararlar vb.)?

13. Pandemi zamanlarda hazırladığınız programın normal zamanda hazırladığınız programlara göre zorlukları nelerdi?

14. Kantin, bağış vb. okul gelirlerinin olmadığı bu süreçte ihtiyaçları karşılamak için hangi finans kaynaklarını kullandınız?

15. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?

16. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi?

17. Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetmelik, Psikolojik, Ekonomik, Mesleki vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendiniz, aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden, MEB kararlarından, televizyon haberlerinden, sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi?

18. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız?

19. Aşamadığınız sorunlar nelerdi?

20. Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

3.3.2 Öğretmen Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 22-26. Sorular:

22. Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetsel, Psikolojik, Ekonomik, Mesleki vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendiniz, aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden, MEB kararlarından, televizyon haberlerinden, sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi? **Altını çizerseniz sevinirim.**

23. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız?

24. Zamanla aşamadığınız sorunlar nelerdir?

25. Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu? Evet () Hayır() **Neden?**

26. **Uzaktan eğitim** süreci ile ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına (**Bakanlık, okul idaresi, meslektaşlarınız, öğrenci, veli**) ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

3.3.3 Öğrenci Katılımcılarla Yapılan Görüşmelerde Çalışma İçin Kullanılan 20-23. Sorular:

20. Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetsel, Psikolojik, Ekonomik, Mesleki vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendini, aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden, MEB kararlarından, televizyon haberlerinden, sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi? (**Altını çiziniz**)

21. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız? (Belirtiniz)

22. Aşamadığınız sorunlar nelerdir? (Belirtiniz)

23. Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına (Millî Eğitim Bakanlığı, Okul Müdürü, Öğretmen veli) ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

3.4 Geçerlik ve Güvenilirlik

Bilimsel araştırmalarda aranan en temel özelliklerden birisi de çalışmanın geçerli ve güvenilir olmasıdır. Bu bağlamda nitel araştırmalardaki en önemli kaygılardan biri geçerlik ve güvenilirliğe ilişki olanlardır (Merriam, 2009). Geçerlik

adına doğru bilgiye ulaşılması konusunda gereken önlemlerin alınması ve güvenilirlik adına araştırma sürecini ve verileri açık ve ayrıntılı bir biçimde, yani bir başka araştırmacının değerlendirmesine olanak verecek biçimde tanımlanması, nitel araştırmacının karşılaması gereken önemli beklentilerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.5 Geçerlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, ölçülecek olan özelliğin olduğu gibi, olabildiğince yansız biçimde ölçülmesi (Kirk ve Miller, 1986) olarak tanımlanır. Yapılan çalışmanın niteliğine göre geçerlik arayışları çeşitlenmektedir. İç geçerlik yapılan çalışmadaki soruların araştırma yapılan fenomeni ne kadar temsil ettiği ile ilgilidir. Miles ve Huberman (1994) bir araştırmanın iç geçerliliği sağlayabilmek için bazı sorulara cevap verilmesi gerektiğini vurgularlar. Çalışmada gerçekleştirilen görüşmeler uzun tutularak ve derinlemesine sorular sorularak; katılımcılarla uzun süreli etkileşim kurulmaya ve derinlemesine veri toplanmaya çalışılmış, katılımcılardan elde edilen bulguların elde edildiği ortam dikkate alınarak tanımlanması, yorumlanması, elde edilen bulguların kendi içinde tutarlı olması, literatürle karşılaştırılması gibi cevaplar iç geçerliliği sağlamada kullanılmıştır. Aynı zamanda katılımcılardan verdikleri cevaplar için teyit alınmıştır, böylelikle iç geçerlik olabildiğince sağlanmaya çalışılmıştır.

Dış geçerlilik ise diğer bir ifade ile genellenebilirliktir. Yani yapılan çalışma direr çalışma gruplarına ne oranda uygulanabiliyorsa o kadar genellenebilir, yani dış geçerliliği o oranda vardır demektir. Miles ve Huberman (1994) dış geçerlikle ilgili olarak izlenmesi gereken adımlar belirlemişlerdir. Bu kapsamda çalışmada araştırma örneklemini ayrıntılı tanımlanmış ve genellemeye izin verecek ölçüde çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ve sonuçlar literatürle karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Çalışmada yöntem bölümünde, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesi süreçlerindeki işlemler detaylandırılarak ayrıntılı raporlama yoluna gidilmiştir. Bulgular bölümünde temalara ilişkin katılımcı görüşleri doğrudan alıntılarla sunularak ayrıntılı betimleme yapılmaya çalışılmıştır; bu şekilde dış geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın tüm adımları açıkça yazıldığından başka bir araştırmacı tarafından kolaylıkla tekrar edilebilir hale getirilerek çalışmanın dış geçerliliği olabildiğince sağlanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalardaki bilgi kaynaklarından (katılımcılardan) gelen veriler ne kadar doğru ve nesnel olursa araştırmanın geçerliliği o kadar fazla olacaktır. Bu bağlamda görüşmelerdeki yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için katılımcı teyidi önemlidir. Bu amaçla çalışmada yapılan görüşmeler sonunda katılımcının dönütleri özet halinde kendisine sunulmuş, katılımcının kastettiği ile yazıya aktarılan kısım arasında bir uyumsuzluğın ya da ekleyip çıkarmak istediği kısımların olup olmadığı sorularak görüşme tutanaklarının son şekli verilmiştir. Böylece araştırmacıdan kaynaklanan hatalar en aza indirgenirken katılımcıların düşüncelerinin en doğru şekilde aktarılması amaçlanmıştır.

3.6 Güvenirlik

Güvenirlik yapılan araştırmada elde edilen bulguların yeniden üretilip üretilmemesi ile ilgilidir (Merriam, 2014). Buradan da anlaşılacağı üzere güvenilirlik araştırmanın tekrarları arasında benzerlik yüzdesi ile ilgilidir. Benzerlik yüzdesi arttıkça araştırmanın güvenilirliği de daha fazla olacaktır. Elde edilen sonuçların zamanla tutarlı olması ve çalışılan grubun evreni doğru bir şekilde temsil etmesi durumunda genel görüşe göre çalışma güvenilir kabul edilir. Güvenirlik en basit tabiri ile “Tutarlılıktır”. Veriler ne kadar tutarlı ise çalışma o oranda güvenilir olarak kabul edilir. Tutarlılık iki başlık altında toplanır. Bunlar; zaman içinde tutarlılık (dış güvenilirlik) ve iç tutarlılıktır (iç güvenilirlik). LeCompte ve Goetz (1912), dış güvenilirliğin sağlanmasın yönelik olarak araştırmacının öncelikle araştırma sürecinde kendi konumunu (katılımcı gözlemci, çalışılan durumla ilgili ön deneyimler gibi) açık hale getirmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sayede benzer araştırmalar yapan başka araştırmacıların, benzer bir rol üstlenerek karşılaştırılabilir sonuçlara ulaşmaları mümkün olur. Milles ve Huberman’a (1994) göre iç güvenilirlik için iki farklı araştırmacının verileri analiz etmesi ve yorumlaması gerekmektedir.

Araştırmacı elde ettiği bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda sonuçların geçerliliğine, süreçlerin birbiri ile tutarlı olmasına ve verilerin nesnel bir yaklaşımla toplandığına ve yine nesnel bir yaklaşımla sonuçları ortaya koyduğuna ilişkin kanıtları ortaya koyması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Miles ve Huberman (1994) ile LeCompte ve Goetz’in (1912) dış güvenilirliğe ilişkin vurguladıkları stratejiler izlenmiştir.

Bu araştırmada;

- Araştırmacı olarak, konumunu “katılımcı gözlemci” olduğu açıkça belirtilmiştir.
- Araştırmacı, araştırmanın yöntem ve aşamalarını açıkça tanımlamıştır.
- Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama süreçleri açıkça belirtilmiştir.
- Sonuçlar ve veriler ilişkilendirilmiştir.
- Araştırmanın izlediği yol ve yöntem konusu açıkça sunulmuştur.
- Araştırmacı, önyargı, değer ve yönelimlerini çalışmanın dışında tutmuştur.
- Araştırmanın ham verileri hem dijital hem de fiziki ortamda güvenli bir şekilde saklanmıştır.

Ayrıca veri toplama araçlarında ifade edilen dış güvenilirliği artıran farklı uzmanlar tarafından incelenen formda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Araştırmacı araştırma sürecinde yansız olduğu ve sonuçları kendi tercihlerine ya da yönelimlerine göre biçimlendirmede konusunda okuyucuyu ikna etmek (Yıldırım ve Şimşek, 2021) için bu yolu kullanmıştır.

Çalışmada oluşturulan temaların ve yapılan görüşmelerin ardından araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar ve temalar hem araştırmacı hem de araştırmacı dışında bir öğretim üyesi tarafından ayrı ayrı incelenerek “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan maddeler belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için sorulara verilen yanıtlar araştırmacı ve alandan bir uzman ile incelenmiştir. Miles ve Huberman (1994) tarafından %70 ve üstünün güvenilir kabul edildiği formül uygulanmıştır. Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100. Her bir veri toplama aracı için ayrıca güvenilirlik hesaplanmıştır:

İdareciler için yapılan veri toplama aracında konunun uzmanı ile görüşülmüş katılımcılara sorulan 20 sorunun 17’sinde görüş birliğine 3’ünde görüş ayrılığına düşülmüştür. Bu durumda idareci katılımcılar için araştırmanın güvenilirliği = $17 / (17+3) \times 100 = \%85$ olarak hesaplanmıştır ki bu oranlar Miles ve Huberman (1994) tarafından kabul edilen güvenilirlik sınırları içindedir.

Öğretmenler için yapılan veri toplama aracında konunun uzmanı ile görüşülmüş katılımcılara sorulan 25 sorunun 21’inde görüş birliğine 4’ünde görüş ayrılığına düşülmüştür. Bu durumda öğretmen katılımcılar için araştırmanın güvenilirliği = $21 / (21+4) \times 100 = \%84$ olarak hesaplanmıştır ki bu oranlar Miles ve Huberman (1994) tarafından kabul edilen güvenilirlik sınırları içindedir.

Öğrenciler için yapılan veri toplama aracında konunun uzmanı ile görüşülmüş katılımcılara sorulan 23 sorunun 20’sinde görüş birliğine, 3’ünde görüş ayrılığına düşülmüştür. Bu durumda öğrenci katılımcılar için araştırmanın güvenilirliği = $20 / (20+3) \times 100 = \%87$ olarak hesaplanmıştır ki bu oranlar Miles ve Huberman (1994) tarafından kabul edilen güvenilirlik sınırları içindedir.

3.7 Verilerin Toplanması

Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel mülakatlar diğer insanların bakış açılarının anlamlı, bilinebilir ve açığa çıkarılabilir olduğu varsayımı ile başlar; mülakatlar bir insanın zihninden neler geçtiğini açığa çıkarmak ve insanların hikâyelerini bir araya getirmek için yapılır (Patton, 2014). Bu araştırmada önceden planlanan yer ve zamanda idareci, öğretmen ve öğrenciler ile 01/10/2021-24/01/2022 tarihleri arasından fasılalarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşme öncesi öğrenci velisinin yazılı izni alınmıştır. Görüşmeler katılımcılar ile kararlaştırılan gün ve saat te yapılmıştır. Görüşmenin samimi bir ortamda geçmesine özen gösterilmiştir. Yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından not alınarak kayıt altına alınmıştır. Alınan notlar katılımcıya gösterilerek yanlış anlaşılan ya da kaydedilen kısımlar olup olmadığı sorulmuş, belirtilen eksiklikler ya da yanlışlar giderilerek tüm veriler ortak bir kayıt ortamına aktarılmıştır.

Görüşme formu, yöneticiler öğretmenler ve öğrenciler için ayrı ayrı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Genel olarak katılımcılarda Covid-19 kaynaklı görüşmeye gelmeme sorunu ile karşılaşmıştır.

İdareci katılımcılar özelinde bazı idareciler soruları “okul mahremiyeti, yeni idareci olmaları” gibi gerekçelerle cevaplamak istememişlerdir. Görüşmelerde idarecilerin görevleri gereği bazı soruları cevaplarken kendilerini rahatlıkla ifade edemedikleri, tereddüt yaşadıkları araştırmacı tarafından sezilmiştir. Böyle bir tereddütün idareciler açısından yaşanması muhtemel bir durum olmakla birlikte araştırmacıya yardımcı olabilmek adına samimi ve içtenlikle soruları cevaplamaya gayret ettikleri de fark edilmiştir. İdareciler isimlerinin araştırmada görülüp

görülmeyeceği konusunda en çok kaygılanan katılımcı grubu olmuştur. İdareci katılımcıların tamamı alınan notları incelemiş ve büyük çoğunluğu alınan notlarda bir takım düzeltmeler yapmışlardır.

Çalışılan üç katılımcı grubu arasında görüşmelerin başlangıç, gerçekleşme ve bitiş aşamasında en az sorunla karşılaşan grup öğretmen grubu olmuştur. Ayrıca öğretmen grubu bu üç grup arasında sorulara en samimi ve içtenlikle cevap veren grup olmuştur. Bu gruptaki tek sıkıntı artık bu tür çalışmalara katılma konusundaki yılgınlıkları ve isteksizlikleri olmuştur. Buna karşın özellikle Yabancı Dil öğretmenleri ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri karşılıklı iletişim ve kendilerini ifade etme konusunda bariz bir şekilde diğer branşlardaki öğretmenlerden ayrılmışlardır. Diğer branş öğretmenlerinden de kendisini iyi ifade eden öğretmenlerimiz elbette vardı ama bu iki branş öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde bu durumu bariz şekilde hissettirmişlerdir. Öğretmen gruplarında zorlanılan grup ise meslek dersi öğretmenleri olmuştur. Görüşmeyi bir zaman kaybı olarak görmeleri nedeniyle az sayıdaki istekli ve gönüllü meslek dersi öğretmenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Öğrenci gruplarında karşılaşılan en büyük sorun veli izinleri olmuştur. Velilerin bu konuda oldukça tutucu davranarak öğrenci görüşmeleri konusunda izin verme taraftarı olmadıkları gözlenmiştir. Her ne kadar katılımcı evreninin genişliği en fazla olan grup öğrenci grubu olsa da katılımcı bulma konusunda oldukça zorlanılmıştır. Görüşme esnasında, bazı sorular için ek bilgiye ihtiyaç duyulmuş, (Örneğin: Verdikleri cevapların Bakan ya da Milli Eğitim Müdürü tarafından görülüp görülmeyeceği ya da Pandemi ile ilgili verdikleri sorular sonunda okulların tamamen kapatılıp kapatılmayacağı konusunda soru sormuşlardır.) gerekli açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Öğrenci grubunda karşılaşılan en belirgin özellik görüşmeyi bir sınav gibi algılamaları ve soruları farklı şekilde anlamaları olmuştur. Bu nedenle soruların ne anlama geldikleri anlatılmıştır. Bu görüşmelerin notla değerlendirilmeyeceği ifade edilmiş, çalışmanın bir sınav olmadığı, pandemi süreci ile ilgili bir çalışma olduğu belirtilmiştir. Bu tür algı yanılgılarının sınıf seviyesi ve okul türüne göre değiştiği gözlemlenmiştir. Ayrıca özellikle meslek lisesi öğrencilerinin bu çalışmayı bir bilgi toplama aracı olmaktansa, okulların Covid-19 nedeniyle tatil edilebilmesi için üst makamlar tarafından yapılması istenen bir çalışma şeklinde algılandığı gözlenmiş ve çalışmanın amacı ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.8 Verilerin Analizi

Toplanan verilerin betimlenmesi ve doğrudan alıntılanması önemli olmakla birlikte, bu aşamada asıl hedef, olay ve olguların yüzeysel resminin ötesini, görünen arka planını ortaya çıkarmak ve bulguları anlamlı bir yapıya kavuşturmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel veri analizi alan yazında “içerik analizi” olarak tanımlanır ve verinin kavramsallaştırılması ve temalar yoluyla kavramlar arasındaki anlamlı örüntülerin açıklanması bu sürecin temelini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada hem içerik analizi hem de betimsel analiz kullanılmıştır.

Nitel araştırma verilerinin işlenmesinde sık kullanılan iki içerik analiz yöntemi vardır: “Tümdengelimci analiz” ve “Tümevarımcı analiz” (Ravindrad, 2019). Tümdengelimci içerik analizi, araştırmanın tasarımında ve veri toplama aşamasında belirgin bir yön oluşturur ve veri analizinde önemli kolaylıklar sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Tümevarım süreci genel bir soru ile başlar ve araştırma süreç içinde şekillenir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Tümevarım yöntemi bir süreç olarak değerlendirildiğinde daha esnek bir yapıya sahip olup duruma göre katılımcılardan yeni veriler almaya ve gerektiğinde yeni katılımcıları dâhil etmeye imkân tanır. Bu esnek yapısı araştırmacıların nitel çalışmalarda daha çok tümevarım yöntemini kullanmasında başlıca etkindir. Çalışmada da bu esneklikten faydalanma adına Tümevarım yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın esnekliği, çalışma grubunun kalabalık oluşu ve sorulan soruların çokluğu düşünüldüğünde araştırmada olması gereken özelliklerin başında gelmektedir.

Tümdengelimci analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler daha önceden araştırma sorusu veya alt sorularından yola çıkılarak belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Tümevarımcı analiz veri içinde örüntülerin, temaların ve kategorilerin keşfedilmesini içerir, verilerin mevcut çerçevelere göre analiz edildiği tümdengelimsel analizin tersine, bulgular araştırmacının veriyle etkileşimi yoluyla verilerden çıkarılır (Patton, 2014). Tümevarımcı analiz kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır; ortaya çıkan kodlar (kavramlar) ve bu kodlar arası ilişkiler (temalar), verilerin altında yatan olguyu ya da kuramı açıklamada kullanılan temel taşlar olarak görev yapmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bir tür yönetilebilir sınıflandırma ya da kodlama şeması geliştirmek analizin ilk adımıdır (Patton, 2014).

Aşağıda Şekil 3.1’de çalışmada katılımcı değerlendirmeleri ile ilgili görüşme verilerinin analizinde izlenen işlem basamakları gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırmada izlenen veri analizi işlem basamakları

Şekil 3.1 incelendiğinde Collins’in (2004) belirttiği basamaklardan “Kod ve tema kitapçığının oluşturulması ve buna göre verinin organize edilmesi” basamağı bu çalışmada “Kodlara temalara göre verilerin betimlenmesi, alıntılara yer verilmesi, örneklendirilmesi, açıklanması yorumlanması görsel hale getirilmesi” basamağı ile birlikte gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada Collins'in (2004) veri analiz işlem basamaklarından faydalanılmıştır. Collins'in (2004) işlem basamakların genel hatlarına uyulmuş sadece “Kod ve tema kitapçığının oluşturulması ve buna göre verinin organize edilmesi” basamağı “Kodlara temalara göre verilerin betimlenmesi, alıntılara yer verilmesi, örneklendirilmesi, açıklanması yorumlanması görsel hale getirilmesi” basamağı ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Collins'in (2004) işlem basamaklarına sadık kalınarak, Yıldırım ve Şimşek'in (2021) belirttiği nitel araştırma verilerinin dört ana teması olan: Verilerin kodlanması, Temaların bulunması, Kodların ve temaların düzenlenmesi ve Bulguların tanımlanması ve yorumlanması basamakları gerçekleştirilmiştir.

Tablolar oluşturulurken farklı katılımcı gruplara yönelik ortak sorunların kodlanması ve temaların oluşturulmasında karşılaştırmaya olanak sağlayacak şekilde bulgular aynı tabloda sunulurken, sadece bir katılımcı grubu ilgilendiren sorulara ilişkin analiz sonuçları da bulgular olarak tablo halinde sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde, ortaöğretim kurumlarında görevli idareci, öğretmen ve bu kurumlarda öğrenime devam eden öğrencilerin Covid-19 sürecine ilişkin görüşleri araştırma sorularına göre alt başlıklar halinde düzenlenmiştir. Bu kısımda İdareci, Öğretmen ve Öğrenci katılımcılara yöneltilen sorulara ilişkin bulgular; frekanslar, katılımcı görüşleri, kodlar ve temalar halinde verilmiştir. Elde edilen bulguların ne anlama geldiği yorumlanmaya çalışılmıştır.

4.1 İdarecilerin “Covid-19 Sürecinde Ders Programlarını Hangi Kriterlere Dayalı Olarak Hazırladıkları ve Bu Süreçte Ne Tür Sorunlar Yaşadıklarına” İlişkin Bulgular

İdareci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ders programlarını hangi kriterlere dayalı olarak hazırladıkları ve bu süreçte ne tür sorunlar yaşadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri 5 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 5 temanın frekans dağılımı Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ders programlarını hangi kriterlere dayalı olarak hazırladıkları ve bu süreçte ne tür sorunlar yaşadıklarına” İlişkin görüşleri

Ders Programını Hazırlama Kriterleri			Ders Programı Hazırlanırken Yaşanan Sorunlar		
Temalar	Kriterler	(f)	Temalar	Yaşanan Sorunlar	(f)
Bakanlık Kaynaklı Emirler	Bakanlık Talimatları	17	Bakanlık Kaynaklı Sorunlar	Ders saatlerinin 30 dakika olması ve dinlenme süresinin fazla olması	6
				Anlık talimatların ve değişikliklerin sürekli program değişikliğine neden olması	8
				Öğretmen ders yükünün artması	2
				İletişim kanallarının azlığı/ önerilerin dikkate alınmaması	3
				Sınıfların birleştirilmesi	1
				Esnek mesai saatleri	1
				Uygulama dersleri kaynaklı sorunlar	1
Öğretmen Kaynaklı Talepler	Öğretmen Talepleri, Zümre öğretmen kurulu kararları	3	Öğretmen Kaynaklı Sorunlar	Öğretmen Talepleri, Zümre öğretmen kurulu kararları	3
				Öğretmenlerin hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olması	1
Öğrenci Kaynaklı Talepler	Öğrenci Talepleri	4	Öğrenci Kaynaklı Sorunlar	Öğrencilerin derse katılımının azlığı	1

Tablo 4.1 (devamı). İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ders programlarını hangi kriterlere dayalı olarak hazırladıkları ve bu süreçte ne tür sorunlar yaşadıklarına” ilişkin görüşleri

Ders Programını Hazırlama Kriterleri			Ders Programı Hazırlanırken Yaşanan Sorunlar		
Temalar	Kriterler	(f)	Temalar	Yaşanan Sorunlar	(f)
Diğer Paydaş Talep ve Görüşleri	Diğer okul ve kurumlarla yapılan istişareler	3	Altyapı Kaynaklı Sorunlar	Dersler ile Eba altyapısı arasındaki uyumsuzluk kaynaklı sorunlar	6
	Veli Talepleri	1		Eba altyapısı gereği ders programının büyük bir kısmının hafta sonuna dağıtılması	4
Altyapı Kaynaklı Nedenler	Eba altyapı zorunluluğu	9		Hibrit eğitim kaynaklı sorunlar	3
				Online eğitim altyapı sorunları nedeniyle ders saatlerinin çakışmaları	1
				Derse evden katılımın zorlukları	1
		Sorun Yaşamadım	Herhangi bir sorun yaşamadım	4	

İdareciler “Covid-19 sürecinde ders programlarını hangi kriterlere dayalı olarak hazırladıkları” sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, 17 idareci “Bakanlık Talimatları”, 3 idareci “Öğretmen Talepleri, Zümre öğretmen kurulu kararları”, 4 idareci “Öğrenci Talepleri”, 3 idareci “Diğer okul ve kurumlarla yapılan istişareler”, 9 idareci “Eba altyapı zorunluluğu”, 1 idareci “Veli Talepleri” ne göre programı hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Değişen talimatlara göre hazırlanmıştır/kriterlerde yapılan sık değişimler sonucu çok sayıda program yapılmıştır.” (İA6)

“Bakanlık talimatları/Eba altyapı mecburiyet/öğretmen geri dönütleri.” (İA9)

“Eba altyapısı mecburiyeti.” (İİ1)

“Öğretmen geri bildirimleri/Bakanlık talimatları/altyapı mecburiyeti/diğer okullarla yapılan istişareler.” (İM7)

“Bakanlık kararları /diğer okullarla yapılan istişareler/zümre öğretmenler kurulu kararları.” (İM15)

İdareciler programlarını hazırlarken öncelikli olarak Bakanlık talimatlarına göre hazırlamışlardır. Bakanlık talimatlarını takip eden kriterler ise; Eba altyapı zorunluluğu, öğrenci-öğretmen talepleri ve diğer paydaşlarla yapılan istişarelerdir.

İdareci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ders programlarını hazırlarken ne tür sorunlar yaşadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri “Bakanlık Kaynaklı Sorunlar” teması altında incelendiğinde 8 idareci ders programı hazırlarken yaşadıkları sorunları “Anlık talimatların ve değişikliklerin sürekli program değişikliğine neden olması”, 6 idareci “Ders saatlerinin 30 dakika olması ve dinlenme süresinin fazla olması”, 3 idareci “İletişim kanallarının azlığı/ önerilerin dikkate alınmaması”, 2 idareci “Öğretmen ders yükünün artması”, 1 idareci “Sınıfların birleştirilmesi”, 1 idareci “Esnek mesai saatleri”, 1 idareci ise “Uygulama dersleri kaynaklı sorunlar” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Ders saatlerinin 30 dakika olması ve dinlenmenin fazla olması.” (İF1)

“Öğretmenin ders yükü arttı/sürekli program yapıldı.” (İM12)

“İletişim alanlarının azlığı/istek ve önerilerin geç dikkate alınması/çok sayıda değişim yaşanması nedeniyle zorluklar yaşandı.” (İA6)

İdareci görüşleri “Öğretmen-Öğrenci Kaynaklı Sorunlar” teması altında incelendiğinde 3 idareci ders programı hazırlarken yaşadıkları sorunları “Öğretmen Talepleri, Zümre öğretmen kurulu kararları”, 1 idareci “Öğretmenlerin hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olması”, 1 idareci ise “Öğrenci katılımının azlığı” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Öğretmen talepleri-ekstradan yapılan istekler.” (İM1)

İdareci görüşleri “Altyapı Kaynaklı Sorunlar” teması altında incelendiğinde: 6 idareci ders programı hazırlarken yaşadıkları sorunları “Dersler ile Eba altyapısı arasındaki uyumsuzluk kaynaklı sorunlar”, 4 idareci “Eba altyapısı gereği ders programının büyük bir kısmının hafta sonuna dağıtılması”, 3 idareci “Hibrit eğitim kaynaklı sorunlar”, 1 idareci “Online eğitim alt yapı sorunları nedeniyle ders çakışmaları”, 1 idareci ise “Derse evden katılımın zorlukları” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Eba altyapısı gereği ders programı günün büyük bir kısmına hatta hafta sonuna dağıtılıyordu. Anlık talimatlar ve değişiklikler sürekli program değişikliğine neden oluyordu.” (İA1)

“Ders programları Eba altyapısı ile çakıştı/Bakanlığın son anda yaptığı değişiklikler.” (İA12)

Bunun yanında program yaparken genel liselerden farklı olarak meslek liselerinde stajla ilgili planlama ve programlamalarda sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir. Aşağıdaki idareci görüşü bu bulguyu desteklemektedir:

“Programın EBA altyapısına oturması, koordinatörlüklerde ve Çarşamba ders olması bizi zorladı.” (İM16)

İdareciler programlarını hazırlarken yaşadıkları sorunlara bakıldığında 4 idareci sorun yaşamadığını belirtmiştir. Yaşanan sorunların başında Bakanlık kaynaklı sorunlar başı çekmekte bu sorunu altyapı kaynaklı sorunlar takip etmektedir. İdareciler programı hazırlarken yoğunlukla bakanlık talimatlarına göre hazırladıkları halde yaşadıkları sorunların kaynağı yine Bakanlık kaynaklı olarak belirtilmiştir. Bakanlık verdiği talimatlar ile ders programı hazırlanırken idarecilerin işlerini zorlaştırmış görülmektedir.

4.2 İdarecilerin “Kantin Gibi Sabit Gelirlerinin Olmadığı Bu Süreçte Hangi Finans Kaynaklarını Kullandıkları” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci katılımcıların “Kantin gibi sabit gelirlerinin olmadığı bu süreçte hangi finans kaynaklarını kullandıkları?” yönündeki sorusuna ilişkin görüşleri 4 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 4 temanın frekans dağılımı Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. İdarecilerin “Kantin gibi sabit gelirlerinin olmadığı bu süreçte hangi finans kaynaklarını kullandıkları” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	(f)
Resmi Bütçeyle	Bakanlığın gönderdiği kaynaklarla	14
	Döner sermayeyle	3
	Pansiyon bütçesiyle	1
Veli İşbirliğiyle	Okul-Aile Birliği bütçesiyle	5
	Bağışlarla	1
Okulumuzun kendi İmkânlarıyla	İlişkilerimizi kullanarak imkân sağlayarak (sponsorlar aracılığı ile)	6
	Okul öğretmen kurulu yardımlarıyla	1
Kaynak Kullanılmadı	Tasarruf yapılarak	5
	İhtiyaçları öteleyerek	1
	Kaynak kullanılmadı	6

İdareci katılımcıların “*Kantin gibi sabit gelirlerinin olmadığı bu süreçte hangi finans kaynaklarını kullandıkları?*” sorusuna ilişkin görüşleri “*Resmi Bütçeyle*” teması altında incelendiğinde 14 idareci okulun finansmanını “*Bakanlığın gönderdiği kaynaklarla*”, 3 idareci “*Döner sermayeyle*”, 1 idareci ise “*Pansiyon bütçesiyle*” sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Bakanlık ödemeleri/başka kaynak yok.*” (İA11)

“*Döner sermaye- genel bütçe.*” (İM5)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Veli İşbirliğiyle*” teması altında incelendiğinde 5 idareci okulun finansmanını “*Okul-Aile Birliği bütçesiyle*”, 1 idareci ise “*Okul öğretmen kurulu yardımlarıyla*” sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Okul aile birliğinin kıt imkanları ile karşılamaya çalıştık.*” (İA12)

“*Bakanlık ödenekleri/okul öğretmenler kurulunun yardımları.*” (İM7)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Okulumuzun kendi İmkânlarıyla*” teması altında incelendiğinde 6 idareci okulun finansmanını “*İlişkilerimizi kullanarak/imkân sağlayarak (sponsor)*”, 1 idareci ise “*Okul öğretmen kurulu yardımlarıyla*” sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Bakanlık ödenekleri yeterliydi ama biz yardımseverlerden destek aldık, hatta ihtiyaç sahibi öğrencilere yardım dağıttık.*” (İM7)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Kaynak Kullanılmadı*” teması altında incelendiğinde 6 idareci “*Kaynak kullanılmadı*”, 5 idareci “*Tasarruf yapılarak*”, 1 idareci “*İhtiyaçları öteleyerek*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Ekonomik olarak sıkıntı çektik, harcamalardan kısıtık.*” (İA4)

“*Kendi cebimden harcadım.*” (İA7)

(İA7) kodlu okul müdürü ile yapılan görüşme sırasında, okulun diğer idarecileri okul öğrencilerinin il dışındaki bir yarışmaya katılacağını, bunun için para gerektiğini belirttiler. Okul müdürü idarecilere okulun parasının olup olmadığını sordu. Okulunu parasının olmadığı diğer idareciler tarafından ifade edildiğinde bu sefer kendilerine o ayın ek dersinin yatıp yatmadığını sordu. İdareciler de yattığını belirttiler. Bunun üzerine okul müdürü (İA7) internet bankacılığından girerek hesabına yatan ek dersin bir kısmını öğrencilerin il

dışındaki yarışmada kullanmaları için yarışmadan sorumlu idareciye havale ederek masrafları kendisi karşıladı.

Maddi konularda bazı meslek liselerini diğer okul türlerinden ayrı tutmak gerebilir. Zira bazı meslek liselerinin döner sermaye gibi ekstra gelirleri olabilmektedir. Buna karşın ciddi şekilde döner sermaye geliri olan okul idarecilerinin mezun öğrencileri ya da iyi ikili ilişkiler geliştirdikleri işletmelerden sponsorlar bularak ihtiyaçlarını bu kanalla da karşılayabilmektedirler.

Bu soruya idarecilerin verdiği cevaplardan çıkan sonucu genel olarak değerlendirilse: Okulun finans durumunu etkileyen birinci etmenin okul türü olduğu, ikinci etmenin ise okul idarecisinin bu konudaki becerisi olduğu görülmektedir. Meslek liselerinin bir kısmının resmi kaynaklarının fazla olmasına karşın diğer lise türlerinin gelir kaynaklarının daha sınırlı olması onların bu konuda daha fazla sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum nedeniyle bazı idareciler okul giderlerini kendi cebinden karşılamak zorunda kalmışlardır.

4.3 İdareci Ve Öğretmen Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitimin, Yüz Yüze Eğitime Göre Avantajları Nelerdi?” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri 7 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 7 temanın frekans dağılımı Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	İdareci (f)	Öğretmen(f)
Öğretmen Açısından	Dökümana ulaşma kolaylığı ve kâğıt kullanımında tasarruf yapılması	2	8
	Teknolojinin yararlı olması ve teknoloji kullanımının bu yönde artması	2	5
	Zamanın daha verimli kullanılması	2	18
	Gerektiğinde destek alınması	1	-
	Sunumların ve paylaşımların daha kolay olması	1	-
	Yüz yüze eğitimin ne kadar önemli olduğunun anlaşılması	1	-
	Müfredatın daha kolay yetişmesi	-	16
	Daha fazla soru çözülmesi	-	13
	Sunumların ve paylaşımların daha kolay olması	-	12
	Yol+yemek+ulaşım konularında tasarruf avantajı	-	9

Tablo 4.3 (devamı). İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	İdareci (f)	Öğretmen(f)
Öğrenci Açısından	İstekli öğrencilerin derse girmesi	1	6
	Çekingen öğrencilerin kendini daha rahat ifade edebilmesi	1	1
Sağlık Açısından	Pandemi’de insan sağlığını koruma yöntemi olarak kullanılması	5	26
Okul İdaresi Açısından	Disiplin sorunlarının olmaması	3	1
	Okulların su elektrik vb. harcamalarının azalması	1	-
	Başka okullarla uzaktan toplantılar yapılabilmesi	1	-
Sınıf Yönetimi Açısından	Ders esnasında öğretmenin dersini bölecek gürültü vb. dış faktörlerin azalması	3	13
Her zaman Her yerde Eğitim	Zaman sınırlamasının olmaması, evden eğitim yapılabilmesi	3	16
	Toplantı hizmet içi eğitim gibi faaliyetlerin uzaktan yapılabilmesi	1	-
	Ders kayıtlarının daha sonradan dinlenebilmesi	-	4
Avantajı Yok		15	58

İdarecileri ve öğretmenlerin “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, idarecilerin 15’inin öğretmenlerin ise 58’inin uzaktan eğitimin avantajının olmadığını belirttiği görülmektedir. Bu bulguyu destekleyen idareci ve öğretmen görüşü şöyledir:

(İA11) “Karşılıklı iletişim olmadığı için avantajı olduğunu düşünmüyorum.” şeklinde görüş belirtirken (ÖA8) “Hiçbir avantajı yok” şeklinde görüş belirtmiştir.

İdareci katılımcıların görüşleri “Öğretmen Açısından” teması altında incelendiğinde 2 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “Dökümana ulaşma kolaylığı ve kağıt tasarrufu yapılması”, 2 idareci “Teknolojinin yararlı olması ve teknoloji kullanımının bu yönde artması”, 2 idareci “Zamanın daha verimli kullanılması”, 1 idareci “Gerektiğinde destek alınması”, 1 idareci “Sunumların ve paylaşımların daha kolay olması”, 1 idareci ise “Yüz yüze eğitimin ne kadar önemli olduğunun anlaşılması” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Teknolojinin ne kadar yararlı olduğunun anlaşılması ve kullanımının bu yönde artması.” (İA17)

“Öğrenciler için zaman planlaması yapılabilirdi, zaman daha verimli kullanıldı.” (İM7)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Öğrenci Açısından*” teması altında incelendiğinde 1 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “*İstekli öğrencilerin derse girmesi*”, 1 idareci ise “*Çekingen öğrenciler kendini daha rahat ifade edebilmesi*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Çekingen öğrenciler kendilerini daha rahat ifade edebiliyorlar/dökümana ulaşma ve kâğıt tasarrufu yapıldı.*” (İM3)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Sağlık Açısından*” teması altında incelendiğinde 5 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “*Pandemi’de insan sağlığını koruma yöntemi olarak kullanılması*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“*Hastalığa yakalanma riskini azalttı, başka bir avantajı olmadığı.*” (İA14)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Okul İdaresi Açısından*” teması altında incelendiğinde 3 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “*Disiplin sorunlarının olmaması*”, 1 idareci ise “*Okulların su elektrik vb. harcamaların azalması*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Disiplin sorunlarının olmaması, zamana ve mekâna bağlı olmadan eğitim verilebilmesi.*” (İA4)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Sınıf Yönetimi Açısından*” teması altında incelendiğinde 3 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “*Ders esnasında öğretmenin dersini bölecek gürültü vb. dış faktörlerin azalması*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“*Ders esnasında öğretmenin dersini bölecek gürültü vb. dış faktörlerin azalması*” (İA7)

İdareci katılımcıların görüşleri “*Her zaman Her yerde Eğitim*” teması altında incelendiğinde, 3 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “*Zaman sınırlamasının olmaması, evden eğitim yapılabilmesi*”, 1 idareci ise “*Toplantı, hizmet içi eğitim gibi faaliyetlerin uzaktan yapılabilmesi*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“*Zaman sınırlamamasının olmaması, evden eğitim yapılabilmesi.*” (İA3)

Öğretmen katılımcıların “*Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?*” sorusuna ilişkin görüşleri “*Öğretmen Açısından*” teması altında incelendiğinde, 18 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze

eğitime göre avantajını “Zamanın daha verimli kullanılması.”, 16 öğretmen “Müfredatın daha kolay yetişmesi.”, 13 öğretmen “Daha fazla soru çözülmesi.”, 12 öğretmen “Sunumların ve paylaşımların daha kolay olması.”, 9 öğretmen “Yol+yemek+ulaşım konularında tasarruf avantajı”, 8 öğretmen “Dökümana ulaşma kolaylığı ve kağıt tasarrufu yapılması”, 5 öğretmen ise “Teknolojinin yararlı olması ve teknoloji kullanımının bu yönde artması” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Müfredat daha hızlı ilerliyor/zaman kaybı yok/dersler hızlı işlendi.”
(ÖA26)

“Ders hızı iyiydi/ zaman kaybı olmadı.” (ÖA44)

“Çok fazla soru çözdük/zaman kaybı olmadı/öğrencilere çok fazla eğitim materyali gönderdim.” (ÖA17)

“Hızlı ders işleme/konu tekrarı/soru çözümü.” (ÖF11)

“Daha rahat materyal paylaşıldı, daha zengin kaynak kullanımı mümkün oldu. İçsel motivasyonu olan öğrenciler için zaman kullanımı daha verimli oldu. Ayrıca disiplin sorunu da yaşanmadı.” (ÖM36)

“Görsel materyaller daha fazla kullanıldı/kayıtları yeniden izleme imkânı oldu.” (ÖM53)

“İngilizce dersinde dinleme ve izleme çok olduğundan faydası oldu.”
(ÖA10)

“Video ve görsel paylaşımlar yapabildim.” (ÖF4)

“Etkinliklerin önceden hazırlanıp sunmaya hazır olması, gerekli materyallerin bulunabilmesi.” (ÖA38)

“Dijital içeriklerin öğrenciye aktarılması daha kolaydı, zaman kaybını azalttı.” (ÖM55)

“Büyük şehirlerdeki ulaşım sorunu ortadan kalkmış olabilir, yol masrafları azaldı.” (ÖA47)

“Teknolojik imkanların daha verimli kullanılmasında olanak sağladı.”
(ÖA50)

Öğretmen görüşleri “Öğrenci Teması” altında incelendiğinde 6 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını “İstekli öğrencilerin derse girmesi”, 1 öğretmense “Çekingen öğrenciler kendini daha rahat ifade edebilmesi.” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Görseller daha faydalı oldu/gürültü sorunu olmadı/istekli öğrenci katıldı.”
(ÖA36)

“Çekingen öğrenciler sanal ortam sayesinde daha aktif olabildiler.”
(ÖA37)

Öğretmen katılımcıların görüşleri *“Sağlık Açısından”* teması altında incelendiğinde 26 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını *“Pandemi’de insan sağlığını koruma yöntemi olarak kullanılması”* şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmen katılımcıların görüşleri *“Okul İdaresi Açısından”* teması altında incelendiğinde 1 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını *“Disiplin sorunlarının olmaması ”* şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşlerini *“Sınıf Yönetimi”* teması altında incelendiğin 13 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını *“Ders esnasında öğretmenin dersini bölecek gürültü vb. dış faktörlerin azalması”* şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Gürültüsüz, sessiz ve kesintisiz ders işlenebildi/görsel materyal kullanımı.” (ÖA85)

“Tahtayı görememe veya sınıf sesinden dolayı duyamama sorunları yaşanmıyordu.” (ÖA3)

“Ders dağılmadığından daha verimli ders işleniyordu/konsantrasyon daha iyiydi.” (Öİ7)

“Sınıf disiplin sorunu yok/ sınıf yönetimi daha kolay, yol masrafı, zaman kaybı yok.” (ÖM21)

Öğretmen görüşlerini *“Her zaman her yerde eğitim”* teması altında incelediğimizde 16 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajını *“Zaman ve mekândan bağımsız olması”, 4 öğretmense “Ders kayıtlarının daha sonradan dinlenebilmesi.”* şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Yer ve zamandan bağımsız olması her zaman her yerde eğitim yapılabilmesi.” (Öİ2)

“Öğrenciye her an ulaşılabiliyor olma, öğrenciye ulaşmada sıkıntı yaşanmaması.” (Öİ15)

“Görsel materyaller daha fazla kullanıldı/kayıtları yeniden izleme imkânı oldu.” (ÖM53)

Bu soruya verilen cevaplara idareciler ve öğretmenler açısından genel bir değerlendirme yapacak olursak, her iki katılımcı grubunun büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin avantajı olduğuna inanmamaktadır. Bunun yanında uzaktan eğitimin doğal olarak ortaya çıkan sonuçları (zaman ve mekândan bağımsız olması, tasarruf sağlaması, ev ortamının sağladığı konfor, zamanın daha iyi kullanılması vb.) avantaj olarak belirtilmiştir. İdareciler açısından pandemideki uzaktan eğitimin, sağlık açısından, disiplin sorunlarının azalması, ders akışının bölünmemesi, zaman ve mekân sınırlamasının olmaması, dökümanlara ulaşımın kolaylaşması, teknolojik avantajları ve zamanın daha verimli kullanılması ön plana çıkmaktadır.

Öğretmen açısından bakıldığında, idareci katılımcılarda da belirtildiği gibi sağlık yönünden avantajı ön plana çıkmaktadır. Bu avantajı zamanın daha verimli kullanılması, zaman ve mekân sınırlamasının olmaması, dersi bölecek etmenlerin olmaması, daha fazla soru çözülebilmesi, sunumların daha kolay olması, dökümana daha kolay ulaşılabilmesi, teknoloji kullanımını teşvik etmesi, ders kayıtlarının sonradan dinlenebilmesi ön plana çıkan avantajları olarak belirtilmiştir.

Öğretmen katılımcılar uzaktan eğitimin avantajları arasında ders işlenişindeki zamanın iyi kullanılması ve müfredatın yetişmesini ön plana çıkarmaktadır. Bu da uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerle karşılıklı iletişimin zayıf olmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Karşılıklı iletişim olmayınca ya da zayıf olduğunda öğretmenin sadece ders anlatmaya odaklanması sonucu zaman kaybı olmamakta, dersin akışı da bozulmamaktadır. Bu durum avantaj gibi görülse de öğrenciyle olan karşılıklı iletişimin zayıflaması öğretmenlerin öğrencilerin konuyu kavrama düzeyini tam olarak anlamalarını engelleyebilmektedir.

4.4 İdareci Ve Öğretmen Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitimin, Yüz Yüze Eğitime Göre Dezavantajları Nelerdi?” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri 6 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 6 temanın frekans dağılımı Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. İdareci ve Öğretmen katılımcıların “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	İdareci(f)	Öğretmen(f)
Öğretmen Açısından	Öğrenciden geri dönüt alınamaması	2	11
	Öğretmenlerin derse katılamama sorunları	2	-
	Öğrencinin beden dilini görememek	-	17
	Beden sağlığı açısından	-	1
Öğrenci Açısından	Derse katılımın azlığı ve öğrenci ilgisizliği motivasyon eksikliği	10	59
	Öğrencilerin sosyalleşememesi	3	10
	İmkanların eşit olmaması (oda, bilgisayar vb.)	2	13
	Öğrencilerde davranış bozukluklarının artması	1	-
	Öğrencilerin derse katılamama sorunları	-	10
	Öğrencilerin yeni sisteme uyum sağlayamaması	-	6
Teknoloji ve İnternet Altyapısı Açısından	Ev ortamından kaynaklı sorunlar	2	2
	İnternet ve bağlantı sorunları	3	15
	Teknoloji ve bilişim altyapısı odaklı olması	-	6
Sınıf Yönetimi ve Ortamı Açısından	Karşılıklı ve etkili iletişim olmaması	11	58
	Derslerin verimsiz olması	2	-
	Sınıf sıcaklığının olmaması sanal sınıf ortamı	-	19
	Sınıf kontrolünde zorlanıldı	-	3
Müfredat Açısından	Uygulama derslerinin yapılamaması	2	4
	Pedagojik yaklaşımların olmaması	2	-
	Başarının ve öğrenme düzeylerinin ölçülememesi	1	8
	Eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi	1	14
	Eğitim-Öğretimin yalnızca öğretim düzeyde kalması, eğitim yönünün eksik kalması	-	2
Okul İdaresi Açısından	Denetim mekanizmasının olmaması	-	26
	Kameraların kapatılması	-	8
	Herhangi bir yaptırımın olmaması	-	2

İdarecilerin “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi” sorusuna ilişkin görüşleri “Öğretmen açısından” teması altında incelendiğinde, 2 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Öğrenciden geri dönüt alınamaması”, 2 idareci ise “Öğretmenlerin derse katılamama sorunları” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Öğrencilerin ilgisizliği, iletişim sorunları, öğretmenlerin derse girememesi gibi sorunlar.” (İM16)

İdareci görüşleri “Öğrenci Açısından” teması altında incelendiğinde, 10 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Derse katılımın azlığı ve öğrenci ilgisizliği, motivasyon eksikliği”, 3 idareci “Öğrencilerin sosyalleşememesi”, 2 idareci “İmkanların eşit olmaması (oda, bilgisayar vb.)”, 1

idareci ise “Öğrencilerde davranış bozukluklarının artması” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Ders verimi düştü. Öğrenciler online bağlanmış olsalar da derse katılım sağlanamamıştır. Göz teması sağlanamadığından eğitsel süreç tamamlanamamıştır.” (İA1)

İdareci görüşleri “Teknoloji ve İnternet Altyapı Açısından” teması altında incelendiğinde, 3 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “İnternet ve bağlantı sorunları”, 2 idareci ise “Ev ortamından kaynaklı sorunlar” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“İnternet ve ev ortamından kaynaklı sorunlar/imkân eşitsizliği/bireysel odaların olmayışı/göz teması olmayınca eğitim zor.” (İM3)

İdareci görüşleri “Sınıf Yönetimi ve Ortamı Açısından” teması altında incelendiğinde, 11 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Karşılıklı ve etkili iletişim olmaması”, 2 idareci ise “Derslerin verimsiz olması” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Ders verimi düşmüştür. Öğrenciler online bağlanmış olsa da derse katılım sağlanamadı, göz teması sağlanamadığından eğitsel süreç tamamlanamamıştır.” (İA1)

İdareci görüşleri “Müfredat Açısından” teması altında incelendiğinde, 2 idareci uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Uygulama derslerinin yapılamaması”, 2 idareci “Pedagojik yaklaşımların olmaması”, 1 idareci “Başarının ve öğrenme düzeylerinin ölçülememesi”, 1 idareci ise “Eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Kontrol yok/başarı değerlendirmesi yok/eksiklikleri belirleme yok.” (İA7)

“Pedagojik yaklaşımların olmaması.” (İF3)

Öğretmenlerin “Covid-19 sürecinde yapılan uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi” sorusuna ilişkin görüşleri “Öğretmen Açısından” teması altında incelendiğinde, 17 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Öğrencinin beden dilini görememek”, 11 öğretmen “Öğrenciden geri dönüt alınamaması”, 1 öğretmen ise “Beden sağlığı açısından” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Sürekli evde olmak/öğrencilerin derse katılmaları konusunda çabalamak/öğrenci beden dilini görememek.” (ÖA8)

“Düşük verim/göz teması kuramamak/dönüt eksikliği/teknik aksaklıklar.”
(ÖA66).

“Göz teması yok/öğrenci öğretmen bağı gerçekleşmedi.” (ÖA82)

“Öğretmen öğrenci ilişkisi sorunları.” (Öİ1)

“İlişki kurulamadığından ilişkiler geliştirilemedi/öğrenci takibindeki zorluklar.” (ÖA41)

Öğretmenlerin görüşleri *“Öğrenci Açısından”* teması altında incelendiğinde, 59 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını *“Derse katılımın azlığı ve ilgisizliği, motivasyon eksikliği”*, 13 öğretmen *“İmkanların eşit olmaması (oda, bilgisayar vb.)”*, 10 öğretmen *“Öğrencilerin sosyalleşememesi”*, 10 öğretmen *“Öğrencilerin derse katılamama sorunları”*, 6 öğretmen ise *“Öğrencilerin yeni sisteme uyum sağlayamaması”* şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Katılım azlığı/etkileşimsizlik/konsantrasyon eksikliği.” (ÖA17)

“Öğrencilerin derse bağlanamaması/motivasyon eksikliği/ev ortamı kaynaklı sorunlar/psikolojik sebepler.” (ÖM48)

“Öğrencilerin eşit araç ve gerece sahip olmaması/internet altyapı yetersizliği/internet kullanım kotası.” (ÖM49)

“İmkanların eşit olmaması/ortamın uygun olmaması.” (ÖM19)

“Öğrencilerle kurulamayan sosyal ve fiziksel iletişim.” (ÖA54)

“Sanal ortam nedeniyle öğrenciler eğitimden soğudu/konular yetişmedi.”
(ÖA37)

Öğretmenlerin görüşleri *“Teknoloji ve İnternet Altyapısı Açısından”* teması altında incelendiğinde, 15 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını *“İnternet ve bağlantı sorunları”*, 6 öğretmen *“Teknoloji ve bilişim altyapısı odaklı olması”*, 2 öğretmen ise *“Ev ortamından kaynaklı sorunlar”* şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Teknolojik altyapıya muhtaç olması.” (ÖA63)

“Bilişim altyapısı olmayan öğrenciler için verimli değil.” (ÖA83)

“Öğrencilerin teknolojik ve internet kaynaklı altyapı sorunları.” (Öİ22)

“Öğrencilerin eşit araç ve gerece sahip olmaması/internet altyapı yetersizliği/internet kullanım kotası.” (ÖM49)

Öğretmenlerin görüşleri *“Sınıf Yönetimi ve Ortamı Açısından”* teması altında incelendiğinde, 58 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre

dezavantajını “Karşılıklı ve etkili iletişim olmaması”, 19 öğretmen “Sınıf sıcaklığının olmaması sanal sınıf ortamı”, 3 öğretmen ise “Sınıf kontrolünde zorlanıldı” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Göz teması yok/öğrenci öğretmen bağı gerçekleşmedi.” (ÖA82)

“Öğretmen öğrenci ilişki sorunları.” (Öİ1)

“İlişki kurulamadığından ilişkiler geliştirilemedi/öğrenci takibindeki zorluklar.” (ÖA41)

Öğretmenlerin görüşleri “Müfredat Açısından” teması altında incelendiğinde, 14 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi”, 8 öğretmen “Başarının ve öğrenme düzeylerinin ölçülememesi”, 4 öğretmen “Uygulama derslerinin yapılamaması”, 2 öğretmen ise “Eğitim-Öğretimin yalnızca öğretim düzeyde kalması, eğitim yönünün eksik kalması” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Derslerimiz uygulamalı olduğu için başarılı olmadı.” (ÖM8)

“Meslek eğitim yüz yüze olmalıdır, uygulama yapılarak öğrenilebilir.” (ÖM16)

“Kavrama düzeyleri anlaşılamadı.” (ÖM4)

“İletişim sıkıntısı/tam öğrenme olmaması/sağlıklı dönütler alınamaması.” (Öİ18)

Öğretmenlerin görüşleri “Okul İdari Açısından” teması altında incelendiğinde, 26 öğretmen uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajını “Denetim mekanizmasının olmaması”, 8 öğretmen “Kameraların kapatılması”, 2 öğretmen ise “Her hangi bir yaptırımın olmaması.” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri ise şöyledir:

“Sınıf sıcaklığı yok/kameraların kapalı olması/ölçme ve değerlendirme objektif olmuyor.” (ÖA10)

“Öğrencilerin derse katılımının ve öğrencilere karşı yaptırımın olmaması.” (ÖM14)

Genel geçer görüşlerden farklı olarak bazı öğretmenlerimiz dikkat çekici bazı görüşler bildirmişlerdir. Bu görüşler ise şöyledir:

“Öğrencilerde öz denetim problemleri yaşandı.” (ÖA77)

“Bizim eğitim kültürümüze uygun eğitim yöntemi değil.” (ÖF2)

Bu soruya idarecilerin ve öğretmenlerin verdiği cevaplar açısından genel bir değerlendirme yapacak olursak, her iki katılımcı grubunun pandemi dönemindeki uzaktan eğitimin en büyük dezavantajları olarak kabul ettiği durumlar: Derse katılımın azlığı ve öğretmenle öğrenci arasındaki iletişim eksikliği olarak görülmektedir. İdareciler açısından pandemideki uzaktan eğitimin, İnternet ve bağlantı sorunları, Öğrencilerin sosyalleşememesi, Öğrenciden dönüt alınamaması, Öğretmenlerin ders bağlantısı yaparken yaşadıkları sorunlar, Paydaşların imkânlarının eşit olmaması, Ev ortamının getirdiği olumsuzluklar, Derslerin verimsiz olması, Uygulama derslerinden gerekli verimin alınamaması, Pedagojik yanının zayıf kalması, Eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi gibi durumlar yüz yüze eğitime göre diğer dezavantajları olarak belirtilmiştir.

Öğretmen açısından bakıldığında, idareci katılımcılardan farklı olarak Öğrenci beden dilini görememek, Beden sağlığında meydana gelen sorunlar, Öğrencilerin derse bağlantı yaparken yaşadıkları sorunlar, Öğrencilerin yeni eğitim sistemine alışamaması, Uzaktan eğitimin teknoloji ve bilişim altyapısı odaklı olması, Sınıf sıcaklığının olamaması, Sanal sınıf ortamı, Sınıf kontrolünün zorluğu, Eğitimin öğretim düzeyinde kalması, Eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi, Denetim mekanizmasının olmaması, Kameraların kapalı olması, Herhangi bir yaptırımın olmaması öğretmenler tarafından pandemi dönemindeki uzaktan eğitimin dezavantajları olarak ifade edilmiştir.

İdareci katılımcılar pandemi dönemindeki uzaktan eğitimin dezavantajlarını daha çok idari yönden değerlendirirken Öğretmen katılımcılar daha çok eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu durumdan öğretmenlerin uzaktan eğitime pek de sıcak bakmadıkları, yüz yüze eğitimi daha fazla benimsedikleri anlamı çıkarılabilir.

4.5 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde İlk Kez Okullar Tatil Olup Uzaktan Eğitime Geçildiğinde Ne Tür Sorunlar Yaşadınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri 7 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 7 temanın frekans dağılımı Tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	İdareci(f)	Öğretmen(f)	Öğrenci(f)
Eğitim Öğretim Kaynaklı	Öğretmen Kaynaklı	4	1	15
	Öğrenci Kaynaklı	4	49	6
	Mesleki sorunlar	2	9	-
	Veli Kaynaklı	1	3	4
	Yeni eğitim-öğretime alışamama	1	22	13
	Okullarda üretimin durması	1	-	-
	Ders Programı Kaynaklı	1	-	-
Kişisel Nedenler	Psikolojik	5	45	74
	Ekonomik	-	15	17
	Ailevi	-	8	21
	Beden sağlığının bozulması	-	3	1
	Kendim	-	-	35
	Sosyalleşmemek	-	-	3
Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı	Teknolojik sorunlar ve Teknolojik araç sorunları	4	33	16
	İnternet altyapısı	3	44	35
	Teknik bilgi eksikliği	1	7	-
Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı	Sosyal medya	2	9	25
	Televizyon haberleri	2	10	22
	Son dakika haberleri	1	-	-
	Bilgi kirliliği	1	-	-
Karar Alıcılar Kaynaklı	MEB kararları	5	9	33
	Yönetimsel	-	9	16
	İdari	-	3	-
Covid-19 Kaynaklı	Bilinmezlik-Belirsizlik	4	27	1
	Gelecek kaygısı	1	7	1
Yok	Sorun Yaşamadım	2	21	9

İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 4 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “Öğretmen Kaynaklı”, 4 idareci “Öğrenci Kaynaklı”, 2 idareci “Mesleki Sorunlar”, 1 idareci “Veli Kaynaklı”, 1 idareci “Yeni eğitim-öğretime alışamama”, 1 idareci “Okullarda üretimin durması nedeniyle”, 1 idareci ise “Ders Programı Kaynaklı” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Öğrenciler ve öğretmenler hazırlıksız yakalandı.” (İF2)

“Öğretmen öğrenci ve veliyi sürekli telefonla aramak zorunda kaldım.” (İİ7)

İdarecilerin görüşleri “Kişisel Nedenler” teması altında incelendiğinde, 5 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “Psikolojik” nedenler olarak ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Hazırlıksız yakalanmak/panik durumu/planlamanın yavaşlığı.” (İM3)

İdarecilerin görüşleri *“Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 4 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“Teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları”*, 3 idareci *“İnternet altyapısı”*, 1 idareci ise *“Teknik bilgi eksikliği”* olarak ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“İnternet kaynaklı öğretmen ve öğrenciler zorlandı/belirli yaştaki öğrenciler sistemde sıkıntı yaşadı/köyde interneti çekmeyen öğrenciler yükseğe çıkıp derse öyle bağlandı.” (İM7)

“Teknolojik sorunlar/öğretmen ve öğrencinin teknik bilgi eksikliği.” (İA14)

İdarecilerin görüşleri *“Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 2 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“Sosyal medya”*, 2 idareci *“Televizyon haberleri”*, 1 idareci *“Son dakika haberleri”*, 1 idareci ise *“Bilgi kirliliği”* olarak ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Salgının psikolojik etkileri/tv haberleri/sosyal medya.” (İİ3)

İdarecilerin görüşleri *“Karar Alıcılar Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 5 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“MEB Kararları”* olarak ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Bakanlık kararlarının sürekli değişmesi/kararların geç bildirilmesi/bilgi kirliliği.” (İİ2)

İdarecilerin görüşleri *“Covid-19 Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 4 idareci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“Bilinmezlik-belirsizlik”*, 1 idareci ise *“Gelecek Kaygısı”* olarak ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Alışkanlıkların birden değişmesi ve öğrencinin kontrol edilememesi.” (İF3)

“Uzaktan eğitim konusunda tecrübesizlik.” (İİ6)

İdarecilerden *“Sorun yaşamadığını”* belirtenlerde olmuştur, bu bulguyu destekleyen 2 idareci görüşü şöyledir:

“Süreci güzel yönettim sorun yaşamadım.” (İM11)

Öğretmenlerin *“Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız”* sorusuna ilişkin görüşleri *“Eğitim-*

Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 49 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“Öğrenci Kaynaklı*”, 22 öğretmen *“Yeni eğitim-öğretime alışamadım*”, 9 öğretmen *“Mesleki Sorunlar*”, 3 öğretmen *“Veli Kaynaklı*”, 1 öğretmen ise *“Öğretmen Kaynaklı*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Öğrencilerin derse katılımı azdı ve derse katılmaları zor oluyordu.”
(ÖA10)

“Öğrencilerle birebir ilgilenilememesi/uygulamadaki yetersizlik.” (ÖM11)

“Öğrencilerin dersten uzaklaşmaları ve vurdum duymazlıkları.” (ÖM14)

“Web 2.0 araçlarının kullanımının tam olarak bilinmemesi problemi.”
(ÖM37)

“Bilgi eksikliği büyük sorundu. İletişim sorunları vardı. Öğrenciler duruma adapte olamadılar.” (ÖM43)

“Önce öğrencilere ulaşabileceğimiz platform sorunu yaşadık/sonra öğrencilerin internet altyapılarının olmaması sorun oluşturdu.” (ÖA4)

“Teknolojik eksiklikler/uzaktan eğitim konusundaki bilgisizlik/Zoomla ilk defa karşılaşma/uzaktan eğitimle ilgili hiçbir eğitim verilmedi.” (ÖA24)

“Ders saatlerinin değişkenliği/internet altyapısı sorunları/aynı anda ailede üç kişinin Eba’ya girmesi.” (ÖA85)

“İletişim eksikliği/ders konularının işlenememesi.” (Öİ3)

“Uzaktan eğitime uygun ders materyallerinin olmaması.” (ÖM10)

“Öğrencilerin dersten uzaklaşmaları ve vurdumduymazlıkları.” (ÖM14)

“Psikolojik/mesleki/sosyalleşme eksikliği/yaptığım meslekten zevk almama.” (ÖA41)

“Ders veriminin ölçülememesi.” (ÖF13)

Öğretmenlerin görüşleri *“Kişisel*” teması altında incelendiğinde, 45 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını *“Psikolojik*”, 15 öğretmen *“Ekonomik*”, 8 öğretmen *“Ailevi*”, 3 öğretmen ise *“Beden sağlığım bozuldu*” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Sosyal çöküntü.” (ÖF10)

“Ailede ders çakışması durumu ve aynı anda çocukların derslerini takip etme.” (ÖA8)

“Karamsarlık/sürecin iyi yönetilememesi/sıkıldık.” (ÖA11)

“Psikolojik/sistemsal belirsizlik/öğrenci merkezli sorunlar.” (ÖA14)

“MEB kararlarının çok sık değişmesi/haberler karamsarlık yaşamamızı sağladı/psikolojik olarak sıkıntı yaşadık/ailedeki bilgisayar yetersizliği.” (ÖA83)

“Tamamen hazırlıksız yakalandık. Psikolojik olarak depresyona girdik. Öğrencilerimizin maddi durumları imkân vermediğinden uzaktan eğitim yapamadık diyebilirim.” (ÖM24)

“Göz sağlığımız bozuldu/psikolojik/sosyal medya.” (ÖA31)

“Bel ve sırt ağrısı yaşadım/ gözlerim bozuldu.” (ÖA81)

Öğretmen görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 44 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*İnternet altyapısı*”, 33 öğretmen “*Teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları*”, 7 öğretmen ise “*Teknik bilgi eksikliği*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Teknolojik sorunlar/dersi nasıl anlatacağım konusunda sıkıntılar yaşadım.” (ÖA1)

“Önce öğrencilere ulaşabileceğimiz platform sorunu yaşadık/sonra öğrencilerin internet altyapılarının olmaması.” (ÖA4)

“İnternet altyapısı/ders katılımlarının azalması ile motivasyonum düştü.” (ÖA6)

“Materyal eksikliği/teknolojik altyapı sorunları.” (ÖF21)

“Bilgisayar yoktu aldım/öğrenciler de aynı sıkıntıyı yaşadı.” (Öİ7)

Öğretmen görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 10 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*Televizyon haberleri*”, 9 öğretmen ise “*Sosyal medya*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Meb kararlarının çok sık değişmesi/haberler karamsarlık yaşamamızı sağladı/psikolojik olarak sıkıntı yaşadık/ailede bilgisayar yetersizliği.” (ÖA76)

“İnternet altyapısı/iletişim araçları/öğrenciler/Meb kararları/televizyon haberleri/sosyal medya/psikolojik/ekonomik.” (ÖM6)

Öğretmen görüşleri “*Karar Alıcılar Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 9 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*MEB kararları*”, 9 öğretmen “*Yönetimsel*”, 3 öğretmen ise “*İdari*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Meb altyapısı hazır olmadan uzaktan ders yapmaya çalışmak/öğrencinin derse katılmaması.” (Öİ21)

“İnternet altyapısı/öğrenci/Meb kararları/sosyal medya /psikolojik/ders programı.” (Öİ22)

“Meb kararlarının çok sık değişmesi/haberler karamsarlık yaşamamızı sağladı/psikolojik olarak sıkıntı yaşadık/ailedeki bilgisayar yetersizliği.” (ÖA76)

“Yönetmelik okul idaresi program yapamadı/internet altyapısı.” (ÖM59)

Öğretmen görüşleri “Covid-19 Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 27 öğretmen uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “Bilinmezlik-Belirsizlik”, 7 öğretmen ise “Gelecek kaygısı” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Psikolojik olarak belirsizlik/öğrenci katılımının az olması.” (ÖA3)

“Bilinmezlik/sürecin nasıl evrileceğinin bilinmemesi.” (ÖA76)

“Meb kararlarının çok sık değişmesi/haberler karamsarlık yaşamamızı sağladı/psikolojik olarak sıkıntı yaşadık/ailede bilgisayar yetersizliği.” (ÖA83)

“Sokağa çıkma kısıtlaması nedeniyle psikolojik/ders programlarının belirsizliği/uzaktan eğitimdeki bağlantı sorunları/Eba kaynaklı sorunlar.” (ÖM23)

21 öğretmen katılımcı “Sorun yaşamadım” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Okulun koordinasyonu iyi olduğundan sorun yaşanmadı.” (ÖA20)

“Sorun yaşamadım MEB süreci iyi yönetti.” (Öİ16)

Öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 15 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “Öğretmen Kaynaklı”, 13 öğrenci “Yeni eğitim-öğretime alışamadım”, 6 öğrenci “Öğrenci Arkadaşlarım”, 4 öğrenci ise “Veli Kaynaklı” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Başlarda uzaktan eğitime uyum sağlayamadım. Haberlerden ve sosyal medyadan dolayı psikolojim bozuldu.” (TA22)

“İlk defa uzaktan eğitim gördüğüm için zorlandığım noktalar oldu. Derse nasıl gireceğimi bilmiyordum mesela.” (TA58)

“Öğretmen ve arkadaşlarımla iletişimde sıkıntı yaşadım.” (Tİ5)

Öğrenci görüşleri “*Kişisel*” teması altında incelendiğinde, 74 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*Psikolojik*”, 35 öğrenci “*Kendim*”, 21 öğrenci “*Ailevi*”, 17 öğrenci “*Ekonomik*”, 3 öğrenci “*Sosyalleşememek*”, 1 öğrenci ise “*Beden sağlığım bozuldu*” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“*Psikolojik çünkü kapalı ortam insanı üşengeçliğe, mutsuzluğa itiyor.*” (TA26)

“*Annem ücretsiz izne çıkarıldı/cihazım olmadığından Eba’da derslere giremedim.*” (TA52)

“*Köyde yaşadığım için kış aylarında odalar soğuk olduğundan soba olsa da sabahın 08:30 da kalkmak ceza gibi geliyordu. Arada ablamla tartıştık. Aynı odada canlı derse girdiğimiz için bazen sesler yüzünden odaklanamıyorduk. Havalar ısınınca bu sorunu aştık.*” (TA18)

“*Ekonomik/başlarda bilgisayarım yoktu ve pahalıydı daha sonra bilgisayar aldırıldım.*” (TM19).

“*Uzaktan eğitime geçildiğinde yalnızlaştım/okuldayken kendimi arkadaşlarımla karşılaştırabiliyordum denemelerden sonra arkadaşlarımla analiz yapabiliyordum.*” (TA13)

Öğrenci görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 35 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*İnternet altyapısı*”, 16 öğrenci ise “*Teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları*”, olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“*Hiç girmedin internet yoktu.*” (TM27)

“*Ekonomik/başlarda bilgisayarım yoktu ve pahalıydı daha sonra bilgisayar aldırıldım.*” (TM19).

Öğrenci görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 25 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını “*Sosyal medya*”, 22 öğrenci ise “*Televizyon Haberleri*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“*Başlarda uzaktan eğitime uyum sağlayamadım. Haberlerden ve sosyal medyadan psikolojim bozuldu.*” (TA22)

Öğrenci görüşleri “*Karar Alıcılar kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 33 uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunların kaynağını öğrenci “*MEB*

kararları”, 16 öğrenci ise “*Yönetimsel*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

“Alınan kararlar yanlış ve hatalı, kararların düzeltilmesini isterim.” (TM1)

Öğrenci görüşleri “*Covid-19 Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, birer öğrenci pandeminin başında yaşadığı sorunların “*Bilinmezlik-belirsizlik*” ve “*Gelecek kaygısı*” olduğunu ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

Derslerin verimli geçip geçmeyeceği ile ilgili endişelerim vardı.” (TA15)

Öğrenci katılımcıların “*Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar yaşadınız*” sorusuna ilişkin 9 öğrenci “*Sorun yaşamadım*” olarak ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

“Herkesin ilk defa eve kapandığı bir dönemdi. Ben ailemle bir sorun yaşamadım hatta çoğu kişinin aksine karantina dönemi benim için zevkliydi.”
(TA20)

Bu soruya idarecilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin verdiği cevaplardan çıkan sonuçları genel olarak değerlendirmek gerekirse, her üç katılımcı grubunun pandeminin başında yoğunlukla yaşadıkları sorun kaynakları: Öğrenci kaynaklı, Psikolojik, Teknolojik ve teknolojik araç sorunları, İnternet altyapısı kaynaklı sorunlar, Sosyal medya, Televizyon haberleri, MEB kararları olarak görülmektedir.

İdareci ve öğretmenlerin ortak olarak yaşadıkları sorunlar: Öğrenci kaynaklı sorunlar, Mesleki sorunlar, Bilinmezlik-Belirsizlik ve Gelecek kaygısı olarak görülmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin ortak olarak yaşadıkları sorunlar: Veli kaynaklı sorunlar, Yeni eğitim öğretime alışamama, Ekonomik, Ailevi, Beden sağlığının bozulması, Yönetimsel sorunlar olarak görülmektedir. Sadece idarecilerin sorun olarak gördükleri durumlar ise: Okullarda üretimin durması, Ders programı kaynaklı sorunlar, Bilgi kirliliği ve Son dakika haberleri olarak görülmektedir. Sadece öğretmenlerin sorun olarak gördükleri durumlar ise: Okul idaresi kaynaklı sorunlar olarak ifade edilmiştir. Sadece öğrencilerin sorun olarak gördükleri durumlar ise: Kendilerinden kaynaklı sorunlar ve sosyalleşememek olarak görülmektedir. Sorunların çoğunluğu tüm katılımcıları etkilerken bu çoğunluğu iki grubu etkileyen sorunlar takip etmektedir. Son olarak sadece bir katılımcı grubunu etkileyen sorunlarda çözülmesi gereken sorunlar olarak karşımızda durmaktadır.

4.6 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Covid-19 Sürecinde İlk Kez Okullar Tatil Olup Uzaktan Eğitime Geçildiğinde Yaşadığınız Sorunların Hangilerini Zamanla Aştınız/Aşamadınız?” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların bu soruya ilişkin görüşleri 8 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 8 temanın frekans dağılımı Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aştınız/aşamadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	Aştıklarım(f)			Aşamadıkları(f)		
		İ	Ö	T	İ	Ö	T
Eğitim Öğretim Kaynaklı	Öğretmen Kaynaklı	-	-	1	1	1	-
	Öğrenci Kaynaklı	-	11	-	11	54	-
	Mesleki sorunlar	1	4	3	-	2	-
	Veli Kaynaklı	-	-	2	1	3	-
	Yeni eğitim-öğretime alışım/alışamama	3	12	-	-	10	13
	Sınıf yönetimi, Ders işleme Kaynaklı Sorunlar	-	-	-	-	6	-
	Ders Programı Kaynaklı	-	-	-	-	-	-
Kişisel Nedenler	Psikolojik	3	20	33	2	10	18
	Ekonomik	-	4	4	-	7	7
	Ailevi	-	4	6	-	3	2
	Beden sağlığının bozulması	-	1	-	-	2	-
	Kendim	-	-	9	-	-	4
	Sosyalleşmemek	-	-	-	-	-	-
Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı	Teknolojik sorunlar ve Teknolojik araç sorunları	2	20	9	2	8	1
	İnternet altyapısı	-	23	8	1	11	9
	Teknik bilgi eksikliği	1	2	1	1	-	-
Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı	Sosyal medya	2	-	5	-	5	6
	Televizyon haberleri	2	2	2	-	3	7
	Son dakika haberleri	-	-	-	-	-	-
	Bilgi kirliliği	-	-	-	-	-	-
Karar Alıcı Kaynaklı	MEB kararları	1	4	2	1	10	10
	Yönetimsel	-	8	6	-	5	1
	İdari	-	1	-	-	1	-
Covid-19 Kaynaklı	Bilinmezlik-Belirsizlik	2	2	1	1	9	5
	Gelecek kaygısı	-	1	-	1	1	1
Hepsini Aştım	Sorun kalmadı	17	28	19	18	55	41
	Kısmen de olsa aştım	2	9	26	-	2	-
Hiçbirini Aşamadım	Hiçbirini aşamadım	7	37	26	3	1	-
	Zamanla hepsi daha zor hal aldı	1	-	-	-	-	-

İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aştınız ?” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 3 idareci “Yeni eğitim-öğretime alışım”, 1 idareci ise “Mesleki Sorunlar” ı zamanla aştığını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Yönetim faaliyetlerinin uzaktan yapılması.” (İA6)

“Adaptasyon sorunu aşıldı.” (İM4)

İdareci görüşleri “*Kişisel Nedenler*” teması altında incelendiğinde, 3 idareci “*Psikolojik*” sorunları zamanla aştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Salgının psikolojik etkileri/Tv haberleri/sosyal medya sorunlarını aştım.” (İİ3)

İdareci görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 2 idareci “*Teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları*”, 1 idareci ise “*Teknik Bilgi Eksikliği*” sorunlarını zamanla aştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Öğrencilere ulaşıldı ve Eba bağlantı noktalarında bağlanmaları sağlandı, öğrenci ve öğretmenlere tablet verdik.” (İF2)

“Bilgisayar kullanımını daha iyi öğrendik.” (İA16)

“Teknik bilgi eksikliği ve öğretmenlerin sürece uyum sağlayamaması.” (İA5)

İdareci görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 2 idareci “*Sosyal Medya*”, 2 idareci ise “*Televizyon Haberleri*”, kaynaklı sorunlarını zamanla aştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Salgının psikolojik etkileri/tv haberleri/sosyal medya.” (İİ3)

İdareci görüşleri “*Karar Alıcı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 1 idareci “*MEB Kararları*” kaynaklı sorunlarını zamanla aştıklarını belirtmişlerdir.

İdarecilerin görüşleri “*Covid-19 Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 2 idareci “*Bilinmezlik-Belirsizlik*” kaynaklı sorunlarını zamanla aştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Yapılacaklar konusundaki belirsizlik.” (İİ4)

“Hazırlıksız yakalanmak/panik durumu.” (İM3)

17 idareci “*Sorun Kalmadığını*” ifade ederken 2 idareci ise “*Kısmen de olsa Aştığını*” belirtmiştir.

7 İdareci pandeminin başında yaşadığı sorunların “*Hiçbirini Aşamadım*” derken, 1 idareci ise “*Durum Daha Kötü Bir Hal Aldı*” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Zamanla hepsi daha zor hale geldi.” (İA16)

İdarecilerin “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aşamadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 11 idareci “Öğrenci Kaynaklı”, 1 idareci “Öğretmen Kaynaklı”, 1 idareci ise “Veli Kaynaklı” sorunları zamanla aşamadığını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Öğrenci ilgisinin kaybolması nedeniyle toparlanma süreci devam etmektedir.” (İA1)

“Öğretmenlerin ilgisizliği.” (İM6)

İdarecilerin görüşleri “Kişisel Nedenler” teması altında incelendiğinde, 2 idareci “Psikolojik” sorunları zamanla aşamadıklarını belirtmişlerdir

İdarecilerin görüşleri “Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 2 idareci “Teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları”, 1 idareci “İnternet Altyapısı”, 1 idareci ise “Teknik Bilgi Eksikliği” kaynaklı sorunlarını zamanla aşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguları destekleyen idareci görüşleri şöyledir:

“Teknolojik sorunları/öğretmen ve öğrenci teknik bilgi eksikliği.” (İA12)

“İnternet altyapı sorunları.” (İF1)

İdarecilerin görüşleri “Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, idarecilerin zamanla böyle bir sorununun kalmadığını görüyoruz.

İdarecilerin görüşleri “Karar Alıcı Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 1 idareci “MEB Kararları” kaynaklı sorununu zamanla aşamadığını belirtmişlerdir.

İdarecilerin görüşleri “Covid-19 Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, birer idareci “Bilinmezlik-Belirsizlik” ve “Gelecek kaygısı” kaynaklı sorunların zamanla aşamadığını belirtmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşü şöyledir:

“Halen maske takıyor olmak ve temiz hava alamamak.” (İA14)

18 idareci “Sorun Kalmadığını” ifade ederken 3 idareci “Hiçbirini Aşamadım” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aştınız?” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 11

öğretmen “*Öğrenci Kaynaklı*”, 12 öğretmen “*Yeni eğitim-öğretime alışamama*”, 4 öğretmen ise “*Mesleki Sorunları*” zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Teknoloji ve Zoom kullanımına kısa sürede alıştık.*” (ÖM37)

“*Bilgisizlik.*” (Öİ11)

“*Zamanla hepsi aşıldı/kendi kendimize öğrendik.*” (ÖA6)

“*Mesleki sorunlar, sisteme adapte oldum.*” (ÖA30)

“*Öğrenci problemleri.*” (Öİ15)

Öğretmen görüşleri “*Kişisel Nedenler*” teması altında incelendiğinde, 20 öğretmen “*Psikolojik*”, 4 öğretmen “*Ekonomik*”, 4 öğretmen “*Ailevi*”, 1 öğretmen ise “*Beden Sağlığı Sorunlarını*” zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Bel ve sırt ağrısı.*” (ÖA81)

“*Psikolojik/mesleki /ekonomik/internet altyapısı.*” (ÖM18)

“*Ailevi sorunları aştık.*” (ÖM31)

Öğretmen görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 23 öğretmen “*İnternet altyapısı*”, 20 öğretmen “*Teknolojik Sorunlar ve Teknolojik Araç Sorunları*”, 2 öğretmen ise “*Teknik Bilgi Eksikliği*” kaynaklı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Ders anlatma ve teknolojik sorunlar.*” (ÖA1)

“*Eba altyapısı sorunları.*” (ÖA4)

“*İletişim araçları ve bilgisayar eksikliği.*” (ÖA46)

“*İnternet altyapısı/ailevi/iletişim araçları.*” (ÖA72)

“*Telefon bağımlılığından kurtulduk.*” (Öİ10)

“*Derslere bağlanma sorunları aşıldı.*” (ÖM1)

Öğretmen görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 2 öğretmen “*Televizyon Haberleri*” kaynaklı yaşadığı sorunları zamanla aştığını belirtmiş.

Öğretmen görüşleri “*Karar Alıcılar Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 8 öğretmen “*Yönetimsel*”, 4 öğretmen “*MEB Kararları*”, 1 öğretmen ise “*İdari*” kaynaklı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Yönetimsel /Psikolojik/MEB kararları/televizyon haberleri.*” (ÖM41)

“Plansızlık.” (ÖF9)

“Altyapı, internet kotası /ders programı.” (Öİ21)

Öğretmen görüşleri “Covid-19 kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 2 öğretmen “Bilinmezlik-belirsizlik, 1 öğretmen ise “Gelecek” kaynaklı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir.

28 öğretmen katılımcı uzaktan eğitimin başında yaşadıkları sorunlar için “Sorun kalmadı hepsini aştım” derken, 9 öğretmen ise yaşadıkları sorunları “Kısmen de olsa aştım” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Psikolojik olarak kısmen düzeldik.” (ÖM24)

“Hala devam eden süreçte aşmaya çalışıyorum.” (ÖM34)

“Yüz yüze eğitimle birlikte aşıldı.” (ÖM39)

Pandeminin başında yaşadığınız sorunların hangisini zamanla aştınız sorusuna 37 öğretmen “Hiçbirini aşamadım” şeklinde cevap vermiştir.

Öğretmenlerin “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aşamadınız?” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 54 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “Öğrenci Kaynaklı”, 10 öğretmen “Yeni Eğitim-Öğretime alışamama”, 6 öğretmen “Sınıf yönetimi, Ders işleme Kaynaklı Sorunlar”, 3 öğretmen “Veli Kaynaklı”, 2 öğretmen “Mesleki Sorunlar”, 1 öğretmen ise “Öğretmen” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir, Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Öğrenci katılımlarının artmayıp azalması.” (ÖA3)

“Öğrenci dönütlerinin olmaması/öğrencilerin verilen ödevleri yapmamaları.” (ÖA5)

“Konuların işlenememesi/dersin verimsizliği.” (ÖA28)

“Öğrenci tutum ve davranış sorunları.” (Öİ22)

“Öğrencileri derse motive edememe.” (ÖM9)

“Öğrenci internet altyapı sorunları/cep telefonu ile derse giren öğrencilere sayısal dersleri anlatmak zordu.” (ÖM10)

“Öğrencilerin ciddiyetsizliği/öğrencilerin derslere hazırlıksız gelmeleri.” (ÖM53)

Öğretmen görüşleri “Kişisel Nedenler” teması altında incelendiğinde, 10 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “Psikolojik”, 7 öğretmen “Ekonomik”, 3

öğretmen “*Ailevi*”, 2 öğretmen ise “*Beden Sağlığı*” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Ekonomik ve ailevi sorunlar.*” (ÖA52)

“*İnternet kesintisi/ göz ve baş ağrısı.*” (ÖA44)

“*Konuların işlenmesi/dersin verimsizliği.*” (ÖA28)

“*Psikolojik/ekonomik/internet altyapısı/iletişim araçları.*” (Öİ17)

“*Eşim ile yaşadığım sorunlar/aile içi tartışmalar/öğrencilerin internette geçirdiği vakit.*” (ÖM13)

Öğretmenlerin görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde; 11 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “*İnternet altyapısı*”, 8 öğretmen ise “*Teknolojik Sorunlar ve Teknolojik Araç*” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Öğrenci bilgisayar sorunları vb.*” (ÖA32)

“*İletişim sorunları/Derse katılan öğrencinin azlığı.*” (ÖA69)

“*İnternet altyapısı sorunları/Öğrencilerin derse bağlanamaması veya bağlanmaması.*” (ÖM49)

Öğretmen görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 5 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “*Sosyal medya*”, 3 öğretmen ise “*Televizyon Haberleri*” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Bilgisayar ve sosyal medya bağımlısı olduk.*” (Öİ10)

“*Öğrencinin telefon bağımlılığı sorunu.*” (Öİ15)

“*İnternet altyapısı/ iletişim araçları/ öğrenci kaynaklı sorunlar/MEB kararları/ televizyon haberleri/ sosyal medya/ psikolojik ve ekonomik sorunlar.*” (ÖM6)

Öğretmenlerin görüşleri “*Karar Alıcılar Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 10 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “*MEB Kararları*”, 5 öğretmen “*Yönetimsel*”, 1 ise öğretmen “*İdari*” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmişti. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Öğrenci ve veli ilgisizliği/teknolojik sorunlar/bakanlığın gereksiz müdahalesi.*” (ÖA15)

“*Öğrencilerle iletişim kuramamak/kameraların kapatılması.*” (ÖA19)

“*Meb’in ani kararları ve yanlış uygulamaları.*” (ÖA27)

“*Düşük katılım/Eba da yaşanan sorunlar.*” (ÖA58)

“Devamsızlık sayılmadığı için öğrenciler okuldan koptu.” (ÖM36)

“Eba erişim noktasında yaşanan aksaklıklar.” (ÖM55)

Öğretmen görüşleri “Covid-19 Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 9 öğretmen pandemiyle birlikte yaşadığı “Bilinmezlik-belirsizlik”, 1 öğretmen ise “Gelecek Kaygısı” kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Stres ve öğrencilerin dersten sıkılmaları.” (ÖA11)

“Kaygı uzun süre devam etti.” (ÖA30)

“Uzaktan eğitimdeki belirsizlikler.” (ÖA37)

“Öğrenciler hala bu sürece tatil olarak algılıyorlar.” (ÖA42)

“Maske vb.” (ÖA74)

“Öğrenciler Covid-19 öncesi tempoya ulaşamadılar.” (ÖF7)

“Eski alışkanlıklar ve uyum sürecinin uzaması.” (ÖF12)

“Öğrencilerin telefon bağımlılığı.” (Öİ15)

“Öğrencileri motive edememe.” (ÖM9)

“Öğrenci kaynaklı uzaktan eğitim sorunları.” (ÖM23)

Öğretmenlerin görüşleri “Hepsini Aştım” teması altında incelendiğinde, 55 öğretmen pandemiyle birlikte “Sorun Kalmadı”, 2 öğretmen ise sorunları “Kısmen aştım” şeklinde ifade etmiştir.

1 öğretmen katılımcı pandeminin başında yaşadığı sorunların “Hiçbirini Aşamadım” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci katılımcıların “Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aştınız?” sorusuna ilişkin görüşleri “Eğitim-Öğretim Kaynaklı” teması altında incelendiğinde, 3 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı “Mesleki Kaynaklı”, 2 öğrenci “Veli Kaynaklı”, 1 öğrenci ise “Öğretmen” kaynaklı sorunları zamanla aştığını ifade etmişlerdir.

Öğrenci görüşleri “Kişisel Nedenler” teması altında incelendiğinde, 33 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı “Psikolojik”, 9 öğrenci “Kendisi ile ilgili”, 6 öğrenci “Ailevi”, 4 öğrenci ise “Ekonomik” nedenlerden kaynaklanan sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Psikolojik/ailevi.” (TA6)

“Kendimle ilgili olan sorunları aştım.” (TA21)

“Psikolojik destek alıyorum.” (TF16)

“Sadece dışarı çıkmamak bunaltmıştı ama bunu da zamanla aştım.” (Tİ20)

“Test kitaplarını çözerek, konu anlatımlarını izleyerek bu sorunu aştım.”

(TM2)

“En başlarda tabletim yoktu ailemin ekonomik durumundan dolayı derslere giremiyordum.” (TM20)

“Okullar açıldığında /sosyalleştiğim en büyük yer okuldu.” (TM21)

Öğrenci görüşleri “*Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 9 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı “*Teknolojik Sorunlar ve Teknolojik Araç Sorunları*”, 8 öğrenci “*İnternet altyapısı*”, 1 öğrenci ise “*Teknik bilgi eksikliği*” kaynaklı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“İnternet altyapısı sorunu zamanla çözüldü. Öğretmelerin ses sorunları zamanla halloldu.” (TA41)

“Başlarda süreçten dolayı sıkıntılar yaşadım ama arkadaşlarım ve ailem sayesinde aştım.” (TA42)

“İlk uzaktan eğitime geçtiğimizde haliyle alışık olmadığımızdan dersleri yüz yüze eğitime göre daha az anlıyordum. Zamanla bu durumu psikolojik olarak aştım.” (TF13)

Öğrenci görüşleri “*Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 5 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı “*Sosyal Medya*”, 2 öğrenci ise “*Televizyon Haberleri*” kaynaklı yaşadığı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Evde sürekli kötü haberler dinledik. Kötü zamanlardı ama buna da alıştık.” (TM8)

“Televizyon haberleri(izlemedim).” (TM18)

Öğrenci görüşleri “*Karar Alıcılar Kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 6 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı “*Yönetimsel*”, 2 öğrenci ise “*MEB Kararları*” kaynaklı sorunları zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Psikolojik sorunlar/internet altyapısı sorunları/iletişim araçları kaynaklı sorunlar/MEB kararları.” (TA61)

“Yönetimsel/psikolojik/ekonomik/öğretmen kaynaklı sorunlar.” (TM15)

Öğrenci görüşleri “*Covid-19 kaynaklı*” teması altında incelendiğinde, 1 öğrenci katılımcı uzaktan eğitimin başında “*Bilinmezlik-belirsizlik*” kaynaklı

yaşadığı sorunu zamanla aştığını belirtmiştir. Bu bulguyu destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

“Ne olacak? Nasıl olacak? Sorularını zamanla aştım.” (TM4)

26 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunları *“Kısmen de olsa zamanla aştım”* şeklinde ifade etmiştir. 19 öğrenci uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunları *“Sorun kalmadı hepsini aştım”* şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Çoğuna uyum sağladım çünkü uzun süredir uzaktan eğitimdeyiz ve ister istemez sürece uyum sağlıyorsunuz.” (TA22)

“İlk başlarda evden çıkamamak: bir yerde Tv’ye ve bilgisayara bağımlı olmak, gelen haberlerin karamsar olması beni üzüyordu, zamanla tedbirlerin gevşetilmesi ve salgının azalması ile birlikte bu sorunları aştım.” (TF8)

26 öğrenci katılımcı uzaktan eğitimin başında yaşadığı sorunlarla ilgili *“Hiçbirini Aşamadım”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci *“Covid-19 sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde yaşadığınız sorunların hangilerini zamanla aşamadınız?”* sorusuna ilişkin görüşleri *“Eğitim-Öğretim Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 13 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“Yeni eğitim-öğretime alışamadım”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Temel derslerin uzaktan eğitimde verimli olmaması idi.” (TA15)

“Akademik olarak temelim zayıf kaldı.” (TA29)

“Okullar kapatıldığında 9. sınıf ikinci dönemiydi, o dönem hiçbir öğretmen canlı ders açmadı sadece 10. Sınıfta bir dönem öylesine anlattılar ve biz bu konulardan üniversitede sorumlu olacağız.” (TA40)

“Derslerde verim alamadım, anlayamıyordum odaklanamıyordum. Herkes gibi çok fazla eksilerim var ama bu eksiklikleri öğretmenlerim ve kendi gayretlerimle kapatacağım.” (TA54)

“Kendimi yönetme konusunda biraz sıkıntı yaşadım çünkü okula gittiğimde sorumluluk bilincimi daha iyi kontrol edebiliyorum.” (TF15).

Öğrenci görüşleri *“Kişisel Nedenler”* teması altında incelendiğinde, 18 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“Psikolojik”*, 7 öğrenci *“Ekonomik”*, 4 öğrenci *“Kendim ile ilgili”*, 2 öğrenci ise *“Ailevi”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Psikolojik sorunların çoğunu aşamadım.” (TF4)

“Kaygı bozukluğum hala devam ediyor.” (TF17)

“Okula alışamama, zamanı verimsiz kullanma.” (Tİ10)

“Evdeki ses bazen sorun olabiliyor.” (TM14)

Öğrenci görüşleri *“Teknoloji ve Altyapı Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 9 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“İnternet altyapısı”*, 1 öğrenci ise *“Teknolojik sorunlar ve Teknolojik araç”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir.

Öğrenci görüşleri *“Televizyon ve Sosyal Medya Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 7 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“Televizyon Haberleri”*, 6 öğrenci ise *“Sosyal Medya”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Sosyal medya ile fazla ilgilendim, uyku saatim bozuldu, derslerle eskisi kadar ilgilemedim.” (TA62)

Öğrenci görüşleri *“Karar Alıcılar Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 10 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“MEB Kararları”*, 1 öğrenci ise *“Yönetimsel”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

“MEB kararları/karar alırken istikrarlı bir tutum sergileyemediler.” (TM15)

Öğrenci görüşleri *“Covid-19 Kaynaklı”* teması altında incelendiğinde, 5 öğrenci pandemiyle birlikte yaşadığı *“Bilinmezlik-belirsizlik”*, 1 öğrenci ise *“Gelecek Kaygısı”* kaynaklı sorunları hala aşamadığını belirtmiştir. Bu bulguyu destekleyen öğrenci görüşü şöyledir:

“Okullar kapatıldığında 9. sınıf ikinci dönemiydi, o dönem hiçbir öğretmen canlı ders açmadı sadece 10. Sınıfta bir dönem öylesine anlattılar ve biz bu konulardan üniversitede sorumlu olacağız.” (TA40)

41 öğrenci uzaktan eğitimin başından itibaren yaşadığı sorunun hiçbirinin kalmadığını ifade etmiştir.

İdareci katılımcıların *“Eğitim Öğretim kaynaklı”* sorunlarına ilişkin bulgularına bakıldığında: Yeni eğitim-öğretime alıştıkları buna karşın özellikle öğrenci bazında sorunların yoğun şekilde devam ettiği görülmektedir. Öğretmen ve veli kaynaklı sorunlar da devam eden ciddi sorunlar olarak anlaşılmaktadır. İdareci katılımcıların *“Kişisel Nedenler”* temasına ilişkin bulgularına bakıldığında:

Psikolojik sorunlarını çözen idareciler olduğu kadar sorunun devam ettiği idarecilerinde olduğu görülmektedir. İdareci katılımcıların “Teknoloji” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Teknik ve teknolojik sorunları aşan idareciden daha fazlasının Teknik ve Teknolojik sorunlarını aşamadığı görülmektedir. İdareci katılımcıların “Televizyon ve Sosyal Medya” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: idarecilerin bu sorunu tamamen aştığı böyle bir sorun kalmadığı görülmektedir. İdareci katılımcıların “Karar Alıcılar Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: İdarecilerden bu sorunu aşan idareci kadar aşmayan idarecinin de olduğu görülmektedir. İdareci katılımcıların “Covid- 19 Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Bilinmezlik ve Belirsizlik sorunu da kısmen çözüldüğü halde hala sorunu yaşayan idarecilerin olduğu da görülmektedir. İdareci katılımcılardan sorun kalmadı (17) diyenlerin, hiçbirini aşamadım (3) diyenlerden oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Öğretmen katılımcıların “Eğitim Öğretim kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğrenci kaynaklı sorunların büyük ölçüde devam ettiği görülmektedir. Yeni eğitim öğretime alışamama, sınıf yönetiminde yaşanan sorunlar da ciddi şekilde devam eden sorunlar olarak görülmektedir. Bu sorunları veli kaynaklı sorunlar ve mesleki sorunlar takip etmektedir. Öğretmen katılımcıların “Kişisel Nedenler” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Psikolojik sorunların büyük oranda çözüldüğü halde hala ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Ekonomik, Ailevi ve Beden sağlığı sorunları da Psikolojik sorunlara benzer şekilde kısmen çözüldüğü halde hala devam eden sorunlar şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmen katılımcıların “Teknoloji” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Teknik ve teknolojik sorunların büyük oranda çözüldüğü buna karşın öğretmenler açısından “Teknolojik sorunların” çözülemeyen ciddi bir sorun olarak hala devam ettiği anlaşılmaktadır. Öğretmen katılımcıların “Televizyon ve Sosyal Medya” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğretmenler açısından özellikle sosyal medyanın çözülmesi gereken bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Televizyon haberlerine alışılmış olunmalı ki öğretmenler tarafından artık bir sorun olarak ifade edilmemiştir. Öğretmen katılımcıların “Karar Alıcılar Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğretmenler özellikle MEB kararlarından yaşadıkları sorunları aşamadıklarını buna karşın yönetsel kaynaklı sorunları nispeten aştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen katılımcıların “Covid- 19 Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Bilinmezlik ve Belirsizlik sorunu da

büyük oranda aşılamayan sorunlar arasında karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenler hala bu sorunla baş edemiyor olarak görülmektedir. Öğretmen katılımcılardan sorun kalmadı diyenlerin (58), hiçbirini aşamadım (37) diyenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın sorunları yaşamaya devam eden öğretmenlerin sayısı azımsanmayacak kadar fazladır.

Öğrenci katılımcıların “Eğitim Öğretim kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Yeni eğitim öğretime alışamama yaşanan sorunlar arasında ciddi şekilde devam eden sorun olarak görülmektedir. Öğrenci katılımcıların “Kişisel Nedenler” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Psikolojik sorunların büyük oranda çözüldüğü halde hala ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Ekonomik ve Ailevi sorunlar da Psikolojik sorunlara benzer şekilde çözülmesi gereken sorunlar olarak karşımızda durmaktadır. Öğrenci katılımcıların “Teknoloji” temasına ilişkin bulgulara bakıldığında: Teknik ve Teknolojik sorunların büyük oranda çözüldüğü buna karşın internet altyapısı sorunlarının çözülemeyen ciddi bir sorun olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır. Öğrenci katılımcıların “Televizyon ve Sosyal Medya” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğrenci açısından özellikle sosyal medyanın çözülmesi gereken bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Televizyon haberlerinin üç katılımcı grup arasında en fazla öğrenci katılımcıları etkileyen sorun olarak devam ettiği görülmektedir. Bu durum haberlerin yetişkinler tarafından fark edilmeyen ya da tolere edilen psikolojik etkilerinin öğrenciler üzerinde devam ettiğini göstermektedir. Öğrenci katılımcıların “Karar Alıcılar Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğrencilerde öğretmenler gibi özellikle MEB kararlarından kaynaklı yaşadıkları sorunları aşamadıklarını buna karşın yönetsel kaynaklı sorunları nispeten aştıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci katılımcıların “Covid- 19 Kaynaklı” temasına ilişkin bulgularına bakıldığında: Öğrencilerde de öğretmenlerde olduğu gibi Bilinmezlik ve Belirsizlik sorunu büyük oranda karşımızda çıkmaktadır. Bilinmezlik ve belirsizlik pandemi sürecinde öğrencilerin aşmamız/aşmaları gereken ciddi bir sorun olarak karşımızda/karşılarında durmaktadır. Öğrenci katılımcılardan sorun kalmadı (41) diyenler sayısının, hiçbirini aşamadım (26) diyenlerin sayısından fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın sorunları yaşamaya devam eden öğrencilerin sayısının azımsanmayacak kadar fazla olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır.

4.7 Öğretmenlerin “Eğitim Süreci Normale Dönse Dahı Uzaktan Eğitim Yapmayı Düşündüğünüz Çalışmalar Olur Mu?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmen katılımcıların “Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?” sorusuna “Evet olur”/ “Hayır olmaz” şeklinde cevap veren öğretmen görüşleri 7 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 7 temanın frekans dağılımı Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmen katılımcıların “Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?” sorusuna, “Evet olur”/ “Hayır olmaz” şeklinde cevap veren öğretmen görüşleri

Temalar	Kodlar	Evet Olur (f)	Hayır Olmaz (f)
Öğretmen İçin	Alternatif olarak kullanılabilir. Faydalı olduğunu düşünüyorum.	3	-
	Geniş gruplara hızlı bir şekilde ulaşmak için	3	-
	Telaî eğitiminde	3	-
	Yapmayı kesinlikle düşünüyorum	2	-
	Ekonomik ve pratik	3	-
	Uzaktan eğitim zordu	-	3
Öğrenci İçin	İstekli öğrencilere ekstra soru çözümü ve pratik yapmak için	15	-
	Öğrenci seviyor	1	-
	Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için uygulanabilir.	1	-
	Öğrenciler derse devam etmiyorlar ve de derse katılmıyorlar	-	6
	Öğrenci için hiçbir faydası yok	-	3
	Bire bir eğitim için olabilir	-	1
Sınıf Ortamı Şartları Nedeni ile	Yüz yüze eğitim gibi olmuyor/Etkili iletişim yok	-	7
	Sınıf ortamının samimiyeti yok	-	1
Sosyal Faaliyet/ Etkinlik Amaçlı	Seminer ve hizmet içi eğitim amaçlı	7	-
	Tübitak çalışmalarında	2	-
Müfredat İçin	Kısa sürede daha fazla konu işlemek için	6	-
	Görsel ve işitsel etkinliklerde kullanılabilir	5	-
	Hibrit eğitimde bazı dersler için uygun olabilir	3	-
	Yetişmeyen konular için yapılabilir	3	-
	Rehberlik amaçlı olarak	1	-
	Öğrenme tam gerçekleşmiyor yüzeysel oluyor/verimli değil	-	10
	Bizim derslerimizin yüz yüze olması gerekiyor/branşıma uygun değil	-	7
	Türk Eğitim Sistemine uygun değil	-	2
Her Zaman Her Yerde Eğitim Amaçlı	Zaman ve mekândan bağımsız olması	3	-
	Kar tatillerinde	1	-
Zorunlu Durumlarda	Zorunlu hallerde/alternatif olarak kullanılabilir	7	1

Öğretmenlerin “Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?” sorusuna, “Evet olur” şeklinde cevap veren öğretmen görüşleri “Öğretmen İçin” teması altında incelendiğinde, 3 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “Alternatif olarak kullanılabilir. Faydalı olduğunu düşünüyorum.”, 3 öğretmen “Geniş gruplara hızlı bir şekilde ulaşmak için”, 3 öğretmen “Telaflı eğitiminde”, 3 öğretmen “Ekonomik ve Pratik”, 2 öğretmen ise “Yapmayı kesinlikle düşünüyorum” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“Geniş gruplara hızlı bir şekilde ulaşılacak istendiğinde uzaktan eğitimi kullanabilirim.” (ÖA14)

“Konu yetişmediğinde ya da telafide/zaman ve mekân kısıtlaması yok.” (ÖA44)

“Ders telafisinde/alıştırma ya da tekrar için.” (ÖA51)

Öğretmen görüşleri “Öğrenci İçin” teması altında incelendiğinde, 15 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “İstekli öğrencilere ekstra soru çözümü ve pratik yapmak için.”, 1 öğretmen “Öğrenci seviyor.”, 1 öğretmen ise “Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için uygulanabilir.” şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“İlgili öğrenciler için soru çözümü ve sanal ortamda belge alışverişi olabilir.” (ÖA17)

“Ekstra soru çözmek ve pratik yapmak için.” (ÖA42)

“Öğrencinin eksik olduğu konuda telafî amaçlı olarak yapabilirim.” (ÖA83)

Öğretmen görüşleri “Sosyal Faaliyet/Etkinlik Amaçlı” teması altında incelendiğinde, 7 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “Seminer ve hizmet içi”, 2 öğretmen ise “Tübitak çalışmalarında.” yapabilirim şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen görüşleri “Müfredat İçin” teması altında incelendiğinde, 6 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “Kısa sürede daha fazla konu işlemek için.”, 5 öğretmen “Görsel ve işitsel etkinliklerde kullanılabilir”, 3 öğretmen “Yetişmeyen konularda”, 3 öğretmen “Hibrit eğitimde bazı dersler için uygun olabilir”, 1 öğretmen ise “Rehberlik amaçlı olarak” uzaktan eğitimi yapabileceğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşleri “*Her zaman Her yerde eğitim İçin*” teması altında incelendiğinde, 3 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Zaman ve mekândan bağımsız olması.*”, 1 öğretmen ise “*Kar tatillerinde.*” kullanabileceğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşleri “*Zorunlu Durumlarda*” teması altında incelendiğinde, 7 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Zorunlu hallerde/alternatif olarak kullanılabilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin “*Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?*” sorusuna, “*Hayır olmaz.*” şeklinde cevap veren öğretmen görüşleri “*Öğretmen İçin*” teması altında incelendiğinde, 3 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Uzaktan eğitim zordu*” yapmayı düşünmüyorum şeklinde ifade etmiştir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Uzaktan ders anlatmak yüz yüze eğitime oranla daha zordu o yüzden yapmayı düşünmüyorum.*” (ÖF5)

“*Çok zor.*” (ÖM35)

Öğretmen görüşleri “*Öğrenci İçin*” teması altında incelendiğinde, 6 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Öğrenciler derse devam etmiyorlar ve de derse katılmıyorlar.*”, 3 öğretmen “*Öğrenci için hiçbir faydası yok.*”, 1 öğretmen ise “*Birebir eğitim için olabilir.*” gerekçeleri ile uzaktan eğitim yapmayacağını ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşleri “*Sınıf Ortam Şarkları Nedeni İle*” teması altında incelendiğinde, 7 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Yüz yüze eğitim gibi olmuyor/Etkili iletişim yok.*”, 1 öğretmen ise “*Sınıf ortamının samimiyeti yok.*” gerekçeleri ile uzaktan eğitim yapmayacaklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşleri “*Müfredat İçin*” teması altında incelendiğinde, 10 öğretmen eğitim süreci normale dönmesi durumunda “*Öğrenme tam gerçekleşmiyor yüzeysel oluyor/verimli değil.*”, 7 öğretmen “*Bizim derslerimizin yüz yüze olması gerekiyor/branşıma uygun değil.*”, 2 öğretmen ise “*Türk Eğitim Sistemine uygun değil.*” gerekçeleri ile uzaktan eğitim yapmayı düşünmüyorum şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“*Yabancı dilde öğrencinin neyi nasıl öğrendiği öğretmen tarafından gözlenmeli.*” (ÖA8)

“*Süre sınırlı ve eğitim yüzeysel oluyor.*” (ÖA9)

“Branş olarak çoklu katılım gerektiğinden branşıma uygun değil.” (ÖA10)

“Eğitim yüz yüze olmalıdır.” (ÖF12)

“Verimli ve etkili olduğunu düşünmüyorum.” (ÖM1)

1 öğretmen katılımcı *“Zorunlu hallerde/alternatif olarak kullanılabilir.”* şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenimiz normal eğitim zamanında uzaktan eğitim yapmayı düşünmemektedir.

Öğretmen katılımcılara yüz yüze eğitime geçildiğinde uzaktan eğitim yapar mısın? Sorusundan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde: Öğretmenler, İstekli ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencileri için, Kısa sürede daha fazla konu işlemek için, Seminer ve Hizmet içi eğitimlerde, Görsel ve işitsel eğitimde avantajlarından faydalanmak için, Zorunlu hallerde, Telif eğitiminde, Geniş gruplara hızlı bir şekilde ulaşabilmek için kullanabileceklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler, öğrenmenin tam gerçekleşmemesi ve eğitimin yüzeysel kalması, uygulama dersleri için uygun olmaması, yüz yüze eğitimden elde edilen verimi sağlamaması, öğrencilerin derse katılım ve devamında yaşanan sorunlar, zor olması, öğrenciye faydasının olmaması, eğitim sistemimize uygun olamaması gerekçeleri ile uzaktan eğitime pek de sıcak bakmadıkları görülmektedir.

Bu bulgulardan da anlaşılmaktadır ki öğretmenlerimiz uzaktan eğitimi, yüz yüze eğitim yerine koymamaktadırlar. Uzaktan eğitimi zorunlu durumlarda kullanılan bir can simidi gibi görmektedirler. Uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmenlerde daha çok telif eğitimi, soru çözme, geniş gruplara daha hızlı ulaşma gibi yüz yüze eğitimin yetersiz kaldığı durumlarda destek eğitimi gibi düşünmektedirler. Bulgularda göstermektedir ki öğretmenler yüz yüze eğitime döndüğünde uzaktan eğitim sayfasını kapatacaklardır.

4.8 İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Katılımcıların “Bu Süreçle İlgili Hem Kendi Adınıza Hem De Karşılaştığınız Sorunların Muhataplarına Ne Tür Tavsiyelerde Bulunursunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların *“Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?”* sorusuna ilişkin görüşleri 5 tema altında toplanmıştır. Belirlenen 5 temanın frekans dağılımı Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. İdareci, öğretmen ve öğrenci katılımcıların “Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlar	İ(f)	Ö(f)	T(f)
Karar Alıcılara Yönelik	Tüm Paydaşların teknolojik araçları ve Teknoloji bilgisinin artırılmalı	5	28	5
	Yapılacak değişikliklerin önceden duyurulması, son ana bırakılmamalı/ Bildirimlerinin resmi kanallarla yapılması	7	2	3
	Okulları tamamen kapatmak yerine hibrit eğitime geçilmeli	5	4	-
	Yüz yüze eğitime devam edilmeli	2	22	11
	Öğrenci devamı zorunlu hale getirilmeli/ Derse katılım sağlanmalı	2	14	-
	Salgın kurallarına kesinlikle riayet edilmeli	2	-	-
	Globalleşen dünyada artık böyle sorunlarla karşılaşacağımızdan herkesin kendi adına ders çıkarıp hazırlıklı olması gerekir	2	4	4
	Yapılacak uygulamaların fiziki ve teknik altyapısının önceden hazırlanmalı	1	6	-
	Derste kameralar kapatılmamalı	1	4	-
	Paydaşlarla olan iletişim güçlendirilmeli/Karar alınırken fikirleri sorulabilir	-	7	3
	Müfredat değiştirilebilir/sadeleşebilir/ders süresi kısalabilir	-	5	3
	Sınavlar yapılmalı	-	2	-
	Eba geliştirilerek daha kapsamlı hale getirilmeli	-	3	7
	Kararlar alırken net olunmalı/kararsız kalınmamalı	-	-	9
	Çok fazla kaybımız oluştu bunlar dikkate alınmalı	-	-	9
	Uzaktan eğitime devam edilmeli	-	-	8
	İnternet altyapısı ve teknolojisi geliştirilmeli	1	-	8
	Eğitim sistemi değiştirilmeli/geliştirilmeli	-	-	6
	Ders programı hazırlanırken giriş saatleri dikkatli alınmalı/Hafta sonuna ders konmamalı	-	-	5
	MEB süreci kötü yönetti	-	-	4
Genele Yönelik	Hayata pozitif bakılmalı bu günlerde geçer	4	6	1
	Yeni şartlar yeni tarzlar doğurur yaratıcılığınız kullanarak avantaj sağlayabilirsiniz	2	-	-
	İhtiyaç duyulduğunda her türlü destek alınmalı	2	-	-
	Karanlığa küfür etmektense bir mumda sen yak	1	-	-
	Sosyal medya da çıkan haberlerin sorgulanması gerekiyor	-	1	2
	Herkese teşekkür ediyorum. Yardımlarından dolayı	-	-	12
	Rahatlamak için hayvan besle/spor yap	-	1	1
Velilere Yönelik	Veliler öğrencilerini derse katılımı konusunda takip etmelidir	1	3	-
	Velilerimiz daha anlayışlı olmalılar	-	-	4
Öğretmenlere Yönelik	Dersler daha ilgi çekici hale getirilmeli	-	7	-
	Teknolojinin daha etkin kullanılması	-	1	-
	Öğretmenlerimize gayretlerinden dolayı teşekkür ederim	-	-	5
	Daha anlayışlı olabilirler, şartlarımız aynı değil	-	-	3
	Öğrencilerin derse katılımları takip edilmeli	-	-	1
Öğrencilere Yönelik	Motive olmalılar	-	1	-
	Daha fazla ders çalışmalıyım/daha fazla gayret etmeliyim	-	-	4

İdarecilerin “*Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?*” sorusuna ilişkin görüşleri “*Karar Alıcılara Yönelik*” teması altında incelendiğinde, idarecilerin 28’i tavsiyelerini karar alıcılara yönelik yapmışlardır. Karar alıcılara 5 idareci tarafından “*Tüm Paydaşlara teknolojik araçlar desteği ve teknoloji bilgilerini artırıcı*” önlemler almaları tavsiyesinde bulunmuşlardır. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri isi şöyledir:

“*İnternet alt yapısı güçlendirilmeli. Öğretmenler birçok konuda hizmet içi eğitime alınmalı özellikle teknoloji ve uzaktan eğitim konusunda. Meslek liselerinde tamamen kapanma yerine dersler hibrit yapılabilirdi.*” (İM16)

“*İnternet bağlantısı ücretsiz yapılmalı.*” (İM4)

“*Teknolojik olarak gelişmeliyiz.*” (İM7)

Karar alıcılara 7 idareci tarafından “*Yapılacak değişikliklerin önceden duyurulması, son ana bırakılmamalı/ Bildirimlerin resmi kanallarla yapılması*” gerektiği, bunun ciddi sıkıntılar oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri isi şöyledir:

“*Alınan kararların zamanında bildirilmesi, alınan kararların uygulama birliği açısından nasıl uygulanacağını belirtilmesi gerekiyor. Alınan kararların resmi kanallarla bildirilmesi, kararların sık sık değiştirilmemesi.*” (İİ2)

“*Bakanlık kararlarını geç saatlerde duyurup ertesi gün uygulamasını istemesi işleri zorlaştırdı.*” (İA3)

Karar alıcılara 5 idareci tarafından “*Okulların tamamen kapatmak yerine hibrit eğitim verilmeli*” fikri savunulmuştur. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri isi şöyledir:

“*Meslek dersleri, matematik, fizik, kimya gibi ana dersler hariç diğerleri uzaktan olabilir.*” (İM9)

“*Belli dersler kalıcı olarak uzaktan okutulabilir.*” (İM11)

Karar alıcılara 2 idareci tarafından “*Globalleşen dünyada bu tür sorunlarla karşılaşılabilceği bunun için hazırlıklı olunması gerektiği*” fikri savunulmuştur. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri ise şöyledir:

“*Bakanlık okul idarelerini resmi kanallarla bilgilendirmeli. WhatsApp gibi kanallarla değil. Birçok bilgiyi başka okul idarecilerinden duyduk. Bakanlık kendisi duruma hâkim olmadığını sürekli değişen kararlar alarak belli etti ve bu bizi öğrenci, öğretmen ve velileri zor durumda bıraktı. Öğrencilerin bu süreçte*

yaşadıkları aksaklıklar ileride daha büyük sorunla doğuracaktır. Bu yüzden bakanlığın bu konuda tedbir alması gerekiyor. Muhtemel ki ileride bu tür sorunlarla karşılaşılabilir. Devlet olarak bu durumdan tüm kurumlar ve bireyler olarak ders çıkarılarak ileriye dönük önlemler alınmalı.” (İA4)

İdarecilerin öğrenci devamsızlığı ve derslerde kameraların kapalı kalması ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

“Görüntülerin kapatılması sıkıntı oluşturdu. Uzaktan toplantılar yapılabilir, paneller verilebilir. Eğitim tamamen uzaktan yapılamaz, hibrit olarak yapılabilir.” (İM7)

“Sürecin yönetilebilir duruma getirilmesi, yapılacak uygulamanın uygulanabilir düzeylerinin iyi değerlendirilmesi, ani kararlar alınmaması, öğrenci devam olayının zorunlu hale getirilmesi.” (İA10)

Yüz yüze eğitimin devam etmesini isteyen 2 idarecinin görüşleri ise şu şekildedir;

“Uzaktan eğitimin olmayacağı anlaşıldı her ne sebeple olursa olsun yüz yüze eğitime devam edilmelidir.” (İA5)

İdareci katılımcıların “Genele Yönelik” teması altındaki tavsiyeleri hem öğretmenleri hem de öğrencileri birlikte kapsamaktadır. 4 İdareci katılımcı genele yönelik olarak “Hayata pozitif bakılmalı bu günlerde geçer”, 2 İdareci “Yeni şartlar yeni tarzlar doğurur yaratıcılığınız kullanarak avantaj sağlayabilirsiniz”, 2 İdareci “İhtiyaç duyulduğunda her türlü destek alınmalı” 1 İdareci ise “Karanlığa küfür etmektense bir mumda sen yak” şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu bulguyu destekleyen idareci görüşleri ise şöyledir:

“Yeni şartlar yeni tarzlar doğurur. Yaratıcılığınızı kullanarak avantaj sağlayabilirsiniz.” (İA15)

1 idareci katılımcı “Velilere Yönelik” teması altında, “Veliler öğrencilerini derse katılımı konusunda takip etmeleri” konusunda tavsiyede bulunmuşlardır.

Öğretmen görüşleri “Karar Alıcılara Yönelik” teması altında incelendiğinde, 28 öğretmen Karar Alıcılar yönelik “Tüm Paydaşların teknolojik araçları ve teknoloji bilgisi artırılmalı”, 22 öğretmen “Yüz yüze eğitime devam edilmeli”, 14 öğretmen “Öğrenci devamı zorunlu hale getirilmeli/ Derse katılım sağlanmalı”, 7 öğretmen “Paydaşlarla olan iletişim güçlendirilmeli/karar alınırken fikirleri sorulabilir”, 6 öğretmen “Yapılacak uygulamaların fiziki ve teknik altyapısının önceden hazırlanmalı”, 5 öğretmen “Müfredat

değiştirilebilir/sadeleşebilir/ders süresi kısalabilir”, 4 öğretmen “Globalleşen dünyada artık böyle sorunlarla karşılaşacağımızdan herkesin kendi adına Ders çıkarıp hazırlıklı olması gerekir”, 4 öğretmen “Okulları tamamen kapatmak yerine hibrit eğitime geçilmeli”, 4 öğretmen “Derste kameralar kapatılmamalı”, 3 öğretmen “Eba geliştirilerek daha kapsamlı hale getirilmeli”, 2 öğretmen “Yapılacak değişikliklerin önceden duyurulması, son ana bırakılmamalı/ Bildirimlerinin resmi kanallarla yapılması”, 2 öğretmen katılımcı “Sınavlar yapılmalı” şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“İnternet ucuz ve çok daha hızlı olmalı öğrencilere tablet ve internet imkânı sağlanmalı.” (ÖA4)

“Önce devamsızlık kontrol edilmeli, keyfi derse katılmamalara yaptırım uygulanmalı, öğrenci ihtiyaçları karşılanmalı.” (ÖA9)

“Kararlar alınırken tüm tarafların görüşü alınabilir Meb bu uygulamayı devam ettirecekse alt yapıyı güçlendirip dersi zorunlu hale getirmeli.” (ÖA15)

“Benzer durumlarla karşılaşma ihtimali fazla olduğundan eksikliklerin bir an önce giderilmesi gerekiyor.” (ÖA16)

“Uzaktan eğitim eğitimi evden sınırsız internet imkânı internet kullanımı ve teknolojik adaptasyonla ilgili eğitimler verilmeli.” (ÖA22)

“Yüz yüze eğitime geçilirse ders sürelerinin azaltılması kayıpların ölçülerek telafi eğitimleri yapılmalı.” (ÖA37)

“Eğitim anlayışında köklü bir değişikliğe gidilmelidir öğrenci not için değil de kendini geliştirmek için çalışmalıdır.” (ÖA42)

“Maddi olarak öğretmenleri desteklenmesi gerekir internet ve bilgisayarlar konusunda destek sağlanmalı uzaktan eğitimi alt yapısının tamamlanması gerekir.” (ÖA44)

“Bu tür durumlarla karşılaşma ihtimalimiz nedeniyle hazırlıklı olunmalı gerekli alt yapı hazırlanmalı teknoloji anlamında öğretmen ve öğrenciler eğitim ve materyalle desteklenmeli.” (ÖA45)

“Öğrenci ve öğretmenler teknolojik araç ve kullanımı konusunda eğitilmeli.” (ÖA49)

“Yüz yüze eğitim devam etmelidir uzaktan eğitim olacaksa da kamera açılmalı ve devam zorunluluğu olmalıdır.” (ÖA53)

“Ders saati 30 dakika ile sınırlandırılabilir sınıf mevcutlarının düzenlenmesi.” (ÖA57)

“Eba destek geliştirilmeli internet alt yapısı geliştirilmeli.” (ÖA61)

“Zorunlu eğitim kaldırılması istekli öğrencilere alt yapı sunulması öğretmenlerin teknoloji konusunda kendisini geliştirmesi.” (ÖA63)

“Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitim birlikte entegre edilebilir.” (ÖA72)

“Öğrenci teknoloji bağımlılığı arttı öğrenciler okuldan uzak kalmamalı yüz yüze eğitim öncelikli olmalıdır eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı.” (ÖA74)

“Kontrol mekanizması daha etkin olmalı. Öğrenci ders takibi sağlanmalı. Öğrenci akademik olarak yükseğe uzaktan eğitimde de başarılı olmakta tam tersi durumu da sağlamaktadır.” (ÖA81)

“Toplam ders saatinin azaltılması öğrenciler akşama kadar okulda olmamalıdır.” (ÖA86)

“Teknolojik altyapı öğretmenler/öğrenciler için sağlanmalı uygulamalara planlamalar sonunda geçilmeli. Ani verilen kararlar tüm süreci etkiledi.” (ÖF7)

“Müfredat çok yoğun/gereksiz dersler.” (ÖF21)

“Yapılacak uygulama ve düzenlemelerden önce, öncelikle öğretmen ve öğrenciden fikir alınmalıdır.” (Öİ21)

“Paket programlar hazırlanmalı mesleki uygulama programları hazırlanmalı sınavlar merkezi olarak yapılmalı.” (ÖM4)

“Bakanlık teknoloji alt yapısını geliştirmeli sosyal devlet gereği fırsat eşitliği sağlanmalı.” (ÖM5)

“Bakanlığın internete erişim ve kullanımı konusunda desteğini artırması online laboratuvar uygulamalarını geliştirmesi.” (ÖM6)

“Uzaktan eğitime uygun öğrenci grubu ile faydalı olabilir eğitim yüz yüze olmalıdır.” (ÖM12)

“Bu süreç gösterdi ki eğitim teknolojisi alanında bilgi ve becerimizi artırmalı ve güncellemeliyiz. Eğitime ulaşım konusunda bakanlığımız bilinçlendirme ve alt yapıya aynı oranda önem vermesi gerekir.” (ÖM23)

“Sorun muhatapta değil bence, sorun öğrencide derse katılmıyorlar.” (ÖM29)

“Dijitalleşme ile birlikte yüz yüze eğitim olmazsa olmaz şekilde devam etmeli. Çünkü insan insanın gölgesinde yetişir. Meslek liseleri için uygulama olmazsa olmaz öneme sahiptir.” (ÖM37)

“Ani kararlar almamak. İleri görüşlü davranarak pek çok plan hazırlayıp uygun olanları şarklara göre düzenleyip uygulamak.” (ÖM41)

“Planlamada eksiklikler olmamalı. Sistemdeki öğretmen ve öğrencilere daha fazla sorumluluk verilmeli. Denetimler daha fazla olmalı.” (ÖM43)

“Okulları kapatmamak, farklı önlemler almak ve eğitimin feda edilemeyeceğini anlamak gerekiyor. Nesiller kayboluyor maalesef.” (ÖM46)

“Uzaktan eğitim öğrenciler aktif katılacak şekilde yapılmalı tüm öğrencilere gerekli yazılım araç ve alt yapıları sunulmalı öğrenciler derse adapte edilemezse faydadan çok zararı olacaktır.” (ÖM49)

“Herkes işini yaparsa sorun olmaz insan profilimiz uzaktan eğitime göre değil/yüz yüze eğitime devam edilmeli.” (ÖM58)

Öğretmen görüşleri “Genele Yönelik” teması altında incelendiğinde, 6 öğretmen eğitimi paydaşlarının geneline “Hayata pozitif bakılmalı bu günlerde geçer”, 1 öğretmen “Rahatlamak için hayvan besle/spor yap”, 1 öğretmen ise “Sosyal medyada çıkan haberlerin sorgulanması gerekiyor.”, şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşleri şöyledir:

“İnternet altyapısı iyi olmalı, hayvan beslenmeli psikolojik olarak rahatlatıldı.” (ÖA73)

“Geçici bir süreç zamanla sistem oturacaktır.” (ÖA75)

Öğretmen görüşleri “Velilere Yönelik” teması altında incelendiğinde, 3 öğretmen “Veliler öğrencilerini derse katılımı konusunda takip etmelidir.” şeklinde tavsiyede bulunmuştur. Bu bulguları destekleyen öğretmen görüşü şöyledir:

“Uzaktan eğitime geçilmeden öğretmen öğrenci teknolojik ihtiyaçlarının karşılanması, öğrencilerin velilerin ders devamı için bilgilendirilmesi, velinin de öğrenciyi takip etmesi.” (ÖA32)

Öğretmen görüşleri “Öğretmene Yönelik” teması altında incelendiğinde, 7 öğretmen “Dersler daha ilgi çekici hale getirilmeli”, 1 öğretmen “Teknoloji daha etkin kullanılmalı”, tavsiyesinde bulunmuşlardır. Öğretmen görüşleri “Öğrenciye Yönelik” teması altında incelendiğinde, 1 öğretmen “Motive olmalılar.” tavsiyesinde bulunmuştur.

“Öğrenci katılımını sağlanması için velilerle iş birliği yapılması gerekiyor derslerin ilgili çekili hale getirilmesi teknolojinin etkin kullanımı.” (ÖA1)

“İyi bir planlama ile öğrenci motivasyonunu üst seviye de tutmak mümkün önceden hazırlık yapılarak öğrenci kazanımları ve motivasyonu artırılabilir.” (ÖA10)

“Dersleri daha eğlenceli ve dikkat çekici hale getirmek gerekiyor, öğrenciler ders kaçırmamalı.” (ÖA14)

“Öğretmenler materyal kullanımı artırarak dersi daha canlı hale getirilebilir.” (ÖA20)

Öğrenci katılımcıların “Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri “Karar Alıcılara Yönelik ” teması altında incelendiğinde, 11 öğrenci karar alıcılara yönelik “Yüz yüze eğitime devam edilmeli”, 9 öğrenci “Kararlar alırken net olunmalı/kararsız kalınmamalı”, 9 öğrenci “Çok fazla kaybımız oluştu bunlar dikkate alınmalı”, 8 öğrenci “Uzaktan eğitime devam edilmeli”, 8 öğrenci “İnternet altyapısı ve teknolojisi geliştirilmeli”, 7 öğrenci “Eba’nın geliştirilerek daha kapsamlı hale getirilmesi”, 6 öğrenci “Eğitim sistemi değiştirilmeli/geliştirilmeli”, 5 öğrenci “Derse giriş saatleri dikkatli hazırlanmalı/hafta sonuna ders konmamalı”, 5 öğrenci “Tüm Paydaşların teknolojik araçları ve teknoloji bilgisinin artırılması”, 4 öğrenci “MEB’e süreci kötü yönetti”, 4 öğrenci “Globalleşen dünyada artık böyle sorunlarla karşılaşacağımızdan herkesin kendi adına ders çıkarıp hazırlıklı olunması gerekir”, 3 öğrenci “Yapılacak değişikliklerin önceden duyurulması, son ana bırakılmamalı/ Bildirimlerinin resmi kanallarla yapılması”, 3 öğrenci “Paydaşlarla olan iletişim güçlendirilmeli/karar alınırken fikirleri sorulabilir”, 3 öğrenci “Müfredat değiştirilebilir/sadeleşebilir/ders süresi kısalabilir”, 2 öğrenci “Rehberlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması” şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“İnternet programın geliştirilmesi lazım bu durumda akşam ya da gece derslerine gerek kalmaz. Sınavlar hakkında kararlar daha erken ve kesin olması gerektiğini düşünüyorum. Durumların belirsiz olması üstüne okulun ve sınavlarında belirsizliği stres yaratıyor.” (TA1)

“İnternet alta yapısı geliştirilmeli Eba kapasitesi artırma çalışması yapılmalı.” (TA3)

“Cumartesi günü ders olmamalı ve dersler ikiden sonraya kalmamaları kararlar saatler öncesinde değil günler öncesinden bildirilmeli.” (TA9)

“Bir ara bir gün akşam bir gün sabah ders oluyordu akşamları sıkıntı oluyordu. Cumartesi günleri oluyordu, Cumartesi bizim tatilimiz değil mi?” (TA10)

“Lütfen kendinizi bizim yerimize koyun bize anlayış gösterin zor zamanlardan geçiyoruz lütfen her iki taraf için de işi zorlaştırmamalıyız.” (TA6)

“Eba alt yapısı güçlendirilmeli Eba tüm işletim sistemlerine destek vermeli. Meb duyurularını son dakikaya bırakmamalı.” (TA17)

“Meb kararları bizi çok yordu kesin bir şey demedi bir gün sınav olacak bir gün olmayacak dediği bir belirsizlikle karantina geçirdik. Aynı zamanda okul derslerimizde bir sabah bir akşam olmuştu yemek ve uyku düzenimiz bozuldu.” (TA19)

“Kararlar sürekli değiştirildi bu da biz öğrencilerin düzenini bozdu. Net bir karar almak zordu biliyorum ama bizlere de her gün farklı kararlar gelmesi kafamızı karıştırdı. Eba programımın saatleri bu dönemde bizlere göre ayarlanabilirdi. Eğer böyle olsaydı derslere katılım ve etkileşim daha iyi olurdu diye düşünüyorum.” (TA20)

“Bu süreçten çoğu öğrenci eşitsizlikten dolayı eğitimde geri kaldı süreç daha iyi bir şekilde değerlendirilebilirdi. Sınavlarla ilgi sürekli bir kararsızlık yaşandı ve bu bizim psikolojimizi bozdu. Daha kesin kararlar alınarak eğitimimizin ona göre şekillenmesi gerekirdi.” (TA22)

“Meb’in kararsızlığı çok rahatsız edici. Bu süreçte öğrencilerin hiçbir şey yapmıyor algısının olmasından çok rahatsızım bu sürecin en çok bizleri rahatsız ettiğini bilmelerini isterim.” (TA23)

“Belirsizliğin sonlanması gerekiyor artık, bir şeye adapte olduğumuzda tekrar en başa dönmek süreci daha da zorlaştırıyor. Özellikle sınavların değiştirilmesi.” (TA25)

“Derslere fazla katılım sağlayan öğrenci olmadığı için bazı arkadaşlarımız bizim gördüğümüz konulardan geri kaldı. Bu sorun her eve bir tablet verilerek çözülebilirdi. En azından öğrencinin derse girmemesi konusunda bahanesi olmazdı.” (TA30)

“Keşke bu süre zarfında okul olmasaydı çünkü bu sürede hiçbir bilgi yok bu zamanlar boş geçti, ne kadar çalışsam da bu açığı kapatamıyorum bilgi eksikliğim var.” (TA35)

“Yüz yüze eğitime nazaran uzaktan eğitimin bir faydası olmadığını düşünüyorum. Zorunluluktan dolayı bunu yaptık ama benim bir buçuk yılım heba oldu, bu kaybı nasıl telafi ederim bilmiyorum. Şunu demek istiyorum ki okulların kapanmaması için gerekli tüm tedbirler alınmalı.” (TA39)

“Bu süreç çok zordu. 9. sınıf boşa gitti. Bu konular Tyt de de çıkacak. Lütfen iş imkanları artırılсын ve herkes emeğinin karşılığını alsın. Öğrenciler olarak her şeyin farkındayız biz böyle bir dönem daha geçirmek istemiyoruz. Lütfen eğitime gereken önemi verin!” (TA44)

“İnternet alt yapısının geliştirilmesi ve öğrencilerin daha farklı bir eğitim sistemiyle yetiştirilmesi gerekiyor. Herkes yeteneğine göre yetiştirilmelidir.” (TA47)

“Sürekli evde olmak sıkıntı oluşturdu, uzaktan eğitim zordu.” (TA50)

“Eğer uzaktan eğitim olacaksa internet verilmeli yoksa uzaktan eğitim olmamalı. Hiçbir şekilde evde verimli olmuyor. Birtakım kısıtlamalarla okulda eğitim devam temeli. Ailelerimiz bu kadar eksiklikle önümüzde gelecek olan üniversite sınavı için ne yapacağımı sormasınlar, eksik konuları tamamlayacak vaktim olmayacak. Geç vakit eve geliyorum yemek hazırla, ye ödev yap derken saat 12 oluyor.” (TA51)

“Lütfen ders saatlerini 30 dakika yapın.” (TA56)

“Gelecekte ne olacağım hangi bölümü seçeceğim (meslek bölüm) ile ilgili verilen eğitim yeterli mi? Seçeceğim meslekli ile ilgili işsizlik sıkıntısı çeker miyim? İş bulursam geçinebilir miyim? Sorularına kesin bir yanıt bulamamak beni ciddi şekilde psikolojik olarak etkiliyor. Geleceğimiz hakkında nasıl düşünmeliyiz? Nasıl doğru karar verebiliriz? Belli başlı meslekler hakkında değil de öğrencinin istediği meslekler hakkında bilgi verilebilir mi? Bu konuda verilen rehberlik hizmetlerinin yeterli bulmuyorum. Sayın bakandan beklentimiz öğrencinin kararlarına karşı öğrencilerin gelecekle ilgili sorunlarına karşı verilen rehberliğin geliştirilmesini, öğrenciye güven verilmesini en azından bu konularda çalışmalar yapılmasını rica ediyorum.” (TA59)

“Online eğitim çok etkiledi 9. ve 10 sınıf konuları fazla eksik ve bu dönemde ise 11’leri de yetiştirmeye çalışıyoruz, bu durum bizi fazla etkiliyor. Her şey üst üste geliyor Derslerin sınavı da var bir düzen oturtamıyoruz. Üniversite sınavının stresi de var. Bu online bizi çok fazla etkiledi ve bizlerden çok fazla beklenti var. Sistem de sürekli değişiyor.” (TA62)

“Uzaktan eğitim verimli olmadı. Ne kadar kendim çalışsam da yüz yüze eğitimin verimini alamadım. Belirsizlik beni psikolojik olarak yordu.” (TF4)

“Karar alıcılara karar alırken birazda bizleri öğrencileri, öğretim verdikleri; ülkenin geleceği olan bizleri dinlemelerini öneririm.” (TF6)

“Sürecin kötü yönetildiğini düşünüyorum mağdur olan öğrencileri kimse düşünmedi.” (TF10)

“Bana kalırsa uzaktan eğitim alt yapısını bu tarz durumlar için hazır hale getirmeliyiz. Uzaktan eğitim ciddiye alınmalı ve özellikle internet alt yapısı ve Eba daha sağlıklı hale getirilmeli.” (TF11)

“Ders saatinin fazlalığından sosyal hayatımızda zaman zaman zorunlar yaşadık bilgisayar ekranına fazlaca maruz kaldık.” (TF19)

“Daha düzgün bir sistem ve alt yapı olsaydı çok daha verimli bir uzaktan eğitim süreci geçirmiş olurduk.” (TF12)

“Bu dönem yetersiz bir dönemdi özellikle ben çok eksik kaldım 10. sınıf ikinci dönemi ve 11. sınıfım hiç olmadı. Alınan kararlar çok gereksizde okullar açık olmalıydı.” (TF27)

“İlk okullar kapatıldı, buna karşın kafeler açıldı. Neden?” (TM5)

“İlk zamanlar alınan kararlar hep şüpheliydi, son dakikada kararların değiştirilmesi çok oldu ve bu beni çok etkiledi LGS sınav senemdeydim ve bu konuda açıklamada çok geç yapıldı ve sürekli karar değiştirildiği için bu konuda da kararın son dakikada değişeceğini düşünmüştüm ben. Sınav sürecinden sonra ise bu defa tercih süreci beni çok zorladı. İlk defa tercih yapıyordum ve nasıl yapacağım hakkında bilgim yoktu çok fazla bilgide verilmedi, bu beni çok etkiledi.” (Tİ9)

“Eba interneti yetersiz geliyor. Uzaktan eğitimde öğle araları fazlaydı ve geç başlayıp geç bitiyordu.” (Tİ11)

“Okul müdürümüz okulumuz daha iyi hale getirmek için çok çalışıyor. Ziya Selçuk’u seviyorum.” (Tİ21)

“Alınan kararlar yanlış ve hatalı kararların düzeltilmesini isterim.” (TM1)

“Uzaktan eğitime hazırlıksız olduğumuz anlamış olmamız gerekiyor.” (TM3)

“Eba tv de konuyu birden fazla öğretmen anlatmalı ve aşırı özendircek şeyler reklam vb. şeyler yapılmalı.” (TM4)

“Çok yardımcı oldular teşekkür ederim.” (TM12)

“Süreç gayet iyi yönetildi, bazı sorunları da kendimiz çözmeliyiz.” (TM14)

“Tüm paydaşlardan farklı bir ses çıkıyor. Biri söylesin ve diğerleri buna uysun.” (TM15)

Öğrenci katılımcıların görüşleri *“Genele Yönelik”* teması altında incelendiğinde, 12 öğrenci eğitim paydaşlarının geneline yönelik olarak *“Herkeseye teşekkür ediyorum. Yardımlarından dolayı”*, 2 öğrenci *“Sosyal medya da çıkan haberlerin sorgulanması gerekiyor.”*, 1 öğrenci *“Rahatlamak için hayvan besle/spor yap.”* şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Öğrenci katılımcıların görüşleri *“Velilere Yönelik”* teması altında incelendiğinde, 4 öğrenci *“Velilerimiz daha anlayışlı olmalılar”* şeklinde talepte bulunmuştur. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Okul müdürüm ve bakanımız bize çok yardımcı oldu Velim başlarda canlı dersi pek anlamamıştı ama zamanla O da alıştı.” (Tİ8)

Öğrenci katılımcıların görüşleri *“Öğretmene Yönelik”* teması altında incelendiğinde, 5 öğrenci öğretmenlerine yönelik *“Öğretmenlerimize gayretlerinden dolayı teşekkür ederim.”*, 3 öğrenci *“Daha anlayışlı olabilirler, şartlarımız aynı değil.”*, 1 öğrenci *“Öğrenci katılımları takip edilmeli.”*, 1 öğrenci ise *“Dersler daha ilgi çekici hale getirilmeli”*, tavsiyesinde bulunmuşlardır. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Bazı öğretmenlerin kameralarını açmaması ya da ekran paylaşımı yapmaması odaklanma sorunu oluşturdu. MEB için sürekli bir kararsızlık halinde yürüdü her şey. Sınavlar yapılacak dendi bir gün sonra iptal edildi, sosyal medyada atılan tweetler ile hareket edildi. Her şeyin planlanmış olması gerekiyordu.” (TA24)

Öğrenci katılımcıların görüşleri *“Öğrenciye Yönelik”* teması altında incelendiğinde, 4 öğrenci kendi adına *“Daha fazla ders çalışmalıyım/daha fazla gayret etmeliyim”* şeklinde dersler çıkararak tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

“Kendime; kalk matematik çöz. Öğretmen ve öğrencilere: Eba’dan girmeye uğraşmayın zaten çoküyor, gidin Zoom’dan girin derim.” (TA6)

“Derslere eksta efor sarf etmeleri geriyor çünkü internet üzerinden eğitim yüz yüze eğitime göre dersi anlaması daha zor.” (TA7)

“Kendi adıma biraz daha enerjik olmalıyım.” (TA26)

“Evde kalmanın dışında sorunlar yaşamadım. Tekrar olsa hayır demem şimdi daha bilinçliyim.” (TA48)

Bu soruyu İdarecilerin, Öğretmenlerin ve Öğrencilerin verdiği cevaplardan çıkan bulguları genel olarak değerlendirmek gerekirse, her üç katılımcı grubunun tavsiyelerinin Karar Alıcılara yönelik olarak yoğunlaştığı görülmektedir, buna karşın tavsiyelerin içerikleri özellikle öğrencilerde ciddi şekilde farklılık göstermektedir. Her üç katılımcı grubun karar alıcılara yönelik ortak tavsiyeleri: Yüz yüze eğitime devam edilmesi gerektiği, Paydaşların teknolojik araç ihtiyaçlarının karşılanması ve Teknik destek sağlanması şeklinde ifade edilmiştir.

İdareci ve Öğretmenlerin Karar Alıcılara yönelik olarak yaptıkları ortak tavsiyeler ise: Okulları tamamen kapatmak yerine hibrit eğitime geçilmesi, Öğrenci devamının zorunlu hale getirilmesi, Derse katılımın sağlanması, Uygulamaların fiziki ve teknik altyapısının önceden hazırlanması son ana bırakılmaması, Kameraların kapatılmaması şeklinde olmuştur.

Öğretmen ve öğrencilerin Karar Alıcılara yönelik olarak yaptıkları ortak tavsiyeler: Paydaşlarla olan iletişim güçlendirilmesi/karar alınırken onların da fikirlerinin sorulması şeklinde olmuştur.

Sadece İdarecilerin Karar Alıcılara yönelik olarak yaptığı tavsiye ise: Bakanlık bildirimlerinin resmi kanalla yapılması şeklinde olmuştur. Sadece Öğretmenlerin Karar Alıcılara yönelik olarak yaptığı tavsiyeler ise: Müfredatın değiştirilmesi ve sadeleştirilmesi, Öğrenci sınavlarının yapılması, Zorunlu eğitimin kaldırılması şeklinde olmuştur. Sadece Öğrencilerin Karar Alıcılara yönelik olarak yaptığı tavsiyeler ise: Karar alınırken net olunması/kararsız kalınmaması gerektiği, Bu süreçte ciddi kayıplar yaşadıklarını ve bunun dikkate alınması gerektiği, Uzaktan eğitime devam edilmesi gerektiği, Eba'nın geliştirilerek daha kapsamlı hale getirilmesi, Eğitim sisteminin değiştirilmesi/geliştirilmesi, Pandemi zamanında yapılan ders programlarında derse giriş saatlerinin düzenlenmesi/hafta sonuna ders konulmaması, Ders saat ve süresinin kısaltılması, Rehberlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması, Bilgilendirmelerin bir merkezden yapılması şeklinde tavsiye ve isteklerde bulunmuşlardır.

İdareci, Öğretmen ve Öğrencilerin Genele yönelik olarak yaptıkları ortak tavsiye ise: Hayata pozitif bakılması gerektiği bugünlerinde geçeceği şeklinde olmuştur. Öğretmen ve Öğrencilerin Genele yönelik olarak yaptıkları ortak tavsiye ise: Sosyal medyada çıkan haberlere şüpheli olarak bakmaları gerektiği, Haberleri

sorgulamaları gerektiği şeklinde olmuştur. Öğrencilerden bu süreçte iyisi kötüsü ile kendilerinin iyiliği için çalışan yetkililere teşekkür ettikleri, bir kısım öğrencinin de kızgınlıkları nedeniyle ya da ilgili kişilerin kendi sorunlarına çözüm üretecek kişiler olmadığı gerekçesiyle tavsiyede bulunmaktan kaçındıkları görülmektedir.

İdarecilerin ve Öğretmenlerin Velilere yönelik ortak tavsiyesi ise: Velilerin öğrencilerin derse girip girmediği konusunda takip etmeleri gerektiği şeklinde olmuştur. Öğrencilerin velilerden talepleri ise kendilerine karşı daha anlayışlı olmaları şeklindedir. İdarecilerin Öğretmen ve Öğrenciye yönelik tavsiyelerinde ise: Yeni şartların yeni imkanlar doğurduğu bu tür durumları fırsata çevirebilecekleri, İhtiyaç duydukları anda yardım istemekten çekinmemeleri gerektiği, Pandemiyle uğraşmaktansa kendi sorunlarına kendilerinin çözüm üretebilecekleri konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Öğretmenler Öğretmen arkadaşlarına, dersleri daha ilgi çekici hale getirmeleri, Teknolojiyi daha etkin kullanmaları konusunda Öğrencilere ise daha fazla motive olmaları konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Öğrenciler öğretmenlerine: Tüm öğrencilerin şartlarının aynı olmaması nedeniyle kendilerine karşı daha anlayışlı olmaları konusunda ve öğrencilerin derse katılımının takibi konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Öğrenciler kendi adlarına daha fazla ders çalışmaları ve daha fazla gayret etmeleri konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Bu soru ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olursa doğal olarak her paydaş süreci yaşadıkları sorunları merkeze alarak kendi bakış açılarıyla değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda farklı paydaşlara yönelik olarak birbirinden önemli birçok tavsiye ve talep ortaya çıkmıştır. Bu kadar fazla ve çeşitlilikte tavsiyede bulunulması bile yönetilecek krizin ne denli büyük olduğunun anlaşılması açısından önemli ipuçları vermektedir. Bu bulgulara dayalı olarak gelecekte olması muhtemel krizlere karşı önlem alınmasının ne kadar hayati bir konu olduğu ve bu konuda proaktif bir tutum sergilemenin karar alıcıların gelecek nesiller adına en önemli ödevi/görevi olduğu anlaşılmaktadır.

5. TARTIŞMA

5.1 İdareciler, Öğretmenler ve Öğrencilere İlişkin Tartışma

5.1.1 İdarecilere İlişkin Tartışma

İdarecilerin Covid-19 sürecinde ders programlarını; Bakanlık talimatları, öğretmen öğrenci ve diğer paydaş talepleri ve Eba altyapısını getirdiği zorunluluklara göre hazırladıkları görülmektedir. İdareciler bu süreçte ders programı hazırlarken: ders saatleri ve dinlenme süresi, sürekli değişen talimatlar, öğretmenlerin ders yükünün artması, iletişim kanallarında yaşanan aksaklıklar, mesai saatlerinin esnekliği, sınıf birleştirmeleri, uygulama derslerinin programla uyuşmaması, öğretmen ve öğrenci kaynaklı sorunlar, Eba altyapısının ders programının yapılmasında oluşturduğu güçlükler Kara ve Bozkurt (2021) benzer şekilde online altyapısının geliştirmesi gerektiğini ifade etmektedir, hafta sonuna ders konulması, hibrit eğitim kaynaklı sorunlar, ev ortamından kaynaklı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere idareciler program hazırlarken Bakanlığın ani kararlarından ve alınan kararlarının hemen uygulanması gerekliliğinden olumsuz yönde etkilenmiş görünmektedirler. Esmer vd. (2023) çalışmalarında, İnternet altyapılarının ve EBA sisteminin geliştirilmesi, idarecilerin ders programlarını yapmasındaki aksaklıklarını ortadan kaldırırdı şeklinde ifade etmişlerdir. Her ne kadar acil bir durumla karşılaşmış olsa da planlama yapılırken aciliyet ve uygulanabilirlik arasında belirli bir denge kurulması bir gerekliliktir. Can ve Ozan (2022) yaptığı çalışmada: Bakanlık tarafından yapılan net olmayan açıklamalar ve belirsizlik ile birlikte ekonomik sorunların okul yönetimini olumsuz etkilediği görülmektedir.

İdarecilerin kantin gibi sabit gelirlerinin olmadığı bu süreçte, Bakanlığın gönderdiği bütçe, döner sermaye, pansiyon bütçesi, okul-aile birliği bütçesi, bağışlar ve sponsorlar, Okul öğretmenlerinin aracılığı ile okul ihtiyaçları için finansman sağladıkları ifade edilmiştir. Esmer vd. (2023) çalışmalarında, benzer sonuçlara ulaşarak okulların ihtiyaçlarını yardım severler ve finansörler aracılığı ile karşıladıklarını sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın bazı okul idareleri bütçe sıkıntısı nedeniyle tasarruf yaptıklarını, ihtiyaçlarını ötelediklerini ya da kaynak kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Esmer vd. (2023), salgında yöneticilerin eldeki kaynakları idareli kullanmayı da bir çözüm yöntemi olarak değerlendirdiklerini vurgulamışlardır. Avcı ve Aktaş (2022) çalışmalarında, çevrim

içi eğitim süreci için de öğrencilerine gerekli materyalleri ve imkanları sağlamak için kendilerini vicdani sorumluluk altında hissettikleri belirlenmiştir.

Görüldüğü üzere okulların ciddi bir finansman sorunu olduğu anlaşılmakta ve idareler kendilerine göre çözüm yöntemleri geliştirmektedir. Can ve Ozan'ın (2022) çalışmalarında da: ekonomik sorunların okul yönetimini olumsuz yönde etkilediğini, okulların merkezi yönetim tarafından desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Esmer vd. (2023) çalışmalarında: Okulun pandemi sürecine hazır hale getirilebilmesi için yapılacak çalışmalar ekonomik anlamda okul idarecilerini zor durumda bıraktığı belirtilmiştir. Çalışmada bir okul müdürü ile yapılan mülakat sırasında maddi imkanlarının olmaması nedeniyle müdürün kendi hesabına yatan parayı okul ihtiyaçları için kullanması olayının benzeri Esmer vd.'nin (2023) çalışmalarında da gerçekleşmiştir. Çoban (2022) çalışmalarında, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı çevrede bulunan okulların öğretimde devamlılığı sağlamakta zorluk yaşadığını bu nedenle bu okulların merkezi yönetim tarafından desteklenmesi gerektiği belirtmişlerdir. Faherty vd. (2019) çalışmalarında, etkili okul yönetimi için kaynak eksikliğinin giderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uzaktan eğitimin avantajlarına idareciler açısından bakıldığında katılımcıların yarısı uzaktan eğitimin avantajı olmadığını savunurken katılımcıların diğer yarısı, Öğretmen açısından; dökümana ulaşma kolaylığından, teknoloji kullanımının ve öneminin farkındalığının artması açısından, zamandan, yiyecek ve ulaşım giderlerinde tasarruf sağlaması, yüz yüze eğitim öneminin anlaşılması, Öğrenci açısından; sadece bazı çekingen ve istekli öğrenciler için avantajının olabileceğini, Sağlık açısından; pandemide insan sağlığını koruması, Okul idaresi açısından; disiplin olaylarının olmadığını ve okulda tasarruf sağladığını, Sınıf yönetimi açısından; dersi bozacak olumsuzluklarla karşılaşmaması, Zaman ve mekân sınırlaması olmadan eğitimin sürekli yapılabilmesini uzaktan eğitimin avantajları olarak belirtmişlerdir. Bu veriler de göstermektedir ki idareci katılımcılar uzaktan eğitimin eğitim-öğretime yönelik doğrudan faydalarından ziyade tali faydalarını ön plana çıkarmaktadırlar. Bu da idarecilerin uzaktan eğitimi içtenlikle benimsemedikleri anlamına gelmektedir. Benzer şekilde Aykar vd. (2023) uzaktan eğitimin avantajlarından, sağlık, materyal kullanımı, zaman ve mekân avantajını ön plana çıkarmaktadırlar. Doğan vd. (2021) çalışmalarında, uzaktan eğitim sürecinde EBA sisteminin avantajlarının daha iyi anlaşıldığını ifade etmişlerdir. Kara ve Bozkurt (2021); Bozkurt ve Aktaş (2022); Kaplan ve Uğurlu

(2023) çalışmalarında, süreçte yöneticilerin en çok ta kriz yönetimi becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Uçar (2021), uzaktan eğitim sürecinin bir nefes alma fırsatı verdiğini belirtmiştir. Yakut ve Icbay (2021); Guzzo vd. (2023) paydaşlar arasında çevrimiçi toplantıların ve iş birliğinin arttığını böylece paydaşlar arasındaki farkındalığın arttığını belirttiler. Kardaş ve Arabacı (2022) çalışmalarında, idarecilerin uzaktan eğitim sürecinde lider olma gerekliliğinin önemi fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Avcı ve Aktaş (2022), uzaktan eğitimin sayesinde teknolojiye yeni deneyimler edilmesini avantaj olarak belirtmişlerdir. Yaylak (2022), bu çalışmadan farklı olarak uzaktan eğitimin psikolojik açıdan olumlu etkiler oluşturduğunu belirtilmiştir. Bu çalışmada uzaktan eğitimin doğrudan psikolojik avantajlarına yönelik bir bulguya ulaşılmamıştır. Yaylak (2022), benzer şekilde uzaktan eğitimin eğitimsel ve ekonomik avantajlarını belirtmişlerdir. Kaplan ve Uğurlu (2023) benzer şekilde teknolojik araçlar kullanımının, yüz yüze eğitimin ve okulunun önemi konusunda farkındalığın oluştuğunu bunu da pandeminin beraberinde getirdiği avantajlar olarak belirtmişlerdir.

İdareci katılımcılar uzaktan eğitimin dezavantajlarını Öğretmen açısından değerlendirdiklerinde; öğretmenin öğrenciden geri dönüt alamamasını, öğretmenin derse katılmada yaşadığı sorunları, Öğrenci açısından; öğrencilerin derse katılmamalarını ve motivasyon eksikliklerini, sosyalleşmenin gerçekleşmemesini, öğrenci imkanlarının eşit olmamasını, öğrenci davranış bozukluklarının artmasını, Teknolojik ve internet altyapısı açısından; ev ortamından kaynaklı sorunları, internet bağlantı sorunlarını, Sınıf yönetimi ve ortamı açısından; karşılıklı iletişim olmamasını, derslerden beklenen verimin alınamaması, Müfredat açısından; uygulama derslerinin yapılamaması, pedagojik yaklaşımlarının olmaması, öğrenci düzeylerinin tespit edilememesi, eğitimin tam gerçekleşmemesi uzaktan eğitimin dezavantajları olarak belirtilmiştir. Avcı ve Aktaş (2022); Esmer vd. (2023); Kaplan ve Uğurlu (2023); Besser vd. (2022), öğretmen ve öğrencilerin bilinmezlik, iş yükü artışı, motivasyon kaybı, kaygı gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kara ve Bozkurt (2021); Kaplan ve Uğurlu (2023) öğrenci ve öğretmenlerin motive ve sosyalleşmenin olamamasını uzaktan eğitimin dezavantajı olarak belirtmişlerdir. Aykar vd. (2023); Kardaş ve Arabacı (2022) benzer şekilde uzaktan eğitimin: öğrenci devamsızlığı, öğrenci-öğretmen etkileşiminin azalması, genel ağ problemleri, teknolojik altyapı problemleri, eğitimde fırsat eşitsizliği gibi

dezavantajları olduğunu belirtmiştir. Yaylak (2022), altyapı yetersizliği ve hazır bulunuşluk düzeyinin farklılığı uzaktan eğitime yönelik negatif görüşler arasında belirtilmiştir. Yakut ve Icbay'ın (2021) Covid-19'un ortaya çıkmasıyla okul yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin şaşkınlık ve zorluklar yaşadıkları, uzaktan eğitime geçişte sıkıntılar yaşandığını belirtmişlerdir.

İdareci katılımcılar uzaktan eğitimin başında yaşanan sorunları Eğitim öğretim kaynaklı sorunlar; öğretmen, öğrenci, veli, ders programı kaynaklı, yeni eğitim öğretime alışamama, okullarda üretimin durması, Kişisel olarak; psikolojik, Teknolojik ve altyapı kaynaklı olarak; teknoloji ve teknolojik araç sorunları, internet kaynaklı sorunlar, teknik bilgi eksikliği Televizyon ve Sosyal medya kaynaklı olarak; sosyal medya, televizyon ve son dakika haberleri, bilgi kirliliği, Karar alıcılar kaynaklı olarak; MEB kararları, Covid-19 kaynaklı olarak; bilinmezlik-belirsizlik ve gelecek kaygısı olarak ifade etmişlerdir. Esmer vd. (2023) çalışmadaki bulgulardan farklı olarak pandemiyle birlikte idarecilerin iş yükün arttığını belirtmiştir. Esmer vd. (2023) çalışmayla benzer olarak belirsizlik-bilinmezlik, pandemiye hazırlıksız yakalanmak, alınan kararların sürekli değişmesini karşılaşılan sorunlar olarak ifade etmişlerdir. Aykar vd. (2023) yöneticilerinin çoğunluğunun Covid-19 öncesinde uzaktan eğitim ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Avcı ve Aktaş (2022); Bozkurt ve Aktaş'ın (2022) yöneticilerin bilinmezlik, iş yükünde artışı, motivasyon kaybı, çalışma azminde düşüş, şeklinde sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Kardaş ve Arabacı (2022) idarecilerinin teknolojik altyapının yetersiz kalmasından dolayı sıkıntılar yaşandığını belirtmişlerdir. Kara ve Bozkurt (2021) çalışmalarında: yöneticilerin en fazla ani ve sık karar değişimi, öğretmenlerin teknolojiyi kullanma yetersizliği, öğrencilerin uzaktan eğitime erişimi, öğrencinin derse katılımı, öğrenci ve öğretmeni motive etme ve paydaşlar arasında iletişimi sağlama konularında sorun yaşadıklarını belirlenmiştir. Yakut ve Icbay (2021); Kaplan ve Uğurlu (2023) Covid-19'un ortaya çıkmasıyla okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve öğrencilerin şaşkınlık ve zorluklar yaşadıkları, uzaktan eğitime geçişte sıkıntılar yaşandığı, teknolojiye ve internete erişim sorunu yaşayan öğrenciler olduğunu tespit etmişlerdir. Constantia vd. (2021) Güney Kıbrıs'ta idareciler ile yapılan çalışmada, pandemi ile birlikte okul yönetiminin e-postaları ilgili kişilere iletin görevliye dönüştüğünü, kararların sürekli değişmesi, idarecilerin kendi görevleri dışındaki görevleri yapmaya başladığını (sağlık görevlisi vb.), hibrit eğitimin zorlukları,

teknolojik araç ve uzaktan eğitim uygulamalarından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

İdarecilere yaşanan sorunların hangisini zamanla aştıkları sorulduğunda: idareci katılımcılardan büyük çoğunluğu %40'ı sorun kalmadığını, %19'u sorunların hiçbirini aşamadıklarını belirtmişlerdir. Yaşanan sorunlardan: Psikolojik sorunların, sürece uyum sağlayamama sorununun, belirsizlik gibi sorunların, teknik bilgi eksikliklerinin, televizyon ve sosyal medya haberlerinin aşıldığı belirtilmiştir. Yaylak (2022) çalışmasında, Türkiye'nin uzaktan eğitime hazırlıksız olmasına rağmen adaptasyonun kısa sürede gerçekleştiği yönünde görüşler elde etmiştir. Bu sonuçlar da bizim sonuçlarımızla paralellik göstermekte sorunların zamanla kendiliğinden kısmen de olsa aşıldığı görülmektedir.

İdarecilere aşılamayan sorunlar kısmında ise; katılımcıların %40'ı sorun kalmadığını, %26'sı öğrenci kaynaklı sorunların devam ettiğini, daha önce teknoloji ve altyapı, psikolojik ve pandeminin getirdiği sorunları yaşadığını ifade eden katılımcıların yaklaşık yarısı bu sorunları aşamadığını, sorunların devam ettiğini ifade etmiştir. Hiçbirini aşamadım diyen idareciler katılımcıların %7'sini oluşturmaktadır.

İdareci katılımcıların tavsiyelerine bakıldığında çoğunlukla karar alıcılara yönelik tavsiyeler olduğu görülmektedir. Bunlar da; paydaşlara teknolojik araç ve teknik bilgi desteği sağlanmalı, yapılan değişikliklerin bildirimlerinin son ana bırakılmaması, bildirim ve bilgilendirmelerin resmi kanallarla duyurulması, karşılaşılabilecek benzer durumlarda tam kapanma yerine hibrit eğitime geçilmesi, her halde yüz yüze eğitimden vazgeçilmemeli, öğrencilerin derse katılmaları zorunlu hale getirilmeli, öğrenci devamsızlığının takip edilmesi, kameraların kapatılmaması ve gelecekte olabilecek bu tür durumlara hazırlıklı olunması, yapılacak yeni uygulamalar için fiziki ve teknik altyapıların önceden hazırlanması, genele yönelik olarak ta bugünlerin gelip geçici olduğu hayata pozitif bakmaları şeklinde olmuştur. Okul idarecilerinin önerilerinin daha çok kendi yetki alanı dışında olan ve kendi imkanları ile çözemedikleri ve muzdarip oldukları sorunlara yönelik olmuştur. Benzer şekilde Esmer vd. (2023) okul yöneticilerinin pandemi sürecinde planlama ve yapılması gerekenler konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Kara ve Bozkurt (2021) okul yöneticilerinin bu süreçten en çok kriz yönetimi becerilerinin geliştirilmesi, okullarda hijyene daha fazla önem verilmesi, online eğitim altyapılarının geliştirilmesi, merkezi kararlarda

yerel aktörlerin görüşlerinin alınması, uzaktan okul yönetimi becerilerinin geliştirilmesi ve eğitim sürecine ilişkin alternatif uygulamaların tasarlanması yönünde dersler çıkardıkları görülmüştür. Esmer vd. (2023) okul yöneticilerinin pandemi döneminde iş yükleri fazla olmuştur ve her gelişmeye yetişmeye çalışmak en büyük sorunları olmuştur şeklindeki bulgulara ulaşmışlardır.

5.1.2 Öğretmenlere İlişkin Tartışma

Uzaktan eğitimin avantajlarına öğretmenler açısından bakıldığında katılımcıların yarısı uzaktan eğitimin avantajı olmadığını savunurken katılımcıların diğer yarısı Öğretmen açısından; zamanın daha verimli kullanıldığını, müfredatın daha rahat yetiştğini, daha fazla soru çözüldüğünü, sunumların ve paylaşımların daha kolay olduğunu, birçok konuda tasarruf sağlandığını, dökümana daha rahat ulaşıldığını, teknolojinin öneminin fark edildiği ve teknoloji kullanımının arttığını, Öğrenci açısından; istekli ve çekingен öğrencilerin derse katılımının arttığını, pandemi sürecinde insanları sağlık açısından koruduğunu, öğrenci disiplin sorunlarının ve dersi bölecek durumların olmadığını, ders işlemek için mekân ve zaman sınırlaması olmadığını, ders kayıtlarının sonradan izlenebilmesini uzaktan eğitimin avantajları olarak belirtmişlerdir. Öğretmen katılımcıların yarısı uzaktan eğitimi avantajı olmadığını ifade etmişlerdir, avantajlarını ifade edenlerde doğrudan eğitim-öğretime yönelik değil de uzaktan eğitim beraberinde getirdiği avantajları ön plana çıkarmışlardır. Öğretmenler bu süreçte hem eğitim-öğretim açısından hem de öğretmenlik mesleğinin verdiği mutluluk açısından tatmin olmadıklarını görüşmelerdeki ifadelerinde açıkça belirtmişlerdir. Yaylak (2022) çalışmasında, bu çalışmadan farklı olarak uzaktan eğitimin psikolojik açıdan olumlu etkiler oluşturduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bakırcı vd. (2021) çalışmalarında, farklı olarak uzaktan eğitimin farklı duyu organlarına hitap etmesi, EBA platformunun etkili kullanımını avantajları olarak tespit etmişlerdir. Mulenga ve Marban (2020); Can ve Nikolayidis (2022) Covid-19 salgını nedeniyle, eğitimciler, öğrencilere içerik öğretmek ve sunmak için yeni yöntemler öğrenmek zorunda kaldığını, bu sayede dijital cihazları, çevrimiçi kaynakları, sosyal medya teknolojilerini ve öğrenme etkinliklerini daha etkin kullandığını belirtmiştir. Guzzo vd. (2023) İtalya'daki araştırmalarında farklı olarak öğretmenler uzaktan eğitimin öğrenci açısından bilginin özümsemesinde, dersleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre özelleştirme ve uyarılama imkânı verir, öğrenci merkezli eğitimi sağlar, öğrenciyi derse katılmaya, görüş ve fikir alışverişinde bulunmaya motive eder, iş birliğini kolaylaştırma

imkânı verir, öğrencilerin kendi hızlarında ve daha hızlı öğrenmesine izin verir şeklinde ifade etmişlerdir. Liang vd. (2023); Aldemir (2020); Liang vd. (2023) çalışmalarında benzer bulguların yanında, uzaktan eğitimin çalışmaya ve aileleriyle vakit geçirmeye zaman ayırabilirler şeklinde bulguya da ulaşmışlardır. Bakioğlu ve Çevik (2020) çalışmalarında, öğretmenlerin uzaktan eğitimin teknolojik açıdan gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamışlardır. Görüldüğü üzere hem ülkemizde hem yurtdışında hem de yaptığımız çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmaların konusuna ya da ülkelerin kavramlarının anlamlarına göre kısmi farklılıklar olsa da çalışmalar arasında pozitif korelasyon açıkça görülmektedir.

Öğretmenlere uzaktan eğitimin dezavantajları sorulduğunda, Öğretmen açısından; öğrencinin beden dilini görememek, öğrenciden geri dönüt alınamaması, kendi beden sağlıklarının bozulması, Öğrenci açısından; öğrencinin derse katılımının azlığı, öğrencilerin derse olana ilgisizlikleri, motivasyon eksiklikleri, öğrenci imkanlarının eşit olmaması, öğrencilerin sosyalleşememesi, öğrencilerin derse katılamama sorunu, yeni sisteme uyum sağlayamama, Teknoloji ve internet altyapısı açısından; internet ve bağlantı sorunları, uzaktan eğitimin teknoloji ve internet altyapısı temelli olması, ev ortamından kaynaklı sorunlar, Sınıf yönetimi ve ortamı kaynaklı sorunlar açısından; karşılıklı ve etkili iletişimin olmaması, sınıf sıcaklığının ve ortamının olmaması, sanal sınıf ortamı olması, sınıf kontrolünde yaşanan zorluklar, Müfredat açısından; eğitimin tam olarak gerçekleşmemesi, başarının ve öğrenme düzeyinin ölçülememesi, eğitimin yalnızca öğrenim düzeyinde kalması eğitim ayağının eksik olması, Okul idaresi açısından; denetim mekanizmasının olmaması, kameraların kapatılması ve herhangi bir yaptırımın olmaması şeklinde ifade edilmiştir. Bu verilerden de anlaşılabacağı üzere öğretmenler öğrenciyle göz teması kurmak, onlarla iç içe olmak istemektedirler. Aksi taktirde yapılan eğitimi eğitimden saymamakta sadece günü idare etmek olarak değerlendirmektedirler. Öğretmenler sınıf ortamının sıcaklığının ve karşılıklı iletişimin olmadığı yeri eğitim-öğretim ortamı gibi düşünmemektedir. Belki de sınıfı kendi ve öğrencileri için ayrılmış özel bir alan olarak görmekte ve bu ortamın sıcaklığını aramaktadırlar. Uzaktan eğitim sırasında öğrencinin nasıl bir ortamda bulunduğunu bilmemesi, dersi anlatırken karşısındaki muhatabın herhangi biri olma olasılığı, kendi özel alanında olmanın rahatlığını sağlamaması, öğretmenin uzaktan eğitime karşı olması sonucunu getirmiş gibi görünüyor. Anlaşılan o ki

öğretmen ne sanal sınıfı fiziksel sınıftan ne anlatılan dersi sınıf ortamında anlatılan dersten, ne dersi dinleyen öğrenciyi sınıftaki öğrenciden ne de kendi öğretmenliğini sınıftaki öğretmenliğinden saymaktadır. Bu yüzden öğretmenler için uzaktan eğitim zor durumlarda başvurulacak, mecbur kalmayınca yapılmayacak bir eğitim olarak görülmektedir. Yaylak (2022) çalışmasında, eğitim kurumlarındaki altyapı yetersizliği ve hazır bulunuşluk düzeyinin farklılığı uzaktan eğitime yönelik negatif görüşler arasında yer almıştır. Bakırcı vd. (2021) çalışmalarında, çalışmadaki bulgulara ek olarak, öğrenci öz denetim yetersizliği, öğrencilerde teknolojik bağımlılığa neden olmasını uzaktan eğitimin dezavantajları olarak belirtmişlerdir. Aldemir (2020) yaptığı çalışmada, üniversitelerde uzaktan eğitimle verilen keman derslerinin amaçların bir kısmını gerçekleştirebildiği, eğitimin sürekliliğiyle birlikte öğrencilerin keman çalmaya daha fazla vakit ayırabildikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca derslerin kaydedilmesi öğretmen ve öğrencilerin ders sonunda kendilerini değerlendirebilmelerini sağlamış ve öğrenciler kendi öğrenme sorumluluklarını alabilmişlerdir. Teknik problemlerden kaynaklanan sorunların giderilmesiyle daha etkili ve verimli dersler işleneceği sonucuna varılmıştır. Çalışmada öğretmen katılımcılar uzaktan eğitimin uygulama dersleri için uygun olmadığını belirttikleri halde, Aldemir (2020) öğrencilerin uzaktan eğitim sayesinde kendilerine kalan zamanı keman çalma konusunda kendilerini geliştirmekte kullanabildiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar çalışmadaki katılımcı öğretmenlerimiz meslek derslerini ifade etseler de bu durum meslek dersleri için şu şekilde uygulanabilir. Dersin uygulamalı kısmı yüz yüze verilirken, teorik kısmı kaydedilerek öğrencilerin istediği zamanda dersi dinlemesi sağlanabilir. Böylece uygulama dersleri dışında kalan günlerde öğrenci işletmelerde çalışarak mesleki gelişimini sağlamış olacaktır.

Pandeminin başında karşılaşılan Eğitim öğretim kaynaklı sorunlara öğretmen katılımcılar; öğrenci kaynaklı, yeni eğitim öğretime alışamama, mesleki sorunlar, veli kaynaklı, meslektaş kaynaklı, Kişisel nedenler açısından; psikolojik, ekonomik, ailevi, beden sağlığı, Teknoloji ve altyapı kaynaklı olarak; internet altyapısı, teknolojik sorunlar ve teknolojik araç sorunları, teknik bilgi eksikliği kaynaklı, Televizyon ve Sosyal medya kaynaklı olarak; televizyon haberleri, sosyal medya, Karar alıcılar kaynaklı olarak; MEB kararları, yönetsel, okul idaresi, Covid-19 kaynaklı olarak; Bilinmezlik-belirsizlik ve gelecek kaygısı kaynaklı sorunlar yaşamışlardır. Aydın ve Erol (2021) araştırmalarında, araştırmayla benzer

sonuçlara ulaşmışlardır. Bakioğlu ve Çevik (2020) çalışmalarında, öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunları, kullandıkları yöntemlerden, e-öğrenme olanaklarının eksikliğinden kaynaklı sorunlardan, yetersiz mesleki doyumlardan bahsetmişlerdir. Bakırcı vd. (2021) çalışmalarında, çalışmaya ek olarak: plan program yetersizliği sorununa değinmişlerdir. Liang vd. (2023) çalışmalarında, çalışmadan farklı olarak; uygulamalı ve pratik eğitim eksikliği, öğrenciler zamanlarını yönetememe, öğrencilerin dersler üzerine yaptığı tartışmalar verimsiz olması, kısa eğitim süresi, öğrencinin dersi dinlememesi kaynaklı, sınav süreleri kısa olması soruncu panik oluşturmaları, sınavlarda kopya çekme vakalarının artması kaynaklı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde sınavların yapılmaması çalışmamızda bu soruna işaret edilmemesine neden olmuştur. Eğer bizde de uzaktan eğitim sürecinde sınavlar yapılmış olsaydı muhtemelen belirtilen ciddi sorunlardan biride sınavlarda kopya çekme olarak özellikle idareci ve öğretmen katılımcılar tarafından ifade edilecekti. Can ve Nikolayidis'in (2022) çalışmalarında, benzer sonuçlara velilerle birlikte ulaşmışlardır. Besser vd. (2020) İsrail'deki akademisyenlerin arasında pandemi sürecinde yüksek bir stres seviyesi olduğunu belirtmiştir. Çin'deki çalışmalarda çevrim içi öğretim deneyimi olmayanlar uzaktan eğitime geçildiğinde daha düşük öz-yeterlik bildirmiştir (aktaran Ma vd., 2021). Pajo (2023) çalışmasında, çalışmayla benzer durumları tespit etmiştir. Guzzo vd. (2023) çalışmalarında, çalışmayla benzer şekilde teknolojik sorunların yanında ekonomik ve kültürel açıdan dezavantajlı aileler teknolojiye eşit olarak ulaşamadıklarından kaynaklı sorunlar, orta sınıf ailelerde birden fazla kişinin uzaktan eğitime katılması ve aynı ailede bilgisayar sayısının yetersiz kalmasından ve bunun soruncunda da öğrencilerin bilgisayar yerine akıllı telefonla uzaktan eğitime bağlanmalarından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimde ülkemizde de dünyayla benzer sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorunlar ülkelerin uzaktan eğitim içeriklerine ve sunulan imkanlara göre farklılık göstermektedir. Buna karşın ülkelerin uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar büyük oranda korelasyon göstermektedir.

Öğretmenlere yaşanan sorunların hangisini zamanla aştıkları sorulduğunda: katılımcıların %14'ü sorun kalmadığını, %19'u sorunların hiçbirini aşamadıklarını belirtmişlerdir. Yaşanan sorunlardan Eğitim öğretim teması altında: öğrenci kaynaklı, sürece uyum sağlayamama, mesleki sorunların, Kişisel neden teması altında; psikolojik, ekonomik, ailevi, beden sağlığı kaynaklı sorunların, Teknoloji

ve altyapı teması altında; teknolojik ve teknik altyapı kaynaklı, internet altyapısı kaynaklı, teknik bilgi eksikliği kaynaklı, Televizyon ve sosyal medya teması altında; televizyon haberleri, Karar alıcı teması altında; MEB kararları, yönetimsel, idari, Covid-19 teması altında; bilinmezlik-belirsizlik, gelecek kaygısı kaynaklı sorunların kısmen de olsa aşıldığı belirtilmiştir. Yaylak (2022) çalışmasında, Türkiye'nin uzaktan eğitime hazırlıksız olmasına rağmen adaptasyonun kısa sürede gerçekleştiğı yönünde görüşler elde etmiştir. Bu sonuçlar da çalışma sonuçlarımızla paralellik göstermekte sorunların zamanla kendiliğinden kısmen de olsa aşıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmen görüşlerinin idareci görüşleriyle uyumlu olduğu da görülmektedir.

Aşılamayan sorunlar nelerdir sorusunu bakıldığında öğretmen katılımcıların %25'i sorun kalmadı derken diğerk %25'i Öğrenci kaynaklı soruların devam ettiğini belirtmiştir. Dikkat çeken diğerk kısım ise internet ve teknoloji kaynaklı sorunların hala ciddi şekilde devam ettiğinin belirtilmesidir. Yeni eğitim öğretime alışamama sorunu, psikolojik sorunlar, pandeminin kendisi, belirsizlik ve bilinmezlik, MEB kararlarının etkisi aşılamayan diğerk önemli sorunlar olarak belirtilmiştir. Azalarak devam etse de televizyon haberleri ve sosyal medya, ekonomik sorunlar, sınıf yönetimi sorunları öğretmen katılımcılar tarafından belirtilen sorunlar arasında belirtilmiştir. Araştırmada karşılaşılan en büyük sorunlardan birinin öğrenci katılımının azlığı ve devamsızlık oranının giderek arttığı şeklindeydi ki benzer sonucu Erkoca (2021) yaptığı çalışmada da bulmuştur. Erkoca (2021) yaptığı çalışmada: öğrencilerin çoğunluğunun ilk haftalarda derslere düzenli olarak katıldığını ancak ilerleyen derslerde katılımların yarıya düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu durum öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik ilgilerinin ve motivasyonlarının zamanla azaldığı anlamına gelmektedir.

Normal eğitime döndldkten sonra da uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmen katılımcı sayısı ile yapmam diyen öğretmenlerimizin sayısı hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmenlerimiz Öğretmen için teması altında; faydalı olduğunu düşünüyorum aktif olarak kullanılabilir, geniş gruplara hızlı bir şekilde ulaşmak için, telafi eğitiminde, ekonomik ve pratik olduğu için, Öğrenci teması altında; istekli öğrenciler için pratik yapmak ve soru çözmek için, öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için, Sosyal faaliyet/etkinlik teması altında; seminer ve hizmet içi eğitim için, Tübitak çalışmalarında, Müfredat teması altında; kısa sürede daha fazla konu işlemek için,

görsel ve işitsel etkinliklerde, hibrit eğitimde bazı dersler için, yetişmeyen konuların telafisi için, rehberlik amaçlı olarak, Her zaman her yerde eğitim teması altında; zaman ve mekandan bağımsız olması nedeni ile, kar tatillerinde ve zorunlu hallerde alternatif olarak kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. İpekli ve Titrek (2022) çalışmalarında, liselerde görev yapmakta olan öğretmenlerin, uzaktan eğitime yönelik tutumları pandemi öncesinde daha olumlu düzeyde iken, pandemi sonrasında anlamlı bir düşüş yaşanmıştır. Yaylak (2022), Uzaktan eğitimin pandemi sürecinden sonra, örgün eğitimle eş zamanlı olarak devam edebileceği ve telafi edici veya eğitimi destekleyici olarak eğitim sistemlerinde bulunması gerektiği görüşleri bildirilmiştir. Keleşoğlu vd. (2023) çalışmalarında, öğretmenlere gerekli altyapı, araç ve teknolojik okuryazarlığın sağlanması durumunda yüz yüze eğitimin desteklenmesi için uzaktan öğretime devam edilmesinin uygun olduğunu ifade etmektedirler. Alea vd. (2020) çalışmalarının sonucunda öğretmenlerin uzaktan eğitime geçmeye hazır olduklarını ancak uzaktan eğitime yönelik tesis, ekipman ve kapasite geliştirme eksikliğinden dolayı engellendiklerini belirtmektedirler. Guzzo vd. (2023) çalışmalarında, bazı öğretmenlerin uzaktan eğitimi mesafe ve izolasyon sorunlarını hafifletmek için kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Çalışmada zorunlu durumlarda öğretmenlerin %56'sı hibrit eğitimi tercih ederken, %26'sı uzaktan eğitimi ve %14'ü yüz yüze eğitimi tercih etmektedir verilerine ulaşmışlardır.

Uzaktan eğitim yapmam diyen öğretmen katılımcılar; Öğretmen için teması altında; uzaktan eğitim zordu, Öğrenci için teması altında; öğrenci derse katılmıyor ve devam etmiyor, öğrenci için bir faydası yok, birebir eğitim için olabilir, Sınıf ortamı ve şartları teması altında; yüz yüze eğitim gibi olmuyor/etkili iletişim yok, sınıf ortamındaki samimiyet yok, Müfredat teması altında; öğrenme tam gerçekleşmiyor/yüzeysel oluyor/verimli değil, branşıma/uygulamalı derslere uygun değil, Türk eğitim sistemine uygun değil, zorunlu hallerde alternatif olarak kullanılabilir şeklinde ifade etmişlerdir. Bakırcı vd. (2021) çalışmalarında, çalışmayla benzer sonuçlar nedeniyle öğretmenlerin uzaktan eğitimi yapmayı düşünmedikleri sorucuna ulaşmışlardır. İpekli ve Titrek'in (2022) çalışmalarında, liselerde görev yapmakta olan öğretmenlerin, uzaktan eğitime yönelik tutumları pandemi öncesinde daha olumlu düzeyde iken, pandemi sonrasında anlamlı bir düşüş yaşanmıştır. Guzzo vd. (2023) çalışmalarında uzaktan, eğitimin birçok güçlü yanları olsa da İtalya'da hala pek çok öğretmenin uzaktan eğitime karşı direnç

gösterdiğini belirtmiştir. Can ve Nikolayidis (2022) araştırmalarında, öğretmenler uzaktan eğitim uygulamalarını kısmen yeterli bulmaktadır şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmen katılımcılarının yaptığı tavsiyelerinde idarecilerde olduğu gibi daha çok karar alıcılara yönelik olduğu görülmektedir. Yapılan tavsiyeler Karar alıcılara yönelik teması altında; tüm paydaşların teknolojik araç ve teknoloji bilgisinin artırılması, yüz yüze eğitime devam edilmesi, öğrencinin derse devamının zorunlu hale getirilmesi/derse katılımının sağlanması, paydaşlarla olan iletişimin güçlendirilmesi/karar alırken fikirlerinin sorulması, yapılacak uygulamaların fiziki ve teknik altyapısının önceden hazırlanması, müfredatın değiştirilmesi/sadeleştirilmesi, okulları tamamen kapatmak yerine hibrit eğitime geçilmesi, ilerde yaşanabilecek benzer durumlar için hazırlıklı olunması, kameraların kapatılmaması, yapılacak değişikliklerin önceden duyurulması son ana bırakılmaması, sınavların yapılması, zorunlu eğitimin kaldırılması, Genele yönelik teması altında; hayata pozitif bakmaları gerektiği bugünlerin de geçeceği, hayvan besledikleri taktirde bugünlerde rahatlayabilecekleri, sosyal medyada çıkan haberleri sorgulamaları gerektiği, Velilere yönelik teması altında; öğrencilerinin derse katılımları konusunda takip etmeleri gerektiği, Öğretmenlere yönelik teması altında; derslerini daha ilgi çekici hale getirmeleri, teknolojiyi daha etkin kullanmaları konusunda, Öğrenciye yönelik teması altında ise öğrencilerin daha iyi motive olmaları konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Can ve Nikolayidis (2022) araştırmalarında, farklı olarak şu çözümleri üretmişlerdir: Öğretmenlerin bireysel görüşmeler, farklı sınıf içi etkinlikler ve programlar ile öğretmenlik becerilerini kullanmalarını tavsiye etmişlerdir. Hebebe vd. (2020) ise çalışmalarında, uzaktan eğitim için farklı modellerle tasarlanmasını, öğretmen ve öğrencileri uzaktan eğitime uyum sağlamaları için eğitimler verilmesini tavsiye etmişlerdir. Pajo (2023) öğretmenlerin: ders içeriklerinin ve saatlerinin uzaktan eğitime uygun olmadığı, derse katılımın zorunlu olmamasının katılımı azalttığından şikâyet ettiklerini bu haliyle uzaktan eğitimin verimli olmadığı fikrinde birleştiklerini belirtmiştir. Constantia vd. (2021) çalışmasında, çalışmadan farklı olarak; her dersin doğasına bağlı olarak öğrencileri öğrenme sürecine dahil etmenin yollarını bulmasının gerektiği, gereksiz bürokrasiden kaçınmak için müdürlerin daha fazla yetkiye sahip olması ve sistemin daha az merkezi olması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Yurt içi çalışmaları ile yapılan çalışma arasında kolerasyon

oldukça yüksek görülmektedir. Yurt dışı çalışmalarda da karar alıcılara yönelik tavsiyeler yoğunlukta olsa da çalışmadan farklı olarak pandemi sürecinin yönetiminde okul yöneticilerinin yetkilerinin artırılması, yerel yönetimin güçlendirilmesi konusunda tavsiyelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Benzer şekildeki bulgular idareci görüşlerinde de görülmektedir; idareciler en çok kendilerini bir idareci gibi değil de üst makamlar ile astlar arasında iletişimi sağlayan bir araç olarak hissettiklerinden, görevlerinden başka her şeyi yaptıklarından dolayı şikâyet etmektedirler.

5.1.3 Öğrencilere İlişkin Tartışma

Öğrencilerin pandeminin başında karşılaştığı sorunlar bakılınca öğrencinin kendinden kaynaklı sorunların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Pandeminin başında karşılaşılan Eğitim öğretim kaynaklı teması altında öğrenci katılımcılar; öğretmen kaynaklı, yeni eğitim öğretime alışamama, öğrenci arkadaşlarından kaynaklı, veli kaynaklı, Kişisel teması altında; psikolojik, kendinden kaynaklı, ailevi, ekonomik, sosyalleşememe, beden sağlığının bozulması, Teknoloji ve Altyapı kaynaklı teması altında; internet altyapısı, teknolojik araç sorunları, teknolojik sorunlar kaynaklı, Televizyon ve sosyal medya kaynaklı teması altında; sosyal medya kaynaklı, televizyon haberleri kaynaklı, Karar alıcılar kaynaklı teması altında; MEB kararları kaynaklı, yönetsel, Covid-19 kaynaklı teması altında; bilinmezlik-belirsizlik, gelecek kaygısı sorunlarını yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci katılımcıların %6'sı sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Boztuğ vd. (2022) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitimin etkili ve güzel bir öğretim yöntemi olmasına rağmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun uygulamalı derslerin fiziksel olarak işlenmesi gerektiğine dair görüş bildirdikleri belirtilmiştir. Tıp eğitimi için uygulama eğitimlerinin büyük önem arz ettiğini ve uzaktan eğitimin bu konuda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin tıp eğitiminde teorik dersler için daha uygun olacağı sonucuna ulaşmıştır. Fidalgo vd. (2020), çalışmalarında uzaktan eğitimin öğrenciler üzerinde endişeye neden olduğunu tespit etmişlerdir. Pajo (2023) çalışmasında, çalışmayla korelasyon gösteren bulgulara ulaşmıştır. Ayrıca öğrenciler bilgisayar başında çok kaldıklarında ebeveynlerin kendilerini oyun oynamakla itham etmeleri nedeniyle şikâyet etmektedirler. Constantia vd. (2021) çalışmalarında, çalışmadaki bulguların yanında yabancı uyruklu öğrencilerin adaptasyon sürecinde yaşadıkları sorunları belirtmiştir. Guzzo vd. (2023) çalışmalarında, çalışmadan farklı olarak öğrencilerin

ebeveynlerden veya aile üyelerinden yeteri kadar destek almadığını tespit etmişlerdir. Kaya (2020) yapmış olduğu çalışmada, öğretmen kaynaklı sorunları farklı bir şekilde değerlendirmiş üniversitelerde zorunlu olarak verilen Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersini uzaktan eğitim yoluyla alan öğrencilerin ders konularına karşı ilgi düzeylerinin yüksek olduğu halde öğretmenin uzaktan eğitimi kullanma şekline göre öğrencilerde derse katılımı isteklerinin düştüğünü tespit etmiştir.

Öğrenci katılımcılara bu sorunlardan hangisini aştığı sorulduğunda: %14'ü sorun kalmadığını, %18'i hiçbirini aşamadığını, %18'i ise kısmen aştığını belirtmiştir. Öğrenci katılımcıların aştıkları sorunlar Eğitim öğretim kaynaklı teması altında, mesleki ve veli kaynaklı sorunların tamamının, Kişisel nedenler teması altında; psikolojik sorunların üçte ikisinin, ekonomik sorunları üçte birinin, ailevi sorunların üçte ikisinin, kendinden kaynaklı sorunların üçte ikisinin, Teknoloji ve altyapı kaynaklı teması altında teknolojik araç ve teknolojik sorunların tamamının, internet alt yapısı sorunlarının yarısının, teknik bilgi eksikliğinin tamamının, Televizyon ve sosyal medya teması altında; sosyal medya kaynaklı sorunların yarısının, televizyon haberleri kaynaklı sorunların beşte birinin, Karar alıcılar kaynaklı teması altında; MEB kararları kaynaklı sorunların altıda birinin, yönetsel kaynaklı sorunların yaklaşık tamamının, Covid-19 kaynaklı teması altında, bilinmezlik ve belirsizlik kaynaklı sorunların altıda birinin aşıldığı ifade edilmiştir.

Öğrenci katılımcılara aşılamayan sorunlar nelerdi sorusuna: katılımcıların %29'u sorun kalmadığını belirtmiştir. Öğrenci katılımcıların aşamadıkları sorunlar Eğitim öğretim kaynaklı teması altında; yeni eğitim öğretime alışamama kaynaklı sorunların tamamının, Kişisel nedenler teması altında; psikolojik sorunların üçte birinin, ekonomik sorunları üçte ikisinin, ailevi sorunların üçte birinin, kendinden kaynaklı sorunların üçte birinin, Teknoloji ve altyapı kaynaklı teması altında; internet altyapısı sorunlarının yarısının, Televizyon ve sosyal medya teması altında; sosyal medya kaynaklı sorunların yarısının, televizyon haberleri kaynaklı sorunların beşte dördünün, Karar alıcılar kaynaklı teması altında; MEB kararları kaynaklı sorunların altıda beşinin, Covid-19 kaynaklı teması altında, bilinmezlik ve belirsizlik kaynaklı sorunların altıda beşinin, gelecek kaygısı kaynaklı sorunların aşılamadığı ifade edilmiştir. Öğrencilerin yeni eğitim sistemine alışamadıkları psikolojik ve ekonomik sorunların ciddi şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. Sosyal medya kaynaklı sorunların ve televizyon haberlerinin öğrenciler tarafından

tespit edilen ciddi sorunlar olarak belirtilmesi ve sorunların çözülmeden duruyor olması araştırmanın dikkat çekici verileri arasındadır. Öğretmenlerde olduğu gibi öğrenci katılımcılarda da MEB kararları kaynaklı sorunlar büyük oranda devam ediyor görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer durumda öğrencilerin bilinmezlik-belirsizlik sorundan kurtulamamış olması. Anlaşılan o ki bilinmezlik-belirsizlik konusunun psikolojik sorunlarla birlikte değerlendirilerek yöneticiler tarafından tedbir alması gerekmektedir. Teknolojik sorunlarsa öğrenciler internet altyapısı sorunun devam ettiğini belirtmişlerdir. Buradan da öğrencilerin teknolojik sorunlarının bir şekilde çözülmesine karşın internet sorununun çözülemediği anlaşılmaktadır. Kaldı ki tüm operatörler öğretmen ve öğrencilere 8GB'lık bir internet paketini ücretsiz olarak tanımlamışlardı. Buna karşın internet paketinin sadece Eba üzerinden kullanılabilmesi ve öğretmenlerin çoğunlukla uzaktan eğitimde Eba yerine Zoom platformunu kullanmaları öğrencilerin 8GB'lık internetten faydalanamamasına neden olmaktadır. Böylece internet sorununu çözmek için oluşturulan güzel bir çözüm önerisi sınırlamalar nedeniyle kullanım amacını gerçekleştirememiştir. Pajo (2023) çalışmasında, öğrencilerin yaşadığı sorunların çalışmamızdaki bulgularla benzerlik göstermesi yanında derse katılım zorunluluğunun getirilmesinin öğrencinin derse olan ilgisini azalttığını ve uzaktan eğitimin veriminin düştüğünü belirtmişlerdir.

Tavsiyeler kısmına bakıldığında öğrenci katılımcıların da diğer katılımcılar gibi çoğunlukla karar alıcılara yönelik tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir. Öğrenci katılımcıların tavsiyelerini Karar alıcılara yönelik teması altında incelediğimizde; yüz yüze eğitime devam edilmesi, karar alınırken net olunması kararsız kalınmaması gerektiği, öğrencilerin çok fazla kayıplarının olduğu ileriki süreçte bunların dikkate alınması gerektiği, uzaktan eğitimin sonlandırılması, internet altyapısının ve teknolojinin geliştirilmesi, Eba'nın geliştirilerek daha kapsamlı hale getirilmesi, eğitim sisteminin geliştirilmesi/değiştirilmesi, ders programlarının daha dikkatli hazırlanması/hafta sonuna ders konulmaması, tüm paydaşların teknolojik araç ve teknik bilgi eksikliklerinin giderilmesi, ileride doğabilecek benzer durumlar için hazırlıklı olunması gerektiği, yapılacak değişikliklerin önceden bildirilmesi son ana bırakılmaması, ders saati ve süresinin kısaltılması, rehberlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması, Genele yönelik teması altında; yönetici, öğretmen ve velilere yaptıklarından dolayı teşekkür ettiklerini, sosyal medya haberlerini sorgulamaları gerektiği, spor yaparak kafalarını

dağıtabilecekleri konusunda, Velilere yönelik teması altında; velilerin kendilerine karşı daha anlayışlı olmaları gerektiği, Öğretmenlere yönelik teması altında; öğretmenlerine kendileri için yaptıklarından dolayı teşekkür ettiklerini, öğretmenlerin öğrencilerin hepsinin aynı şartlara sahip olmadıkları noktasından hareket ederek kendilerine karşı daha anlayışlı olmaları, öğrencilerin derse katılımlarının takip edilmesi, Öğrencilere yönelik teması altında; kendi adlarına daha fazla çalışmaları gerektiği dilek ve tavsiyelerinde bulunmuşlardır. Fidalgo vd. (2020) yaptıkları çok uluslu öğrencilerin oluşturduğu çalışma sonunda, her ülkedeki üniversitelerin uzaktan eğitim konusunda yeterli olamayacağı, bunun için gerekli koşulların sağlanması, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusunda yeterli düzeyde eğitim almaları ve bütün öğrencilerin uzaktan eğitime erişebilecek şartların sağlanması hususunda çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Hebebe vd. (2020) çalışmalarında, uzaktan eğitim için farklı modellerle tasarlanan kurs ve programların giderek yaygınlaştığını bu nedenle de öğretmenlerin, öğrencilerin ve özellikle eğitim kurumlarının bu ortamlara hazırlıklı olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitime daha kolay uyum sağlayabilmeleri ve eğitimlerin yapılması ve teknik sorunların giderilmesi için gerekli altyapı desteklerinin güçlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 İdareciler, Öğretmenler ve Öğrencilere İlişkin Sonuçlar

6.1.1 İdarecilere İlişkin Sonuçlar

İdareciler için yüz yüze eğitim sürecinde bile sıkıntı olan program hazırlama süreci Covid-19'la birlikte sık sık değişen bakanlık talimatları, öğretmen, öğrenci ve diğer paydaş talepleri, Eba altyapısını getirdiği zorunluklar/zorluklar, ders saatleri ve dinlenme süresi, hafta sonuna konulan dersler, öğretmenlerin ders yükünün artması, iletişim kanallarında yaşanan aksaklıklar, mesai saatlerinin esnekliği, sınıf birleştirmeleri, uygulama derslerinin programla uyuşmaması gibi nedenlerle daha sıkıntılı bir hal almıştır. Çalışma sonuçlarında bu sıkıntının sadece idareciler için değil, programın hafta sonuna kayması nedeniyle aile bireylerinin tamamını etkilediği, ebeveynlerinin eğitimci olduğu ailelerde daha hissedilir bir hal aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pandemiyle birlikte okul idarelerinin sabit olarak elde ettikleri (kantin gelirleri, bakanlığın gönderdiği bütçe, döner sermaye vb.) imkanlara dahi ulaşamadıkları, bunun yanında hijyen kuralları nedeniyle harcamalarının arttığı, bu yüzden de para harcamayarak ya da ihtiyaçları öteleyerek hatta kendi paralarıyla ödeme yaparak durumu idare ettikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda okul idarelerine finans kaynağı olarak resmi kanallar tarafından bir bütçe ayrılmasının zorunlu bir durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajlarına idareciler açısından bakıldığında: katılımcıların yarısı uzaktan eğitimin avantajı olmadığını savunurken diğer yarısı uzaktan eğitimin eğitim-öğretime yönelik doğrudan faydalarından ziyade tali faydalarını (disiplin sorunlarının azalması, tasarruf sağlaması vb.) ön plana çıkarıldıklarını, bunun yanında uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin sağladığı birçok durumu sağlamadığı gerekçesi ile dezavantajlı olduğunu belirttikleri saptanmıştır. Çalışmada idarecilerin uzaktan eğitimin dezavantajının çokluğunu ön plana çıkarmaları nedeniyle uzaktan eğitimi içtenlikle benimsemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

İdareci katılımcıların uzaktan eğitimin başında en çok bilinmezlik-belirsizlik ve teknolojik-teknik sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu süreçte

biraz da kendi başlarına çözüm üretmek zorunda kaldıkları, süreç boyunca kendilerini yalnız hissettikleri sonucuna ulaşmıştır.

İdareciler yaşadıkları sorunların büyük bir kısmını aştıklarını ifade etseler de ciddi bir kısım idarecinin psikolojik sorunlarının hala sürdüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda yetkililerin idarecilerin psikolojik soruna ilişkin tedbir almaları gerektiği anlaşılmaktadır.

İdareci katılımcıların tavsiyelerine bakıldığında kendi yetki alanları dışında kalan ve kişisel gayretleri ile çözemedikleri ve çoğunluğu karar alıcıların sorumluluğundaki sorunlara yönelik olduğu görülmektedir.

İdarecilerin bir çözüm merkezi olmaksızın aracı görevi üstlenmeleri idarecilerin şikayetlerinin başında gelmektedir. İdarecilerin görüşme ifadelerinden bırakın lider olmayı yönetici bile olamadıkları buna karşın durumu idare eden bir personel profili çizdikleri anlaşılmaktadır. Bu durum da kendileri üzerinde hem baskı hem de bir memnuniyetsizlik oluşturmaktadır. Pandemi gibi kriz durumlarında okul yöneticilerinin tam bir liderlik göstererek hem kurumunun hem de personelinin en az zararla krizi aşmalarını sağlaması, krizden doğacak fırsatları değerlendirmesi adına okul idarecilerin yetkilerinin artırılmasının önemli bir çözüm kaynağı olacağı, ayrıca merkezi yönetimin üstündeki yükü hafifleteceği sonucuna ulaşmıştır.

6.1.2 Öğretmenlere İlişkin Sonuçlar

Uzaktan eğitimin avantajlarına öğretmenler açısından bakıldığında katılımcıların yarısı uzaktan eğitimin avantajı olduğunu savunurken diğer yarısı uzaktan eğitimi avantajı olmadığını ifade etmişlerdir. Avantajlarını ifade edenler de doğrudan eğitim-öğretime yönelik değil de uzaktan eğitim beraberinde getirdiği avantajları ön plana çıkarmışlardır. Öğretmenler sınıf ortamının sıcaklığının ve karşılıklı iletişimin olmadığı yeri eğitim-öğretim ortamı gibi düşünmemekte, ne sanal sınıfı fiziksel sınıftan, ne anlatılan dersi sınıf ortamında anlatılan dersten, ne dersi dinleyen öğrenciyi sınıftaki öğrenciden, ne de kendi öğretmenliğini sınıftaki öğretmenliğinden saymaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin bu süreçte hem eğitim-öğretim açısından hem de öğretmenlik mesleğinin verdiği mutluluk açısından tatmin olmadıkları, uzaktan eğitimi benimsemedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Uzaktan eğitim sürecinde pandeminin başında Türkiye'deki sorunlarla (teknolojik, öğrencinin derse katılımının azlığı, internet alt yapı sorunları vb.) diğer ülkelerin yaşadığı sorunlar arasında büyük oranda korelasyon olduğu tespit

edilmiştir. Bunun yanında günü kurtarmak adına öğrenci sınavlarının yapılmamasının ileriye dönük ciddi sorunlar doğuracağı bu nedenle konu ile ilgili tedbirler alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin, Türkiye'nin uzaktan eğitime hazırlıksız yakalanmasına rağmen sürece adaptasyonlarını kısa sürede gerçekleştirdiklerini, bazı sorunların ise kısmen de olsa zamanla kendiliğinden aşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen görüşlerinin idareci görüşleriyle uyumlu olduğu da görülmektedir.

Aşılamayan sorunlara bakıldığında internet ve teknoloji kaynaklı sorunların hala ciddi şekilde devam ettiği anlaşılmıştır. Araştırmada öğrencinin derse katılımının azlığı ve devamsızlık oranının giderek artması, öğrencilerin çoğunluğunun ilk haftalarda derslere düzenli olarak katıldığı halde zamanla derslere katılımların yarıya düştüğü, öğrenci devamsızlığının diğer sorunlardan farklı olarak pandeminin başından itibaren giderek artan bir sorun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik ilgilerinin ve motivasyonlarının zamanla azaldığı anlamına da gelmektedir.

Normal eğitime döndükten sonra da uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmen katılımcı sayısı ile yapmam diyen öğretmenlerimizin sayısının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmenlerimiz uzaktan eğitimi daha çok ana eğitimin yanında takviye eğitimlerde (egzersiz, ekstra soru çözümü vb.) kullanmak için yapabileceklerini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim yapmam diyen öğretmenlerin temel gerekçesinin, uzaktan eğitimin öğretmenler tarafından eğitim-öğretim olarak sayılmaması nedenine bağlanmaktadır. Bu bağlamda uzaktan eğitim yaparım diyen öğretmenlerin de büyük ihtimalle normal eğitime dönülse dahi uzaktan eğitim yapmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen katılımcılarının yaptığı tavsiyelerin de idarecilerde olduğu gibi daha çok karar alıcılara yönelik olduğu idarecilerden farklı olarak öğrenci devamsızlığı sorunu üzerine yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3 Öğrencilere İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin pandeminin başında karşılaştığı sorunlar bakılınca diğer katılımcılardan farklı olarak kendilerinden kaynaklı sorunların yoğunlukta olduğu, yeni eğitim sitemine alışamadıkları, psikolojik ve ekonomik sorunların ciddi şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Sosyal medyanın ve televizyon haberlerinin öğrenciler üzerinde ciddi şekilde olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere ve öğretmenlere yönelik internet sorununa çözüm üretmek

için tüm GSM operatörleri tarafından sağlanan 8GB ücretsiz internet paketinden uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle amaçlanan verimin elde edilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenci tavsiyeleri de diğer katılımcı tavsiyelerinde olduğu gibi karar alıcılara yönelik olarak yoğunlaşmaktadır. Öğrenci katılımcılar okulların kapatılmasından pek de memnun değiller ki neden ilk önce okulların kapandığını sorgulamaktadırlar. Ayrıca sürekli karar değiştirilmesi idareci ve öğretmenlere oranla öğrencileri daha fazla etkilemiş görünmektedir. Kaygı düzeyi fazla olan öğrencilerin bu süreçte kayıplarının fazla olmasından dolayı endişelendikleri, bunun sonucu olarak ta yüz yüze eğitime geçilmesi yönünde talepleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğrenci kaygılarının giderilmesi noktasında tüm paydaşlara özellikle rehberlik hizmetlerine ciddi bir sorumluluk düşmektedir. Uzaktan eğitime devam edilmesini isteyen öğrencilerin büyük kısmının meslek lisesi öğrencileri olduğu, bu öğrencilerin uzaktan eğitimi daha çok dinlenme olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Yine öğrenciler internet altyapısından en fazla etkilenen grup olmaları nedeniyle aynı zamanda bu konuda en fazla tavsiyede bulunan katılımcı grubu olarak görülmekte bu da yetkililerin bu durumu öncelikle öğrenciler için değerlendirmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Ders programları değişikliklerinden ve hafta sonu ders konulmasından şikayetçi olan öğrenciler yetkililere: ‘Her ne kadar dışarı çıkma yasağı olsa da hafta sonları bizim tatil günlerimiz ve o günlere neden ders konuluyor?’ diye sormaktadırlar. Bir grup öğrenci katılımcı da var ki sorunlarının çözüleceğine inanmadıklarından tavsiyede dahi bulunmak istememişlerdir.

6.2 İdareciler, Öğretmenler, Öğrenciler ve Araştırmacılara İlişkin Öneriler

6.2.1 İdarecilere İlişkin Öneriler

Öneri 1: Merkezi yönetim tarafından idarecilere yönelik teknoloji tedariki ve teknolojik bilgi konusunda teşvikler ve zorunlu eğitimler verilmelidir.

Öneri 2: Zoom’da olup da Eba’da olmayan özellikler Eba’ya da eklenmeli, Eba altyapısı güçlendirilerek daha kullanışlı hale getirilmelidir. Böylece hem Eba geliştirilmeli hem de öğrenci ve öğretmen kullanımı artırılmalıdır. Eba’nın altyapısının güçlendirilmesi idarecilerin ders programları hazırlama sürecindeki hareket alanını da genişletecektir.

Öneri 3: Ders programları planlanırken öğrencilerin de sosyal bir hayatı olduğu kabul edilerek mesai saatleri dışında ders konulmamalıdır.

Öneri 4: Okulların finansman sorunları uzun yıllardır süregelen bir problem olup Pandemiyle birlikte daha görünür hal almıştır. Bazı Meslek liselerinin döner sermayeleri, pansiyon bütçeleri ya da otel gelirleri varken bazı Meslek liselerinin ya da Anadolu liselerinin kendi bütçeleri bulunmamaktadır. Okulların büyük çoğunluğunun sabit olarak tek gelirleri kantin geliridir. Eğer yetkililer tarafından merkezi bütçeden tüm eğitim kademelerine kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir bütçe tahsis edilecek olursa, okullar üzerindeki ciddi bir sorun çözülmüş olacak ve okul idareleri asıl işleri olan eğitim öğretime daha fazla yoğunlaşabileceklerdir.

Öneri 5: Pandeminin başında ciddi sorunlarla karşılaşıldığı halde bu sorunların çözülmediği hatta bazılarının kalıcı hale geldiği anlaşılmaktadır. Pandeminin başında sorunlara karşı hızlı ve ideal bir çözüm üretilmemesi kısmen kabul edilebilir bir durum olsa da pandemi sürecindeki uzaktan eğitimden sonra benzeri kriz durumları için tüm eğitim paydaşları tarafından ders çıkarılması hayati bir önem taşımaktadır. Özellikle MEB yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili üniversite ve eğitim paydaşlarıyla çalışmalar yaparak gelecekteki benzer krizlere karşı farkındalığı artırmalı, eğitim kurumlarını ve paydaşlarını daha dirençli ve esnek bir yapıya kavuşturmalıdır.

Öneri 6: Üst kademeler pandemi sonrasına kalan sorunların çözümü için kararlar alarak kararların ilgililer tarafından uygulanmasını sağlamalı, alınan kararların sadece kâğıt üstünde kalmasına izin vermemelidir.

Öneri 7: Paydaşların ve okulların teknoloji ihtiyacının karşılanması, uzaktan eğitimde en ciddi sorunlardan biri olan internet altyapısının güçlendirilmesi, internete ulaşımın kolaylaştırılması ve uygun ücretlerle servis edilmesi çağımızın ve medeniyetin bir gereği olarak yetkililerin vatandaşlarına karşı görevlerinin başında gelmektedir. Bu bağlamda yöneticiler çağımızın gereği olan bu ihtiyaçların karşılanması adına kararlar almalıdırlar.

Öneri 8: Eğitim adına yapılacak değişiklikler öncesinde fiziki ve teknik altyapının oluşturulması, değişikliklerle ilgili paydaşların görüşünün alınması, yapılacak değişikliğin ilgililere önceden duyurularak son ana bırakılmaması, bildirimlerde resmi kanalların kullanılması kriz yönetiminin ciddiyeti ve etkinliği açısından vazgeçilmez şartlar olarak görülmektedir.

Öneri 9: Pandemiden elde edilen tecrübelerle birlikte müfredatın sadeleştirilmesi, okutulan ders saatlerinin azaltılması ve bazı okullar ya da bölümler için hibrit eğitime geçilmesi eğitim paydaşları tarafından özellikle istenen talepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hibrit eğitime geçilmesi öğrenci, öğretmen ve okul için zaman ve enerji kaybını engelleyecek ve birçok konuda ciddi tasarruf sağlayacaktır.

Öneri 10: Pandeminin başında öğretmenlerin özellikle psikolojik, teknolojik ve internet altyapısı kaynaklı, pandeminin getirdiği bilinmezlik-belirsizlik ve öğrenci kaynaklı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Covid-19 türü krizler durumunda idarecilerin öğrenciler için yaptıkları rehberlik desteği öğretmenler içinde sağlanmalıdır. Çalışmada öğretmenlerin ciddi şekilde teknik desteğe ihtiyaç duyduğu da tespit edilmiştir. Karar alıcıların teknik destek konusunda da tedbir almaları gerekmektedir.

Öneri 11: Öğretmen ve öğrenci katılımcıların televizyon haberlerinden ve sosyal medyadan ciddi şekilde etkilendikleri ve pandeminin ilerleyen sürecinde de bu sorunları aşamayıp sorunla yaşamaya devam ettikleri anlaşılmaktadır. Pandemi benzeri durumların yaşandığı süreçlerde insanların yaşadığı bilinmezlik-belirsizlik ve can güvenliği kaygılarından da faydalanılarak insanların manipüle edilmesi daha kolay hale gelmektedir. Yetkililerin televizyon haberleri konusunda tedbir almaları sosyal medya içeriklerine karşı alınan tedbirlere göre daha kolay olmaktadır. Sosyal medyada içerik üreten haber kaynağını bilmek pek de mümkün olmadığından sosyal medyada manipülasyon yapmak daha kolay hale gelmekte, bu sayede sosyal medya aracılığı ile özellikle gençleri ciddi şekilde olumsuz yönde etkileyebilmektedirler. Bu tür manipülasyonlara karşı öğretmenler hizmet içi eğitime alınırken öğrencilerin medya okuryazarlığı dersini dört yıllık ortaöğretim hayatında bir defa seçmeli ders olarak almaları zorunlu hale getirilebilir.

6.2.2 Öğretmenlere İlişkin Öneriler

Öneri 1: Teknolojiye karşı tutumunun iyi olmadığını belirten öğretmenler konusunda gerekli destekler ve eğitimler verilerek ön yargılarının aşılması sağlanmalıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulan eğitim desteği öğretmenin kendi inisiyatifine bırakılmadan zorunlu hale getirilmelidir. Yeni öğretmen alımlarında öğretmenlerin bilgisayar ve görsel materyal kullanma becerileri de bir değerlendirme alanı olarak seçme sınavlarında yer almalıdır.

Öneri 2: Öğretmenlerin müfredat yetiştirmede ve sınıf yönetiminde sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bakanlık tüm öğretmenleri düzenli olarak sınıf yönetimi konusunda zorunlu eğitimlere almalıdır.

Öneri 3: Öğretmenler uzaktan eğitimle birlikte dijital içerik ve görsellerin ne kadar da kullanışlı ve faydalı olduklarını fark ettiler. Öğretmenlerin dersleri ile ilgili dijital bir arşivleri olursa hem yüz yüze eğitimde hem de pandemiden sonra yapacaklarını ifade ettikleri uzaktan eğitimde öğrencinin ilgisini daha fazla derse çekecek ve böylece dersten elde edilen verim öğretmen ve öğrenci için artacaktır.

Öneri 4: Öğretmenlik mesleği sadece ders anlatma eylemi değildir, öğrencinin gelişimini takip etmekte öğretmenlik mesleğinde önemli bir yer tutmaktadır. İster sanal sınıf ortamı olsun isterse de yüz yüze eğitim olsun öğretmenin öğrencisini takip etmesi hem verilen eğitimin seviyesini ölçme açısından hem de öğrencisine değer verdiğini öğrenciye hissettirmenin açısından önemli bir öğretmen davranışı olarak görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenler öğrencilerini takip edecek olursa iki taraf içinde verimli bir eğitim süreci gerçekleşmiş olacaktır.

6.2.3 Öğrencilere İlişkin Öneriler

Öneri 1: Öğrenciler teknolojiye karşı pozitif bir tutum geliştirdikleri halde çalışmada teknolojik imkanlar konusunda en çok sıkıntı yaşayan katılımcı grup olarak görülmektedir. Teknoloji tedariki konusunda öğrencilere pozitif ayrımcılık yapmak devletin görevidir. Öğrencilerin alacakları teknolojik cihazlarda Ötv muafiyeti gibi tedbirler alınmalıdır. Verilen internete konulan sınırlamalar azaltılmamalıdır. Gerekirse devlet bu tür imkanları tüm eğitim paydaşlarına ücretsiz olarak kendisi sunmalıdır.

Öneri 2: Anlaşılan o ki öğrencilerin bazıları uzaktan eğitimin devam etmesini istemektedirler. Her ne kadar uzaktan eğitimin faydaları olsa da uzaktan eğitim hiçbir zaman yüz yüze eğitimin yerini alamaz. Sadece bazı istisnai durumlarda eğitime takviye amaçlı kullanılabilir. O yüzden uzaktan eğitimi bir kaçış yolu olarak görmektense yüz yüze eğitimden en iyi şekilde faydalanmaya çalışmak öğrenciler için en iyisi olacaktır.

Öneri 3: Tüm eğitim sisteminin öğrenci üzerine kurulduğu düşünüldüğünde ister normal zamanda olsun isterse de kriz döneminde alınan kararlar olsun, alınan kararların merkezinde öğrenci faydası bulunmaktadır. Hele ki kriz dönemlerinde kararların hızlı alınması gerektiği düşünüldüğünde alınan kararların beklenin aksine

olumsuz sonuçlar da doğurması olası bir durumdur. Bu tür yaşanan sorunların üst kademelere iletilmesi kararın değiştirilmesine ya da revize edilmesine yardımcı olacaktır. O yüzden iletişim kanalları sürekli açık tutulmalı ve gerektiğinde iletişime geçmekten çekinilmemelidir.

Öneri 4: Sizden beklenen ülkeniz ve kendi adınıza başarılı bir vatandaş olmanızdır. Başarılı olmanız için gerekli gayreti gösterdiğiniz takdirde karşılaşılan sorunların yetkililer tarafından çok kolay bir şekilde memnuniyetle çözüldüğünü göreceksiniz. Bunun için saygı ve sevgi çerçevesinde azimle çalışmanız yeterli olacaktır.

Öneri 5: Sosyal medya insanların kendilerini olduğundan çok farklı gösterebildikleri, farklı düşüncedeki insanların ülke sınırları olmadan her türlü yalan haberi üretebildikleri sanal ortamlardır. Bu yüzden sosyal medyada karşılaşılan bilgileri kayıtsız şartsız doğru kabul etmektense karşılara çıkan bilgiyi öncelikle akıl süzgecinden geçirmeli, sonra güvenilir kaynaklardan da doğruladıktan sonra içselleştirmek kendileri adına en doğru yöntem olacaktır.

6.2.4 Araştırmacılara İlişkin Öneriler

Öneri 1: Çalışmada öğretmen katılımcıların yaklaşık üçte biri pandemi sonrası uzaktan eğitim yapabileceğini/yapmayı düşündüğünü ifade etmiştir. Öğretmenlerin ne kadarının uzaktan eğitim yapıp yapmadıkları nedenleriyle birlikte araştırılabilir.

Öneri 2: Pandemi de yaşanan sorunlarla ilgili yetkililerin geleceğe yönelik ne tür tedbirler aldıkları ya da almadıkları araştırılabilir.

Öneri 3: Pandemi nedeniyle paydaşların kendi adlarına çıkardıkları dersler ışığında aldıkları tedbirler araştırılabilir.

Öneri 4: Pandemi sürecinde katılımcılar büyük oranda psikolojik sorun yaşadıklarını ve psikolojik sorunlarının devam ettiğini ifade etmişlerdir. Bu yaşanan travmanın etkilerinin ne düzeyde olduğu araştırılabilir.

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- A.A. (2020a). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-genelinde-gecen-yil-1-5-milyar-kisi-seyahat-etti/1708459>
- A.A. (2020b). <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/ibrahim-kalin-koronavirus-toplantisinde-alinan-tedbirleri-acikladi/1763918>
- A.A. (2020c). <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/kovid-19-salgini-dunya-genelinde-uzaktan-ve-sanal-egitimi-zorunlu-kildi/1814237>
- A.A. (2022). <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-turkiyede-ilk-koronavirus-vakasinin-gorulduğunu-acikladi/1761466>
- A.A. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/infodemi-nedir/1815447>
- Ağır, F. (2007). *Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Akar, H. (2014). Kriz Yönetiminde Halkla İlişkiler Uygulayıcılarının Roller. İçinde Mustafa Akdağ ve Ümit Arkan (Ed.), *Kriz Yönetimi İletişimsel Temelde Çözüm Odaklı Stratejik Yaklaşımlar*. (ss. 443-466). Literatürk.
- Akkaş, E., Ocak, G., Ergün, M. ve Yurtseven, R. (2022). Ortaöğretimde uzaktan eğitim aracı olarak EBA ve EBA TV kullanımına ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 82-96. <https://doi.org/10.17556/erziefd.876360>
- Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan Eğitim: Bir Alanyazın Taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Al Lily, A. E., Ismail, A. F., Abunasser, F. M. ve Alqahtani, R. H. A. (2020). *Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture*. *Technology in Society*, 101317. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101317>.
- Aldemir, B. (2020). *Uzaktan eğitimde keman eğitimin uygulanabilirliğine yönelik öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Alea, L. A., Fabrea, M. F., Roldan, R. D. A. ve Farooqi, A. Z. (2020). Teachers' covid19 awareness, distance learning education experiences and perceptions towards institutional readiness and challenges. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(6), 127-144. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.6.8>
- Altıparmak, M. (2011). *"E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri"*, Malatya: Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı, ss.319-327
- Anderson, R. (2008) "Implications of the Information and Knowledge Society for Education". USA: *Springer International Handbooks of Education*. 20(1), 5-22
- Avcı, M. ve Aktaş, V. (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Okul Yöneticisi Olmanın Anlamına Dair Fenomenolojik Bir Çalışma. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 6(4), 514-529.
- Aydın, M. (2010). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Hatipoğlu Yayınları.
- Aydın, E. ve Erol, S. (2021). The Views of Turkish Language Teachers on Distance Education and Digital Literacy during Covid-19 Pandemic. *International Journal of Education ve Literacy Studies*, 9(1), 60-71.

- Aykar, S., Polat, T., Polat, Öznur, Altunbilek, M., Koç, T., Kaplan, F., Akdemir, O., Albayrak, A., Gölbaşı, A., Ünalımsı, E., Elemeği, M. ve Şen Canbek, T. (2023). Advantages and Disadvantages of Distance Education For School Administrators During The Pandemic. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(2), 326–347. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7984712>
- Bakırcı, H., Özcan, Ö. ve Kara, Y. (2021). Salgın Döneminde Ortaokul Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 4(3), 155-170. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/fmgtd/issue/62917/936838>
- Bakioğlu, B. ve Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde Fen Bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502s.304-318>
- Barış, M. F. (2015). Üniversite öğrencilerinin uzaktan öğretime yönelik tutumlarının incelenmesi: Namık Kemal Üniversitesi örneği. *Sakarya University Journal of Education*.5(2), 36-46. <https://doi.org/10.19126/suje.38758>
- Besser, A., Lotem, S., & Zeigler-Hill, V. (2022). Psychological stress and vocal symptoms among university professors in Israel: implications of the shift to online synchronous teaching during the COVID-19 pandemic. *Journal of voice*, 36(2), 291-e9.
- Birişçi, S. (2013). Video konferans tabanlı uzaktan eğitime ilişkin öğrenci tutumları ve görüşleri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 1(2), 24-40
- BM (2019). *Human cost of disasters 2000-2019*. Haziran 2021, <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210054478/read>
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142
- Bozkurt, B. ve Aktaş, H.İ. (2022). “COVID-19 pandemisi sürecinde okulu yönetmek” olgusuna ilişkin okul yöneticilerinin metaforik algıları. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(1), 183-197.
- Boztuğ, N., Şenol, Y., Sarıkçıoğlu, L., Toptaş, A. B., Çetinkaya, R., Gürpınar, E., . . . Turhan, M. (2022). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi. *Akdeniz Tıp Dergisi*, 8(2), 208-217. doi:10.53394/akd.1029958
- Buheji, M. ve Ahmed, D. (2020). *Foresight of Coronavirus (COVID-19) Opportunities for a Better World, (March)*. <https://doi.org/10.5923/j.economics.20201002.05>.
- Bush, T. (2007). Educational leadership and management: Theory, policy, and practice. *South African Journal of Education*, 27(3), 391– 406. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1150205.pdf>
- Cai, R. ve Wang, Q. (2020). A six-step online teaching method based on protocol-guided learning during the covid-19 epidemic: A case study of the first middle school teaching practice in Changyuan city, Henan province, China. *Best Evid Chin Edu*, 4(2), 530-534. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3555526>
- Can, E. & Nikolayidis, U. (2022). Veli ve Öğretmen Görüşlerine Göre Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimin Görünümü. *Baskent University Journal of Education*, 9(2), 136-153. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/bujoe/issue/77507/1304154>
- Can, E. & Ozan, C. (2022). Covid-19 pandemisinin okul yönetimine yansımaları. *TEBD*, 20(2), 368-393. <https://doi.org/10.37217/tebd.1007527>

- Cardullo, V., Wang, C., Burton, M. ve Dong, J. (2021). K-12 teachers' remote teaching self-efficacy during the pandemic. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 14(1), 32–45. <https://doi.org/10.1108/JRIT-10-2020-0055>
- Collins, A. (2004). Teacher performance evaluation: A stressful experience from a private secondary school, *Educational Research*, 46(1),43-54 DOI:10.1080/ 0013188042000178818
- Constantia, C., Christos, P., Glykeria, R., Anastasia, A. R. ve Aikaterini, V. (2021). The impact of COVID-19 on the educational process: the role of the school principal. *Journal of Education*, 00220574211032588.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative Inquiry Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.
- Çakır, H., Delialioğlu, Ö., ve Avcı, Ü. (2022). Öğretmenler İçin Dijital Yetkinlikler; Milli Eğitim Bakanlığı Uzman Öğretmenlik Yetiştirme Programı Çalışma Kitabı Ankara:
- Çakır, H., Taban, G. ve Taşer, M. (2023). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Planlaması ve Yönetim Yaklaşımları. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 107-122. DOI: 10.33206/mjss.1093160
- Çelik, M. (2016). Tükenmişlik yaşam doyumu ve iş yükü ilişkisi: Denizli’de faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerinde bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1139-1152.
- Çoban, C. (2022). *Okulların Acil Durum Yönetimi Bağlamında Covid 19 Pandemi Sürecinde Öğretimin Yönetimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Çoban, S. (2013). “Uzaktan ve Teknoloji Destekli Eğitimin Gelişimi”, *XVI. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı*.
- DB, UNESCO-UNICEF, (2021) <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BClenleri/covid-19dan-kaynaklanan-%C3%B6%C4%9Frenme-kay%C4%B1plar%C4%B1-mevcut-%C3%B6%C4%9Freni-neslinin-ya%C5%9Fam-boyu>, erişim tarihi 13.5.2022
- Demir, E. (2014). Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39).
- Denzin, N.K. ve Lincoln, Y.S. (2018). *Introduction: The discipline and practice of qualitative research. The SAGE Handbook of qualitative research* (5th ed., pp 29-55). Thousand Oaks, California: Sage Publication.
- Doğan, S., Parlar, H., & Şahan, B. E. (2021). Pandemi Döneminde Okul Müdürlerinin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Yolları. *Journal of History School*, 55, 4531-
- EĞİTEK, (2022). *Sayılarla Uzaktan Eğitim*. <http://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktan-egitim/icerik/3164#:~:text=21%20Eyl%C3%BCl%202020%20%2D%2012%20Mart%202021%20tarihleri%20aras%C4%B1nda%2012.608.297,i%20aktif%20bir%20%C5%9Fekilde%20kulland%C4%B1.sayfasından> 2022 tarihinde alınmıştır.
- Engin, M. (2013). *Üniversitelerde Teknoloji Yoğun Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Üretim, Uygulama ve Yönetim Süreçlerinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erdoğan, D. (2020). *Aşamalı Öz-Yönetimli Öğrenme Modelinin Uzaktan İngilizce Eğitiminde Kullanılmasının Hazırlanışına, Başarıya, Tutuma ve Kalıcılığa Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. (2010). *Eğitim ve okul yönetimi*. Alfa Yayıncılık
- Erkoca, M. C. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ilgisi – bir çalışma. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 7(1), 148-163. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/60075/805154> adresinden alındı

- Esmer, M., Çakır, M., Yolcu, A., Bakır, M., İriaş, M., Akcan, G., . . . Solmaz, M. (2023). Covid-19 Döneminde Okul Müdürlerinin Yönetimde Yaşadığı Sorunlar. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(93),670-677.
- Eygü, H. ve Karaman, S. (2013). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36- 59.
- Faherty, L.J., Schwartz, H.L., Ahmed, F., Zheteyeva, Y., Uzicanin, A. ve Uscher-Pines, L. (2019). School and preparedness officials' perspectives on social distancing practices to reduce influenza transmission during a pandemic: Considerations to guide future work. *Preventive Medicine Reports*, 14. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2019.100871>
- Fatih Projesi (2022). <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/index.html#aboutsayfasından> 2022 tarihinde alınmıştır.
- Fatma, C. ve Özdener, N. (2008). Öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) uygulama başarıları ve BİT'e yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 41-53.
- Feng, Z., Xu, D. ve Zhao, H. (2007). Epidemiological models with non-exponentially distributed disease stages and applications to disease control. *Bulletin of Mathematical Biology*, 69(5), 1511–1536. DOI: 10.1007/s11538-006-9174-9
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O. ve Lencastre, JA (2020). Öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin algıları: Çok uluslu bir çalışma. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17, 1-18. Birçok üniversite, uzaktan eğitim (DE) kursları ve programları sunmaktadır.
- Florence (2023). <https://www.florence.com.tr/korona-virus-nasil-bulasir#:~:text=Vir%C3%BCs%C3%BC%20ta%C5%9F%C4%B1yan%20ki%C5%9Fi%3B%20%C3%B6ks%C3%BCrd%C3%BC%C4%9F%C3%BCnde%2C%20konu%C5%9Ftu%C4%9Funda,taraf%C4%B1ndan%20solunmas%C4%B1%20ile%20vir%C3%BCs%20bula%C5%9F%C4%B1r.>
- Gordy, X. Z., Sparkmon, W., Imeri, H., Notebaert, A., Barnard, M., Compretta, C., . . . Rockhold, R. W. (2021). Science Teaching Excites Medical Interest: A Qualitative Inquiry of Science Education during the 2020 COVID-19 Pandemic. *Education Sciences*, 11, 148
- Gök, B. ve Kılıç Çakmak, E. (2020). Uzaktan Eğitimde Ders Veren Öğretim Elemanlarının Uzaktan Eğitim Algısı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (5), 1915-1931. DOI: 10.24106/kefdergi.3914
- Gökkaya, Z. ve Akçiçek, B. (2012). Türkiye'deki Uzaktan Eğitim ve E-Sertifika Programlarına Çağdaş Bir Yaklaşım: Örnek Bir Çalışma. *Journal of Social Sciences*(2), 14.
- Guzzo, T., Caschera, M.C., Ferri, F. ve Grifoni, P. (2023) Analysis of the Digital Educational Scenario in Italian High Schools during the Pandemic: Challenges and Emerging Tools. *Sustainability*, 15, 1426. <https://doi.org/10.3390/su15021426>
- Günay, D. (2019). *Üniversite Felsefesi*. Say Yayınları.
- Gündoğan, F. (14 Ocak 2019). <https://www.voaturkce.com/a/pandemi-yuzunden-egitim-sinifta-kaldi-corona-salgin-virus-okul/5743748.html> sayfasından 2021 tarihinde alınmıştır.
- Güngören, Ö.C., Erdoğan, D.G. ve Uyanık, G.K. (2019). Uzaktan eğitim tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme ortamında yaşadıkları zorluklar. (Der.), *Book of Proceedings* içinde (146-151). Edugarden.
- Hebebe, M.T., Bertiz, Y. ve Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the Coronavirus (Covid-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 267-282. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1271267>

- Herand, D. ve Hatipoğlu, Z.A. (2014). Uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim platformlarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 65-75
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. ve Bond, A. (2020). *The difference between emergency remote teaching and online learning*. EDUCAUSE Review, 27, 1-12. Erişim adresi: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- Holmberg, B. (1995). *Theory and Practice of Distance Education*. Second Edition. New York.
- Holmberg, B. (2008). *The Evolution, Principles and Practices of Distance Education*. Oldenburg: BIS-Verlag der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg.
- Hürriyet (07.10.2015). MEB'in eğitim programı EBA tanıtıldı. <http://www.hurriyet.com.tr/mebin-egitimprogrami-eba-tanitildi-30256965> adresinden 11.11.2022 tarihinde alınmıştır.
- Hürriyet (08.05.2020). <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-okullar-ne-zaman-acilacak-2020-haziranda-mi-acilacak-bakan-selcuktan-aciklama-bu-konuda-cevap-vermeye-doyamiyorum-41510727/1> sayfasından 01.01.2022 tarihinde indirilmiştir.
- Işıkoğlu, N., Adak Özdemir, A., Altun, M. ve Ergenekon, E. (2021). Erken çocukluk eğitimi öğretmen ve yöneticilerinin Covid-19 pandemisi deneyimleri: Yorumlayıcı fenomenolojik analiz. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 567-590. <https://doi.org/10.24130/eccdjecs.1967202152341>
- İnfosys 2022 <https://ogretmenimecesi.com/8-11-dijital-ogrenme-ortamlari/> sayfasından 2022 tarihinde alınmıştır.
- İpekli, N. ve Titrek, O. (2022). Öğretmenlerin Covid-19 Pandemisi Öncesi ve Sonrasındaki Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Sakarya İli Örneği). *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-49. DOI: 10.53629/sakaefd.1009972
- Kaplan, İ. ve Uğurlu, C. T. (2023). Kovid 19 Pandemisi Süreciyle İlgili Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 118-141 . DOI: 10.17240/aibuefd.2023.-1109023
- Kara, M. ve Bozkurt, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yöneticiliği: Karşılaşılan sorunlar ve çıkarılan dersler. *TEBD*, 19(2), 1076-1103. <https://doi.org/10.37217/tebd.969888>
- Karakuş, İ. Sünbül, Ö. ve Kılıç, F. (2022). Öğretmen adayları dijital yeterlik algısı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(35), 935- 956.
- Kardaş, F. & Arabacı, S. (2022). Pandemi sürecinde okul idarecilerinin görüşleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 161-176. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/69756/1077768> Erişim tarihi: 28.05.2021.
- Kaya, F. (2020). *Yükseköğretimde atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine ilişkin öğrenci görüşleri (Kastamonu Üniversitesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi.
- Kaya, Z. ve Önder, H. H. (2002). *İnternet yoluyla öğretimde ergonomi*. TOJET October.
- Keklik, Z. (2020). Soluğumda Corona. *Bilim Armonisi*, 3(1), 4-4. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilar/issue/55933/766891> adresinden elde edilmiştir.
- Keleşoğlu, S., Kartal, M. ve Koçer, E. (2023). Pandemi sosyal bilgiler öğretimini nasıl vurdu? *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 118-149. DOI: 10.51948/auad.1173644
- Keskin Ata, F. (2021). Kovid-19 Pandemisi: Uluslararası Hukuk Açısından Dünya Sağlık Örgütü'ne İlişkin Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 1-35. DOI: 10.33630/ausbf.856704

- Keskin, M. ve Özer Kaya, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kıymet, Ç. ve Çakır, R. (2023). Ortaöğretim Öğretmenlerinin Acil Durum Uzaktan Öğretimine Yönelik Tutumları, Dijital Yeterlilikleri ve Deneyimlerinin İncelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 13(1), 101-133. DOI: 10.17943/etku.1103720
- Kirk, J. ve Miller, M.L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage.
- Koh, C. G., Lee, L., Lo, C., Wong, C. ve Yap, J. (2020). A Socio-Psychological Perspective. In Challenges and Opportunities in the Post-COVID-19 World (pp. 44–48). Geneva: World Economic Forum. www.weforum.org
- Kuhlicke, C., Komac, B. ve Zorn, M. (2012). *Toward more resilient societies in the field of natural hazards: Caphaz-net's lessons learnt* (ss. 765-781). Leipzig: Helmholtz Centre for Environmental Research-UFZ.
- Kutlu, F. ve Özok, H.İ. (2020). *Pandemi ve Eğitim*. Anı yayıncılık.
- Lecompte, M.D. ve Goetz, J.P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Leinhardt, G. ve Greeno, J.G. (1986). The cognitive skill of teaching. *Journal of Educational Psychology*, 78(2), 75–95.
- Liang, M., Jingyi, L.U.O., Shuyu, Z.H.A.N., Han, Z. H. A. N., Jialin, W.E.N., Xinrong, X.U.E. ve Xiaoming, L.I. (2023). Evaluation of Online Education in the Era of COVID-19 Pandemic: A Review from Students, Parents, and Teachers' Perspectives. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 22(1).
- Ma, K., Chutiya, M., Zhang, Y. ve Nicoll, S. (2021). Online teaching self-efficacy during COVID-19: Changes, its associated factors and moderators. *Education and Information Technologies*, 26, 6675-6697. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10486->
- McLuhan, M. ve Powers, B. R. (2020). *Global köy: 21. yüzyılda yeryüzü yaşamında ve medyada meydana gelecek dönüşümler*. (Çev.: Öcal Düzgören, B.). Scala Yayıncılık.
- McQuiggan, C. A. (2012). Faculty development for online teaching as a catalyst for change. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 16(2), 27-61.
- MEB, (2019). *Uzaktan eğitimin detayları*. <http://egitek.meb.gov.tr/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html>. Erişim tarihi 2019
- MEB, (18.Kasım. 2020). *Uzaktan eğitimin detayları*. <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-surecinin-detaylari/haber/21990/tr> erişim tarihi 1.6.2023
- MEB, (2020a). *"Bakan Selçuk, 23 Mart'ta başlayacak uzaktan eğitime ilişkin detayları anlattı."*, <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktanegitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr> erişim tarihi:10.03.2021
- MEB, (2020b). *2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı Çalışma Takvimi konulu 2020/4 sayılı Genelge*. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/11203132_03183844_2020-2021_CyAlYsYma_Takvimi_Genelge-2020-4_03.07.2020.pdf. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2021.
- MEB, (2020c). *Okullar yüz yüze eğitime hazırlanıyor*. <https://www.meb.gov.tr/okullar-yuz-yuze-egitimehazirlaniyor/haber/21605/tr>. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2021.
- MEB, (2020d). *Okul öncesi eğitim ve 1.sınıflar yüz yüze eğitime başlıyor*. <https://www.meb.gov.tr/okuloncesi-egitim-ve-1-siniflar-yuz-yuze-egitimebasliyor/haber/21614/tr>. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2021.

- MEB, (2020e). *Özel eğitim öğrencileri için her ile bir anaokulu kuruldu*. <https://www.meb.gov.tr/ozelegitim-ogrencileri-icin-her-ile-bir-anaokulukuruldu/haber/21652/tr>. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2021.
- MEB, (2020f). *Okullarda yüz yüze eğitimde ikinci aşama 12 Ekim Pazartesi başlıyor*. <https://www.meb.gov.tr/okullarda-yuz-yuzeegitimde-ikinci-asama-12-ekim-pazartesi-gunubasliyor/haber/21776/tr>. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2021.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative Research: a guide to design and interpretation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S.B. (2014). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. Turan, S.). Nobel akademi yayıncılık.
- Miles, M.B. ve Huberman, M.A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage.
- Moore, M. ve Kearsley, G. (2011). *Distance Education: A Systems View of Online Learning*. Canada: Cengage Learning
- Morgan, D.L. ve Morgan, R.K. (2008). *Single-Case Research Methods For The Behavioral And Health Sciences*. SAGE Publications.
- Mulenga, E.M. ve Marban, J.M. (2020). Is COVID-19 the gateway for digital learning in mathematics education? *Contemporary Educational Technology*, 12(2).
- Nenko, Y., Kybalna, N. ve Snisarenko, Y. (2020). The COVID-19 Distance learning: Insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*, 5, e8925-e8925. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e8925>.
- Neuman, W.L. ve Robson, K. (2014). *Basics of Social Research*. Toronto: Pearson Canada.
- NTV Bilim, (2021). https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/bilim-insanlari-hesapladi-gelecek-60-yil-icinde-covid-19-olceginde-baska-bir-pandemi-ortaya-cikacak,Ac5VXU8nVUuQKs-1O8IdoA/I9OVOE_JZU-dqkYQ5rLYgQ. Erişim Tarihi: 12 Aralık 2021.
- Oba, A.E (2020). *Savaş ve Barışa Siyasal Felsefe Açısından Bakmak: 21. Yüzyıl Barış Yüzyılı Olabilecek mi? Yeni Dünya Ekonomi Ve Güvenlik Mimarisi* (s 23-48)
- Odabaş, H. (2004). *“İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin Bilgi Hizmetlerine Yönelik Yüksek Öğretim Programlarında Kullanımı”*, Saga of Librarianship International Symposium Proceedings Book
- OECD, (12 Mayıs 2021). *OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)*. Mayıs 25, 2021 tarihinde OECD: <https://www.oecd.org/coronavirus/policyresponses/supporting-young-people-s-mental-health-through-the-covid-19-crisis-84e143e5/#figure-d1e314> adresinden alındı.
- Okan, S. ve Arapgirlioğlu, H. (2019). Uzaktan öğretim modelinin orta seviye keman öğrenimine etkisi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(226), 205-232
- Özbay, Ö. (2015). *Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu*. http://www.inesjournal.com/Makaleler/2097601777_26-id-174-.pdf, INESJOURNAL, 376-394.
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.722280>
- Pajo, H.E. (2023). *Covid-19 salgın sürecinde lise öğrencilerinin uzaktan eğitime erişimde yaşadıkları sorunlar: Kırklareli ili örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli: Trakya Üniversitesi.

- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme Yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Pegem Akademi
- Penn, M. (2021). Statistics say large pandemics are more likely than we thought. *Duke Global Health Institute*.
- Pollitzer, R. (1954). Cholera Studies, *Bulletin of the World Health Organization*. c. 10/3, 421-461.
- Ribble, M. (2012). Digital citizenship for educational change. *Kappa Delta Pi Record*, 48(4), 148-151.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G. ve Roberts, D. F. (2010). Generation M 2: Media in the Lives of 8-to 18-Year-Olds. *Henry J. Kaiser Family Foundation*.
- Ruksasuk, Narumol. (1999). "Library and Information Science Distance Education in Thailand in The Next Decade," *Bangkok: 65th IFLA Council and General Conference* August 20-28 1999
- Saavedra, J. (2020). *Educational challenges and opportunities of the Coronavirus (COVID-19) pandemic*. <https://blogs.worldbank.org/education/educational-challenges-and-opportunitiescovid-19-pandemic>
- Saran, S. (2020). *Technology: Digital Epiphany? COVID-19 and Our Tech Futures*. In Insight Report Challenges and Opportunities in the Post-COVID-19 World (pp. 24-27). Geneva: World Economic Forum. www.weforum.org.
- Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: Sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959- 975.
- Schlosser, L. ve Simonson, M. (2002). *Distance education: Definition and glossary of terms*. Bloomington, IN: Association for Educational Communications and Technology.
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: Öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14. (AERA Presidential Address)
- Simpson, O. (2002). *Supporting students in online, open and distance education* (2. bs.). New York: Stylus Publishing.
- Surry, D.W., Ensminger, D.C. ve Haab, M. (2005). A Model for Integrating Instructional Technology into Higher Education. *British Journal of Educational Technology*, 36(2), 327-329
- Şişman, M. (2010). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Pegem A Yayıncılık
- Til, A. (2020). Yeni koronavirüs hastalığı hakkında bilinmesi gerekenler. *Ayrıntı Dergisi*, 8(85), 53-57.
- TÜİK, (2020). <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyenin-nufusu-belli-oldu-553560.html>. adresinden elde edilmiştir.
- Uçar, R. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Salgınında Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerinin Yaşam Kalitelerine İlişkin Görüşleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 463-486. DOI: 10.46928/iticusbe.797892
- UNICEF, (2018). *Guidance on risk-informed programming*. Haziran 2021, <https://www.unicef.org/media/57621/file>
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Voogt, J., Fisser, P., Pareja Roblin, N., Tondeur, J. ve van Braak, J. (2013). Technological pedagogical content knowledge – A review of the literature. *Journal of Computer Assisted Learning*, 29(2), 109–121.
- WHO, (2020a). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on 2019 novel coronavirus*. Web: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-openingremarks-at-the-media-briefing-on-2019-novel-coronavirus> adresinden erişilmiştir.
- WHO, (2020b). *Clinical Management of Covid-19: Interim Guidance*. file:///C:/Users/admin/Downloads/WHO-2019-nCoV-clinical-2020.5-eng%20(2).
- WHO, (2020c). Avrupa artık koronavirüs krizinin merkez üssü haline geldi".
- WHO, (2020d). Public health criteria to adjust public health and social measures in the context of COVID-19: annex to considerations in adjusting public health and social measures in the context of COVID-19, 12 May 2020. World Health Organization. (<https://apps.who.int/iris/handle/10665/332073> erişim tarihi 04 Eylül 2020)
- Wikipedia, (2021). https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Cumhuriyeti_Mill%C3%AE_E%C4%9Fitim_Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1sayfasında_2021_tarihinde_alınmıştır.
- Wikipedia, (2022). https://tr.wikipedia.org/wiki/COVID19_pandemisi#/media/Dosya:Coronavirus_-_Most_affected_countries_-_top_10.png sayfasında 2022 tarihinde alınmıştır.
- Yakut, S. ve Icbay, M. A. (2021). Okul Yöneticilerinin Salgın Sürecindeki Yönetim Deneyimleri ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 4(3), 128-156. DOI: 10.47477/ubed.892129
- Yamin, F., Rahman, A. ve Huq, S. (2005). Vulnerability, adaptation and climate disasters: A conceptual overview. *IDS Bulletin*, 36(4), 1-14.
- Yarrington, J. S., Lasser, J., Garcia, D., Vargas, J. H., Couto, D. D., Marafon, T., . . . Niles, A. N. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on mental health among 157,213 Americans. *Journal of Affective Disorders*, 286, 64-70. doi:10.1016/j.jad.2021.02.056
- Yaylak, E. (2022). Distance education in Türkiye during the covid-19 pandemic: what do stakeholders think? *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 23(4), 65- 92.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin yayınevi
- Yıldırım, K. (2020). İstisnai bir uzaktan eğitim-öğretim deneyiminin öğrettikleri. *Alanyazın*, 1(1), 7-15. doi:http:// dx.doi.org/10.22596/ cresjournal.0101.7.16
- Yılmaz, E. ve Çetinel, E. (2015). Örgütsel Ölüm: Adaptasyon Teorileri Bağlamında Bir Değerlendirme. *Cankiri Karatekin University Journal of Institute of Social Sciences*, 6(1), 211-230.
- Yurdakul, B. (2005). *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Pegem Yayıncılık

8. EKLER

EK 1: Görüşme Formu İdareci Ön Yüz

GÖRÜŞME FORMU (İDARECİ)

Merhaba ben; Hakan DOĞAN

İzzet Baysal Anadolu Lisesinde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktayım. Halen dünya ve ülkemizi tamamen etkileyen Covid 19 süreci ile ilgili araştırma yapıyorum. Bu araştırmanın günümüzde yaşanan sorunlara ve ilerde doğabilecek benzer durumlara karşın bir perspektif oluşturmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmada okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerle görüşme yapıyorum. Yapılan görüşmeler kişisel bilgilerin korunumu kanunu gereği gizli tutulacak ve veriler sadece bu araştırma için kullanılacaktır.

Görüşmenin yaklaşık yarım saat sürmesini bekliyorum. Görüşmeyi zaman kaybını önlemek, gözden kaçan kısımların yazıma aktırılması gibi nedenlerden dolayı kayıt altına almak istiyorum. Eğer sizin de bana soracak ya da söyleyecek bir şeyiniz yoksa görüşmeye geçmek istiyorum.

Bu çalışmada bana yardımcı kişisel bilgileriniz ile görüşmeye başlayabiliriz:

1. Hangi okulda görev yapıyorsunuz?
2. Meslekte geçen süreniz? 1- 5 ()
3. İdarecilikte geçen süreniz? 1-5 ()
4. Göreviniz nedir? () Müdür () Müdür Yardımcısı
5. Cinsiyetiniz? ()Kadın () Erkek
- 6.Görev yaptığınız okul nerede? () Şehir Merkezi () İlçe merkezi () Köy
- 7.Okulunuzun internet alt yapısı var mı? Sorun yaşıyor musunuz?

GÖRÜŞME SORULARI

8.Teknolojiye karşı tutumunuzu değerlendirecek olsanız nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

() ÇOK İYİ () İYİ () İYİ DEĞİL

9.Yukarıda ki soruda yaptığınız değerlendirmenin nedeni nedir?

10. Okulunuzda uzaktan eğitimi daha çok hangi iletişim kanallarıyla gerçekleştirdiniz?

() Eba () Zoom () Google meet () Diğer

11. Bu iletişim kanalını tercih etme nedeniniz nedir?

EK 2: Görüşme Formu İdareci Arka Yüz

12. Pandemi süresince ders programını hangi kriterlere göre hazırladınız (Bakanlık talimatları, veli ve öğrenci talepleri, öğretmen geri bildirimleri ve talepleri, diğer okullarla yapılan istişareler, eba alt yapısı mecburiyeti, zoom alt yapısı bilim kurulu kararları, zümre öğretmenleri kararları vb.) ?

13. Pandemi zamanlarda hazırladığınız programın normal zamanda hazırladığınız programlara göre zorlukları nelerdir?

14. Kantin, bağış vb okul gelirlerinin olmadığı bu süreçte ihtiyaçları karşılamak için hangi finans kaynaklarını kullandınız?

15. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin ,yüz yüze eğitime göre avantajları nelerdi?

16. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin , yüz yüze eğitime göre dezavantajları nelerdi?

17. Covid sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetmel ,Psikolojik, Ekonomik, Mesleki,vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendiniz , aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden , MEB kararlarından, televizyon haberlerinden ,sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi?

18. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız?

19. Aşamadığınız sorunlar nelerdir?

20. Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

EK 3: Görüşme Formu Öğretmen Ön Yüz

GÖRÜŞME FORMU (ÖĞRETMEN)

Merhaba ben; Hakan DOĞAN

İzzet Baysal Anadolu Lisesinde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktayım. Halen dünya ve ülkemizi tamamen etkileyen Covid 19 süreci ile ilgili araştırma yapıyorum. Bu araştırmanın günümüzde yaşanan sorunlara ve ilerde doğabilecek benzer durumlara karşın bir perspektif oluşturmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmada okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerle görüşme yapıyorum. Yapılan görüşmeler kişisel bilgilerin korunumu kanunu gereği gizli tutulacak ve veriler sadece bu araştırma için kullanılacaktır.

Görüşmenin yaklaşık yarım saat sürmesini bekliyorum. Görüşmeyi zaman kaybını önlemek, gözden kaçan kısımların yazıma aktırılması gibi nedenlerden dolayı kayıt altına almak istiyorum. Eğer sizin de bana soracak ya da söyleyecek bir şeyiniz yoksa görüşmeye geçmek istiyorum.

Bu çalışmada bana yardımcı kişisel bilgileriniz ile görüşmeye başlayabiliriz:

1. Hangi okulda görev yapıyorsunuz?
 2. Meslekte geçen süreniz? 1- 5 ()
 3. Branşınız?
 4. Cinsiyetiniz? Kadın () Erkek ()
 - 5.Nerede yaşıyorsunuz? Şehir Merkezi () İlçe merkezi () Köy()
 - 6.Yaşadığınız bölgede internet alt yapısı mevcut mu?
 - 7.Evde siz dahil Eba canlı derslere katılan kişi sayısı? 1() 2() 3 () 4 ve Yukarı ()
 8. Evde toplam kaç bilgisayar var? 1() 2() 3 () 4 ve Yukarı ()
 - 9.Ev internetiniz var mı? Evet () Hayır ()
 - 10.İnternetiniz Pandemi sürecinden önce de var mıydı? Evet () Hayır ()
 - 11.Telefonunuzda internet kullanım kotanız var mı? Evet () Hayır ()
 - 12.Telefonla internete bağlanma sırasında kota ya da başka nedenlerle sıkıntı yaşıyor musunuz? Evet () Hayır ()
 - 13.Ebaya daha çok hangi araç ve internet alt yapısı(ADSL , Telefon, Okul Eba erişim noktası vb) ile girdiniz?
 14. Eba'nın cep telefonundan bağlanıldığında ücretsiz 6 gb internet hizmeti olduğunu biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
 15. Eba'nın cep telefonundan bağlanıldığında ücretsiz 6 gb internet hizmetini kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()
- a)Cevabınız evet se bu internet kotası yeterli gelmekte midir? Evet () Hayır ()

EK 4: Görüşme Formu Öğretmen Arka Yüz

GÖRÜŞME SORULARI

16. Teknolojiye karşı tutumunuzu değerlendirecek olsanız nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

ÇOK İYİ () İYİ () İYİ DEĞİL ()

17. Önceki soruda ki değerlendirmenizin nedeninin ne olduğunu düşünüyorsunuz?

18. Uzaktan eğitimi daha çok hangi iletişim kanallarıyla gerçekleştirdiniz? Sıralayabilir misiniz?

Eba () Zoom () Google meet () Diğer()

19. Bu iletişim kanallarından hangisi daha verimliydi? **Neden?**

20. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin ,yüz yüze eğitime göre **avantajları** nelerdi?

21. Pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin , yüz yüze eğitime göre **dezavantajları** nelerdi?

22. Covid sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetmelik, Psikolojik, Ekonomik, Mesleki, vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendiniz , aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden , MEB kararlarından, televizyon haberlerinden ,sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi? **Altını çizerseniz sevinirim.**

22. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız?

23. Zamanla aşamadığınız sorunlar nelerdir?

24. Eğitim süreci normale dönse dahi uzaktan eğitim yapmayı düşündüğünüz çalışmalar olur mu?
Evet () Hayır () . **Neden?**

25. **Uzaktan eğitim** süreci ile ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız soruların muhataplarına (Bakanlık , okul idaresi, meslektaşlarınız ,öğrenci , veli) ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

EK 5: Görüşme Formu Öğrenci Ön Yüz

Merhaba ben; Hakan DOĞAN

İzzet Baysal Anadolu Lisesinde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktayım. Halen dünya ve ülkemizi tamamen etkileyen Covid 19 süreci ile ilgili araştırma yapıyorum. Bu araştırmanın günümüzde yaşanan sorunlara ve ilerde doğabilecek benzer durumlara karşın bir perspektif oluşturmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmada okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerle görüşme yapıyorum. Yapılan görüşmeler kişisel bilgilerin korunumu kanunu gereği gizli tutulacak ve veriler sadece bu araştırma için kullanılacaktır.

Görüşmenin yaklaşık yarım saat sürmesini bekliyorum. Görüşmeyi zaman kaybını önlemek, gözden kaçan kısımların yazıma aktırılması gibi nedenlerden dolayı kayıt altına almak istiyorum. Eğer sizin de bana soracak ya da söyleyecek bir şeyiniz yoksa görüşmeye geçmek istiyorum.

Bu çalışmada bana yardımcı kişisel bilgileriniz ile görüşmeye başlayabiliriz:

1. Hangi okulda okuyorsunuz?
2. Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?
3. Cinsiyetiniz? Kız () Erkek ()
- 4.Nerede yaşıyorsunuz? Şehir Merkezi () İlçe merkezi () Köy ()
- 5.Evde kendinize ait odanız var mı? Evet () Hayır ()
- 6.Evde siz dahil Eba canlı derslere katılan kişi sayısı? 1() 2() 3 () 4 ve Yukarı ()
- 7.Evde kendinize ait bilgisayarınız var mı? Evet () Hayır ()
- 8.Evde toplam kaç bilgisayar var? 1() 2() 3 () 4 ve Yukarı ()
- 9.Ev internetiniz var mı? Evet () Hayır () .
- 10.İnternetiniz Pandemi sürecinden önce de var mıydı? Evet () Hayır ()
- 11.Telefonunuzda internet kullanım kotanız var mı? Evet () Hayır ()
- 12.Telefonla internete bağlanma sırasında kota ya da başka nedenlerle sıkıntı yaşıyor musunuz? Evet () Hayır ()
- 13.Ebaya daha çok hangi araç ve internet alt yapısı(ADSL , Telefon, Okul Eba erişim noktası vb) ile girdiniz?
14. Eba'nın cep telefonundan bağlanıldığında ücretsiz 8 gb internet hizmeti olduğunu biliyor musunuz? Evet () Hayır ()
15. Eba'nın cep telefonundan bağlanıldığında ücretsiz 8 gb internet hizmetini kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()
- a)Cevabınız evet se bu internet kotası yeterli gelmekte midir? Evet () Hayır ()

EK 6: Görüşme Formu Öğrenci Arka Yüz

GÖRÜŞME SORULARI

16. Teknolojiye karşı tutumunuzu değerlendirecek olsanız nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

() ÇOK İYİ () İYİ () İYİ DEĞİL

17. Üstte ki soruya yaptığınız değerlendirmenin nedeni nedir?

18. Uzaktan eğitimi daha çok hangi iletişim kanallarıyla gerçekleştirdiniz? Sıralayabilir misiniz?

() Eba () Zoom () Google meet () Diğer

19. Bu iletişim kanallarından hangisi daha verimliydi ? Neden?

20. Covid sürecinde ilk kez okullar tatil olup uzaktan eğitime geçildiğinde ne tür sorunlar (Yönetmelik, Psikolojik, Ekonomik, Mesleki, vb.) yaşadınız? Sorunların kaynağı (kendiniz, aileniz, internet altyapısından, iletişim araçlarından, öğrencilerden, öğretmenlerden, velilerden, MEB kararlarından, televizyon haberlerinden, sosyal medya, psikolojik olarak vb.) sizce neydi? **(Altını çizin)**

21. Bu tür sorunlardan hangilerini zamanla aştınız? (Belirtiniz)

22. Aşamadığınız sorunlar nelerdir? (Belirtiniz)

23. Bu süreçle ilgili hem kendi adınıza hem de karşılaştığınız sorunların muhataplarına (Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Müdürü, Öğretmen, veli) ne tür tavsiyelerde bulunursunuz?

EK 7: İdareci Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Görevi	İdarecilikteki Kıdemi	Meslekteki Kıdemi
İA1	Erkek	Müdür	14 Yıl	23 Yıl
İA2	Erkek	Müdür Yrd.	5 Yıl	29 Yıl
İA3	Erkek	Müdür Yrd.	11 Yıl	18 Yıl
İA4	Erkek	Müdür Yrd.	9 Yıl	22 Yıl
İA5	Erkek	Müdür Yrd.	8 Yıl	21 Yıl
İA6	Kadın	Müdür Yrd.	13 Yıl	19 Yıl
İA7	Erkek	Müdür	25 Yıl	40 Yıl
İA8	Erkek	Müdür	23 Yıl	27 Yıl
İA9	Erkek	Müdür Yrd.	20 Yıl	25 Yıl
İA10	Erkek	Müdür	24 Yıl	28 Yıl
İA11	Kadın	Müdür Yrd.	8 Yıl	12 Yıl
İA12	Erkek	Müdür	8 Yıl	23 Yıl
İA13	Erkek	Müdür Yrd.	17 Yıl	27 Yıl
İA14	Erkek	Müdür Yrd.	4 Yıl	24 Yıl
İA15	Erkek	Müdür Yrd.	10 Yıl	22 Yıl
İA16	Erkek	Müdür Yrd.	4 Yıl	21 Yıl
İA17	Kadın	Müdür Yrd.	2 Yıl	10 Yıl
İF1	Erkek	Müdür	21 Yıl	25 Yıl
İF2	Kadın	Müdür Yrd.	7 Yıl	23 Yıl
İF3	Erkek	Müdür Yrd.	14 Yıl	22 Yıl
İİ1	Kadın	Müdür	9 Yıl	28 Yıl
İİ2	Erkek	Müdür Yrd.	10 Yıl	13 Yıl
İİ3	Erkek	Müdür Yrd.	8 Yıl	19 Yıl
İİ4	Kadın	Müdür Yrd.	3 Yıl	27 Yıl
İİ5	Erkek	Müdür Yrd.	20 Yıl	30 Yıl
İİ6	Erkek	Müdür Yrd.	4 Yıl	30 Yıl
İİ7	Kadın	Müdür Yrd.	3 Yıl	8 Yıl
İM1	Erkek	Müdür	30 Yıl	40 Yıl
İM2	Erkek	Müdür Yrd.	3 Yıl	20 Yıl
İM3	Kadın	Müdür Yrd.	3 Yıl	20 Yıl
İM4	Erkek	Müdür Yrd.	12 Yıl	20 Yıl
İM5	Erkek	Müdür Yrd.	9 Yıl	26 Yıl
İM6	Erkek	Müdür Yrd.	5 Yıl	11 Yıl
İM7	Erkek	Müdür	7 Yıl	21 Yıl
İM8	Erkek	Müdür Yrd.	2 Yıl	15 Yıl
İM9	Kadın	Müdür Yrd.	7 Yıl	30 Yıl
İM10	Erkek	Müdür Yrd.	8 Yıl	30 Yıl
İM11	Erkek	Müdür Yrd.	4 Yıl	25 Yıl
İM12	Erkek	Müdür	15 Yıl	23 Yıl

İM13	Erkek	Müdür Yrd.	1 Yıl	5 Yıl
İM14	Erkek	Müdür Yrd.	5 Yıl	20 Yıl
İM15	Erkek	Müdür Yrd.	2 Yıl	9 Yıl
İM16	Kadın	Mürür Yrd.	7 Yıl	25 Yıl

EK 8.1: Öğretmen Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branşı	Meslekteki Kıdemi
ÖA1	Kadın	Almanca	23 Yıl
ÖA2	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	14 Yıl
ÖA3	Kadın	Matematik	20 Yıl
ÖA4	Kadın	Matematik	10 Yıl
ÖA5	Kadın	Kimya	12 Yıl
ÖA6	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	12 Yıl
ÖA7	Erkek	Matematik	25 Yıl
ÖA8	Kadın	İngilizce	20 Yıl
ÖA9	Kadın	İngilizce	25 Yıl
ÖA10	Erkek	İngilizce	20 Yıl
ÖA11	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	29 Yıl
ÖA12	Kadın	Bilişim Teknolojileri	6 Yıl
ÖA13	Erkek	Matematik	21 Yıl
ÖA14	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	20 Yıl
ÖA15	Erkek	Tarih	27 Yıl
ÖA16	Erkek	Fizik	17 Yıl
ÖA17	Kadın	Matematik	17 Yıl
ÖA18	Kadın	Felsefe	29 Yıl
ÖA19	Kadın	Coğrafya	15 Yıl
ÖA20	Erkek	Din Kültürü ve A.Bilgisi	7 Yıl
ÖA21	Erkek	Tarih	13 Yıl
ÖA22	Erkek	Din Kültürü ve A.Bilgisi	17 Yıl
ÖA23	Erkek	Matematik	20 Yıl
ÖA24	Kadın	Matematik	23 Yıl
ÖA25	Kadın	Matematik	20 Yıl
ÖA26	Kadın	Kimya	31 Yıl
ÖA27	Kadın	Kimya	5 Yıl
ÖA28	Kadın	Coğrafya	20 Yıl
ÖA29	Kadın	Matematik	20 Yıl
ÖA30	Kadın	Coğrafya	22 Yıl
ÖA31	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	21 Yıl
ÖA32	Kadın	Matematik	21 Yıl
ÖA33	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	2 Yıl
ÖA34	Kadın	Coğrafya	16 Yıl
ÖA35	Kadın	Din Kültürü ve A. Bilgisi	4 Yıl
ÖA36	Erkek	Tarih	16 Yıl
ÖA37	Kadın	Felsefe	7 Yıl
ÖA38	Kadın	Almanca	8 Yıl
ÖA39	Kadın	Coğrafya	20 Yıl
ÖA40	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	23 Yıl
ÖA41	Kadın	Coğrafya	20 Yıl
ÖA42	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	21 Yıl
ÖA43	Kadın	Matematik	5 Yıl

EK 8.2: Öğretmen Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branşı	Meslekteki Kıdemi
ÖA44	Kadın	Almanca	22 Yıl
ÖA45	Kadın	İngilizce	15 Yıl
ÖA46	Kadın	Almanca	9 Yıl
ÖA47	Erkek	Fizik	23 Yıl
ÖA48	Kadın	Kimya	20 Yıl
ÖA49	Erkek	Tarih	23 Yıl
ÖA50	Erkek	Matematik	22 Yıl
ÖA51	Kadın	İngilizce	20 Yıl
ÖA52	Kadın	İngilizce	22 Yıl
ÖA53	Kadın	İngilizce	18 Yıl
ÖA54	Kadın	Felsefe	13 Yıl
ÖA55	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	10 Yıl
ÖA56	Erkek	Kimya	20 Yıl
ÖA57	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	26 Yıl
ÖA58	Kadın	Biyoloji	10 Yıl
ÖA59	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	8 Yıl
ÖA60	Erkek	Tarih	39 Yıl
ÖA61	Kadın	İngilizce	26 Yıl
ÖA62	Erkek	Fizik	26 Yıl
ÖA63	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	7 Yıl
ÖA64	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	9 Yıl
ÖA65	Kadın	İngilizce	18 Yıl
ÖA66	Kadın	İngilizce	24 Yıl
ÖA67	Erkek	Din Kültürü ve A. Bilgisi	32 Yıl
ÖA68	Kadın	Felsefe	23 Yıl
ÖA69	Kadın	Psikolojik Danışman	10 Yıl
ÖA70	Kadın	Almanca	8 Yıl
ÖA71	Erkek	Matematik	33 Yıl
ÖA72	Erkek	Biyoloji	15 Yıl
ÖA73	Kadın	İngilizce	20 Yıl
ÖA74	Kadın	Almanca	12 Yıl
ÖA75	Kadın	Din Kültürü ve A. Bilgisi	1 Yıl
ÖA76	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	22 Yıl
ÖA77	Erkek	Matematik	15 Yıl
ÖA78	Kadın	Psikolojik Danışman	27 Yıl
ÖA79	Erkek	İngilizce	17 Yıl
ÖA80	Erkek	Matematik	21 Yıl
ÖA81	Kadın	Coğrafya	18 Yıl
ÖA82	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	10 Yıl

ÖA83	Kadın	İngilizce	18 Yıl
ÖA84	Erkek	Matematik	22 Yıl
ÖA85	Kadın	İngilizce	23 Yıl
ÖA86	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	6 Yıl

EK 8.3: Öğretmen Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branşı	Meslekteki Kıdemi
ÖA87	Kadın	Tarih	25 Yıl
ÖF1	Kadın	Matematik	20 Yıl
ÖF2	Kadın	Müzik	15 Yıl
ÖF3	Erkek	Bilişim Teknolojileri	18 Yıl
ÖF4	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	22 Yıl
ÖF5	Erkek	Tarih	26 Yıl
ÖF6	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	30 Yıl
ÖF7	Kadın	İngilizce	12 Yıl
ÖF8	Erkek	Kimya	16 Yıl
ÖF9	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	23 Yıl
ÖF10	Erkek	Almanca	32 Yıl
ÖF11	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	23 Yıl
ÖF12	Erkek	Tarih	32 Yıl
ÖF13	Kadın	Tarih	18 Yıl
ÖF14	Kadın	İngilizce	24 Yıl
ÖF15	Kadın	Matematik	9 Yıl
ÖF16	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	11 Yıl
ÖF17	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	25 Yıl
ÖF18	Kadın	Felsefe	26 Yıl
ÖF19	Kadın	Biyoloji	29 Yıl
ÖF20	Kadın	Belirtmedi	Belirtmedi
ÖF21	Kadın	Kimya	24 Yıl
ÖF22	Erkek	İngilizce	33 Yıl
ÖF23	Erkek	Matematik	20 Yıl
ÖF24	Erkek	İngilizce	23 Yıl
ÖF25	Erkek	Matematik	25 Yıl
ÖF26	Erkek	Din Kültürü ve A. Bilgisi	10 Yıl
ÖF27	Erkek	Tarih	17 Yıl
Öİ1	Erkek	Meslek Dersi	34 Yıl
Öİ2	Erkek	Tarih	6 Yıl
Öİ3	Erkek	Tarih	12 Yıl
Öİ4	Erkek	Meslek Dersi	30 Yıl
Öİ5	Erkek	Fizik	15 Yıl
Öİ6	Kadın	Matematik	10 Yıl
Öİ7	Erkek	Meslek Dersi	17 Yıl
Öİ8	Kadın	Psikolojik Danışman	6 Yıl
Öİ9	Kadın	Meslek Dersi	6 Yıl
Öİ10	Erkek	Fizik	23 Yıl
Öİ11	Erkek	Meslek Dersi	8 Yıl

Öİ12	Kadın	Meslek Dersi	8 Yıl
Öİ13	Kadın	Meslek Dersi	14 Yıl
Öİ14	Kadın	Felsefe	6 Yıl
Öİ15	Kadın	Meslek Dersi	1 Yıl

EK 8.4: Öğretmen Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branşı	Meslekteki Kıdemi
Öİ16	Kadın	Meslek Dersi	30 Yıl
Öİ17	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	30 Yıl
Öİ18	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	11 Yıl
Öİ19	Erkek	Matematik	6 Yıl
Öİ20	Erkek	Felsefe	22 Yıl
Öİ21	Kadın	Matematik	22 Yıl
Öİ22	Kadın	Matematik	8 Yıl
Öİ23	Erkek	Meslek Dersi	30 Yıl
Öİ24	Erkek	Tarih	9 Yıl
Öİ25	Erkek	Matematik	17 Yıl
Öİ26	Kadın	İngilizce	11 Yıl
ÖM1	Kadın	Müzik	10 Yıl
ÖM2	Erkek	Motor Meslek Dersi	25 Yıl
ÖM3	Kadın	Matematik	20 Yıl
ÖM4	Erkek	Metal Meslek Dersi	30 Yıl
ÖM5	Erkek	Bilişim Meslek Dersi	14 Yıl
ÖM6	Erkek	Bilişim Meslek Dersi	16 Yıl
ÖM7	Erkek	Elektronik Meslek Dersi	11 Yıl
ÖM8	Erkek	Elektrik Meslek Dersi	24 Yıl
ÖM9	Erkek	Elektrik Meslek Dersi	26 Yıl
ÖM10	Erkek	Elektrik Meslek Dersi	24 Yıl
ÖM11	Erkek	Elektronik Meslek Dersi	22 Yıl
ÖM12	Erkek	Elektronik Meslek Dersi	18 Yıl
ÖM13	Erkek	Makine Meslek Dersi	10 Yıl
ÖM14	Erkek	Makine Meslek Dersi	29 Yıl
ÖM15	Erkek	Makine Meslek Dersi	25 Yıl
ÖM16	Erkek	Makine ve Tasarım Meslek Dersi	35 Yıl
ÖM17	Erkek	Makine Meslek Dersi	26 Yıl
ÖM18	Erkek	Bilişim Meslek Dersi	14 Yıl
ÖM19	Erkek	Bilişim Meslek Dersi	20 Yıl
ÖM20	Erkek	Mobilya Meslek Dersi	15 Yıl
ÖM21	Erkek	Metal Meslek Dersi	28 Yıl
ÖM22	Erkek	Metal Meslek Dersi	40 Yıl
ÖM23	Erkek	Teknik Öğretmen	26 Yıl
ÖM24	Erkek	Bilişim Teknolojileri	17 Yıl
ÖM25	Erkek	İnşaat Teknolojileri	1 Yıl
ÖM26	Erkek	Elektrik-Elektronik	32 Yıl
ÖM27	Erkek	Elektrik-Elektronik	4 Yıl
ÖM28	Erkek	Elektrik-Elektronik i	6 Yıl

ÖM29	Erkek	İnşaat Teknolojileri	21 Yıl
ÖM30	Kadın	Fizik	17 Yıl
ÖM31	Erkek	Matematik	6 Yıl
ÖM32	Kadın	İngilizce	18 Yıl

EK 8.5: Öğretmen Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Branşı	Meslekteki Kıdemi
ÖM33	Kadın	Türk Dili ve Edebiyat	9 Yıl
ÖM34	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	3 Yıl
ÖM35	Kadın	Matematik	15 Yıl
ÖM36	Kadın	İngilizce	22 Yıl
ÖM37	Erkek	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	23 Yıl
ÖM38	Erkek	Tarih	19 Yıl
ÖM39	Kadın	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	20 Yıl
ÖM40	Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	26 Yıl
ÖM41	Erkek	Tarih	23 Yıl
ÖM42	Erkek	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	31 Yıl
ÖM43	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	16 Yıl
ÖM44	Kadın	Tarih	15 Yıl
ÖM45	Kadın	Beden Eğitimi Meslek Dersi	8 Yıl
ÖM46	Erkek	Beden Eğitimi Meslek Dersi	14 Yıl
ÖM47	Kadın	Muhasebe Meslek Dersi	20 Yıl
ÖM48	Kadın	Muhasebe Meslek Dersi	19 Yıl
ÖM49	Erkek	Bilişim Teknoloji. Meslek Dersi	19 Yıl
ÖM50	Kadın	Muhasebe Meslek Dersi	26 Yıl
ÖM51	Kadın	Muhasebe Meslek Dersi	26 Yıl
ÖM52	Kadın	Matematik	19 Yıl
ÖM53	Erkek	Matematik	12 Yıl
ÖM54	Erkek	Felsefe	24 Yıl
ÖM55	Erkek	Tarih	4 Yıl
ÖM56	Erkek	Biyoloji	23 Yıl
ÖM57	Erkek	Coğrafya	9 Yıl
ÖM58	Erkek	Müzik	27 Yıl

EK 9.1: Öğrenci Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşadığı Yer	Sınıfı
TA1	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA2	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA3	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA4	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA5	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA6	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA7	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA8	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA9	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA10	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA11	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA12	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA13	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA14	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA15	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA16	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA17	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA18	Erkek	Şehir Merkezi	11
TA19	Kadın	Köy	11
TA20	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA21	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA22	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA23	Kadın	Köy	11
TA24	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA25	Kadın	Köy	11
TA26	Kadın	Köy	11
TA27	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA28	Kadın	Köy	9
TA29	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA30	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA31	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA32	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA33	Erkek	Şehir Merkezi	12
TA34	Kadın	Şehir Merkezi	12
TA35	Kadın	Şehir Merkezi	12
TA36	Kadın	Köy	12
TA37	Erkek	Şehir Merkezi	12
TA38	Kadın	Şehir Merkezi	12
TA39	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA40	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA41	Erkek	Şehir Merkezi	11
TA42	Erkek	Şehir Merkezi	10
TA43	Kadın	Köy	10

EK 9.2: Öğrenci Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşadığı Yer	Sınıfı
TA44	Kadın	Şehir Merkezi	10
TA45	Erkek	Şehir Merkezi	9
TA46	Kadın	Köy	12
TA47	Erkek	Şehir Merkezi	12
TA48	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA49	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA50	Erkek	Şehir Merkezi	11
TA51	Kadın	Köy	11
TA52	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA53	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA54	Kadın	Köy	11
TA55	Kadın	Köy	9
TA56	Erkek	Köy	9
TA57	Kadın	Şehir Merkezi	9
TA58	Kadın	Şehir Merkezi	10
TA59	Erkek	Şehir Merkezi	10
TA60	Kadın	Şehir Merkezi	10
TA61	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA62	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA63	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA64	Kadın	Şehir Merkezi	11
TA65	Erkek	Köy	12
TA66	Kadın	Şehir Merkezi	12
TA67	Erkek	Köy	12
TF1	Kadın	Şehir Merkezi	9
TF2	Kadın	Şehir Merkezi	10
TF3	Erkek	Şehir Merkezi	10
TF4	Kadın	Şehir Merkezi	11
TF5	Kadın	Köy	11
TF6	Erkek	Şehir Merkezi	11
TF7	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF8	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF9	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF10	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF11	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF12	Kadın	İlçe Merkezi	9
TF13	Kadın	İlçe Merkezi	9
TF14	Kadın	Şehir Merkezi	9
TF15	Kadın	Şehir Merkezi	9
TF16	Erkek	Şehir Merkezi	9
TF17	Kadın	Şehir Merkezi	10
TF18	Kadın	Şehir Merkezi	10
TF19	Erkek	İlçe Merkezi	10

EK 9.3: Öğrenci Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşadığı Yer	Sınıfı
TF20	Kadın	Köy	10
TF21	Erkek	Şehir Merkezi	11
TF22	Erkek	Köy	11
TF23	Erkek	Şehir Merkezi	11
TF24	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF25	Kadın	Şehir Merkezi	12
TF26	Kadın	Köy	12
TF27	Erkek	Şehir Merkezi	12
TF28	Kadın	Şehir Merkezi	12
Tİ1	Kadın	Şehir Merkezi	12
Tİ2	Kadın	Köy	11
Tİ3	Kadın	Köy	11
Tİ4	Kadın	Köy	11
Tİ5	Kadın	İlçe Merkezi	10
Tİ6	Kadın	Köy	10
Tİ7	Kadın	Köy	10
Tİ8	Kadın	Köy	10
Tİ9	Kadın	İlçe Merkezi	10
Tİ10	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ11	Kadın	Köy	9
Tİ12	Erkek	Şehir Merkezi	9
Tİ13	Erkek	Şehir Merkezi	9
Tİ14	Erkek	Köy	9
Tİ15	Erkek	Şehir Merkezi	11
Tİ16	Erkek	Köy	11
Tİ17	Erkek	Köy	12
Tİ18	Erkek	Şehir Merkezi	12
Tİ19	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ20	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ21	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ22	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ23	Kadın	Köy	9
Tİ24	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ25	Kadın	Şehir Merkezi	9
Tİ26	Kadın	Köy	9
TM1	Erkek	Şehir Merkezi	11
TM2	Erkek	Şehir Merkezi	11
TM3	Erkek	Şehir Merkezi	12
TM4	Erkek	İlçe Merkezi	12
TM5	Erkek	Şehir Merkezi	12
TM6	Erkek	Köy	12
TM7	Erkek	Şehir Merkezi	10
TM8	Erkek	Şehir Merkezi	12

EK 9.4: Öğrenci Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşadığı Yer	Sınıfı
TM9	Erkek	Şehir Merkezi	12
TM10	Erkek	Şehir Merkezi	9
TM11	Kadın	Köy	12
TM12	Erkek	Şehir Merkezi	10
TM13	Erkek	İlçe Merkezi	11
TM14	Erkek	Şehir Merkezi	11
TM15	Erkek	Şehir Merkezi	11
TM16	Erkek	Köy	9
TM17	Kadın	Şehir Merkezi	9
TM18	Kadın	Şehir Merkezi	9
TM19	Kadın	Şehir Merkezi	9
TM20	Kadın	Şehir Merkezi	9
TM21	Erkek	Şehir Merkezi	10
TM22	Erkek	Şehir Merkezi	12